

VIRI ILLUSTRIS NICOLAI CLAUDIJ FABRICIJ DE PEIRESC, SENATORIS AQUISEXTIENSIS VITA.

Authore PETRO GASSENDO, *Diniensis Ecclesiæ Præposito, & Parisiis Regio Matheseos Professore.*

Editio Tertia; Auctior, Correctior, & Distinctior.

HAGÆ-COMITUM,
Ex Typographia ADRIANI VLACQ,
M. DC. LV.

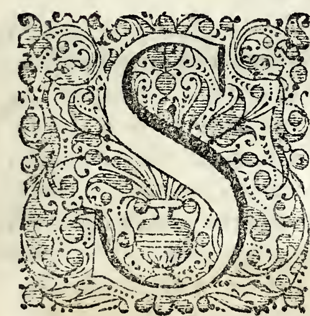

PERIISSEM
NISI
PERIISSEM
Sr. John Anſtruther of
that ilk Baronet

PRINCIPI MAGNO, SAPIENTI, BONO, LUDOVICO VALESIO, ALENSI COMITI, LEVIORIS EQUITATVS PER Gallias Magiſtro, & Gallo-Provinciæ Proregi.

PETRUS GASSENDUS εὖ πράττειν.

MAGNE PRINCEPS,

Cribere aggredior quam abs me depoſcis laudatiſsimi Peireskii *vitam. Quippe non priùs in hanc* Provinciam *fauſtis avibus acceſſiſti, quàm ingemuiſti præreptam tibi, magnâ fatorum invidiâ, illius conſuetudinem; ac me, quem nôras fuiſſe cum ipſo familiariſsimè verſatum, perquàm ſtudiosè de ejus ſtudiis, moribúſque es percontatus. Voluïſti etiam habitum oris ex effigie cognoſcere, & loca adire, in quibus ſupereſſent illius veſtigia, luſtrando ubi habitare, ubi ſedere, ubi præſtanteis quoſque viros, quibuſdam quaſi Sirenibus, detinere ſolitus fuiſſet.* De-

nique in eam raptus es virtutum ejus admirationem, ut conscribendæ illius vitæ non postremus auctor mihi fueris, ac me idcircò non invitus à te abesse permiseris, ut in secessu hocce meo coronis citiùs imponeretur. Et poteram quidem germanam excusationem prætèxere ex tenuitate virium: at cunctandum non censui, cùm ad multiplex officium attendi.

Nam primùm quidem, quod ad Te spectat, morosus sim planè, nisi obsequar, qui nihil tale cogitans, ac nihil tale meritus, sic fui evocatus ad te salutandum, ut ex eo usque tempore benevolentia erga me tua esse non potuerit & liberior, & dulcior, & ad omnem comitatem, facilitatémque proclivior. Didici certè experiundo, quàm merito jure te suspiciat, amétque, & suas delicias tota ducat provincia; fœlix videlicet Prorege, in quo Philosophia, & imperium æquis momentis temperentur. Quinetiam ita pacis studia cum artibus belli componis, ita cum Marte Musas concilias, ut ambiguum fiat, generosiorne, an eruditior emineas; & cùm immortale id decus sit tibi gentilitium, nemo tamen ex inclyta, Regiáque Valesiorum stirpe occurrat tecum comparandus. Sed memoranda hæc aliàs: nunc commendari satis non potest, quòd fasceis ubique submittis virtuti, neque in solis Principibus regiarum laudum materiam quæris. Nihil interesse existimas sub qua veste lateat heroica mens; & modò pectus divinum sit, propensum te ad cultum præstas. Exemplum certè erit perpetuò, & magnorum Ducum, Imperatorúmque factis accensendo, quòd jam tua commendatione Senatorii ordinis virum ob eximias animi doteis, inter Principes evehis; & ne vnquam illius fama intermoriatur, curam assumis. Oportet nempe in te possideas, quas in illo amas laudatas virtutes; neque potest affectus tui non perennare memoria, cui virtus ipsa est elogium pronunciatura sempiternum.

Deinde quod spectat ad Virum, ingratus sim, nisi id præstem, quod singularis erga me amor, & munifica indoles erga omneis efflagitat. Nam me quidem quantum amârit, promptius est animo sentire, quàm verbis exprimere; satísque est dicere me fœlicitati vertere magnæ, quòd me tam carum habuerit, quòd tam frequentem sibi adesse, consiliorúmque animi omnium esse conscium voluerit; quòd in meum sinum ut cætera, sic extrema verba, animámque ipsam tandem exhalârit. Eam ob caussam, cùm nulli magis, quàm mihi esse cordi debeat capitis tam cari memoria; currenti sanè adhibes calcar, tùm tuo imperio id exigis, ad quod gratitudo, & jus amicitiæ me proclivem facit. Qui enim quoties quidpiam de illo cogito, loquor, audio, intima quadam suavissimáque animi lætitia perfundor: quomodo possim non jucundè vitæ ejusdem seriem sic scribendo retexere, ut cum pleris-

plerisque communicetur? An non videbor adhuc cum illo humanissimè conversari, suaveisque horas consumere, ac tum mihi demùm satisfacere, ubi per me non steterit, quin tanti amici gloria efflorescat? Quantùm verò ad propensionem, qua animatus in omneis fuit, exstitisse nemo videtur, qui in commune bonum natus, id impensiùs curaverit, ut constantissimè prodesset universitati generis humani. Nam multis quidem cessisse potest, si facultates spectaveris; nemini tamen, si virium modum, voluntatémque benefaciendi. Dignus proinde, qui regnârit in animis hominum, ac studiosorum præsertim, quos excitare, fovereque eruditione, consilio, auctoritate, gratia, opibus suis destitit nunquam. Testes sunt boni, doctíque omnes, qui consensu unanimi fatentur nullum unquam fuisse Mecœnatem generosiorem. Heinc tametsi fama illius non videatur posse exstingui, cujus illustri nomine litteratorum orbis completur; haud tamen committendum est, ut idem nobis exprobrari, quod Mecœnatis sæculo possit. Nam quòd hujus historiam nemo coætaneus in posteros transmiserit, effectum est, ut præter nomen eruditis carissimum, vix quicquam de illo ad nos permanârit; & cùm idem Nostro timendum videatur, æquum profectò, ut qui illi familiariter convixerunt, id curent, ut quis fuerit, nepotibus etiam seris innotescat. Similis enim crepusculo vespertino est rerum fama, quæ initio clarissima, ita paulatim evanescit, ut abeat tandem in tenebras; opúsque adeò historia est, quæ facis instar illam producat. Agnosco porrò neminem esse, cui, potiùs, quàm mihi id munus incumbat; quando nemo est, cui propter diuturnum, familiarémque convictum, ille potuerit esse perspectior. Accedit, quòd licuit à morte ipsius ea interrogare, & cùm ex variis epistolis, tùm ex aliis monumentis intelligere, quæ non fuissent cuivis perinde in promptu. Factum certè est ob hanc causam, ut cùm tot viri eximii hujusmodi Spartam ornare potuissent, nihilominùs tecum conspirârint, méque sollicitaverint, ut illi admoverem manum.

Postremò quod spectat ad Patriam, ad hanc ætatem, ad posteros, injurius sim prorsùs, si opus detrectem. Et patriæ quidem; nam species quædam impietatis videretur, si obduci paterer lumen, quo, ut hactenus coruscavit, sic meritò in posterum gloriari mirificè potest; si negligi id ornamentum, quo pronunciare penè licet nullum unquam aut exstitisse, aut exstiturum magnificentius. Quippe non tota modò Europa, sed Asia quoque, & Africa, ac ipse etiam novus orbis conversos ejus occasione in hanc provinciam oculos habuit; nemóque usquàm fuit eruditus, bonarúmve appetens rerum, qui non aut illum convenire, aut cum eo certè agere per literas non affectârit. Tum præsenti quoque ætati; siquidem ejus interest,

ut qui ſequentur, intelligant non fuiſſe effœtam in ipſa naturam; potuiſséque eam virum magnum, inſignémque producere, qui futuris pòſt ſæculis proponi in exemplum poſſet. Magna certè ejus laus eſt, quòd videatur in illo uno collegiſſe omneis omnium ſæculorum virtutes; poſsitque adeò ſeſe efferre, quòd in ipſo expreſſerit quicquid præclarum de Pandora fabuloſa ætas confinxit. Denique ipſis poſteris; quoniam jucundiſsimum ducent virum illum cognoſcere, cujus ſingulari affectui ſeſe plurimùm debere agnoſcent; cujus fortaſsis imitatione ſic tenebuntur aliqui, ut quaſi Phœnices enaſci ex illius cineribus non ſine fructu aliquo generis humani contendant.

Quod ſupereſt, vitam deſcribam, quæ narrationis ſimplicitate, non caloribus quæſitis ſpectetur. Alii, ſi videbitur, comptiore calamo expolient, ac hiſtoriæ forma donabunt quos ipſe commentarios, ceu rudera quædam, digeſſero ſolùm, veluti annaleis, in temporum ſeriem. Siquidem mihi animus eſt agere Damidem duntaxat, & , ſi qui fortè cauſſabuntur delectum mihi non habitum, minima quæque obſervitanti; dicam quod ille, etiam micas, quæ ex menſis Deorum ſunt, dignas videri, quæ colligantur. Fortè neque res iis erit ingrata, qui, ſimiles tui, pernoſſe magnos viros ſtudent, non ob actiones ſolùm illuſtreis, publicéque exhibitas; ſed ob obſcuras etiam, & quas evulgari ipſimet noluiſſent. Quippe quæ in oculis omnium, & cum claritate geruntur, neſcio quid perſonatum habent; unde quidnam intus, & ſub cute lateat, internoſſe perarduum ſit; quæ verò procùl ab arbitris, & ſine famæ captatione, atque idcircò ſine fuco, ereptáque perſonâ fiunt, ea demùm hominem oſtendunt; quod diſcernere eſt operæpretium. Id ſcilicet animos addit ad imitandum præclarè geſta, cùm etiam in Heroïbus nonnulla deprehendimus infirmitatis noſtræ indicia; neque perinde deſperamus eorum virtutes aſſequi, ac dum grandia quæque duntaxat narrantur. Sin verò nonnulli requirent illuſtriora quædam, & ampliora facta, quàm commemoraturi ſimus; nôrint oportet non omneis poſſe Scipiones eſſe, aut Maximos, ut bella, triumphóſque recordari valeant. Abundè illi merentur laudem, quos cùm fortuna ad ſummas opes, atque dignitates non evexerit; maiores tamen animos gerunt, generoſiore virtute ſunt, ac moliuntur grandiora longè, quàm pro conditione ſperare quis poſsit. Talis porrò Peireskius fuit, quem exhibituri non ſumus, niſi ut virum, qui fuerit gradus, cenſúſque Senatorii; & qui ſeſe tamen ita geſſerit, ut ſe fecerit quolibet encomio, ac panegyri ſuperiorem. Videlicet ſumus duo quædam toto decurſu proſequuturi, ob quæ commendatus ſummopere eſt; alterum eruditio magna, ac omnigena, cum ardore ſciendi inexplebili: alterum cura indefeſſa promovendi arteis ingenuas,

nuas, cum regia planè erga omneis literatos munificentia. Ex hisce verò capitibus periculum sanè non subest, ne efferre quidpiam hyperbolicè videar; loquar enim in ipso ore eruditorum virorum, apud quos ille inclaruït, quique tantùm abest, ut me caussentur fuisse nimium, quin vereor potiùs, ne parcum nimis exstitisse sint conquesturi. Sed ne hærere hic videar, patere, per-optime Princeps, ut quæ nosse desideras, deinceps enarraturus, exordiar à Maioribus: ut vel ex eo capite constet, cur illum auctores constantissimè Nobilissimum vocitarunt.

DE VITA PEIRESKII

LIBER PRIMUS.

RINCIPIO genus Peireskio fuit ex perantiquo illo Fabriorum, ſeu Fabriciorum ſtemmate, quod Piſis in Italia oriundum, tranſlatum eſt in hanc Provinciam, à tempore uſque Divi Ludovici, ac partus ſalutiferi anno ſupra milleſimum ducenteſimo quinquageſimo quarto. Memorant enim Hugonem Fabrium inter Piſanos nobiles militiæ illi ſacræ adſcriptos, fuiſſe à Sancto Principe in Provinciæ oras deductum, cùm ex Oriente rediens appulit Areas, ſeu Hieras, Olbiam ſcilicet antiquorum. Illeic cùm morbo detentus fuiſſet, & à diſcedente Rege commendatus, ea fuit apud viros primores auctoritate, & gratia, ut contendentium de arcis, & civitatis dominio diſſidia compoſuerit, ductáque deinceps ex ſtirpe Sollerienſi conjuge, fixam Areis ſtatuerit ſedem. Loco deinde cooptato in patrimonium Principis, præfectus ipſi legitur anno ſæculi illius ſeptuageſimo à Carolo primo Comite Provinciæ, ac Rege Siciliæ, cui non minùs fuit, quàm Ludovico germa-

no carus. Cœpit ſubinde civitatem, caſtrúmque variè communire; ſed abſolvit opus Aycardus ejus filius, relicta ex nomine ſuo uni portarum nuncupatione, quæ etiam-num vocabulo corrupto dicitur Caſabria. Natus Hugoni præter Aycardum filius alius nomine Paulus, qui fuit à Carolo ſecundo major Maſſiliæ Iudex creatus: itémque alius nomine Guillelmus, qui ex variis peregrinationibus redux, auctor fuit Xenodochii, in quo peregrini euntes, redeuntéſque ex Palæſtina curarentur. Sed, ut compendium faciam, ſucceſſit deinceps nobilis progenies, armis, literis, pietate conſpicua; cum ſubjecto ipſi per propagines, ætatéſque varias dominio Regii, Spinoſæ, Gramuſæ, San-Iuliani, San-Ianeti, San-Laurentii, Lavernæ, Calaſi, Petriſci, Valaveſi, Riantii.

Enimverò taceri non debet abnepos Aycardi Antonius, ad quem, & ad Raymondum filium exſtant, leguntúrque apud Noſtradamum humaniſſimæ Renati Regis literæ, cùm ſeſe ante ducentos annos ad Neapolitanam expeditionem compararet. Fuerat Raymondus à puero unà cum Renato in Ludovici ſecundi aula educatus; natúſque eſt illi, præter Antonium, Amedeus, qui, quòd eſſet natu poſterior, ideo familiæ inſignibus, ſeu Leoni furvo in ſcuto aureo lemniſcum coccineum adjecit. Legitur is quoque Arearum præfectus, & Carolo tertio, cui Rex Franciæ brevi ſucceſſit, intimè notus. Ab hocce autem familia rurſùs in duos ramos diviſa eſt: ſiquidem ipſi fuere duo filii, alter Fulco, alter Guillelmus; ambo & peritiâ armorum, & prudentiâ juris inſtructi. Quippe, cùm primùm in expeditione Pedemontana militaſſent, ſeſe ab ipſo reditu excolendo juri totos addixerunt. Nam Guillelmus quidem natu minor, à pro-avunculo Elziario Portanerio Brinonienſi, viro literato adoptatus, conceſſit juris diſcendi cauſſâ Aureliam, & Avaricum; ductáque uxore Arvernate, in ea regione pedem fixit, & gratitudinis ergò inſignia Portaneriæ domus aſſumpſit; in ſcuto nempe cæruleo faſciámque, & roſas argenteas. Reliquit porrò præter Hugonem juriſconſultum celebrem, filium alium nomine Ioannem, patrem Ioannis alterius, à quo procreatus Ioannes alius parens fuit Ioannis illius, qui jam Libellorum ſupplicum Magiſter, heroïnas habet germanas, tum Magdalenam Petro Seguierio, per-illuſtri Franciæ Cancellario; tum Mariam, viro generoſo Philiberto Pompadorio Lemovicum Proregi nuptam.

At

At Fulco, ex quo ſupremus Senatus unà cum naſcente ſuperiore ſæculo Aquis-Sextiis creatus fuit, maxima cum laude cauſſas peroravit, factúſque ſæpiùs Provinciæ procuratoribus Aſſeſſor, deſtinatus non ſemel fuit ad Ludovicum duodecimum, itémque ad Franciſcum primum. Is, Fulconis eruditione, & probitate perſpecta, Senatorem eſſe mero nutu juſſit, anno ejuſdem ſæculi ſupra trigeſimum ſecundo; & cùm Carolus Imperator immineret Provinciæ, Annæo Mon-morantio Regiæ militiæ Præfecto conſiliarium dedit. Memorabile porrò eſt, fuiſſe eum auctorem ſalutaris conſilii, quo Mon-morantius regium Archivum in Baulcienſem tranſtulit arcem: ſic enim pretioſa illa tabularia evaſere id, quod fuit à Sabaudo deinceps Aquenſi Palatio illatum incendium. Quin-etiam cùm non poſſet urbs Imperatoris copiis obſtare, ſeceſſus auctor civibus fuit, &, ne quid ex ea ſubſidii reſiduum fieret hoſtibus, ita ad peſſundandum cibaria, cateráque hortari cœpit, ut primus & horrea in puteum, & vaſa vinaria, ac olearia in angiportum effuderit. Fulcone defuncto, admiſſus eſt Nicolaus filius in dignitatem Senatoriam anno ſæculi quadrageſimo quinto. Innotuit hujus quoque virtus non modò Proregi Claudio Sabaudo Tendæ Comiti; ſed ipſi etiam Carolo IX. qui Senatu interdicto, miſſáque in locum illius ſummorum Iudicum decuriâ, conſcriptum decuriæ Nicolaum voluit, & Carolo ipſius fratri, poſtquàm per expeditionem Corſicanam copias deduxit, ſeſéque ſtrenuiſſimè geſſit, conceſſit ultrò dominium, & proprietatem Brigantii.

Iam, ut accedamus ad Peireskii patrem, reliquit Nicolaus duos filios, Claudium nempe, & Reginaldum. Fuit autem Claudius corpore puſillo, ac infirmo quidem; ſed animo tamen planè generoſo, atque vegeto; adeò ut ab anno uſque ejus ſæculi ſeptuageſimo ſecundo, quo paterna, atque avita dignitate donatus eſt, magni in Senatu, & tota Provincia fuerit nominis, ac Henrico Engòliſmenſi magno Melitenſium Francorum Priori, Proregique eximiè carus. Reginaldus verò innutritus à puero apud Duciſſam Ferrariæ Renatam Ludovici duodecimi filiam, cùm illa exigeret ſenium Montargirii, dedit ſe deinceps juri excolendo, allectúſque eſt ſubſidiorum, ſacrique patrimonii comitibus, & rationalibus Magiſtris. Cùm incidiſſent autem illa henoticæ factionis difficillima tempora, perſtitit conſtans unà cum fratre, in fide Regi debita, & (quod Bernardus Nogaretius Valletanus tum

 Prorex

Prorex magni æstimavit) Arearum arcem, atque adeò totam illam oram à Sabaudo desciscere, auctoritate sua curavit. Porrò cùm frater viveret cœlebs, duxit ipse in conjugem Margaretam Bompariam, quę ex paterna stirpe equites, & præsides habuit; ex materna verò ad familias Vallevoriam, Forbinamque attinuit. Fando verò accepimus fuisse illam forma adeò eleganti, & composita, ut Catharina Medicea Regum mater, cùm Aquis-Sextiis inviseretur à nobilibus fœminis, ipsam unam delegerit, quam suo osculo dignaretur. Is itaque fuit Reginaldus Fabrius, hæc Margareta Bomparia, quos Peireskius noster parentes agnovit.

Quoniam verò editus est in lucem Belgenserii; ideò sciendum hoc oppidum situm esse in perangusta, sed peramœna tamen valle, quam Gapellus fluviolus interfluens etiam divitem facit. Distat heinc Tolone, heinc Areis eodem, quo illæ quoque urbes inter se distant intervallo; milliarium ut putà provincialium trium: & cum utrique ad Boream sit, utrique etiam aëris bonitate longè præcellit. Fecerat vicinia, ut majores illi Areis commorantes, tum aliquot prædia in eo oppido quærerent, tum eò secedentes exciperentur vetere castro, quod nunc temporis jacet dirutum: scilicet nondum extructa domo præclaris hortis cohærente, in quam, ut canalis ex fluvio derivari tutius, & uberius posset, Claudius pontem, seu aquæ ductum satis insignem interexstruxit.

Natus est ergo in memorato Belgenserii castro Peireskius, cum parentes eò divertissent ob pestem memorabilem, quæ anno salutis mil-
1580. lesimo quingentesimo octogesimo grassari tota quidem Provincia, sed Aquis-Sextiis præsertim cœpit. Incidit autem nativitas in diem Decembris anni ejus primum, ac horam à meridie propemodum septimam. Quod attingo solum, ne videar circa temporis circunstantiam non fuisse satis diligens; non verò ut faciam hariolandi ansam cõjectoribus, quò jam post viri obitum, certius quàm antè, fata retexant. Etenim mirum dictu est, quàm multa mentiti Astrologi fuerint, seu annos spectes, quibus non vixit; seu uxorem, & liberos, aliaque, quibus caruit; seu cætera multa, quæ est consequutus. Cum parentes porrò aliquot jam annos absque liberis exegissent, eam ob caussam quamprimum mater gravidam se esse persensit, destinavit proli lustralem sponsorem, non magnatem aliquem; sed, quæ fuit ejus pietas,

pau-

pauperem obvium primò futurum. Heinc qui pauper primus occurrit, 1580.
accersitus est, fidemque, dum initiaretur, ablueretur que pro eo spondens à nomine patrui Claudium appellavit. Verum cum patruus supervenisset, etiam avi nomen gerere illum voluit; unde, quasi prænomine Nicolai imposito, dictus est Nicolaus Claudius. Quanquam non modò, cum puer esset, Nicolaus ferè audivit, sine adjuncto Claudii: sed etiam deinceps ætate provectus, ut cum est ab auctoribus Nicolaus Faber, seu Fabrius, seu Fabricius appellitatus. Quo loco adnotari potest insignis eruditi viri Ioannis Seldeni æquijocatio, dum citatum à Baronio Nicolaum Fabrum, qui Præceptor fuit Ludovici XIII. Regis Christianissimi, pro nostro accepit. Præfatus enim in Eadmeri Cantuariensis historiam, & quas Lant-Franci Epistolas Baronius tomo undecimo Annalium habet, memorans, *Earum, ni fallor,* inquit, *se agnoscit ipse exemplar accepisse à clarissimo, & doctissimo viro Nicolao Fabro Petriscio Curiæ Aquensis Assessore dignissimo, atque amico mihi plurimùm observando.* Et citat quidem Baronius Nicolaum Fabrum; sed *Parisiensem* addit, non *Petriscium*, quod epitheton noster tulit ex montano oppido maternæ ditionis, latinè Petrisco, & vulgò *Peiresc*, unde celebre ipsi nomen; quod ut debitè pronuncietur, nos *Peireskium* inflectimus: non, ut multi, *Perescium*, *Perezium*, aut simili alia ratione.

Cæterum vix erat bimestris, cum ferunt anum maleficam ingressam in cubiculum, projecisse coram matre securim, quam manu tenebat, ajebatque se reddere; atq; ex eo tempore tum ademptam matri vocem & ploratum infantulo; tum depressum utrique caput in alterum humerum, ea rigiditate, ut flecti non posset. Addunt patruum, re cognita, vapulare anum jussisse, quæ & ipsa detorto collo sub camino inventa est; ac illam, cùm primum caput extulit, ut satis plagarum esse diceret, renunciasse id, quod fuit, matrem, infantémque valere. Id factum non modò ex aliis, sed ab ipso etiam Peireskio accepi, memorante ut patruus enarrare solitus fuisset. Res planè mira, si vetula, cum deflexerit ipsa caput, ea nervorum contentione evibrare spiritus possit, ut distantis caput perinde deflectat, & pari vehementia, qua suam, alterius linguam cohibeat; neque seu caput relaxetur, seu lingua solvatur, donec rigorem ipsa remittens, distentas, sed insensileis veluti chordulas laxârit. Et solent quidem similia multa ad Cacodæmonas referri: verum, utcumque optimus Deus innocenteis infantulos illorum malitiæ

1580. permittere possit; utcumque ipsi ad ea officia, & ad obsequendum misellis quibusdã aniculis se comparent: compertum est tamen magnam eorum partem, quæ commemorantur, fabulosam esse, aut non alio certè niti fundamento, quàm minùs solitis quorundam morborum symptomatibus, quibus sunt infantes obnoxii; cùm etiam constet ista præsertim in infima plebe, ac in ipsis agris esse familiaria, ubi minima
1582. quæque ansa credulitatem parit, ac fovet.

Sesqui-anno post, hoc est mense Iunio anni supra millesimum quingentesimi octogesimi secundi, Kalendarii reformatione memorabilis, natus est illi frater, cui nomen Palamedes. Is est, qui deinceps à clientelari fundo dictus est *Valavesius*, ex quo tempore Nicolaus quoque cœpit *Peireskius* nominari. Scilicet ad exactam usque adolescentiam nuncupati sunt nunc *Fabricii*, nunc *Calasii*, quæ fuit etiam patris, patruíque vulgaris nuncupatio ex oppidi Calasi ditione. Natus Palamedes cùm est, aberat pater negotiorum caussâ Gratianopoli: mater verò altero à partu mense interiit, annos nata viginti duos. Ac superinduxit quidem Reginaldus pater aliam conjugem, sed quartodecimo tandem anno. Ea fuit Catharina Vassalla Caradetea, illustri utrimque progenie, ut cujus majores ex paterna stirpe inter Achaiæ Principes fuissent, ex materna verô attinuissent ad Fliscanos Genuenseis. Vidua tum erat (nupta priùs Olivario de Thulia, ex senatorio ordine) cum superstite filia nomine Marchisa, quæ Palamedi postmodùm nupsit. Ex altero autem illo matrimonio suscepit Reginaldus cùm liberos alios, qui vel in pueritia, vel in adolescentia obierunt; tum superstitem etiamnum Susannam, quam Henricus Seguiranus rationalium magistrorum, & senatorum patrimonialium Præses primus uxorem duxit.

Ad Nicolaum ut redeam, is haud injuriâ Patruum semper, tanquam alterum parentem agnovit. Ille enim suæ dignitatis successorem eum destinans, speciale quoddam ingenuæ educationis studium assumpsit, ratus scilicet frustrà esse, si quis nascatur fœliciter, nec liberaliter instituatur. Tantò autem magis animatus fuit, ut ejus curam gereret, quantò ab ipsis cunabulis gratiorem in corpore pulchro venientem virtutem conspexit. Quippe ablactatus vix fuit, cùm genium suum prodidit, nimirùm se ad omnia visa, auditáque attentum præbens, ac solitus semper oris gratiâ suavitatéque vocis summa à nutrice,

trice, à parente, à patruo, à magiſtro, à quibuſcumque poterat inqui- 1582.
rere quid, quomodo, quorſùm unaquæque res foret. Sic cùm litteræ primùm monſtrarentur, & libros, chartaſque præ manibus haberr geſtiret; percontabatur frequenter ecquid argumenti contineretue in iis; & quoniam indignè ferebat, ſi aliquando reſponderetur, id ſuperare ipſius captum, confingendum erat, quod illi cum voluptate recitaretur. Levia hæc profectò, ſi ipſa ſpectentur; at non contemnenda tamen, ſi ad ætatem reſpexeris, & arbores etiam florenteis, gemmanteíſque conſiderâris. Admirationi certè fuit viris ætate
majoribus, qui & mihi illa narrârunt, & aſſeruerunt, ipſum nihil un- 1587.
quam, quod puerile foret, ſapuiſſe.

Septennis cùm eſſet, & unà cum fratre inſtitueretur Brinoniæ, ubi tum curia ſubſidiorum, rationumque, ob peſtem Aquis-Sextiis perſeverantem commorabatur, erudiri expetiit in San-Maximitano collegio; quod litterarum ſtudiis efflorеſcere fama erat. Non tacendum verò, quòd patri perſuaſit, ut fratrem ſibi permitteret, tanquam inferiorem ætatem, & juniora ejus ſtudia curaturo. Neque prætereundum, fuiſſe illum fratri ex hoc tempore præceptoris ſimùl, & 1588.
parentis loco; fratrémque illum tanquam parentem, atque præcep- 1589.
torem reveritum fuiſſe. Anno elapſo, ac jam peſte San-Maximini ſuborta, evocati ſunt Belgenſerium, & rurſus poſt annum Aquas- 1590.
Sextias, ubi patruus tum verſabatur.

Inardeſcentibus poſteà à morte Henrici III. civilibus bellis, Avenionem miſſi ſunt, ubi quinquennio integro in Collegio Patrum Societatis IESU ſtuduerunt. Memorare autem Peireskius ſolebat debere ſe multùm Antonio Colombatio, & Andreæ Valladerio, quos ſupremos habuerat literarum humaniorum profeſſores. Dicebat enim eos facilè ſolitos quidpiam ex aliis exercitationibus relaxare, ut dederet ſe maximè pervolutandis hiſtoricis, ſtudio intereà poëſeos, & linguæ Græcæ non neglecto. Ii nempè gaudebant non tam opus eſſe greſſum illius regere, quàm eminùs viam demonſtrare; laudandi, quòd nobile pectus ea ſervitute non opprimerent, qua plerique aut odium rerum bonarum contrahunt; aut humilibus nimis aſſuefiunt. Referebat etiam quàm ſublimes adderentur animi, cùm illi prætereà palàm commendarent, quòd totam Iuſtini hiſtoriam, totamque Ovidii Metamorphoſin teneret ad unguem; nec faceret finem con-

ſulendis

1590. ſulendis libris, ex quibus innoteſcere ſingulares rerum circumſtantiæ poſſent. Eamobrem certè averſabatur & ludos, & ſpectacula; ut legendo, excerpendòque ſingularia quæque incumberet totus. Immoderatiùs tamen, vt puto; relaxandus enim animus per vices, nec ſtatim à paſtu contendenda mens; quod cùm ſtudiorum ipſius moderatores non ſatis caverent, effectum eſt, vt ſtomacho, capitéque doluerit non ſemel.

Exegerat iam penè annum ætatis quintum-decimum, cùm Aquas-
1595. Sextias rediit, illeícque anno integro Philoſophiæ operam dedit. Voluit patruus, vt intereà edoceretur arma tractare, equos regere, tripudiis membra exercere. Verum quia ſuccidere gratiores quaſdam horas oportuit; ideò obſequutus eſt quidem; ſed niſi præſentibus illis, à quibus erudiebatur, retractare nihil voluit; adeò quidpiam vel legere, vel ſcribere, vel audire ſatius ducebat. Per ea tempora oblatum fuit patri numiſma aureum Arcadij, quod Belgenſerij fuerat repertum. Id ipſe illicò popoſcit, & cum circumſcriptas literas legiſſet, Imperatoriſque nomen adnotaſſet, ad patruum ſtatim retulit, qui illi gratificaturus, & duo alia numiſmata,& libros etiam, quibus vberius erudiri poſſet, conceſſit. Atque ex hoc quidem tempore exarſit, ſeu ignis in ſilvis, curioſiſſima ejus mens; avidè enim conquirere, atque congerere occœpit quotquot antiquos potuit nummos, ſingulis legendis, ac interpretandis acerrimo incumbens ſtudio: qua occaſione cœpit etiam inſcriptiones omneis ſive ſepulchraleis, ſive alias perquirere, & ſtudioſè obſervitare.

1596. Deſtinatus eſt deinde cum fratre Turnonem, vt ſub patribus Societatis IESV Philoſophiæ curriculum, quod appellant, abſolveret; fratre adhuc in ſtudiis humanioribus conſiſtente. Cum verò ſtudio Matheſeos præſertim inardeſceret, ardenter arripuit quam illic docebant Coſmographiam, certus hiſtoriam ſine illa, ac ſine Chronologia penitus obſcuram, imperviámque eſſe. Sic poſt vſum Spheræ, addidicit etiam uſum Aſtrolabij, literis repetitis ſcribens, & expoſtulans adverſus quendam artificem, qui in ſe pridem receperat Aſtrolabij fabricam, nec ipſi tamen operam ſatis diligentem navârat. Nihil intereà remittebat neque ex ſtudio rei antiquariæ, cujus cauſſa Petro Royero profeſſorum vni fuit eximiè carus, neque vniversé ex ipſis humanioribus ſtudiis, quæ, vt à fratre excolerentur, tanquam

magiſter

magister attendebat. Sed ad ista nempe ut sufficeret; studere solebat 1596.
in plurimam noctem. Evenit proinde, ut partim ex nativa constitutione, partim ex assiduo labore, prolixísque vigiliis debilitatem stomachi antè contractam adauxerit, pulverémque ideò usurpaverit, quem literis ad patrem datis appellitavit digestivuum. Quia literarum incidit mentio, idcircò adnotari potest illum ex eo jam tempore scripsisse omnia accuratè, stylo videlicet tentato per repetitas schedulas, quæ & mihi incidêre in manus, & fidem fecêre non fuisse illi unquam phrasim luxuriantem, aut immaturam. Dixit nimirùm semper quod voluit communibus verbis; tametsi non sine delectu, nec sine ea gratia, & urbanitate, qua testando benevolentiam, observantiam, gratitudinem; qua excusando, commendando, gratulando, cæteraque hujusmodi præstando mirificus fuit. Nam ad novercam, exempli gratiâ, ob quædam donariola, Fœlices videmur, ô mater, quod beneficiis tuis cumulamur: sed infœlices tamen, quandò sic illis obruimur, ut agnoscendo impares simus. Talia porrò dum scriberet, reponebat intereà quæ munuscula poterat; nempè ab ea usque ætate vinci benefaciendo nescius, nisi quà prorsùs impotens erat. Ita ad amicum coætaneum scribens, ingratitudinémque jam tum detestatus, Mihi ipsi, inquit, intulero manus, si vel minimæ in officio negligentiæ coargui possim. Eodem spectat, quòd præceptorum sollicitudinem commendabat, ut à patre, ac patruo honoraria promissis longè uberiora consequerentur.

De studiis ut iterùm dicam, non tulit patruus, ut triennium Philosophiæ impenderet: sed, exacto Turnone anno, revocatum voluit 1597.
Aquas-Sextias, ut destinatus Senatui Jurisprudentiæ initiaretur. Id etiam expetierat, cùm ille adhûc Turnone foret; scribens scilicet, ut maturè Rubricarum Enchiridium haberet præ manibus: verùm ipse, ut Juris studium tantisper adhûc declinaret, hunc prætextum quæsierat, Volüeras, patrue, ut operam arti oratoriæ sedulam navarem: si per te liceat igitur, faciam, quoniam heic possum percommodè, ac initiabor prudentiæ Juris, cùm ex hac urbe discessero: tu præscribe tamen quod facto sit opus; si perstes enim, nihil mihi fas, nisi ut jussa capessam tua. Itaque domum evocatus, Jurisprudentiæ nomen dedit sub Francisco Fortio Andino, qui in Aquensi Curia Advocatus, & docendi Juris oppidò peritus, callebat prætereà, si quis alius, elegan-

1597. tiores literas. Is Peireskii parentibus carus cœpit magnâ curâ Inſtitutiones prælegere; ille verò tàm occaſione hujuſmodi ſtudii, quàm, ne cœptam eruditionem omninò intermitteret, texere ſuo Marte cœpit Imperatorum ſeriem, à quibus leges fuerant latæ. Texuit & ſeriem Conſulum, magiſtratuúmque cæterorum, conquiſitis undique numiſmatibus, ut & facie, & rebus geſtis Latores legum agnoſceret. Sic habere etiam curavit icones celebriorum Juriſconſultorum, ut cùm in illorum reſponſa, interpretationéſque incideret, fieret memoria tenacior ex concepto cujuſque vultu. Erat tum porrò Aquis-Sextiis Petrus Antonius Raſcaſius Bagarrius rèi antiquariæ peritiſſimus: poſteà quippe Henricus Magnus, propter famæ celebritatem, illum accerſivit, & cimeliarchio ſuo præfecit. Ipſi igitur ſucciſivis horis Peireskius frequens aderat; ut ſuſcitaretur, edoceretúrque; ille verò ſagacitatem, eruditionemque miratus, & conjunctam modeſtiam cum diſcendi ardore amicè complexus, celare nihil poterat; ac tum varia cimelia diebus variis demonſtrabat, tum prolatis libris conjecturas ſuas, explicationéſque fulciebat, tum ſingulareis Peireskii interpretationes & admittere, & commendare non gravabatur.

1598. Anno ſuperato, Avenionem rurſùs conceſſit, ubi privatus illi Doctor Petrus David natione Burgundus, qui fuit deinceps Semurii capitalis Proſeneſcallus. Huic quoque præter peritiam Juris ſuaviores Muſæ propitiæ erant; unde facilè ferebat Peireskium interponere Juris ſtudio rerum antiquarum perveſtigationem. Ea de cauſſa non infrequenter cum Bagarrio de re nummaria, & de rebus aliis ſelectis per literas egit. Perſcripſit aliquando ad illum ſingularia quæque in Romei cujuſdam Arelatenſis cimeliarchio obſervata, miſitque inter cætera obtentum pro eo ectypum ex eleganti jaſpide Deianiræ per Neſſum raptæ. Interdum etiam recuperata egregia Neronis, Vitelliíque numiſmata miſit ad patruum, exoravítque, ut ea exornari perinde curaret, ac exornatum Herculem, Agrippinámque jam habebat. Rogavit quoque, ut ad ſe annulum quemdam mitteret, commutandum, uti ſperabat, cum Corneola, ſeu Onyche quadam, quæ & præſtantiſſimi, inquit, artificis eſt, & incomparabilis, ſed apud poſſeſſorem incomperti pretii. Memoro iſta ex pluribus, ut quis ex illo jam tempore circa hæc fuerit, meliùs noſcatur. Cæterùm qui curioſam ejus indolem quammaximè fovit, Petrus Antonius Ghibertus Neapolita-

nus fuit, quo Auditore Cardinalis Aquaviva tum utebatur. Is enim 1598.
ipsi rara quædam, ac non priùs visa monstravit; & inter libros alios, etiam quosdam Huberti Goltzii, quos nondum habuerat, in plurimos dies commodatò dedit. Quin-etiam mentem vividam, sagacémque perspiciens, hortatus est, ut in Italiam iter institueret, habiturus, Romæ præsertim, unde explere animum posset.

Agebat tum annum ætatis decimum octavum; cùm de profectione in Italiam cogitans, natandi artem addidicit. Ante id tempus solitus erat se per æstatem abluere in minore Rhodani alveo, qui est Barthalasiæ insulæ ad ortum, & in quem se Sorga fluviolus exonerat. Deprehendit autem aliquando fundum, quod aliàs æquabile, & molliusculum observârat, induruïsse in globulos, moleculásve, qualia ova sunt, cortice detracto, ubi coctiora fuerint. Id demiratus & collegit, & detulit aliquot domum, ut præceptori ostenderet, & facti caussam sciscitaretur. Miraculum verò adauctum, ubi post dies non ita multos, cùm rediisset ad fluvium, deprehendit moleculas induruïsse planè in fluviatileis lapides, idémque etiam observavit contigisse iis, quas asservabat repositas domi. Atque exinde quidem cœpit circa lapidum generationem philosophari; sed res dicenda posteriùs est. Tandem verò cùm desiderio invisendi Romam flagraret, veritus tamen ne parentes id abnuerent, petiit duntaxat Patavium mitti, ubi celeberrima Juris studia essent. Tacitè autem cogitabat proximè esse annum sæcularem, veniarúmve solemnium; ac se ipsius occasione posse Patavio Romam adire.

Incipiebat tum fluere annus superioris sæculi nonagesimus nonus, 1599.
cùm Cardinalis Joyosæus discedens in Italiam, erat Ferrariam concessurus. Videlicet Clemens octavus ditionem caducam ex morte Alphonsi secundi Atterstini recepturus, eò discesserat; eáq; de caussa Cardinalis non Romam, sed illuc tendebat. Itaque Peireskius valdè exoptârat se in ipsius comitatum unà cum fratre dedere; at parentibus secùs visum. Nam constituerunt quidem favere laudato desiderio; sed censuere tamen expectandum autumnum, tum ut tempestas foret moderatior, adolescentésque potiùs hieme, quàm æstate succedente, alieno cœlo assuescerent; tum ut commodiùs de necessario apparatu provideretur. Quærendus porrò primùm fuit, qui studia & mores eorum regeret; tametsi ea erat utriusque, & ipsius Peireskii præsertim

 mode-

1599. moderatio, atque prudentia, ut videretur honori potiùs, quàm necessitati ductor designandus. Itaque delectus est ipsis Paulus Gudanes Fonvivius, nobilis è Bearnia vir, qui ex Italia, Polonia, Germania, aliisque regionibus redux, multorum jam hominum mores, civitatésque noverat, quémque Bellevræus Cancellarius in proximos annos filio destinârat.

Discessêre ergo cum illo sub Septembris initium, prætulitque Peireskius solvere ex Cannensi portu, tum ut antiquum Monasterium in Lerone insula proximè situm inviseret; tum ut priùs occurrentia ad forum Julii monumenta antiquitatis coràm lustraret. Cùm appulissent Genüam, ac spectassent abundè satis palatia illa magnifica, fuit quidem prætereà superandus mari Veneris, ac Ericis portus; sed voluit tamen Peireskius terrâ deinceps contendere, tum quòd ex mari malè haberet, tum quòd lustrare curiosè vellet, quæ animo conceperat. Videlicet itinerarium suo sibi marte apparârat, statueratque non sic ex urbe in urbem rectà pergere, quin, si heinc inde aliqua notatu digna memorarentur, divertere illûc pro libitu posset. Heinc sese nunquàm in extraneorum comitatum sponte adhibuit, & ubi se alii ipsi adjunxerunt, urbana quadam excusatione sejunctionem brevi faciendam prævênit. Parùm porrò abfuit, quin eæ digressiones, ipso statim initio, illi pessimè cesserint. Cùm enim ad fodinas Massæ inspiciundas deflecteret, ductorem se unus extorrium, quos Banditos vocant, sic præbuit, ut nisi maturè fuisset agnitus, deduxisset planè in carnificinam. Commoratus nonnihil Lucæ, spectare Pisis voluit insigne cimeliarchium: non potuit tamen, nisi postquàm Liburnum invisit, ac in eam urbem rediit. Memini verò, inter cætera, quæ ibi visa commemorabat, admiratum illum Corallii plantam, quæ humano cranio supercreverat: quod adnoto, quia hæc deinceps fuit illi non postrema caussa, ut adesset coràm in expiscatione Corallii, de qua suo posteà loco dicendum.

Ut paucis loca alia perstringam, iter exinde fecit Florentiâ, Bononiâ, Ferrariâ, ac ubi fuit paucis diebus immoratus Venetiis, sedem Patavij denique fixit. Illeic paucos menseis vix fuit, cùm ipsius virtus apud universam Academiam inclaruit. Quippe tametsi unà cum fratre Professores juris circumstaret frequens, ac nominatim Jacobum Gallum, Bartholomæum Silvaticum, Joachimum Scaînum,

Otto

Ottonellum Diſcalcium: nihilominùs alios etiam, quotquot aderant, 1599.
eruditos viros & convenit, & facilè in admirationem traxit. Cæteros inter, Thomas Segetus, ille nempe, quem Lipſius centuriâ tertiâ Epiſtolarum commendatum jam fecerat, ſic ſuam ipſi benevolentiam, obſervantiamque ſignificavit, ut inſcriptum priùs hoc voluerit, GENIO GALLIÆ NARBONENSIS, INGENIO, ET MATURÆ, IMMATURO ÆVO, NICOLAI FABRICII VIRTUTI SACRUM. PATAVII PRID. NATAL. CHRISTI, CIↃ. IↃ. IC. Vir autem eximius Erycius Puteanus, non Lipſio modò collaudatus, ac poſtmodum datus ſucceſſor, ſed jam tum etiam deſtinatus, qui Mediolani ageret & Chronographum regium, & artis Oratoriæ interpretem primum, inſcriptione iſta præivit, LARE SECRETO. CUI GRATIÆ ADOLESCENTIAM ORNANT, ERUDITIO IUVENTAM, PRUDENTIA SENECTAM; IS ADULESCENS VOLUPTATEM AMICIS CREAT, IUVENIS HONOREM PATRIÆ, SENEX UTRUMQUE SIBI. TU VERO, NICOLAE FABRICI, CUNCTA SIMUL AMICIS, PATRIÆ, TIBI, IN SPE ÆTATIS, ET FLORUM IUVENTÆ, ET FRUCTUM SENECTÆ PROFESSUS. PATAVII ∞. IↃC. KAL. FEBR. Atque hoſce 1600.
quidem refero è multis.

Cum verò in ſe omnium ora, oculóſque converteret; notiſſimus ſanè, & cariſſimus potiſſimum fuit laudatiſſimo illi Joanni Vincentio Pinello, qui origine Genuenſis, & patria Neapolitanus, eam civitatem delegerat, in qua tranquillè ævum degens, totum ſe bonis artibus, literíſque ingenuis promovendis conſecraret. Is videlicet Bibliothecam inſtructiſſimam apparârat, rerúmque omnium exquiſitarum promptuarium inſtruxerat; ac ævi illius literatos omneis, quà propè quà procul, ſi quid libris, aliiſve rebus opus haberent, adjutabat. Callentiſſimus ipſe rerum, & excitabat omnium ſtudia, & fores ſuas colloquiis, conſuetudiníque eruditorum virorum tam advenarum, quàm indigenarum apertas habebat. Teſtimonium illi dixerunt & Lipſius, & Scaliger, & Thuanus, & Caſaubonus, & Pithœus, & quis non ex laudatis viris? Itaque, talis vir cum eſſet, deperiit ſtatim Peireskii genium, tanqùm ſui ſimillimum: admiratúſque, & reveritus in adoleſcente eſt adultam jam, ac penè maturam virtutem, & eruditionem. Superſunt certè ſchedulæ variæ, quibus ad illum miſſitatis, teſtatus eſt ſummam familiaritatem; nunc variè

 conſul-

1600. consultans circa numismata, circa rerum gestarum loca, circa responsa danda Ursino, Velsero, & aliis: nunc gratias agens ob varias interpretationes rerum, locorúmque apud auctores difficilium, ob communicatos libros, ectypos, apogragha, alia: nunc vicissim mittens, si quando aut Roma, aut aliundè accepisset libros, cimelia, inscriptiones, literas; nunc invitans ad cognoscendum, colloquendum, spectandum, ferendum judicium, & id genus cætera, quæ recensere molestum foret, ne quidpiam dicam de literis, quas ad quadraginta usque, dum ille Venetiis, Florentiæ, aut Romæ esset, perscripsit, omneis familiarissimas, & singularis benevolentiæ testificatione plenas.

Commeabat auten Peireskius tertio quoque mense Venetias: tum ut necessariam pecuniam, juxta nummarias tessaras, à nummulariis exigeret; tum ut viros doctos, litterarúmque amanteis, veluti Paulum Sarpium, Dominicum Molinum; & complureis alios conveniret; tum ut nihil, quod foret pretio, raritatéve in ea civitate commendabile, sineret invisum. Quam quidem ad rem eximiè favebat egregius Christianissimi Regis nomine Orator Philippus Canaïus Fraxineus; cùm ipse quoque sibi intereà pararet amicos, quorum auctoritate nihil fieret impervium. Præcipuus in illis fuit Fridericus Contarenus Divi Marci procurator, qui, cùm Musæum haberet instructissimum, illius tamen pretium non novit, donec Peireskius demonstravit quidnam, & quanti æstimandum unumquoque cimeliorum foret, quid inscriptiones Græcæ tam numismatum, quàm marmorum significarent, & id genus similia, ex quibus singularem viri benevolentiam est consequutus. Neque verò ipsius modò, sed & totius etiam familiæ: ex quo intercessit illa cum Angelo Contareno viginti pòst annis agente in Gallia Reipublicæ Oratorem necessitudo; & cum Vincentio Contareno, qui sex annis pòst librum variarum lectionum edens, *E Gallia usque*, inquit, *nobilissimus, & cùm juris, tum antiquitatis totius egregiè peritus Nicolaus Fabricius me sibi peramicè monendum putavit*. Prætereo Joannem Mocenicum, cui fuère oppidò quàm rara; prætereo Bembum Equitem, cujus universam penè rerum antiquarum supellectilem à Cardinali usque Bembo deductam coëmit; prætereo Patriarcham Aquilejensem, in cujus cimeliarchio memorabat se observasse ad trecentos usque Cameos perraros: prætereo

& alios

& alios complureis. Refero solùm quod Puteanus, cùm Venetiis 1600.
foret, ad Pinellum scripsit XI. Kal. Junij eâ Epistolâ, quæ edita est in Promulside octogesima secunda. *In ædibus*, inquit, *Scaramelli fui: Septumiæ monumentum vidi, etsi penè frustrà: ita similiter omnia expressa, ut nesciam, me hercules, industriam, an memoriam Frabicij nostri, an utramque debeam admirari, qui tam fœliciter in summa festinatione ipse pinxit, aut fœliciter pingentis posteà, ac reformantis manum direxit.* Exinde nempe colligitur, quàm solers foret, ac diligens in singulis observitandis.

Cæterùm Venetias profectus sub finem Augusti, ardorem tandem explicuit, consiliúmque cepit concedendi exinde Romam, quòd tametsi Porta-Sancta aperienda, & Jobelæi celebritas inchoanda non esset, nisi sæculi, atque adeò anni sequentis initio: existimaret tamen, si quos illeic menseis præoccupando transigeret, haud malè collocatum iri. Nôrat aliunde fore, ut brevi celebrarentur Florentiæ memoranda sponsalia inter Henricum Regem Christianissimum, & Mariam Mediceam nunc Reginam matrem: neque volebat committere, ut à se coràm non spectarentur. Itaque postquàm Patavium scripsit, ac specialiter ad Pinellum, inscriptiones, aliáque mittens, & simul rogans, ut literas ad familiareis Romam daret; discessit initio Septembris, lembo conducto Ferrariam, aut certè Francolinum usque. Non pervenit autem Florentiam ante diem mensis vigesimum, quod ubicumque aliquid spectatu dignum occurreret, quantum ad illud pervidendum opus foret, commoraretur. Constitit verò, retardatúsque Bononiæ potissimúm est, quod Julius Cæsar Velius, qui credebatur hausisse totam antiquitatis notitiam, suavi illius congressu captus, detinere ipsum plusculùm voluerit. Neque verò se continere optimus senex potuit, quin de sua fœlicitate in cognoscendo Fabricio, literas calidissimas, mirisque elogiis plenissimas daret. Calidissimas certè eas dixit Pinellus, commendans aliunde, quod Fabricius ex iis non esset, qui peregrinando nihil aliud, quàm cursitant, quibúsq;, juxta Senecam, illud evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias.

Accedens Florentiam, habuit aliquas à parentibus literas, ac, inter quasdam commendatitias, reperit specialeis Caroli Lotharingii Ducis Guisij, & in Galloprovincia Proregis, ad Nicolaum Brulartum Sillerium, qui fuit deinceps Regni Cancellarius, quíque tum Regius Romæ Orator, eò venerat, ad sponsalium celebrationem. Quamobrem ille

Peires-

1600. Peireskium, fratrémque accitos in familiam voluit, ut ſuis ſub auſpiciis omnia liberius contuerentur. Præter verò celebritatem, avidè imprimis ſpectavit Bibliothecas illas inſigneis, in quibus agnovit, &, penè dicam, adoravit tum magnorum Principum, tum virorum eruditorum, à quibus bonæ literæ reſtitui cœpêre, veſtigia. Nihil ſpeciatim dico de Pandectis, quos, in Palatio magni Ducis religioſiſſimè licet aſſervatos, curavit tamen inſpicere; ſecurus nullum antiquitatis monumentum illuſtrius in litterario orbe exſtare. Amicos quoque illeic paravit; ſed, quantum recordor, nullum conſtantiorem, quàm Richardum Richardi, ſtudioſum plantarum, atque marmorum; qui ipſum quoquoverſum ad opera publica, hortóſque deduxit. Menſe tranſacto, Senas petiit, ubi ſalutare potiſſimum voluit Celſum Cittadinum, qui tunc habebat præ manibus tractatum de Origine, progreſſúque Latinæ, & Italicæ, ſeu vulgaris Linguæ. Inde diſcedens, Romam tandem ſub finem Octobris pervenit.

Romæ porrò dici non poteſt quàm citò fuerit notiſſimus; non modò, quia jam Pinelli, aliorúmque literæ celebre nomen fecerant; ſed maximè etiam, quia cum primùm viris in ea urbe eruditis cœpit congredi, ingentem ſui admirationem, atque amorem conciliavit. Prolixum foret recenſere quos eximios viros coluerit, à quibus, ob lumen ingenii, & temperatiſſimos mores, magni habitus fuerit: ſed, cum ſileri omnes non poſſint, commemorandi imprimis ſunt magni illi duo Cardinales, Baronius, atque Bellarminus. Ille nempe obſtupeſcebat, cum de inſertis in Annaleis inſcriptionibus, aliiſque rebus ad Hiſtoriam abſtruſiorem ſpectantibus, ediſſerentem coràm audiret. Ecquid putas verò, cum oſtendit gemmas, numiſmataque varia, quibus Baſilidiani, Valentiniani, aliique hæretici inſcribere ſoliti erant vocabula barbara opinionibus ſuis obtegendis? Collegerat nempe complura, ad illuſtrandum, quod ille in ſecundum tomum conjeciſſet ex Amethyſto Fulvij Urſini, circa vocem A B P A Z A C, vel A B P C A Z, qua Baſilidiani intellexêre ſummum Deum, continentem Angelos ſeptem, cœlorum ſeptem præſides; ac prætereà eorum trecentas ſexaginta quinque virtutes, juxta anni dies; idque ob ſeptem literas, numeralémque earum valorem (junctis ſcilicet numeris, pro ordine unuſcujuſque in alphabeto literæ) & id genus ſimilia, quæ deinceps quoque ad Natalitium Benedictum literis expoſuit.

Bellar-

Bellarminus verò tum eadem, tum alia accipiens circa hæreſes, ve- 1600.
terémque hiſtoriam totam, hærebat quid magis probaret, an ſagacitatem in perveſtigando, an ſolertiam in conjiciendo, an judicium in eligendo, an memoriam in referendo, an lepôrem in explicando. Meritò autem leniſſimis ejus moribus capiebatur: nam, ut omittam cætera, conſidentem in media plebe auditorem ferè habebat, quoties ſuos parœcos pro concione erudiret, familiaritérque inſtitueret.

Dicendus deinde Jacobus Sirmondus, inter homines Societatis JESU jam tum etiam clariſſimus: arctiſſimam enim cum illo amicitiam iniit, nihilque ſtudiorum non commune habuit. Dicendus Lælius Paſchalinus, cujus cimeliarchio ſpectabilius quicquam non fuit, quíqueillius eruditionem ita ſuſpexit, ita amavit indolem, ut aliquando cogitârit, ac volüerit pretioſa quæque tradere, quæ ipſe ſecum abſportaret. Dicendus Fulvius ille Urſinus, cujus nomine inter viros antiquariæ rei ſtudioſos majus, celebriúſque nullum eſt, quíque ex perſcriptis à Pinello interpretationibus expetierat, illum noſſe perardenter. Dicendus Philippus Pigafetta, ad quem cùm Pinellus initio non dediſſet litteras, mirum quanta commendatione oblivionem compensârit. Dicendus ille ipſe Ghibertus, quem Avenione jam noverat, quíque ad ſpectandum res varias ipſi deducendo ſe comitem præbuit. Dicendus, qui etiam eum variè deduxit, Paulus Gualdus, eruditus Vicetinus, qui in Pinelli contubernio ipſum miratus Patavii, Romæ etiam obſtupeſcebat. Dicendi Petrus Stephanonus, Dionyſius Octavius Sada, & universè quotquot fuêre in urbe eruditi viri, & bonarum artium, literarúmque amantes. Sed & reticendus non eſt Arnaldus Cardinalis Oſſatus, Regia negotia tum Romę curans, vir eruditione, prudentia, integritate, ſuavitate morum eximiè conſpicuus: qui conſuetudine Peireskij exſatiari vix unquam potuit, neque illum unquam abs ſe, dum inviſeretur, non ægrè dimiſit. Non reticendus Abbas Montanus, Archiepiſcopi Arelatenſis patruus, qui virtutis illius potiùs, quàm Nepotis commendatione, in perpetuum propemodùm contubernium adſcitum voluit.

Jam neque dici facilè poteſt, quàm vehementi ſtudio univerſa antiquitatis monumenta perveſtigârit. Impimis enim deſideravit ſitum Urbis cognoſcere, & regiones, quas fuit complexa. Viſis montium veſtigiis, adeò depreſſos miratus eſt, quos putârat adeò ſublimeis.

1600. Obstupuit inter cæteros Palatinum summè desertum, quo nullus olim frequentior. Disquisivit, si fortè posset intelligere, aut subodorari, quà fuissent Pomerii fines tam à Regibus, quàm ab Imperatoribus prolati; & cùm ad portas, viásque omneis diligenter attenderet, exploravit tamen præsertim Aureliam, propter ejus viæ reliquias, quæ in Provincia adhûc supersunt. Deinde regiones, vicósque percurrens, agnoscere voluit, quantum licuit, quà extitissent Priscorum templa, ædes, aræ, luci, sepulcra, asyla, scholæ, bibliothecæ, amphitheatra, theatra, circi, hippodromi, naumachiæ, campi, odæa, fora, emporia, horrea, armamentaria, balnea, thermæ, aquæ, pontes, colossi, obelisci, columnæ, statuæ, & innumera alia, quæ inter legendum auctores adnotaverat, & in commentarios relata circum gestabat. Vix autem unquàm exsatiari contemplando poterat, cùm observaret quidpiam adhûc sive integrum, sive mutilatum superstes.

Sic dies benè multos posuit circa Pantheon, rarum architecturæ exemplar, considerando, conferendóque quicquid Ludovicus Demontisius fuerat de illo ratiocinatus. Sic, quia nôrat asservari in Vaticano Palatio tum Herculem truncum, tum Laocoontem cum duobus filiis, opera exquisitissima, & Michaëli Angelo miracula habita artis; idcircò illis inspiciundis non una vice adstitit, ut nec semel etiam invisit geminas illas Alexandri, & Bucephali statuas, quæ exstant adhuc Phidiæ, Praxitelis monimenta. Sic aliquoties ad invisendum C. Sestij Epulonis in via Ostiensi sepulcrum itavit, ob vetustissimas illius, nobilissimasque reliquias. Sic variè spectavit obeliscos varios, sed nullum frequentiùs, quàm Constantinianum, ob cujus effossionem, translationem, erectionémque laudare satis non poterat generosum Sixti V. Pontificis institutum. Sic & columnas; sed maximè Traianam, atque Antoninianam. Illam quidem, ut Pinello satisfaceret, cui factum satis non fuerat volumine toto de ea (seu de historia utriusque belli Dacici, à Traiano gesti, prout Alphonsus Ciaconus illam ex columna eruerat) conscripto: unde & exoptaverat tum exemplum libri à Peireskio quàm perfectissimum conquiri; tum depictas in eo figuras personarum, armorum, gestuum, cum insculptis, secundùm totam cochlidem, per ipsum conferri. Hanc verò, hoc est, Antoninianam, ut perdiligenter exprimi curaret effusionem illam Jovis Pluvij Romanorum exercitum irrorantis, & hostium copias fulmine

mine ferientis. Ejusmodi certè Iconismum cum Scaligero postmodum offerret, ad illustrandum quod Eusebius de prælio commisso inter Antoninum, & Germanos, ac Sarmatas, contulit in annum Olympiadis C. XXX. VIII. primum, Hæc, inquit, una est ex rebus maximè notatu, & spectatu dignis, quas mihi quidem inter omnia antiquitatis monumenta contigit Romæ observare. 1600.

Nec verò harum modò rerum delineationes habere voluit; sed rariorum etiam quarumvis statuarum, quas disquisivit in Capitolio, in Vaticano, in Farnesianis, in Cæsianis, in cæteris ædibus; itémque in hortis, ac vineis, &, ut breve faciam, in quibuslibet privatis, publicisque locis; pictores deducens, qui non modò statuas, intemerataque alia opera; sed truncos etiam, & ruinas ædificiorum veterum, quà occurrerent, adumbrarant. Deferre quoque solitus erat selecta quædam numismata, quæ conferret cum statuis, explorans cujusque ætatem, & agnoscens plerumque manum: cùm eâ foret solertiâ, ut momento discerneret quid re verâ, quídque ex sola imitatione foret antiquum. Sic inscriptionum etiam omnium, quæ saperent antiquitatem, habere voluit apographa, tentans pro sua sagacitate exesas supplere, ac penè desperatas restituere. Rursus Codices MSS. seu Vaticanos, seu Fernesianos, seu alios, non quantum quidem libuit, sed quantum tamen licuit, evolvit; &, quotquot inter cæteros maximè rari visi sunt, adnotavit in tabulis. Sic adnotavit etiam vasa, pondera, mensuras, cælaturas, numismata, simulacra, imagines, & quicquid demùm notatu dignum occurrit in Metallothecis, Iconothecis, in Promptuariis, Musæis, Xystis, Pergulisque variis; ut prætercam innumera, quæ vel prætio quæsivit, vel commutavit, vel dono habuit, quorúmque saltem ectypos, ecmagmata, aposphragismata, aut iconismos obtinuit. Unum doluit, se nec habere, nec videre usquàm potuisse memorata Goltzio Tullii Hostilii, ac Servii Tullii numismata; ut neque alia memorata cum hisce inscriptionibus, Col. Aquæ-Sextiæ. Col. Arelate. Col. Avenio. Col. Arausio Secundanorum, & similia, quæ amore patriæ ardentissimè, sed frustrà tamen requisivit.

Ex hisce porrò ingentem sui admirationem excitavit, non modò Romæ, ubi illius amicitiam eruditi omnes ambierunt, sed in dissitis etiam locis, quocumque ejus fama pervênit. Et hoc nimi-

1600. rùm tempore cœpit, quæ fuit illi necessitudo cum Natalitio Benedicto, rebus exquisitis instructissimo, ac Fullinii tum commorante; quęque cum Adolpho Occone Augustano medico, tunc iteratò edente volumen de numismatis Imperatorum Romanorum: ut illos taceam, quos jam nôrat, Hieronymum Rubeum Ravennæ, Cæsarem Nichezolam Veronæ, Antonium Tolentinum Cremonæ, Cæsarem Campanum Vicentiæ, aliisque locis non paucos. Mirum autem quantum Patavii præsertim inclaruerit, adtestantibus literis ad ipsum per id tempus datis à Laurentio Pignorio; qui ipse rerum priscarum adeò peritus, professus est tamen se amplius ex unis ejus literis, quàm ex decem Antiquariorum voluminibus erudiri: quíque suspexit non modò copiam conquisitarum ab ipso rerum, sed delectum etiam insignem, cùm ex missis duobus quibusdam Constantini numismatibus, agnoscere se, ut ex ungue leonem, dixit. Consimilia scripta ab Emundo Brutio, Georgio Ragusæo, Iacobo Papifavio, Martino Sandello, &, quem nominare primum debui, Hieronymo Aleandro juniore, vero Musarum delicio; itémque M. Cornaro optimo urbis Præsule, quícum deinceps per litteras, donec fuit in vivis, amicitiam coluit. Sed quantum quidem fieret Patavii vel id indicat, quòd misso Augustâ Vindelicorum ectypo Sapphiri cujusdam, inscriptionem præferentis, in qua *Xiphiæ* vox omnibus curiosis faciebat negotium; Pinellus ad eum scripserit, examénque, & judicium ea de re ipsi detulerit. Prætermitto autem, ut fecerit satis, vocique lucem attulerit ex Strabone potissimum, cùm ex Polybio loquutus est de venatione *Xiphiæ*, monstri videlicet marini.

Quod ad statum Romæ recentioris spectat, nullum fuit Templum, Sacellum, Collegium, Xenodochium, quod ingressus non fuerit: nullum Palatium magnificum, nullum celebre Pontificum opus, ad quod non diverterit: nulla Raphaëlis Urbini, Michaëlis Angeli, Polydori Caravagii, Titiani, aut alterius artificis insignis pictura, quam non inspectârit. Sic cæmiteria, cryptásque illas subterraneas, plena venerationis loca, & Christianæ pietatis, constantiæque monumenta. Sic Religiosis cæremoniis, quantum sine discrimine posse putavit, interfuit. Quippe quod complexione foret non robusta magnoperè, conjicere sese in turbam tumultus plenam detrectabat. Heinc quod ad statas, solemneísque Iobelæi

attinuit,

attinuit, ſpectavit quidem, obſervavitque ex ipſis quantum potuit; cæterum autem Valaveſio fratri, tanquam valentiori demandavit curam ſpectandi omnia cominùs, & ad ſeſe referendi. Idem præſtitum circa cæremonias, quas vocant Cœnæ Domini: quod circiter tempus tam ipſe, quàm frater, ut Pontificem iis pauperibus, quos dietim paſcit, miniſtrantem, ſimulque in eadem aula diſcumbentem contuerentur, vices redemêre duorum pauperum, veſtibuſque eorum aſſumptis, adfuêre inter cæteros, & agniti licèt à Pontifice, ipſo tamen rem placidè diſſimulante, omnia ſpectârunt. 1600. 1601.

Paſchalibus Romæ exactis, & poſtquàm varia munera domo accepta diſtribuit, nonnulláque etiam ad Pinellum miſit, profectus eſt Neapolim. Superfluum foret recenſere quantum, quotiéſque diverterit, ut requireret varia, quæ apud auctores celebrata ſunt tam Latii, quàm Campaniæ loca. Affectum ſe verò præſertim dicebat, cùm memorata Virgilio coràm haberet, luſtraretque, ut Cajetam, ut Cumas, earumque reliquias: ut Miſenum montem, & Avernum Lacum, & ſimilia. Cùm item loca, in quibus exſtitiſſe dicerentur villæ Ciceronis, & Luculli; aut ſepulti fuiſſe Scipio Africanus, & Virgilius: atque id genus cætera, ad magnos viros attinentia. Addebat ſe, cùm cryptam illam, ſeu, ut appellat Seneca, carcerem longum, & obſcurum, Pauſilippum ſcilicet montem per paſſus mille perforatum, eundo, redeundóque ſpectaret, doluiſſe, quòd ignoraretur, certuſve non eſſet, qui tam præclarum facinus, tanto viatorum compendio, commodóque attentaviſſet. Digniorem enim commendatione arbitrabatur eſſe, quàm Xerxen, cùm Græciæ bellum inferens, Athon montem non à continente modò præſcidit, ſed medium etiam perforavit.

Neapolim quam-primùm acceſſit, tenere ſe non potuit, quin Portæos illos fratres conveniret. Cùm inductus autem fuiſſet ad natu majorem, cui nomen Ioannes Vincentius, is brevi colloquio ſic affectus fuit, ut ipſum exclamabundus ad Ioannem Baptiſtam natu minorem deduxerit, quò & ipſe in ſimilem admirationem raperetur. Enarrare autem ſolebat Peireskius, licèt ipſe quoque Ioannes Baptiſta foret jam grandævus, adſperſiſque canis venerabilis; ipſum nihilominùs eâ reverentiâ obſervare ſolitum juſſa, nutuſque Ioannis Vincentii, ut majore non potuiſſet ora, atque imperium patris. Cæteris, ut cum ipſis ultrò communicavit plurima, ita viciſſim ab iis accepit: neque

1601. ſpectavit modò quæcunque aſſervabant in Muſæis, pretioſiſque armariis; ſed etiam omnigenis penè illorum experimentis, prout ſibi in votis eſſe inſinuavit, interfuit. Heinc nata ipſi cum utroque eximia familiaritas, &, quæ eſt deinceps mutuis literis, officiiſque variis culta amicitia. Inviſit prætereà Muſæum Ferrantis Imperati, ipſum quoque raris naturæ operibus inſtructiſſimum; itémque Adriani Guillelmi, Martis Gurguſtiolæ, & Matthæi Cappuani Conchanorum Principis; tametſi ad hunc extra civitatem divertendum fuit. Monumenta inſuper omnia antiquitatis perveſtigavit, ac præ cæteris delineatas voluït neſcio quas columnas operis Corinthiaci, Apollinémque ad Tripodem, & ſimiles quaſdam figuras. Ad hæc rogavit, didicítque quicquid licuit cognoſcere de familiis Neapolitanis tranſlatis in Provinciam, & de Provincialibus tranſlatis in eam regionem. Cùm verò noſſet eſſe in templo Divæ Claræ nuncupato ſepulcra complura Regum, Principúmque ex Regia ſtirpe ad Carolum primum (quem diximus fuiſſe S. Ludovici fratrem) attinentium: idcircò ad illa maximè attendit, præcipua adumbravit, Epitaphia exſcripſit. Quinetiam ſollicitus fuit in exquirendo ſepulcro Simonis Portii Philoſophi celebris, non ita pridem vita defuncti: ſed enim curam explorandi, ſi qua fortè inveniretur, & maximè quidem cum Epigraphe, Pinellus ipſi commendârat.

Vivebat tum Neapoli fœmina quædam ſanctitate, inſtitutóque vitæ illuſtris. Ea Romam accita à tempore uſque Gregorii tertiidecimi, & ab optimo Bellarmino examinata, probatáque, dicebatur rapi in eam exſtaſin, ſtatim ab aſſumpto Euchariſtico Sacramento, ut, quemadmodum genuflexo erat, ita immota, rigidáque, ſtipitis inſtar, conſiſteret, oculis apertis nihil conſpiceret, toto corpore nihil planè ſentiret. Itaque noluït Peireskius ex ea urbe diſcedere, quin rem factu mirabilem vidiſſet, atque explorâſſet. Ac obtinere illud quidem abſque contentione non potuit; ſed, ut impervium ipſi nihil erat, pervicit tandem, ac præter fratrem, deduxit quoque Ioannem Porcelletum Mallianeum, qui fuit deinceps Præſul Tullenſis. Vidit ergo, exploravítque, & commemorando mirari ſolebat, ſi poſſet quidpiam ſimile humanitùs contingere; neque facilè credebat Cardano referenti ſibi quid tale evenire ſolitum, quoties animo collibuiſſet.

Poſtquàm urbem ſatis luſtravit, illiúſque elegantiam, amœnitatémque

témque admiratus est, nihil habuit potiùs in votis, quàm adire Vesuvium, contemplaríque locum, in quo magnus Plinius diem obiisset. Ea re peracta, insigni quodam flagravit desiderio invisendi Siciliam, & pergendi Meliten usque. Tria autem erant, præ cæteris, quæ avebat coràm spectare, Fretum Scyllæum, Æthnæ incendium, Antiquitates Syracusanæ: restitit tamen Fonvivius, neque ipse, illo invito, progredi usquam voluït. Quare satis fuit totam eam regionem circùm peragrare, & ad loca etiam aliqua redire, ut Puteolos, & Baias versus, quò posset oculatiùs duo quædam ædificia subterranea inspicere, quæ Piscina mirabilis, & Labyrinthus appellantur. An adjiciam verò, cùm littus prope Puteolos consideraret, pulverémque requireret aqua marina lapidescentem, detectum ipsi prætereà fuisse inter arenas quendam plumbeum, quo cælaturæ, ac præsertim Onychinæ conservarentur? Quòd autem in eo littore numismata ferè exesa deprehenderentur, opinatus est caussam esse sulphur, quod tametsi insensile, in iis tamen oris ubique intervenit, accedente aliundè ex mari salsugineo halitu, cum arrodendi facultate. 1601.

Altero pòst mense repetiit Romam, idque ut amicis vale diceret, collatis variis munusculis, ac aliquibus etiam aliò missis. Constituerat nempe redire Patavium ante Solstitium, magnósque æstus; unde & paucos intra dies non sine relicto sui desiderio ex urbe discessit. Instituit autem iter Perusia, tum Academiæ gratiâ, tum spectandi lacus Thrasumeni caussâ. Deflexit inde Eugubium, occasione inventæ illeic non ita pridem Tabulæ æneæ lingua veteri Hetrusca perscriptæ. Salutato posteà ad Assisium D. Francisci monumento, invisit Fullinii Natalitium Benedictum, abs quo expectatus ardentissimè fuerat. Spectavit exinde ad Montem Falconem, inter D. Claræ reliquias, treis insigneis globulos in cistula fellea inventos, quorum duo, vel tres, non ampliùs, quàm unus, ponderosi deprehenduntur. Tum votis ad celebre Fanum D. Mariæ Lauretanæ ritè persolutis, adiit Anconam, indéque Urbinum, ad obtinendum licentiam pervolutandi Bibliothecam Ducis. Digressus Pisaurum, atque Ariminum, accessit Ravennam, ubi Hieronymus Rubeus clarus ille Medicus, patriæque scrutator, complecti illum expetebat, demonstraréque in ipsa sede Exarchatus nescio quas reliquias Barbariei Gotthicæ, & ornamenta Imperatorum, contemporaneorúmque Regum, cum his nominibus;

1601. nibus; ATHALARICUS RIX, WITIGES RIX, THEODOHATUS, & id genus alia; simulque ostendere ornamenta quædam Galliæ Placidiæ, in nescio quo templo, quæ Velius non esse antiqua censuerat: denique ipsi sua manu exemplum Historiæ Ravennatis dare. Pervenit exinde Venetias, ubi amicis, magna illorum cum voluptate salutatis, cognoscere non obiter voluit Antonium Possevinum, ex Societate JESU, virum optimum, ad quem cum expetiisset commendatitias literas. *Ecquid quæris proxenetam*, rescripserat ad illum Sirmondus, *cùm ad quoscunque veneris, adeò ex teipso innotescere, amabilísque evadere possis?* Postremò non multos post dies, hoc est, medio circiter Junio, accessit Patavium, ubi tantâ est exceptus lætitiâ, ut videretur quasi quispiam Deus studiosorum eò adventasse. Maximè verò reditu suo recreavit optimum Pinellum, qui diuturnis, sed lentis morbis jam ingravescentibus, propendere se in mortem sentiebat. Dies non sufficiebant audiendo, quæ compererat; neque inspiciendo, quæ attulerat, neque cognoscendo, quæ visa obscura interpretabatur. Dicam-ne, cùm inter eos viros, quos cognoverat, fœlicitati verteret, quòd amicos sibi Baronium, ac Bellarminum paravisset, provocatum fuisse optimum Pinellum, ut quidnam sibi circa illos contigisset, exponeret? Cùm, inquit, summus Pontifex ante annos treis venisset Ferrariam, dignati sunt illi me invisere; sed tacitis nominibus, habituque dissimulato, adeò ut se Presbyteros simpliciter asseverarent. Ipse ex eorum iconibus, qui viri essent, statim agnovi: sed fingens tamen me ignorare, in eam Musæi partem deduxi, in qua virorum illustrium, ac ipsorum specialiter, imagines erant conspicuæ. Ostensa autem Baronio Bellarmini effigie, Num hæc imago, inquam, ò bone, socium istum tuum repræsentat eximiè? & ostensa Bellarmino quæ Baronii aderat; Num hæc quoque, inquam, socium istum tuum exquisitè refert? Ac tum illi delusos se, cùm deluderent, agnoscentes in amplexus prolapsi sunt.

Porrò quia Peireskius præsentiebat se post annum revocatum iri in patriam; idcircò se ad intermissa Juris studia composuit: tempore tamen sic dispensato, ut ad alia prætereà innumera sufficeret. Siquidem præter varia, de quibus paullò pòst dicetur, in literatos officia, profecit continuò in notitia abstrusioris historiæ, altiorísque antiquitatis. Specimen autem insigne dedit, cùm subortâ inter curiosos de

monte

monte Argæo controverſiâ, ediſſeruît ex Jaſpide, variíſque numiſmatibus Cæſareæ, alibíque cuſis, òriginem, rituſque varios, quibus ille mons fuit olim in Cappadocia adoratus. Linguas prætereà ſemper excoluit, quas credidit uſui futuras. Nam ex Hebraïca quidem, & ex utroque charactere, tam vulgari nempe, quàm Samaritano; ex Syriaca item dialecto, idiomatéque Arabico, tantum ferè delibavit, quantùm ad ſiclorum, ſimiliumque numiſmatum interpretationem neceſſarium duxit; uſus magiſterio Judæi cujuſdam commorantis Patavii, cui nomen Rabbi Salomon fuit. Ad Græcam linguam quod attinet, ſtudioſiorem illi operam impendit, tum propter varias conſtitutiones Imperatorum Græcorum, ipſamque Juris originem, quæ ad Græcos fonteis refertur; tum propter Philoſophiam, ſeu ſtudium Sapientiæ, próptérque Poëſeos, ac Hiſtoriæ, quæ in ea lingua ſuperſunt, antiquiſſima monumenta; tum propter explicationem gemmarum, numiſmatum, marmorum, quorum ſunt Græcæ inſcriptiones, quibuſque illuſtrandis pulchrum ſemper duxit, ſuaviſſimumque habuit ſeriam operam collocare. Heinc cùm ad aliquem ſcriberet Græcarum literarum amantem, exempli cauſſa ad Occonem, qui ſuas ſemper Epiſtolas ſententiis Græcis interſerebat, ſolitus erat ipſe quoque eruditionem ſuam teſtari, nunc verſum Græcum præmittendo, nunc quidpiam carmine, aut proſa appoſitè interpolando: ut ad memoratum Adolphum Occonem, *Fortunate Senex, Te Divæ illius antiquæ, & venerandæ* μνημοσύνης *filiæ, non jam* Ἄδολφον, *ſed* Ἀδελφὸν *duplici nomine Germanum dicent.* 1601.

Nec verò humaniorum modò literarum ſtudioſus fuit, ſed multum etiam invigilavit Mathematicis artibus, carus ex eo tempore Galileo Galilei, quem & apud Pinellum primùm novit, & ex inventa hauriendis aquis tum urbem infeſtantibus machina, admodùm ſuſpexit. Incubuit quoque plurimùm in perveſtigandis cauſſis rerum naturæ admirabilium. Quippe, & varios variè rogavit de illis Parheliis, ſive tribus Solibus, ac triplici Iride viſis, die Februarii ſeptima, hora circiter vigeſima prima. Et de piſcibus, aliíſque ſaxificatis philoſophaturus, tum variam copiam impetravit, inque angulo Muſæi diſpoſuit; tum ichnographiam ejus montis, qui apud Vicetinos iis abundat rebus, obtinuit. Et quicquid fuit cuiquam perſpectum circa foſſilia, mineralia, rem metallicam, ſua ſeu remuneratione, ſeu comitate

1601. concessum tulit; maximè autem Venetiis; ubi aliunde, cùm multa præclara in armamentario se observasse diceret, referebat tamen nihil sibi fuisse adspectu jucundius formatione aluminis in octahedricam figuram. Et frequens adiit rariores hortos, perscrutaturus varietatem, vireisque tam indigenarum, quàm exoticarum plantarum; ac destinans quasdam in Provinciam, quasdámque vicissim ex Provincia, nunc in Pinelli, nunc in aliorum viridaria transferri curans. Et interesse solitus fuit non publicis modò Anatomicorum dissectionibus, sed privatis etiam Hieronymi Fabricii ab Aquapendente, qui illum propter singularem benevolentiam admisit, cùm specialiter ex ovis gallinæ incubanti suppositis, singula in dies singulos subduceret, ut ab ipso usque incubationis initio observaret seriem formationis pulli. Atque hæc quidem de studiis.

Sequitur, ut jam insinuëmus, quemadmodum illum ex hoc tempore viri studiosi, eruditíque arripere agnoverint gubernaculum literarum. Dictum est jam, cùm Roma rediit, cœpisse optimum Pinellum solito graviùs laborare, inque obitum vergere. Is itaque non multô pòst, quippe sub Augusti initium, è mortalium vita excessit, propè septuagenarius: magno profectò dolore omnium bonorum, eruditorumque; sed Peireskii potissimùm, qui illum, tanquam alterum parentem habebat, ac venerabatur. Cæterùm cùm ille sui desiderium, quà patebat orbis literarum reliquisset, consolationi tamen fuit, quòd videretur Peireskio quasi lampada tradidisse. Ipse nimirùm ad ejus mores ita se composuerat: ita studio rerum nobilium, exemplóque benefaciendi, ac promovendi bonas arteis animatus evaserat, ut virtutis heroïcæ destinatus hæres jure censeretur. Hujusce rei congerenda aliquot testimonia sunt, quæ pleniorem concilient fidem.

Imprimis verò citandus occurrit Paulus ille Gualdus, qui Pinelli vitam conscripsit, cujusque mentio facta jam est. Is postquam viri mortem deflevit, dixitque naturam parcè proferre ejusmodi viros, ac Methonis fortasse annum transigendum iis, qui alterum Pinellum expectent; talem scilicèt, cujus studium humaniora studia restituat in pristinum splendorem, cujus opes in nobileis libros colligendos impendantur, cujus dignitas doctis viris patrocinio sit; tum demum subdit, *Ætas sanè nostra, si quem feret ejusmodi, is, ita me Deus amet, non alius erit*

à N I-

à NICOLAO FABRICIO *Gallo, domo Aquis-Sextiis, clarißimo adolescente, qui Romæ, & Patavii, vix-dum plenam pubertatem egressus, eo ardore Pinellum, & Pinelli studia est complexus, ut omnibus nobis, & doctis viris, quotquot his capiuntur literis, miraculo sit.* 1601.

Egregium sanè vaticinium: sed en etiam votum Erycii Puteani, jam tum Mediolani, ut suprà est dictum, Eloquentiæ, & Chronologiæ Professoris. Is scribens ad Peireskium, *O vulnus*, inquit, *quod Pinelli morte acceptum est! Abiit æternus ille vir, ipse nominis, & famæ securus: sed nos in desiderio, & dolore reliquit, Musas in squalore. Quis succrescet, & dolorem nobis demet, Musis squalorem? Non doctrina, sed opibus quoque opus. Quis? fallor? an tu ipse hûc vocare, ut sis quod Pinellus fuit? Voveo, voveo, & salvere te jubeo, Iuventutis spes.* Quo loco fortassis non ingratum erit, si Peireskii responsionem adtexuero. Sic igitur ille rescripsit. *Pervellis animum meum dolore, dum mihi incomparabilis viri morte vulnus inflictum refricas. Meritò tu quidem funebreis, ac luctuosas voces ingeminas; meritò vicem nostram deploras, meritò omneis ad lugendum invitans exclamas, Quis nobis dolorem demet, Musis squalorem? Sed in fine risum excitas, dum, quasi vaticinari velles, subjungis me, quod Pinellus fuit, futurum; idque, tanquam fieri posset, seriò voves. Quod perinde est, ac si ingenti succisa pinu voveres, ut humilis aliqua myrica robur illius, ac proceritatem æquaret. Verùm amor erga me tuus hoc tibi, quidvis aliud meditanti, votum extorsit, cujus, ut reor, nunquam te damnatum iri, aut reum fore sperasti. Quod si ego tibi idipsum vovens, vatis illud accinam,* Tu nunc eris alter ab illo, *qui te penitùs nôrunt, sat scio, me vatem affirmabunt haud vanum; tuæ namque hoc opus opis, non meæ.* Argutè sanè, & eleganter; tametsi id dissimulavit, quod verissimè à Puteano dictum, ad subeundum id muneris, *opibus quoque opus* esse.

Fuêre & aliæ perelegantes utrimque literæ conscriptæ, exstátq; speciatim una edita in secundis Ferculis, seu centuria Epistolarum Puteani secunda, qua sub initium sequentis anni, qui fuit supra millesimum, sexcentesimumque secundus, ille gratiosè conquestus est se Deorum 1602.
genus nominatum. Fuêre, inquam, aliæ literæ conscriptæ: sed ad rem facienteis excerpsi, ex quibus abundè intelligitur quàm appositè Janus Gruterus in Præfatione magni illius Inscriptionum voluminis ita conjunctim nominârit, commendaveritque Erycium Puteanum, & Nicolaum Fabricium, ut juvenes esse præ cæteris dixerit,

1602. ——— *Sacros qui sollicitare fluores*
Aonidum, totámque solent haurire Aganippen.

Versabatur porrò sub prælo ingens illud opus, cùm Pinellus concessit fatis: Peireskius autem suppeditavit, quæ in illud insererentur, non modò ex iis, quæ inter Pinelliana cimelia, sed etiam ex iis, quæ Romæ, quæ Venetiis, quæ aliis in locis observârat, descripseratque, ut docet illud toties subjectum inscriptionibus, *Ex Nicolai Fabricii schedis.*

Venio jam ad Marcum Velserum, cujus interventu Gruterus schedas illas obtinuit. Ille Pinello propè par, & singularis amicus, florebat Augustæ Vindelicorum Duumvir. Me tacente, scripta illius, omnésque viri eruditi, opem ipsius munificam, paratissimamque experti, quantus vir fuerit, satis loquuntur. Velserus ergo, literis ad Peireskium datis, testatus est tanti se facere ipsum, ejúsque amicitiam, ut nihil sibi fuerit ex tota Pinelli hæreditate expetibilius. Quin etiam ipse quoque illum non modò virtutum Pinelli hæredem agnoscens, sed futurum quoque suarum successorem conjiciens, diligere cœpit, tanquam filium, & literarum frequentiâ, quoad vixit, non destitit testatum facere affectum. Hoc uno ipsi durus fuit, quòd sui effigiem constantissimè denegavit, pro eo, quo omnibus aliis ardentissimè flagitantibus denegaverat instituto. Et Peireskius tamen, ut alios nonnullos, sic illum nescientem pingi procuravit, conducto artifice, qui ipsius vultum è clandestino loco spectaret. Sic obtinuit quod illi Occo sperare nefas prædixerat, cùm id abs Velsero tulisset responsum, *Cato major posteros volebat quærere, cur sibi statua nulla posita: mihi contrà, quantum video, cavendum, ne quis aliquando miretur, si non & indignetur, qua ambitione consortio magnorum virorum, quorum imagines se colligere Fabricius ostendit, irrepserim.* Prætereo autem quàm præclarè Noster illud exceperit: quippe ad Occonem rescribens, *Dixit quidem,* inquit, *Cato non minùs argutè, quàm sapienter, se malle, ut posteri quærerent quare sibi non esset, quàm quare esset posita statua: nunquam tamen, quod legerim, se pingi, aut fingi renuit; cujus rei testes esse possunt icones ejus non paucæ, quæ in hodiernum diem circumferuntur. Igitur nec Velserus, vera Catonis imago, id abnuere deberet, & ne abnuat, precor preceris, ores ipsum, atque exores iterum oro.*

Subnectendus Velsero est Josephus Justus Scaliger, vir ille major,

ac celebrior, quàm ut encomio nostro indigeat. Subnectendus, inquam, ut constet quàm sponte, quàmque alacri mente Peireskius se ipsi, aliisque eruditis devoverit. Nam ille quidem summoperè sibi ipsi est gratulatus, quòd in Pinelli defuncti locum talis amicus successisset; at occasionem ut accipias, ea fuit hujuscemodi. Scripserat Scaliger ad Pinellum, rogans, ut sibi procuraret Hebraïcos aliquot libros, itemque nummos aliquos Scaligerorum Principum; ac simul miserat tam Patris, quam sui ipsius autographa quædam, & utriusque etiam icones, prout ille petierat. Scripserat unà Carolus Clusius, miseratque exemplum suæ rariorum plantarum Historiæ, & iconem desideratam Matthiæ Lobellij: ne quidpiam dicam de destinatis à Scaligero literis ad Carolum Leberoneum Valentinum Episcopum Patavii tum commorantem. Pervenêre ista Patavium, cùm non modò jam Pinellus obiisset, sed discessisset etiam ex urbe Cæsar Dux Acheruntii, qui fuit Pinello ex fratre nepos. Quia verò is Gualdo mandârat, ut siquid datum foret ad Patruum, id exciperet, & Neapolin ad se mitteret; idcircò Gualdus omnia excepit, ac priusquàm transmitteret, cum Peireskio communicavit. Itaque Peireskius, calamo arrepto, rescripsit ad Scaligerum: nuntiavit non modo Pinelli, sed etiam Episcopi mortem; securum fecit de donariis à memorato Cæsare grato animo accipiendis: recepit in se quam Pinello commiserat curam librorum Hebraïcorum, ac numismatum, pollicitus est se aliqua saltem, quæ haberet jam, occasione prima missurum, obtulit & nonnulla alia ad illustrationem Scaligeræ gentis, quam cum veneraretur, adjecit se non commisisse, ut icones illæ abirent, quin exempla sibi earum obtineret. Scripsit pari modo ad Clusium, ac dici non potest, quantum illi se tam generosæ indoli, ac singulari humanitati devinctos prædicaverint. Hûc spectat illa Scaligeri ad Velserum Epistola, quæ est in tertium librum inserta, & in qua, *Numismata* inquit, *gentis Scaligeræ cum literis Fabricii nostri, & tuis accepi; quo nomine gratias tibi ago. Nondum Hebraïcos accepi libros, ille ad me ex Italiâ misit; quia inter mercimonia Raphelengiana sunt, quæ nondum hûc perlata sunt. Propediem, quum accepero, & illi, ut gratias agam, scribam, & à me quoque alias exspecta.* Scripta est autem Epistola IV. Idus Maij. 1602.

An subinde commemorabo aliquos ex iis, quibus alacrem operam navavit? Imprimis certè, si quid fuerat à Pinello prius tentatum in

 studio-

1602. ſtudioſorum gratiam, id contentione maxima perficere adnixus fuit. Sic nullum lapidem non movit, ut quam ille ſpem fecerat Proſpero Alpino percelebri Medico recuperandi de tertia Methodicorum ſecta tractatus, opere ipſo poſſet explere. Deinde, cùm dicendi ſint, quos Pinelli exemplo juvit, unus inſtar omnium eſſe poſſet memoratus Pignorius, dum Iſiacam menſam exponens (Tabulam nempe illam æneam Hieroglyphicis Ægyptiis inſignem, quæ ex Petri Bembi Cardinalis reliquiis eo tempore in Ducis Mantuæ Bibliotheca aſſervabatur) gratias quidem egit imprimis Velſero, ſed ſubjecit tamen, *Nicolao dein Fabricio Chalaſij Domino, natalium ſplendore & recondita eruditione illuſtri adoleſcenti, qui non modò inſignes antiquitatis reliquias, quibus inſtructiſſimus eſt, in meum, & ſtudioſorum uſum munificè contulit; ſed etiam aliorum Muſæ, ut paterent, ſedulò curavit. Ejus diligtntiâ factum eſt, ut non modò Venetiis Friderici Contareni Divi Marci Procuratoris, & Ioannis Mocenici illuſtriſſimorum virorum præclariſſima nummorum, & gemmarum* κειμήλια *mihi in promptu eſſent; ſed & Romæ ornatiſſimi viri Lælii Paſchalini* κέρας ἀμαλθείας *(cur enim hoc nomine non appellem bonæ copiæ divitem theſaurum?) de quo nobis numiſmata, gemmæ, ſigilla, rara omnia inſigni humanitate ſuppeditata ſunt. Eidem Fabricio acceptum ferri debet omne id, quod è Natalitij Benedicti pretioſis loculis evulgamus, è quibus auctario noſtro cum robore, & ſpiritus acceſſit. Ea enim omnia, quæ ad illuſtrandam Epiphanij, Irenæi, & aliorum Patrum hiſtoriam Sectarios antiquos exagitantem attulimus, inde profecta ſunt.* Hæc fuſiuſculè refero; quoniam ex iis, quæ jam antè attigi, pluſcula confirmant.

Addo verò circa Pignorium, cùm is librum de Patavinis originibus ſcriberet, obtinuiſſe illi Peireskium à Joanne Vincentio à Porra, quod ipſe poſteà memoravit, & Philippus etiam Tomaſinus in Tito Livio retulit, circa Parentis hiſtoriæ bracchium. Nimirùm cives Patavini ex aſſervatis apud ſe Titi Livii oſſibus alterum bracchium exemerant, conceſſerantque inclyto illi ſtudiorum fautori Alphonſo Arragonum Regi, cùm illud inſtantiſſimè per Antonium Panormitam Legatum ſuum exorâſſet, ab anno uſque ſalutis milleſimo quadringenteſimo quinquaſimo primo. Cum ignoraretur verò ecquid de bracchio actum foret, occaſionem cepit Peireskius mittendi complura ad Portæum munuſcula, quaſi compenſans ectypum marmoris cujuſpiam, in quo erat expreſſus ritus mittendi milites ſub jugum; ac ſimul efflagitavit ut reſcriberet, quid pro ſua ſagacitate de bracchio

chio compertum haberet. Rescripsit autem ille consequenter, neque Alphonsum morte præventum, neque etiam Panormitam condere potuisse pro votis id bracchium: successorem verò istius à secretis regni, conclusisse sub marmore, collocasséque extra Oratorium, cum inscriptione hujusmodi, T. LIVI HISTORICI BRACCHIUM, QUOD OLIM ANTONIUS PANORMITA A PATAVINIS IMPETRAVERAT, JO. JOVINIANUS PONTANUS MULTOS POST ANNOS CONDIDIT: cæterum à multis jam annis id marmor non fuisse conspectum, ob sacellum à nescio quibus confratribus superextructum. 1602.

Ut fuit porrò Peireskius erga Pignorium munificus: sic fuit etiam erga Ulyssem Aldrovandum percelebrem illum de Animalibus scriptorem, qui multa ab eo numismata habuit, maximéque Asiatica, illustrandis iis, quæ circa animalium symbola jam ediderat, ac tum de novo apparabat. Atque is quidem Bononiâ scribens animo reverâ grato pollicitus est se commendaturum per quem profecisset: sed in cæcitatem brevi incidens, id, quod destinârat, perficere potis non fuit. Idem fuerat pollicitus Joannes Baptista Villalpandus, de illius nomine, patria, conditione sollicitus, ut testari posset à quo accepisset & siclos, & pleraque alia, amplificando tractatui de nummis Hebraïcis, post editos jam magnos illos in Ezechielem commentarios. De Sirmondo heic memorandum, quòd cum accipere à Peireskio Roma discedente noluïsset, nisi ex iis numismatis, quæ geminata illi adessent, postulavisse ipsum tamen, obtinuisséque ab eo, postquam Patavium rediit, plusquàm ducentos ectypos, vel ex Græcanicis duntaxat. Ejus scilicet generis coëgerat jam supra mille, quæ forent penitus intacta rei nummariæ auctoribus: & cum haberet cusa tam antè, quàm post Romanum imperium in civitatibus quibusque Græciæ, Asiæque præcipuis, ex quibus contexuerat seriem Seleucidarum Principum, ab Alexandro ad Romanos usque: eamobrem Sirmondus hanc seriem desideravit cognoscere, ut illius instar seriem Principum Ægyptiorum texere posset. Sed faciendus his modus est.

Jam porrò penè triennium in Italia exegerat, cum apparare reditum cœpit. Ac habuerat quidem in votis Venetiis tendere Augustam, tum ut Velserum, Occonémque ea in urbe inviseret: tum

1602. ut exinde commiſſus Danubio circumſtantia Germaniæ, Hungariæque loca luſtraret, & Conſtantinopolim tandem per Euxinum Pontum, Boſphorúmque Thracium perveniret, peragraturus deinceps quicquid liceret ex Græcia; verùm Fonvivius planè abnuit, vel quia cenſeret Patrem, Patruúmque id conſilium averſaturos, ob digreſſionem prolixam nimis, periculíſque pleniſſimam; vel etiam quia ipſe Pariſios repetitò accerſeretur. Peireskius ergo nihil planè auſus ipſo repugnante moliri, res ſuas ita compoſuit, ut imprimis omneis Italiæ amicos, quibus vale coràm dicere non potuit, literis ſalutaverit, oblatóque obſequio, & plerumque etiam adjunctis munuſculis devinxerit. Sic exteros quoque, ac præ aliis Scaligerum, cui ad ſuperius memorata adjecit nummos ab amicis Veronenſibus recens habitos, nonnullaque alia ſpectantia ad Scaligeranam familiam. Coëgit deinde quicquid potuit ſeu librorum, ſeu cimeliorum, ſeu aliarum rerum exquiſitarum nanciſci: ratus ſibi in Patria parem copiam non occurſuram. Diſceſſurus conjecit omnia cum ſarcinulis in aliquot capſas, quas direxit Genüam, convehendas inde Maſſaliam: ac reſervavit ſolum rariora, & pretioſiora aliqua, quæ unà tranſlata eandem ſecum experirentur fortunam. Videlicet, cum ſibi ſatis luſtratum putaret ex Liguria, peragrare Galliam Ciſalpinam voluit, emergeréque Lugdunum, ut providere illeic poſſet quemadmodum litteras ab amicis acciperet, & viciſſim ad illos daret. Poſtremum relicto ingenti ſui deſiderio Patavii præſertim, ac Venetiis (ne quidpiam dicam de Auguſta, ubi Velſerus concepta ſpe complectendi illum fruſtratus, quaſi dimidium animæ ſubduceretur, ingemuit) itineri ſeſe commiſit.

Divertit autem primum Vicentiam; ſalutaturus illeic amicos, ac inviſurus eum montem, cujus, ut dictum eſt jam antè, ichnographiam quæſierat. Conſideravit etiam Guſtoſæ illam venti diſpenſationem per canaleis, ac tubulos; accepítque, & in commentarios retulit hiſtoriam illius, qui naſcentem è crypta ventum in loco ſatis diſſito, domum uſque per meatum ſubterraneum ita deduxit, ut tandem velut ſecuerit, diſtribuerítque pro arbitrio. Acceſſit deinde Veronam, attendítque illeic præſertim ad Scaligerum ſepulcra, quorum, quia tum non licuit adumbrationem obtinere, impetravit poſteà interventu Cæſaris Nichezolæ, & Marci Antonii Montani. Mantuæ

tuæ cùm foret, jam multa vidit, atque annotavit in Ducis Cimeliarchio, ut cùm superioribus annis accepisset direptum fuisse, Germanis urbem vastantibus, vix satis sese consolari per multos dies potuerit, tantam ducebat factam jacturam. Inter cætera spectavit curiosè Ægyptiam illam Tabulam, ut varios de ea scrupulos eximere Pignorio posset. Visâ Cremonâ voluit Brixiam, Bergamúmque divertere, ac tum venire Mediolanum, ubi non modò Erycius Puteanus, & Septalii fratres, aliíque amici; sed maximè etiam ille nunquam satis laudatus Archipræsul, Cardinalisque Fridericus Borromæus, Ambrosianæ Bibliothecæ jam tum crebrescentis fundator, sunt illum humanissimè, ac per dies multos complexi. Digressus Ticino, Novaria, Vercellis, pervenit Taurinum, ac superatis Alpibus, Genevam; ubi pervolutis libris variis, spectatóque Lemmano lacu, Tononum vicum adiit, ut fieret oculatus testis admirandorum facinorum, quæ patrare per illud tempus Dæmoniaci perhibebantur. Trajecto lacu, perlustratáque circumvicina Helvetia, solvere vota placuit ad celebre fanum Sancti Claudii, ac præsertim pro Patrui cognominis incolumitate. Deflectere inde volebat Semurium, Davidem illum quondam suum præceptorem salutaturus, ædeísque illas invisurus, in quibus ante quinque annos Genebrardus obierat: sed rerum in Burgundia ob factionem Bironii Marescalli innovatarum, suspectarúmque status deterruit. Deflexit ergo potius Lugdunum, ubi acceptâ pecuniâ, persolvit largè honorarium Ductori suo Parisios, ut jam dictum est, discessuro. 1602.

Deinceps, quamvis amore patriæ, parentúmque teneretur, callidè tamen consilium cepit non pergendi recto itinere domum, sed discedendi Monspelium; ubi Julius Pacius à Beriga Jurisconsultus Vicetinus profiteri magna cum laude Iurisprudentiam ferebatur. Quia enim satis sibi ipsi circa Iuris studium nondum fecerat, & apud se tamen constituerat neque postulare, neque adipisci quam lauream vocant Doctoream, absque insigni quadam gloria, testationéque eruditionis; idcircò domum tendere noluit, ne invitus adigeretur ad consequendum lauream, & ut posset prius sub illustri Antecessore fieri instructior. Itaque concessit Monspelium sub Iulii mensis initium, seséque statim ipsi Pacio in contubernium cum fratre dedit. Subinde verò consilium indicavit Patri, ac Patruo, qui nihil tale suspicantes

1602. ſubveriti ſunt, ne fortè in Italia non ſatis ſtudiosè Juri incubuiſſet. Præter eum ſeceſſum, argumento fuit, quòd tam ex capſis Genuâ acceptis, quàm ex tranſmiſſis reſiduis illis, ſelectioribúſque cimeliis, quibus Monſpelium cùm perveniſſet, ſeſe exoneraverat, pervi-derunt illum debuiſſe tantum temporis in iis colligendis, cognoſcen-díſque impendere, ut nihil, aut parum omninò, quod impenderetur Iuri, ſuperfuiſſet.

Id autem ubi ille reſcivit, quadam veluti apologia ſuſpicionem eſt amolitus. Nimirùm, ſe nihil detraxiſſe horis Iuris ſtudio debitis; ſed tantùm quas alii aut ludicris rebus, aut compotationibus, aut Venereis illecebris vulgò dederent, ſuccidiſſe, contriviſſéque in comparanda antiquitatis notitia. Quam viderent de ea congeriem, argumento ſaltem eſſe pecuniam ſibi creditam non fuiſſe in nequitiam, perditóſve uſus abſumptam. Cæterùm & ſe agnoviſſe non eſſe ſtudium antiquitatis Iuriſprudentiæ inutile, cum alia ratione non poſſent pleraque loca ſeu Digeſtorum, ſeu Codicis intelligi; & poſſe ipſos id experiri, cum quod, exempli gratiâ, lateret jam Interpretes circa Viriolas ex ſmaragdis Ulpiano, ac Paulo ſæpius memoratas, intelligere ex iis poſſet, quas eruiſſet Romæ ex quibuſdam ruderibus, quáſque ad illos mitteret rem jam à pleriſque ſæculis inviſam. Exſtare etiam in ſarcinis plureis reliquias ex eo Ære, quod antiqui grave dixerunt (cum id nimirum penderent) intérque parteis Aſſis varias reperiri Qudrantem, qui altera facie Suem præferat, ex quo, & ex Ove, ac Tauro pariter ſignatis, dicta primum fuit Pecunia, tanquam à pecudibus. Sic & repertum iri alia propemodum innumera, de quibus coràm diſſerere, ſine voluptate utriuſque non poſſet. Denique tam ſeſe, quàm fratrem non divertiſſe ad Pacium, quòd ſe Iuris ignorantiores ſuis coætaneis crederent; ſed quòd eximium aliquid ſupra ipſos ſapere vellent.

Placuit mirè parentibus inſtituta defenſio, ac Patruo præſertim, qu tanto ardore videndi ipſius inarſit, ut, vix tertio menſe exacto, accerſitum voluerit. Acceſſit ergo; ſicque Lareis reviſit primùm menſe Novembri, ſed adducto tamen ſecum Pacio, ut vel reducendi ipſius pretextu detineri domi non poſſet. Relictus verò germanus fuit, quod è morbo tum convaleſcens ſeſe dare itineri abſque periculo non poſſet. Heic non memorabo qua exſultatione exceptus Peireskius

domi

domi fuerit, neque quo cultu habitus Pacius. Referam duntaxat magnum illum virum Guillelmum Varium, qui tum erat princeps Aquensis Senatus, quíque fuit postmodùm suffectus, ut suo infrà loco dicetur, in vicem Cancellarii, mirari satis non potuisse indolem adeò egregiam, rarámque adeò eruditionem tanta cum modestia conjunctam; neque unquam satis satiari interrogando, excipiendóque quæ ille scitè, perspicuè, suavitérque commemorabat. 1602.

Paucis post diebus Monspelium unà cum Pacio rediturus, deflectendum è via sensuit, ut demonstrare illi posset scaturiginem Vallisclausæ, non aquarum exundantium copia magis, quàm Petrachæ, & Lauræ amoribus concelebratam: itémque Arcum illum triumphalem, qui Arausione conspicuus, C. Marii credebatur, cùm ipse Fabii Maximi potius esse opinaretur; tum civitatem Avenionensem; & fornicatum triplici serie Wardonis, seu Guardonis pontem; ac Nemausentia quoque nunnulla, quæ ille non averterat, tametsi illeic biennio moratus.

Quam-primum autem rediit, tanta se cum alacritate ad studium Iuris composuit, ut horas decem solidas diebus singulis in eo collocaret. Neque verò id solum tempus consecratum est studiis; sed dietim etiam quasdam horas, ac potissimum ante somnum impendere solitus fuit litteris humanioribus, studióque rerum antiquarum. Non id abnuebat penitus Pacius, qui mirè etiam afficiebatur, quoties illum de rebus variis, ad antiquas præsertim leges pertinentibus, dicentem audiret. Quin non modò etiam est passus, sed penè, dicam auctor fuit, ut Narbone inviseret quæ exstant illeic vetustatis non ignobilia monumenta; ac speciatim votum, factamque Augusto Aræ dedicationem, cujus ante annos triginta effossæ, & Burdigalæ, cum illustratione Eliæ Vineti, excusæ exemplum obtinuerat. Scilicet nondum allatum erat Inscriptionum Gruteri opus, in quo posteà observavit Tribunitiam Augusti potestatem, quæ apud Tacitum legitur trigesima septima, fuisse ex hac ipsissima inscriptione trigesimā octavam. 1603.

Ad hæc, quia Pacius perlubenter edisserebat de rebus ad Physicen spectantibus, nullam non occasionem captabat rogitandi illum de causis naturæ abstrusioribus, & maximè quidem per horas relaxando animo datas. Sic cum aliquando noctu incidisset in crustas, squammasque piscium lucidas, collegit, intulítque clàm in

1603. in Pacii Musæum; ac posteà cum illo ingressus, quam præferebat candelam consultò exstinxit, ut illo primùm attonito, ac deinde lucem mirante, sciscitaretur ipsius caussam. Ac recurrit quidem Pacius ad calorem ex putredine excitatum; sed rogavit Peireskius, cur non sentiretur ergo calor neque in iis squammis, neque in quibusdam lignis putrescentibus? cur horrea præ putredine incalescentia, calx item madefacta, & alia tantoperè calida non emitterent lucem? cur si ob calorem cicindelæ lucent, non lucerent etiam animalia cætera tantoperè iis calidiora? Ad quæ Pacius, posse calorem, quem in scholis dicunt virtualem, sufficere, & aliunde exigi certam dispositionem materiæ, quæ reperitur in rebus minus ad sensum calidis, non reperta in aliis calidioribus sensu deprehensis. Prætereo porrò, cum hæc, & alia non fecissent satis Peireskio, nihil deinceps visum fuisse probabilius, quàm lucem omnem flammulam esse, sed rarissimam, tenuïssimamve: argumentóque esse lucem Solis, quæ dum cogitur, densatúrque, ardet; ad eum modum, quo vapor nihil aliud, quàm aqua rarefacta, tenüataque est, quæ rursus coacta, densataque, humor apparet. Cùm lux autem Solis directa, seu primaria sit adhûc satis densa, ut calorem sui sensibilem faciat; repercussam tamen, secundariamve adeò tenüem evadere, ut ejus calorem sensus non percipiat. Quare & nihil mirum videri, si lucula illa squammarum, similiúmque rerum non sentiatur calida; cum sit longè tenuïor illa solari secundaria, intra quam planè evanescit. Quòd res autem calidiores non perinde luceant, caussam dici posse, quòd calor vehementior teteriores excitet vapores, seu fuligines, quàm ut connatam luculam patiantur puram emergere, atque idcircò apparere.

Rursus, cum foret valdè curiosus rei anatomicæ, ac herbariæ; ea propter quoties licitum erat, divertebat in Regios hortos, à quatuor jam annis instructos, ad Richerium Bellevallium utriusq; demonstratorem, cui nunquam non fuit Peireskii & desideratissima, & jucundissima consuetudo. Divertebat etiam frequens ad Franciscum Ranchinum, qui ad peritiam Physices, Medicésque eximiam, pulchrè adjungebat notitiam, cultúmque rerum antiquarum. De Ioanne Dortomanno quid dicam, cujus semper solitus fuit & exquisitam doctrinam, & insignem erga se benevolentiam commendare? Hoc certè Medico est usus, cum febriculâ laboravit, cúmque vexatus est

graviore,

graviore, quàm eò usque fuisset expertus, dolore hæmorrhoidum, & nonnulla etiam urinæ emittendæ difficultate. An adtexam verò quod retulit sæpiùs, cùm Dortomannus aliquando ægrotantem inviseret, rogareturque, cur ea vice seriùs solito adventaret, respondisse ipsum se accedere ex consultatione memorabili pro muliere Belliquadrensi, quæ tum gestaret utero mensem jam vigesimum tertium. Ea nempe iteratò nupta, cùm ex priore conjugio partus aliquot nonimestreis edidisset, ex posteriore tamen ediderat treis, unum mensium undecim, alterum quatuordecim, tertium verò octodecim: & quoniam ex periculis antecedentium puerperiorum, conjiciebat sibi ex quarto impendere gravissimum, medicos ideò consuleret, si qua ratione incolumis evadere ex illo posset. Et memini quidem objecisse me, videret, ne esset eadem fœmina, quam non ita pridem Antonius Saporta, aliíque Medici propter simile nescio quid non omninò sanam mente pronunciassent. Verùm perstitit fuisse aliam, adjiciens ipsam non longè pòst peperisse infantem cum capillitio, ac dentibus, obtinuisséque à conjuge, ne ulteriùs contingeretur. 1603.

Utcumque porrò hac de re sit, (quam venditare pro vera nolim) occasione partim morborum, partim vehementioris studii, effectum est, ut literas ad amicos scriberet raras. Inde evenit, ut cùm semel totos quatuor menseis à scribendo abstinuisset, & periissent etiam destinatæ quædam in Italiam epistolæ, ideò rumor de ejus morte Romæ, ac Patavii precrebuerit; & Pignorius etiam ad Patrem consolatoriam scripserit; Gualdus verò, falsitate rumoris comperta, illum quasi redivivum salutaverit, crudelem blandè appellitans, quod suâ in scribendo negligentiâ, amicos tam bonos, tamque constanteis enecaret. Videlicet non admittebant quod expectandas à se raras literas præmonüerat, donec studium Juris foret absolutum. Quare compulsus denique fuit, ut sæpiusculè scriberet; neque ad ipsos Italos modò, sed ad ipsos quoque Velserum, Scaligerum, Clusium. Quia porrò ambages nimis erant magnæ; cùm oporteret literas Augustâ, atque Francofurto transdere in Hollandiam; ideò Scaliger auctor fuit, ut literæ mutuò destinarentur Parisios, ad Præsidem illum eximium Jacobum Augustum Thuanum, cujus nomen diffusius est, quàm ut elogio ullo possit comprehendi. Etenim, quòd Scaliger illum & sui amantissimum, & pro singulari in bonos, eruditósque omneis affectu ad

1603. omne genus officii paratissimum comperiisset; idcircò eam ipsi curam non dubitavit committere, ut commendatas ab utroque literas ex æquo curaret. Quare hac primùm occasione, & ex hoc usque tempore cœpit quæ magna, excultáque deinceps fuit, inter Peireskium, & Thuanum necessitudo.

Ad Patrem verò, ac Patruum, uti par fuit, scripsit frequentiùs: sed maximè ut obtineret, ne ante finem ejus anni, qui fuit hujus sæculi tertius, Aquas-Sextias evocaretur. Et quia nòrat civeis Aquenseis ea tempestate procurare, ut non modò Regium Collegium pro humanioribus literis, ac Philosophiæ studio haberent; sed ut priscam etiam Universitatem, Regiis Professoribus illustratam facerent; eapropter scribens ad Parentes miro contendit studio, ut Professori primario Juris ampla forent stipendia, quo Pacius illuc accerseretur. Siquidem perspectum habebat tàm Palatinum Comitem, quàm Academiæ Curatores evocare illum ingenti pollicinatione Heidelbergam, ubi jam per complureis annos sui specimen dederat; ipse verò & expetebat posse Aquensem Academiam tanto ornamento gloriari, & ægrè ferebat excidere spe, quam satis firmam conceperat efficiendi demùm ex illo virum Catholico-Romanum.

Cæterùm, cùm non posset ampliùs Patrui votis obsistere, quippe qui resignata illi dignitate Senatoria, etiam ab anni initio regium diploma quæsierat; accessit tandem Aquas Sextias, ut necessarium illi habendæ doctoreum gradum consequeretur. Non accessit autem nisi priùs optimè exercitatus, ac nisi obtenta in finem anni dilatione, tum ut Pacium per ferias Natalitias deduceret, tum ut intereà se ad varias actiones obeundas meliùs compararet. Etenim quia moris tum erat in Aquensi Academia, ut nemo priùs ad lauream Doctoratus admitteretur, quàm, præter alia tentamenta, triduanas theseis defendisset; idcircô theseis miscellaneas ex utroque Jure desumptas, maturè & seligere, & mandare typis oportuit. Et aliunde, quoniam à Patruo accepturus uno die Doctoratus insignia, constituerat ipse in fratrem insequenti die conferre; eapropter habere sibi tempus voluit, ad congerendum unde posset insigniorum originem, vetustatémque explicare.

1604. Accessit ergo tandem cum Pacio sub brumam Aquas Sextias: tametsi gradum adeptus non est, nisi die Januarii insequentis anni

decima

decima octava. Tædium fortaſſis parerem, ſi vel per capita attinge- 1604.
rem ea, quæ magna cum eruditionis teſtatione ediſſerüit ſingulis illis actionibus, quibus eſt Lauream conſequutus. Satis eſto ſubjicere, geſſiſſe ſe illum eo cum vigore animi, ut non totam modò coronam in admirationem rapuerit; ſed ipſi etiam Pacio viſus fuerit ſeipſum longè ſuperare. Biduo pòſt, cùm ornamenta Doctorea in Fratrem conferret, dici non poteſt qua ſuavitate auditores perfuderit. Scilicet ex ſtatua quadam Metrodori cum galero ſuo, ſeu Arcadico pileo, & infulis, cúmque pallio Philoſophico, & annulo in ſiniſtra manu: itemque ex ſtatuis quibuſdam Hippocratis cum ſimili pallio, epomidéque adjuncta: ex inſcriptione quadam Eubuli Marathonii, ac infulata ſtatua non ad cervices, ſed circum caput: ex conſimilibus Platonis, Theophraſti, Phavorini, aliorum: ex cimeliis Gotthicis, in quibus mitræ pileis non admodùm abſimiles; ex innumeris aliis (ut breve faciam) monumentis, oſtendit quemadmodum uſus ejuſmodi ornamentorum ab uſque Græcis ad Latinos, & ad nos uſque tranſierit; quemadmodúmque ex Philoſophia, atque vetere Sacerdotio, gradum fecerit in doctrinam, Profeſſionémque multiplicem recentiorum Academiarum; idque citatis paſſim Conciliis, Patribus, Poëtis, Hiſtoricis, Philoſophis, Oratoribus, quibus plenam faceret fidem.

DE

1604.

DE VITA PEIRESKII,

LIBER SECUNDUS.

VIx jam desierat celebritas, cùm memoratum antè diploma, ne, anno majus, antiquaretur, Senatui exhibendum fuit. Id ergo exhibitum quidem, & in acta referri jussum: verùm obtinuit Peireskius, ne propterea statim admitteretur, conscriberetúrque reipsâ in Senatorum numerum; tum quia videri noluit ex eo numero Patruum amantissimum exegisse; tum quia timuit, ne si semel astringeretur officio, sibi & libertas studiorum, & occasio peregrinandi maturè nimis præriperetur. Heinc quoniam ad amicos scribens, & occupationes doctoreas in excusationem diuturni silentii prætexens, insinuavit simùl se ad Senatoriam dignitatem adigi non sponte: responsa tulit varia, congratulantibus plerisque, quòd jam inter Senatores cooptatum arbitrarentur. Ex istis fuit Scaliger, qui & dignitatem novam commendavit, & congratulatus ob lauream, subjunxit se aliàs adfuisse Aquis-Sextiis, testem severi examinis, quo Academia uteretur. Fuit etiam Velserus, qui non modò est ob dignitatem congratulatus, sed admonitionem etiam, adhortationémque paternam adhibuit, ac inter cætera, *Non esse animo ipsi despondendum: munus Senatorium tametsi spinosum, id tamen prima fronte duntaxat; principium solùm molestum esse, lenire tempus cætera: nihil supra vireis exactum iri; fore Numen propitium; deberi patriæ operam*, & quædam alia in eundem sensum. Sic adhortatus etiam est Pacius, statim ac rediit Monspelium, epistolâ nuncupatoriâ, qua Imperialium Institutionum Analysin ipsi dicavit; quanquam, quòd nosset illum nondum inter Senatores relatum, dicavit, ac inscripsit solùm, tanquam *in supremo Provinciæ Senatu Consiliario Regio designato*.

Non

Non pigebit porrò hûc tranſcribere ipſiſſima nuncupationis, & adhortationis verba. Sic ergo illum affatus eſt. *Ad te verò, mi Fabrici, meas lucubrationes mitto. Cùm enim tu antiquis moribus præditus, à noſtro convictu, unà cum ſuaviſſimo fratre tuo in patriam rediens, vetuſto more, præclara xenia, vel potiùs munera obtuleris, quibus veſtram, veſtrorúmque Patrui, & Patris virorum ampliſſimorum, & regiorum in ſupremis Senatibus Conſiliariorum erga me, meóſque benevolentiam teſtatam reliquiſtis: me quoque oportuit, ne ab antiqua, & laudatiſſima conſuetudine diſcederem, aliquid invicem rependere, quod grati animi teſtimonium eſſet. Quid autem à me proficiſci potuit, quod tibi gratius eſſet, quàm aliquid ex his ſtudiis depromptum, quibus nobiliſſima tua familia maximè floret? Nam pecuniâ neque tu eges, neque ego abundo: hæc verò ſtudia amas, & colis; ac te ex noſtris prælectionibus, atque exercitiis profeciſſe lubens fateri ſoles. Eximiæ verò laudis, quam tuo merito in doctoreo gradu aſſumendo es conſequutus, participem me quoque eſſe vis, quaſi noſtris monitis, & præceptis adjutus, ad illud eruditionis culmen, quò multi fruſtrà aſpirant, aſcenderis. De quo tuo, optimique fratris tui novo honore vobis ex animo gratulor; & ut jam Senatorios animos accipiatis, jam in Rempublicam, quæ veſtram operam requirit, omneis veſtras cogitationes convertatis, publicúmque bonum perpetuum veſtrorum conſiliorum objectum ſtatuatis, etiam atque etiam hortor. Hac enim re nulla vobis dignior, nulla parentibus veſtris (Patruum alterum veſtrum parentem agnoſcitis) gratior, aut jucundior eſſe; nulla vos illuſtriores reddere poteſt.* Hactenus Pacius. 1604

Peireskius verò animum quidem allegendi ſe aliquando Senatoribus non abjecit: non intermiſit etiam prorsùs ſuſceptum Juris ſtudium: verùm dilatione obtenta, & liberioribus jam ſtudiis, ad colendum ſuaviores Muſas, ad promovendum bonas arteis, ad adjutandum, quantùm potuit, viros benè de literis merenteis animum applicuit. Ac primùm quidem variè ſollicitatus de conjugio, cœlibem vitam prætulit; ratus non poſſe ſe uxoris, ſuccreſcentiſque familiæ ſollicitudinem gerere, & expeditum ſe ergà ſtudia, viróſque ſtudioſos tueri. Heinc cùm Pater, ipſo inconſulto, conveniſſet propè de nuptiis cum viri illuſtris Ioannis Ceppedæi primi Rationum Præſidis unica filia contrahendis, veniam ardenter petiit non diſcedendi ab inſtituto. Quippe ſe Palladi, ac Muſis nomen, fidémque ita dediſſe, ut ſacrilegium duceret de aliis nuptiis cogitare. Et Pinelli quidem exemplum, alta licet mente repoſtum, noluit Patri proponere; ſed

1604. propoſuit tamen exemplum Varii, quod præſens ac illuſtre erat; adjecítque ſibi præ aliis domeſticum eſſe coram oculis, quod ſe non poſſe, niſi cum laude imitari arbitraretur. Itaque imitatus Patruum ducere uxorem germano conceſſit; illéque propterea ſequente æſtate memoratam ſuprà Marchiſam à Tullia duxit conjugem, ex eáque tertio anno pòſt Filium ſuſcepit, quem Claudius Patruus, ſuperſtes adhuc, cognominem fecit.

Deinde, non admodùm longè à doctoreo gradu ſuſcepto, perluſtrare placuit maritimam oram, tum ut omnia antiquitatis monumenta perveſtigaret, tum ut rariores quaſdam plantas per eam regionem deligeret in Belgenſerianum hortum transferendas. Quòd duxerit autem initium à Forojulienſibus antiquitatis reliquiis, circa quas ſibi prima vice (diſcedendo nempe in Italiam) abundè factum non putabat, fuit occaſio deducendi Draguinianum uſque nobileis conſanguineos, qui ad Doctoratus acceſſerant pompam. Viſere autem imprimis voluit opus Romano nomine dignum, interciſam ſcilicet Rupem, ſeu excavatum amplum canalem in declivi quadam montis facie, quà Cyanei fluvii ſcaturigo altera Forumjulium, à quinto uſque Provinciali lapide, per anfractus vallium, ſilvarúmque fuit perducenda. Quàm multa verò toto progreſſu obſervârit, collegerítque, enumerare prolixum foret: adnoto ſolùm ipſum exinde cepiſſe anſam conſcribendi, mittendíque varia ad amicos varios.

Cætera inter plurimi fecit Conſulare quoddam numiſma, quod dicebat inſolitum, & neque Goltzio, neque Urſino, neque aliis memoratum, quódque deſtinavit ad Pignorium, ut cum Friderico Contareno communicaret. Plurimi etiam inſcriptiones quaſdam Flaminii, & Dudiſtii, de quibus ſupplendis (nam exeſæ erant) cum Velſero præſertim egit. Plurimi quædam alia ſelecta, quæ miſit ad Scaligerum, & ex rebus aliis conchas neſcio quas, quarum occaſione ſcripſit ad Penam Medicum de Concha anatifera mituli inſtar conformata. Sed ut de Plantis ſpeciatim dicam, comitem adhibuit Botanicum quendam plantarum quovis tempore internoſcendarum peritum, eaproptérque non ſolùm plantas in ſuum hortum deſtinavit, ſed plerarumque etiam radices tranſmiſit ad Cluſium, ac inter cæteras Tragacanthæ, Ariſtolochiæ, Aſphodeli, Arbuti utriuſque. Significavit autem ſimul deſiderium, quo vellet Cluſium aliquantiſper Belgenſerii detinere, oſtenſurus

ſurus illi Styracem, ſeu arbuſtum foliis cotonæo malo, floribus arantiæ non abſimilem, & liquoris fragrantiâ nequaquam Syrio poſthabendum. Is enim ad unum milliare juxta oppidum ita naſcitur, ut aliàs fruſtrà requiratur. Oſtenſurus etiam Lentiſcum, quæ non minùs Maſtichen ſudet, quàm quæ in Chio inſula naſci ſpecialis dicitur. Oſtenſurus & alia quædam vix aliàs uſquam obſervabilia. 1604.

Cùm rediiſſet, agere cœpit de inſtituendo Eremitarum Camaldulenſium cœnobio in egregia illa ſolitudine, ſubrupeaque Eccleſia, quæ Divæ Mariæ de Angelis ſacra, æquâ propè diſtantiâ eſt Maſſiliam inter, & Aquas-Sextias. Occaſioni fuit, quòd Patavii degens eorum inſtitutum valdè probaviſſet, erudituſque inter ipſos Religioſus nomine Elias, Novitii cujuſdam cauſsâ, Aquis-Sextiis tum verſaretur. Peireskius itaque illius converſatione delectatus, ipſum per multos menſeis detinuit, in ſolitudine ſuſtentavit, ac ſæpiùs per complureis dies commoraturus inviſit. Procuravit intereà ut civium tàm Aquenſium, quàm Maſſilienſium decreto id cœnobium poſtularetur. Licentiam quoque inſtituendi à Mimetenſi domino, in cujus ditione eſt locus, obtinuit, ac circumvicinum dominium, ſeu fundum pretio acquiſivit. Sategit quàm enixè potuit per Patavinum Epiſcopum, & Cardinalem Pallavicinum, ut Congregationis ejus Superiores non Eliam modò illeic loci relinquerent, ſed religioſos etiam alios in ampliſſimam meſſem deſtinarent. Rogavit, ut aliquos ſaltem loco viſendo committerent, pecuniamque intereà ſumptibus faciendis neceſſariam miſit. Et facta quidem plurima ſpes: ſed poſtremò tamen irriti conatus. Sic votis etiam non reſpondit redintegratus pro Pacio labor. Siquidem cùm ineunte vere eviciſſet, ut Aquenſes deſtinarent Pacio primariam Juris cathedram, præſtituto ſtipendio librarum Turonicarum bis mille, & quadringentarum, proficiſci ipſe Monſpelium cum Aſſeſſore urbis voluit, ut ſi quidpiam difficultatis obſiſteret, amoliretur. Et rediit tamen re infecta; prætexente quidem Pacio, quòd tria librarum millia, præter occurrentia emolumenta, expeteret; ſed cauſsâ reverâ ab uxore datâ, quæ Catholicam urbem exoſa, Heidelbergenſem præoptaret.

Incidit verò ſtatim in morbum, è quo vix initio æſtatis convaluit. Importuna præſertim fuit mira cutis teneritudo; nam quacumq; corporis parte tantilla fieret veſtium compreſſio, rubeſcens tumor cum

 vehe-

1604. vehementi prurigine cooriebatur. Casus hic ansam illi præbuit philosopbandi de Maculis, quas ab utero plerique sortiuntur. Quippe cogitatio illum subiit fieri similiter posse, ut qua parte corporis gravidæ mulieres sese attrectaverint, dum expetitæ cujuspiam rei imaginatione tentantur, in eadem Embryonis parte ejusmodi rei character suboriatur, exprimatúrque. Ita non semel retulit, ac non multis speciatim annis ante obitum, cùm unà philosopharemur de quadam canis imagine intra urinam hominis à rabido cane demorsi conspecta. Ac difficultas quidem erat, cur ille character non corpori matris, sed Embryonis inureretur: sed assensit tamen Embryonem utero gestatum unum corpus cum matre esse, eadémque specie alimenti, iisdémque spiritibus secundùm omneis sui parteis sic enutriri, vegetaríque, ut semine ex omnibus partibus deciduo fuit primùm formatus. Quare & tenue corpusculum iisdem affici casibus, quibus ipsum corpus maternum; ac posse ipsi tantò faciliùs notam aliquam imprimi, dum spiritibus speciem conceptam devehentibus, eo matris contactu veluti defigitur, quantò ipsum est mollius, ac tenerius. Memini verò id confirmatum memorabili quodam facto, quod ipsi fando accepimus; Muliere nempe gravida in oppido hujus Provinciæ Cipperiis dicto, ante annos circiter sexaginta, pugione confossa, eductum fuisse ex ea Embryonem cum totidem notis livescentibus, & ad easdem parteis conspicuis, in quibus mater fuerat percussa. Quòd autem, dum illæ fructuum species, cerasa, fraga, aliáque rubescunt, impressi quoque characteres vividiore rubore sint, caussam dici posse affectionem aëris secundùm eandem tempestatem similibus spiritibus concitandis idoneam, ut dum vitibus florescentibus vinum in doliis commovetur; sed non est quorsùm ea de re uberiùs quidpiam heic proferatur.

Repeto potiùs Peireskium balneorum usu convaluisse (sanguine putà temperato, perspirabilíque facto corpore) ac magno fuisse levamento, quòd jucundissimam intereà familiaritatem duplicem paravit. Altera fuit cum nobili Francisco Villanovano Flayosci Barone, & Marchionis Transii germano, qui linguæ Græcæ, omnigenæque historiæ callentissimus, quicquid penè erat in tota Provincia monumentorum vetustatis perspectum ad unguem habebat. Altera cum celebri viro Francisco Malherbio, qui deinceps habitus fuit Gallicæ

linguæ arbiter, & Poëseos facilè princeps. Invisebat enim uterque; & cùm priorem quidem ipsi patria communis, ac studium earundem rerum conciliâsset, posteriorem illi quæsivit commendatio Varij, clarúmque in Provincia nomen, ex quo tempore fuerat memorato magno Franciæ Priori à Secretis. Heinc proinde cœpit Peireskius Malherbii poëmata cognoscere, suspicere, apud exteros commendare. Siquidem cùm mense Septembri illa memorabilis Ostendæ obsidio exitum habuisset, pulchraque illa carmina, *Area Parva ducum*, &c. fuissent Gallicis versibus non modò à Vario, sed à Malherbio etiam expressa, misit illicò cùm ad alios, tum ad ipsum Scaligerum, quem Latinorum carminum arbitrabatur esse auctorem. Taceo autem ut Scaliger ad idsum rescripserit auctorem esse Hugonem Grotium, adolescentem lectissimum, puellas verò ex Helicone, se ut senescentem, pridem aversatis; ex quo etiam se excusavit, quod versus ab eo pro Pinello expetitos non mitteret. 1604.

Diversatus per Autumnum Belgenserii, spectavit Rarum illum concursum trium superiorum Planetarum, qui nonnisi anno quoque octingentesimo contingit, & Magna, seu Maxima potius, Conjunctio merito vocatur. Et mirabile quidem fuit nasci in eo conventu Stellam magnitudine Jovem æmulatam, quæ supra annum in eodem Serpentarii pede sic perseveraverit, ut perseveraverat alia in sidere Cassiopejæ ante annos triginta duos, & alia rursus ante trennium in constellatione Cycni. Verum quia tum Peireskio cœlestis globus non aderat, quò fieret certior de siderum non errantium nomenclatura; ideo facilè credidit Novam illam stellam ex antiquis esse, ac potissimùm videns ipsam non, ut planetas circumstanteis, obtusi esse luminis, sed fixarum instar mirè scintillare. Acceptis post aliquot menseis à Pignorio literis, didicit Stellam esse recentem, ac observari à Galileo, idque cum jam ex vespertino in matutinum situm transiisset: at quia in morbum incidit, quo initio veris multum laboravit, 1605. cum simul quoque ægrotarent Pater, Frater, Patruus, Noverca, & domesticorum nonnulli, idcircò sibi à studio eam observandi temperavit. Ne memorem, cùm voluit posteà ad illas parteis respicere, stellam sic fuisse jam imminutam, ut fixis circumstantibus, perpetuísque nihilo major, ac una earum credita, evanuïsse judicaretur. Posterioribus tamen annis dolere satis non poterat, quòd ad tam rarum

1605. ſpectaculum ſuis obvium temporibus ſtudioſè magis non attendiſſet.

Per ea tempora cùm Maſſiliâ Belgenſerium contenderet, tranſire Caſtelleto voluit, ut Parochum loci nomine Julianum, ob ingenuam curioſitatem ſibi jam carum, ſalutaret. Cùm ab ipſo aliquantiſper extra vicum deduceretur, occurrit illis Mulio floridum ramum ex Myrto geſtans, latifolium, & flore pleno, qualem Peireskius neque viderat, neque inaudierat exſtare. Itaque raram miratus Plantam, perduci voluit in mediam ſilvam, ubi enata fuerat, ac transferri ipſam curavit, ut excoleretur, propagareturque. Transferri autem noluit in Belgenſerianum hortum, quoniam non aderat qui illam ſatis diligenter curaret; ſed in hortum potiùs ipſius Iuliani, cujus futurum circa ipſam exquiſitum ſtudium confidit. Et excoluit ille ſanè, ut par fuit, quouſque ex planta manente incolumi, propagatio fieri Belgenſerii potuit. Id attingere viſum eſt, quia nuſquam in tota Europa Myrtus pleno flore fuerat agnita; ac debetur Peireskio, quòd jam in hortis Regiis, quòd Romæ, quod in Belgio, quòd alibi gentium viſatur. Prætereo ipſi quoque deberi Fungum Coralloidem dictum, de quo cùm Cluſius reſcriberet, *mentionem*, inquit, *faciam in auctario ad Exoticorum Hiſtoriam, quam ſpero brevi publici juris facere, Fungi cognitionem tibi acceptam relaturus.*

Heic nondum dixi Varium tantoperè fuiſſe illius conſuetudine delectatum, ut donec fuit Aquis-Sextiis, continenter penè habere commenſalem voluerit. Quin habere etiam voluit peregrinationes, ruſticationéſque cum illo cummuneis; & cùm ſub Iulij initium profectus eſt Maſſiliam, ut Carolum Neovillam Alincurium Ex-legatum Regium Roma redeuntem inviſeret, illum comitem in via facundum conſalutaturum deduxit. Cùm deſtinaret autem pergere Pariſios, inſinuavit ipſi an-non vellet Urbem, aulámque cognoſcere. Ipſe nihil quidem ſibi eſſe magis in votis profeſſus eſt, & maximè in tanti viri auguſtiſſimo comitatu: at obſtare dixit voluntatem Patrui, qui paratum aliàs negotiorum causâ eò diſcedere, id abnuiſſet, prætuliſſétque Fratrem proximè diſceſſurum. Scilicet in Regis conſilio tum agitur negotium circa ſolutionem Talliarum, ut vocant, ad quam Riantienſes contendebant ratione fundorum quorundum Reginaldum Patrem teneri. Enimverò Varius ſeſe curaturum recepit, ut ipſe potiùs deſtinaretur, réque ipſa Patruo perſuaſit tenerum nimis

mis esse affectum, injuriámque esse, non benevolentiam, arcere 1605.
tantam indolem à consummatione virtutis. Itaque Patruo propter viri auctoritatem, consentiente (nam Pater alioquin votis filii numquam apertè repugnavit) dedit sese Peireskius in comitatum Varii, Augusti mensis initio, annóque hujus sæculi quinto.

Incredibile autem dictu, quàm citò Parisiis inclaruerit, partim virtutis propriæ, partim Varii commendatione. Primus, quem gestiit salutare, Augustus ille Thuanus fuit, tum ut ob summam humanitatem, ageret coràm gratias; tum ut ab illo acciperet, si à Scaligero quid haberet. Quantâ verò lætitiâ exceptus ab eo fuerit, exprimi non posse ipsemet narravit. Aperta nimirùm statim Bibliotheca tum privata, tum Regia; apertum quicquid monumentorum ad contexendum historiam asservabat in scriniis; apertum cor, & viscera sinceritatis miræ profusa. Ipse tum plura edocuit, quæ ille de viris in Italia eruditis expetiit; tum, quia nonnihil desiderabatur ad conscribendum eorum elogia, recepit se per literas ex amicis consequuturum.

Cùm iteratò illum invisit, accersitus illicò fuit Isaacus Casaubonus, cui sub Thuano commissa erat Bibliothecæ Regiæ custodia. Is à primo statim congressu, nescias an magis suspexerit, an amaverit illum magis. Nimirùm tam multa accepit, edoctúsque ab eo fuit, ut nec publicè, nec privatim per familiareis literas tacere id potuerit. Nam primùm quidem edens Natas ad Epistolam Gregorij Nysseni, quæ est ad Eustathiam, Ambrosiam, & Basilissam, meminit nummi ærei Rogerii Regis Siciliæ, *quem*, inquit, *inter multos Arabicè inscriptos, cum variis figuris diversorum Principum nobis ostendit Fabricius de Petrisco Senator Aqui-Sextiensis, vir eruditissimus.* Deinde, cùm Peireskius illi detexisset errores apud Ursinum, & Goltzium, qui Iacobo Stradæ, potiùs quàm numismatibus fidentes, corruperant varia ex gentilitiis nominibus aliquorum Imperatorum, inter triginta Tyrannos sub Gallieno recensitorum, ac nominatim MARCI PIAVVONII VICTORINI, ET LUCII ÆLIANI, (ex quibus illi MARCUM AVRELIUM, VICTORINUM, & SPURIUM SERVILIUM LOLLIANUM, contra fidem numismatum, quæ ipse ostendit, commenti immeritò fuerant)

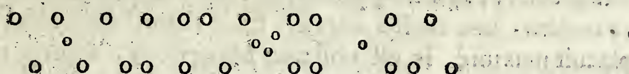
1605. fuerant) Casaubonus gratias amplissimas egit, ac pergens, *Oro te*, inquit, *per amicitiam nostram nuperam, sed antiquissimam, si per te licet; oro te, inquam, quæ habes ejus generis mihi communices. Omninò quam ingrederis viam illustrandi eas tenebras, certissima est, & unica. Expectabo magna aviditate quæ supra hujusmodi ἀρχαιολογίαις magnus Scaliger observaverit: sed auguror etiam post illius messem tuo spicilegio fore locum. Est enim cujusdam fœlictatis incidisse in eos nummos, qui in illa caligine lucem tibi affulserunt.* Sed ne sim prolixus, excerpo duntaxat, quæ in hæc verba ad illum scripsit, uno, alteróve post anno. *Deum precor, ut tanto Musarum Patrono omnia læta, ac fausta largiri velit. A te autem peto, ut qui semel tua benevolentia me dignum judicasti, etiam porrò eandem mihi impertiaris, hoc est, rogatus facias, quod ultrò cœpisti. Ego me tibi & debere jam multa sentio, & debiturum etiam plura non despero, si tibi dabitur aliqua occasio de studiis nostris benè merendi. Nescio an resciveris missum ad me fuisse à Serenissimo Duce Vrbinati Codicem Polybii, cujus tu mihi index fuisti: itaque tibi cum primis id beneficium debeo*, &c.

Notum, ac inter eruditos celebrem virum heic refero, ut ex eo judicium de cæteris facias. Nam quid memorem Frontonem Ducæum, Papyrium Massonum, & nonnullos alios, quibus salutem per ipsum dici à M. Velsero fuerat expetitum? Quid Nicolaum Fabrum, Jacobum Bongarsium, Scævolam, & Ludovicum San-Marthanos fratres, Franciscum Pithœum Petri germanum, & alios penè innumeros, quibuscum ex eo tempore familiaritatem contraxit? Dicere præstat nullam fuisse Bibliothecam celebrem, quam evolutam non fecerit, ac præter memoratas quidem, San-Victorianam potissimùm, in qua referebat se, cum multa alia, tum speciatim vidisse omnia Puellæ Aurelianensis acta, vindiciasque, & effigiem, contexto ex iis magno Codice, jussu Abbatis contemporanei. Sic & complura meminerat, quæ observârat in privatis, ac nominatim Joannis Jacobi Memmii Rociaci, viri indole generosa, & tam virtute propria, quàm genere, & prole illustris, qui etiamnum vivit fœlici senecta princeps Comitum consistorianorum. Itémque Renati Poterii Episcopi Bellovacensis, quem prædicare solitus erat rarâ doctrinâ spectabilem. Ac rursus Pauli Patavii Senatoris summè laudati, cujus commendabat quidem supra mille MSS. codices, sed faciebat tamen Cimeliarchium pluris. Cum ipsum autem videretur esse cumulatissimum; voluit tamen sponte augere variis Regum numismatis tam pri-

mæ,

mæ, quàm secundæ Stirpis. Dedit nempe quædam, in quibus nomina Regum legerentur, v. g. Clotarij coronâ gemmâ redimiti, (Constantini scilicet more, qui pro laurea gemmeam usurpaverat) quædam in quibus Comitum, sub quibus numi fuêre cusi, ut FILARII Rhemensis, cum inscriptione REMUS FIT. Pari ratione commendabat Francisci Olivarij Fontanæi cimelia, ac libros. Ex Cimeliarchio autem Regio, cui Bagarrius jam præerat, æquum sanè fuit nihil ipsum latere. Probavit porrò consilium, quo Francisci Pererii nobilis Aquensis promptuarium præclaris cimeliis instructissimum transferendum in illud erat: quippe multa adhùc deesse agnovit, ut dignum Regio nomine meritò existimaretur. 1605.

Quia verò inter cætera Bagarrius illi ostendit Amethystum perelegantem, in qua cælatus Solonis vultus celebris illius Dioscoridis Augusti cælatoris manu; ideò cepit ansam edocendi ipsum quidnam sibi vellent foraminula in Inscriptione, quam ostendit in ectypo, observata hac serie,

Edisseruit enim esse forulos, in quos fuissent inserti clavi continentes Græcas ex metallo literas, quæ cælatoris illius, seu ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ exprimerent nomen: sed ordine retrogrado, ut proprium est cælaturarum, ectyporumque. Id autem manifestum fecit, ubi depictis, in alba charta, uti mox est factum, foraminulis, lineas interduxit, quæ eas literas in hunc modum exprimerent.

Sic se interpretatum dixit foramina quædam, quæ visebantur Assisij in antiquo nescio quo Templo. Cùm enim nemo dicere posset ecquid illa significarent, divinavit ipse inscriptionem esse, seu dedicationem factam JOVI OPT. MAX. idque demonstravit per lineas foramina sic connectenteis.

1605.

IOVIOPTMAX

Sic ſperavit ſe interpretaturum ſeriem quandam foraminum Nemauſenſis Baſilicæ, quam Quadratam Domum appellant, ubi ectypum obtinuiſſet.

Sed Pariſios ut regrediamur, vix publicum ullum monumentum fuit, quod in examen non revocârit, de quo judicium non tulerit. Quippe altero ſtatim menſe, ex quo in eam urbem acceſſit, literas dedit ad Flayoſceum, quibus ſcripſit ſe nondum quidem monumenta priſcorum Regum San-Dionyſiana inviſiſſe: ſed jam tamen falſi conviciſſe Tumulos exſtructos tum Clodovæo ad Sanctam Genoveſam, tum Chilperico, & quibuſdam aliis ad Sanctum Germanum. Et paucis pòſt diebus, cùm eos expendiſſet, qui ad Sanctum Dionyſium, Nihil potui comperire, inquit, quod ante Divi Ludovici tempora ſatisfecerit; exiſtimóque omneis illos antiquiſſimos tumulos tempore eodem, nec multò ante D. Ludovicum conſtructos. Qui autem placuit maximè, is eſt noſtratis Margaretæ, ſororis nimirùm Beatricis primogenitæ, S. Ludovici uxoris. Denique commendans vetera ſigilla, quæ coràm inſpexit, ectypiſque expreſſa tulit, ex Archivis Abbatiarum S. Dionyſij, S. Germani, S. Mauri, & cæterarum, ut in quibus continerentur germanæ effigies Karoli Magni, Hludovici Pii, Hlotarii Imperatoris, Pipini Regis Aquitaniæ, Karoli Calvi, Karoli Simplicis, aliorùmque Regum ex ſecunda ſtirpe, Hæc ſanè, inquit, ſatis refellunt tumulóſque, & ſtatuas hiſce Principibus confectas ante quadringentos, aut quingentos annos.

Nihil non adjiciendum eſſet circa aliarum rerum ſtudia: quoniam nihil exſtare accepit ex mirabilibus ſeu artis, ſeu naturæ operibus, quod non ſtudioſè ſpectaverit, veluti ædificia, opificia, machinas, plantas, animalia, foſſilia, omnia denique obſervatu digna. Hæc inter, varia officia quà propè, quà procul literatis exhibuit; & cùm anxiè requiſiviſſet ex Paulo Servita, ex Scaligero, ex Caſaubono, ex eruditis aliis ecquid noviſſent de Juvenco Cælio Callano Dalmata, cujus Codicem MS. de Attilæ vita Venetiis abſportaverat; is, ut ederetur, animum applicuit.

Anni

Anni ſequentis ineunte vere, ac brevi in Provinciam redituro Vario, non multo labore obtinuit, ut liceret ſibi inviſere Angliam, comitaturo præſertim virum illuſtrem Antonium Boderium Regium Oratorem illò deſtinatum. Neque id modò Varius eſt paſſus, ſed laudato propoſito (in quod etiam conſpirarunt Thuanus, Memmius, Mericus Vicus, amici alii) recepit ſeſe curaturum, ut Pater, Patruúſque factum comprobarent. Diſcedentem voluit Peireskius Aureliam uſque deducere; unde priuſquàm regrederetur, ſpectavit attentiùs tum priſca Eccleſiæ S. Crucis veſtigia, quæ vetuſtatis eſſe duxit mille, ut minimùm, annorum: tum præter alias ſtatuas, imaginéſque tam Karoli Septimi, quàm Joannæ puellæ, videre eas voluit, quæ in Municipali Curia aſſervari perhibebantur; ſenſítque ſpeciatim effigiem, qua Rex eſt depictus cum barba, & San-Michaëliano torque, non eſſe undequaquè fidam. Inibat porrò jam menſis Majus, cùm diſcedente Boderio, ipſe paucis diebus retardatus fuit, coactus veredis poſteà ſubſequi, ut Caleti aſſequeretur. Cùm ſolviſſent, perpauci fuêre ex univerſo comitatu, quibus ex navis agitatione, halitúque maris ſtomachus non fuerit ſubmotus. Peireskius, cùm id præcaveret, cæteris relictis, ad malum conſedit, ubi & meliùs habuit. Causâ requiſitâ, reſpondit agitationem minimam illa in parte fierì; quamobrem ſe eò declinaſſe, ne nauſearet, ut cæteri, qui longè magis, tam ad proram, quàm ad puppim agitarentur. 1606.

Appulſus in Angliam, ac poſtquàm præeunte Oratore Iacobum Regem ſalutavit, carus ipſi habitus eſt, accerſitúſque ab eo non ſemel: Ut cùm narrare factum oportuit circa egregiam compotationem. Contigit enim, ut in quodam virorum doctorum convivio, Doctor Thorius ipſi Peireskio ingenti Scypho præbiberit: Ac ille quidem ſe excuſare, ob vaſtitatem pateræ; ob merum inſolitum; ob imbecillem ſtomachum; ob compotandi infrequentiam: verùm cùm nihil admitteretur, petiit, ut ſaltem ſibi liceret, poſtquàm Thorio feciſſet ſatis, ſuo arbitrio præbibere. Annuerunt omnes; ac tùm aſſumptis, quaſi adigente neceſſitate animis, fœcundum hauſit calicem, eodémque mox aquâ oppleto, Thorio intentans præbibit, totumque rurſus (tanquam injectum temperaturus merum) abſorpſit. Ille quaſi fulmine ictus, delapſuſve è nubibus, vix tandem ad ſe rediit, & quia ex condicto agebatur, neque reſilire fas erat, tam lon-

1606. ga ſuſpiria è pectore duxit, toties admovit, removitque ora, tot intereà carmina ex omnibus Græcis, Latiniſque Poëtis profudit, ut diem penè contriverit inſtillandæ aquæ in inſuetum guttur. Atque id ipſum eſt, quod Rex cùm audiiſſet ex aliis, ex Peireskij re accipere voluit. Admiſsus eſt etiam in conclave, ſeditque inter primores Comites in ſolemni quodam Conventu per ea tempora celebrato.

Ad viros doctos quod attinet, quos ſeu Londini, ſeu Oxonii, ſeu aliis in locis convênit, primus fuit ille de ſua Britannia benè meritus Guillelmus Camdenus, apud quem cùm aliquando ſermo incidiſſet de antiquitate Britannicæ linguæ, ad quam Aremorica ſpectat, & præſente Doctore Tato, poſt rogatas circa complureis variarum Galliæ regionum voces, requiſiiſſet etiam quid Arelate, quid Tolonum ſignificarent, reſponſum tulit, Arelatem eâ linguâ dici civitatem in uliginoſo loco conſtitutam; & Tolonum citharam, fortè ob vicinum promontorium, cui Cithariſtes nomen fuit. Accepit & id genus alia, ex quibus penè deductus fuit in Strabonis, Taciti, aliorúmque ſententiam, qui ſcripſerunt Gallos, & Britannos eadem primitùs lingua uſos. Alter fuit Robertus Cottonus, inter curioſos, optiméque animatos conſpicuus. Deinde tam Jacobus Collius, quàm illius ſocer Matthias Lobellius, regius Botanographus, quem utrumque devinctum voluit. Poſteà Albericus Gentilis, Henricus Savilius, Ioannes Nordenus, & plerique alii. Non tacendus verò eruditus tum invenis Ioannes Barclajus, quem quanta benevolentia proſequutus fuerit, intelligetur inferiùs. Dolere autem ſolebat non agnitos ſibi nec Guillielmum Gilbertum auctorem libri de Magnete, nec Thomam Lydiatum celebrem Mathematicum. Non heic memorabo Bibliothecas varias, in quibus rariores libros obſervavit; non Muſæa, in quibus vidit, & ex quibus comparavit quicquid pretioſum licuit. Magni verò ducebat præ cæteris gemmam, centum & quinquaginta libris Turonicis emptam, propter cælatum Aëtionem cum Tiara Phrygia, quem Patrem Andromaches Hectoris uxor argumentabatur. Referam ſolùm, quia maturiùs, quàm concepta ſpes, diſcedere voluit, ideò maximum fuiſſe factum ipſius deſiderium, & in familia Oratoris, & apud eruditos viros, qui cùm poſteà variè ipſius meminerint, ſufficiet heic excerpere quod memoratus Camdenus habet

in

in deſcriptione Britanniæ, cùm de numiſmatibus ad rem ſuam pertinentibus verba facit. *Cujuſmodi,* inquit, *non alibi effoſſa hactenus audivi, priuſquam nuperrimè nobiliſsimus, & in re nummorum antiquaria longè doctiſsimus, & perſpicaciſsimus Nicolaus Faber Petriſcius ejuſmodi in Gallia reperta mihi oſtendit.* 1606.

Et commoratus quidem fuiſſet nonnihil ampliùs in Anglia: ſed quia treis duntaxat menſeis ſe abfuturum promiſerat, idcircò poſt menſem diſceſſit in Hollandiam, quam ab uſque initio (ſed planè tamen tacitus) conſtituerat perluſtrare. Quo diſceſſurus tempore fuit, adjungere ſe illi voluit nobilis turba juvenum, qui ipſi quoque fuerant ex Gallia Boderium ſequuti. Verùm illi quidem ad arma, aliaque ſtudia diverterunt; ipſe perrexit requirere eruditos præſertim viros. Ac ſalutavit quidem primùm quos Middelburgi, Dordraci, Roterodami, Delphis, Hagæ celebrari acceperat: ſed id tamen tum in tranſcurſu ſolùm, quoniam præcipua illi cura inviſendi Scaligerum Lugduni Batavorum degentem.

Conſtituerat cum ipſo primùm quaſi ignotus colloqui: quamobrem nomine mutato epiſtolam commendatitiam, quaſi à Peireskio conſcriptam, miſſamque illi obtulit. Scaliger autem eâ perlectâ, ipſum eſt humaniſſimè in Peireskii gratiam complexus. Poſt multos confertos ſermones, & productos obiter libros, voluit Peireskius ex neſcio quo paucas lineas exſcribere: ubi verò ille chartam, calamumque exhibuit, ac inter dictandum primas lineas characterem vidit, & ἰδιοχειρίαν agnovit, tum in amplexus proruens, gratioſiſſimè conqueſtus eſt fraudem. Cùm deinceps variis de rebus colloquerentur ſuaviſſimè, Scaliger inter cætera declaravit velle ſe quidem iteratò procurare editionem Euſebii (nempe non planè arridebat quæ jam tum primùm abſolvebatur) itémque paterni in Ariſtotelem de Animalibus commentarii: ſed eſſe tamen animum redeundi poſteà in Galliam, & apponendi oſſa ſua Julii parentis oſſibus. Cùm excepiſset autem Peireskius non eſse illum igitur ἑτερόδοξον moriturum, illacrymatus Scaliger verbum ea de re non adjecit. Interpretatus illi Peireskius numiſmata varia, ac præſertim Siclos, donatus eſt, invitus licet, ſingulari Semiſiclo, cujus ille præ cæteris interpretationem fuerat demiratus. Donavit ipſe multa viciſſim, &, quod fuit illi jucundiſſimum, exhibuit, quam detulerat, expectatam ichnographiam, cum inſcriptis carminibus ſepulcrorum Scaligeranorum. Scilicet eam demùm ſu-

 periore

1606. periore Martio Veronâ obtinuerat, nec pluribus literis datis habere priùs potuerat, ob varios morbos Nichezolæ, & quòd Sylvius Donius, qui illam aggreſſus primus fuerat, inter perficiendum obiiſſet. Unum, de quo Peireskius avebat interrogare Scaligerum, & non eſt tamen unquàm auſus, ne rem moleſtam faceret, fuit opus illud Cyclometicum, ſeu de Circuli quadratura ante duodecim annos in lucem emiſſum, ac ſtatim à Franciſco Vieta, Adriano Romano (poſteà quoque à Chriſtophoro Clavio, hominum Societatis JESU γεωμετρικωτάτῳ) aliiſque in eo pulvere exercitatiſſimis erroris convictum. Nimirùm præmonitus fuit non poſſe illi eam camarinam ſine quadam bile moveri. Quod attinet verò ad Genealogiam, non profeſſus eſt quidem ſe ſubdubitare an reverâ attineret ad Veronenſeis Principes, quorum ſtirpem ille in ſe deſituram aſſeverabat: ſed paullò tamen liberiùs, &, quaſi vellet quid cæteris reſponderetur, àccipere; propoſuit ipſi quæ à Scioppio, Guillandino, aliiſque fuêre objecta.

Poſt Scaligerum cura fuit inviſendi Carolum Cluſium, quem octogenario majorem podagra tum primùm tentabat, ut & primùm Scaligerum exercuerat, ante paucos menſeis. Deprehendit autem imprimi curantem in Appendice altera exoticarum plantarum figuram Fungi Coralloidis, quem ad illum ex Provincia, cum aliis penè innumeris plantarum, radicum, ſeminúmque generibus tranſmiſerat. Commodùm etiam illum admonuït circa Indicas quaſdam plantas, in quibus deſcribendis erraſſet, & quaſdam, de quibus nihil audiiſſet, idque prolatis commentariis juxta oſtenſos ſibi Pariſiis à Veſpaſiano Robino fructus. Inviſit quoque poſt Cluſium, præcipua Academiæ lumina, ac ſpeciatim iniit amicitiam cum Bonaventura Vulcanio, qui circa Procopii verſionem tum occupabatur; cum Dominico Baudio, qui ad peritiam hiſtoriæ adjiciebat poëſios elegantiam, & cum nonnullis aliis. Dolere verò ſolitus fuit, quod per ea tempora abfuiſſet Lugduno Daniel Heinſius, quem non ſemel audierat à Scaligero commendari.

Fuit deinceps Amſterodami; ubi ſatiari vix potuit interrogando, & cognoſcendo tam multa præclara, & rara, quæ ex utraque India in id emporium convehuntur. Fuit Encuſæ, ut ſpectaret illeic celebre illud Bernardi Paludani Cimeliarchium, in quo non ægrè tuliſſet, tanquam ad Cyaneos ſcopulos conſeneſcere. Redeundo, nonnihil Hagæ

commoratus, discedere noluit, quin priùs agnovisset Hugonem Grotium, quem, tametsi adolescentem, eruditio planè matura, ac omnigena commendabat. Divertit verò Schevelingam, ut exploraret vectationem, & velocitatem Currus eâ solertiâ à paucis annis excogitati, ut passis velis in littore navigii instar evolaret. Inaudierat nempe Comitem Mauritium post Neoportuensem victoriam experiundi gratiâ illum conscendisse, unà cum capto in prælio Francisco Mendoza, ac intra duas horas attigisse oppidum Puttenum, quod inter, atque Schevelingam horaria milliaria quatuordecim intercipiuntur. Quare ipse quoque experiri voluit, commemoraréque solebat stuporem, quo correptus fuerat, cùm vento translatus ciatissimo, non persentisceret tamen (nempe tam citus erat, quàm ventus) cumque animadverteret scrobeis occurrenteis prætervolari; restagnantes passim aquas superficie tenus duntaxat attingi; qui antecedebant cursores visos quasi retrorsum niti; quæ distantissima apparebant, momento penè prætervehi; & quædam id genus similia. 1606.

Delphis jucundè exceptus fuit ab Abrahamo Gorlæo, quem fortè offendit cælari curantem Græca quædam numismata, quorum aliquot miserat Parisiis, oblatis priùs ad usque mille, quæ ex Italia adduxerat. Satagebat nempe Gorlæus complere illa Paralipomena antiquorum numismatum, quæ promiserat in Dactyliotheca; quare & commisit Peireskio descriptionem brevi prælo subjiciendam, ut pro suo candore eam expenderet, &, quà opus foret, duceret lituras: ipse autem morem bona fide gessit, correxítque potissimùm nescio quid scriptum circa Trajanum. Quo loco narrare solebat rem memoratu non indignam, nempe Gorlæum, cùm aliàs Latinæ linguæ non studuisset, intellexisse tamen libros omnes circa rem nummariam Latinè conscriptos; eodem modo, quo Forcatulus omneis circa rem Mathematicam: tantum valet improbus labor ex desiderio quidpiam noscendi vehementissimo profectus. Vidit etiam Delphis superstitem adhûc Religiosam quandam ex eo tempore, quo Hollandi à Catholico-Romana religione defecerant; viso priùs Ultrajecti Canonico in primæva sua professione vivere permisso. Cúmque suspexisset non modò quicquid antiquissimorum ad conclusa illa Rheni ostia monumentorum superest; sed etiam quicquid dominatio Burgundionum Ducum expressum reliquit; tum miratus maximè est, maximoperéque laudavit

1606. davit temperasse sibi Hollandos ab eversione Templorum, & asservasse intactos Choros, cum affixis insignibus Equitum aurei velleris à Philippo usque Bono instituti.

Cæterùm redire voluït per Brabantiam, Flandriam, reliquasque Belgii Provincias, impetratis priùs ab Hollandis, & ab Archiduce liberi commeatus libellis. Accessit autem primùm Antverpiam circiter finem Julii, iniítque ibi amicitiam cum Andrea Schotto, & Carolo Scribanio ex Societate Jesu viris eruditis: itémque cum Auberto Miræo, Ecclesiæ Decano, rerum Belgicarum, ac totius Historiæ Ecclesiasticæ eximiè perito; & cum Nicolao Roccoxio rei antiquariæ impensè studioso; & cum Henrico Sedulio auctore vitæ B. Elziarii. Cùm deinceps Machliniâ pervenisset Lovanium, nihil æquè doluit, ac non fuisse ampliùs in vivis Justum Lipsium, præclarum illud bonarum literarum lumen ante paucos menseis exstinctum. Sperârat enim sese illum non minùs, quàm Scaligerum omnibus officiis brevi devincturum. Doluit pariter non adesse per eos dies Adrianum Romanum Mathematicum illum celebrem, quem gestierat summoperè cum Scaligero conciliare. Postquàm invisit Academiam, doctósque, qui in illa viros, visere voluit apud viduam Medici cujusdam cornutos duos lepores, qui ex Norvegia dicebantur allati. Et quia reperit mortuum alterum, obtinere quovis pretio & illius cornua, & geminorum iconismum voluït.

Bruxellæ amicitiam iniit cum Karolo Bromantio, Comite Brovæo, & quibusdam aliis; at suspexit potissimùm celebrem Pictorem Venceslaum Cobergum, qui tum habebat præ manibus insigne opus quadripartitum de Architectura, de Pictura, scripturaque antiqua, de Deorum imaginibus, de Numismatis, seu mavis Medaliis, aut metallicis æneis à Julio Cæsare ad Gallienum usque. Memorabat porrò varios circa parteis singulas consertos cum illo sermones, maximè autem circa postremam, propter Cobergei opinionem, quòd Medaliæ hujusmodi monetales esse non possent; argumento præcipuo, quòd typus seu forma, qua ferirentur, signarentúrque, elaborari non posset ante duos menseis ab artifice; adeò ut, cùm plures ducentis percuti eodem typo non possent, pretium operæ fuisset longè superaturum monetæ valorem. De colloquio, memini solùm objecisse Peireskium, usurpatam fuisse Servorum industriam, quæ pretio non redimeretur;

retur; & excepiſſe Cobergeum, rem peractam fuiſſe cùm Servi edicto prohiberentur non modò quidpiam pingere, ſed pingendi etiam addiſcere artem. 1606.

Bruxella diſceſſurus, ſcripſit ad Cottonum Epiſtolam pereruditam, miſitque ſimul ectypos variorum nummorum, ac nominatim Commodi, ob inuſitatam ſcripturam vocis BRITANNIA, per duplex TT, & ſimplex N. Salutare voluit exinde Gandavi Laurentium Deebrotium, quem in Italia noverat. Inſulis Florentium Nallæum, eruditum Canonicum, antiquitatum Liturgicarum auctorem. Tornaci Dionyſium Willerium Canonicum, & Cancellarium, ac Hieronymum Winghemium ſimiliter Canonicum; illum rerum antiquarum inſtructiſſimum, iſtum ſtudioſiſſimum rariorum Plantarum. Duaci Guillelmum Richardotum Ioannis Præſidis filium, quicum ex uſque Italia colebat amicitiam; & Andream Hojum Profeſſorem Græcum, abs quo memorante accepi quàm jucundè ſuaviſſimis Peireskii, ac Richardoti confabulationibus tertius interfuiſſet.

Enimverò præ cæteris referendus hoc loco eſt eximius Princeps Carolus Dux Crojus, & Arſchotanus, qui ipſum totis decem diebus in celebri domo Bellimontana detinuit, continuò ſpectantem ut innumera, ita rariſſima cimelia, ditiſſimaſque metallothecas, quibus curioſiſſimus, eruditiſſimuſque ille exornaverat nobiliſſimum Muſæum. Quin diſcedentem etiam coëgit abſportare omnia, quæ habebat antiquorum Galliæ Regum tam aurea, quàm argentea numiſmata; itémque ex Græcis ad uſque ſexaginta; præter aliquot vaſcula, ponderaque, & menſuras antiquas; cùm tamen nihil aliud à Peireſckio accipere voluerit, quàm æreum nummum Ioannis illius, qui Theodoſii, ac Placidii Valentiniani temporibus arripuit Imperium. Quo loco venit in mentem, advexiſſe illum ex Flandria numiſmata Gallorum Regum, ex prima quidem Stirpe quadraginta aurea, præter varia argentea; & ex ſecunda quinquaginta argentea, præter unum aureum Ludovici Pii, quod æſtimabat maximi, quoniam non modò rariſſimum, ſed etiam parùm aberat, quin ſingulare arbitraretur.

Inſtabat tum tempus, quo perhibebatur celebreis fore cæremonias ad Fontem-bellaqueum, in Delphini Principis, hoc eſt Regis Franciæ Primogeniti, baptiſmo. Videlicet illius ſponſor dicebatur Pontifex Summus, ac nomine Pontificis Maffeus Barberinus Nuncius. Quamobrem

1606. obrem ſub Auguſti finem diſceſſit ex Belgio, ac ſatis tempori adveniens ſolemni pompæ interfuit, quæ peracta eſt die menſis ſequentis vigeſima quarta. Renuntiatum intereà eſt obiiſſe domi Novercam, expectaríque ejus reditum variis rebus componendis. Quocircà amicis quà coram, quà per literas ſalutatis, regreſſus in Provinciam eſt ſub initium alterius menſis.

Domi exceptus non abnuit conſilium, quod Pater, Fraterq; potiſſimùm ſumpſerant (nam Patruus nonnihil repugnârat) coëmendi ipſam Riantii Baroniam, cujus quia Valaveſum erat ſubclientelare prædium, idcircò fuerat litigiorum benè multorum ſeminarium. Heinc ipſemet curam aſſumpſit paciſcendi, contrahendíque cum Ludovico Grollæo Medullioneo Marchione Briſſiaci, eamque ob cauſſam in Delphinatum verſus illum profectus eſt, rediítque confecta re, ſub initium ſequentis anni, qui fuit ſalutis milleſimus ſexcenteſimus ſeptimus.

1607. Poſtquàm rediit, multis quidem rebus præclarus incubuit, ſed nulli jucundiùs, quàm procurandæ multiplici veſtigiorum urbis, portúſque Carthaginienſis deſcriptioni. Nimirùm non alia ratione ſummos Auctores intelligi, conciliaríque poſſe putavit; cogitavítque ea re gratificari Caſaubono, quicum de Portus præſertim ſitu, formaque diſſerüerat, neque illius tamen dubiis noverat eſſe factum ſatis. Scripſit prætereà copioſè ad Alardum Compendienſem Canonicum circa rem monetariam, ac inter cætera, de uſu Aurei Solidi in Gallia ad tertiæ uſque Stirpis initium, oſtendendo viginti duos hujuſcemodi ſolidos pependiſſe integram libram (tametſi quam vocant monetalem libram ex viginti ſolùm conſtaret) ac demonſtrando Solidum non ſemper pro duodecim tantum denariis argenteis oblocatum fuiſſe, ſed nonnunquam pro pluribus, etiam ad uſque quadraginta. Invaſit illum intereà morbus oculorum moleſtiſſimus, à quo medio vere vix fuit liberatus.

Cœpit tunc illum Patruus vehementer exſtimulare, ut ſeſe ad adipiſcendum deſtinatam pridem Senatoriam dignitatem compararet. Ingraveſcebat enim valetudo, infeſtabantque maximè articulorum dolores, quibus leniendis ſtatuerat ad balnea noſtra Dinienſia ante æſtatem accedere: ſed timens ne quid fortè ſibi humanitùs contingeret, conſtituerat ſimùl ex urbe non antè decedere, quàm Nepotem cooptatum inter Senatores vidiſſet. Et nectebat is quidem ſemper

quàm

quàm gratiosè poterat, moras; sed ipsum die quadam, tacito consilio, deduxit ad Varium, ut juberetur illius ore sese necessario examini subjicere, Senatuíque aggregare. Tum ratus Peireskius nihil ampliùs cunctandum, postulavit solùm octiduum, ut rem maturiùs aggrederetur. Medius erat Junius, imminebatque anniversarium, trimestréque Curiæ Parlamenti justitium: quocirca festinandum fuit, cùm examinari, approbaríque, nisi pro Comitiis curiatis, non posset. Itaque paratus accessit, seséque probavit convocatis Classibus ad VI. Kalendis Quintileis. 1607.

Proposita ipsi Lex fuerat ex sexto libro Godicis, qua Gordianus sanxit ab eo, qui neque legatum, neque fidei-commissum, neque hæreditatem, vel mortis caussâ donationem accepit, nihil posse per fidei-commissum relinqui. Eam porrò cùm exponeret, oblitus non fuit, quod à Valerio, & Sallustio de Scipionis Æmiliani facinore proditum est, qui à Masinissa Numidiæ Rege sibi conjunctissimo totius Regni hæres testamento nuncupatus, enixéque rogatus, ut ipsum inter quinquaginta quatuor superstites filios æqualiter herciscceretur, egregiè adeò id præstitit, ut ne minimam quidem rem sibi retinendam putârit. Non item oblitus quod Aristoteles in Politicis detestatus est tam Carthaginiensium, quàm Locrensium instituta, quorum alii patrimonia æqualia habebant, alii quæ habebant, vendere non poterant, ut antiquæ hæreditates penes familias diutiùs starent; quoniam præter incommoda cætera, heinc efficeretur, ut cives inertes tam in expectandis, quàm in possidendis patrimoniis forent.

Cætera mitto, ut attingam qua præsertim re admirationem sui creârit. Nempe tametsi quod ad theoriam, quæstionésque Juris spectaret, existimatus fuerat paratissimus adfuturus; quod attinebat tamen ad usum, judiciorúmq; formulas, creditus non fuerat perinde instructus. Sed nimirùm neque Parisiis, neque Aquis-Sextiis, occasionem ullam prætermiserat sciscitandi pragmaticos, cognitorésque, & structores litium, ac reducendi in commentarios quicquid aut ex ipsorum ore, aut ex inspectis instrumentis, saccularibusque copiis didicisset. Profecerat etiam consilio, exemplóque optimi, consultissimíque Senatoris Antonii Thoronii, dictionem nullam in toto formulario jure intactam relinquens, cujus notationem, caussamque non nosset, ut usum meliùs eliceret, animóque infigeret. Ut paucis expediam, mirus

fuit

1607. fuit applausus, mirumque elogium, quo fuit denique Patribus conscriptus.

Inardescebat deinde Patruus desiderio veniendi Diniam, sed obstitit increscens morbus, invalescénsque Solis fervor: proxima quippe erat tempestas dierum Canicularium, per quos ab usurpandis balneis, thermísque mos est abstinere. Avebat etiam Peireskius unà cum Patruo accedere; tum ut obsequio continentem gratitudinem testaretur, tum ut hanc partem Provinciæ nondum sibi visam lustraret; tum ut Baronem Flayosceum interviseret, qui ducta in uxorem filia unica Guillelmi Falconii Diniensis Prosenescalli, apud socerum morabatur. Abnuit tamen id Patruus, seu ne absisteret à jure dicundo in Classe per ferias stativas delecta; seu ne discederet à Vario, qui illum abs se abesse ægrè patiebatur: seu ne curam dimitteret, qua rogatus fuerat præesse Cayero pictori in obducendis laqueatæ Auditorii Palatini contabulationi Gallorum Regum Iconibus. Ipse nimirùm solus par fuit suppeditare maximam quandam germanarum iconum seriem, quam ex numismatis, sigillis, sepulcris, vitris, aliísque hujusmodi monumentis deduxerat: meminíque, cùm veram faciem Hugonis Capeti diù desiderasset, dixisse non semel habere se gratiam optimo viro Augusto Galandio, quòd illam ab eo obtinuisset, ectypo sigilli expressam. Discessit ergo Patruus sine eo, post Caniculareis exactos.

Enimverò Varius rem gratiam utrique facturus, constituit per Septembrim mensem unà advenire, adduceréque Peireskium, ut unà Patruum inviserent, unáque regionem spectarent. Et nonnulla quidem observanda illis occurrerunt antiquitatis vestigia: sed nihil mirabilius visum nostratibus Thermis, in crypta subrupea, quam aquæ calentis prætercurrens alveolus sic fervefacit, ut lenissimè sudorem educens, mirè conferat pituitosis, frigidísque humoribus; idque præsertim ubi illi dispositi priùs ad exsolutionem fuerint Balneo quodam, Virtutum dicto, ob singularem energiam, mirabileísque, & desperatas aliis remediis curationes. Optabant porrò illi quidem prætereà spectare Serpentes, ex obversa Austro, ac præcelsa rupe, ad cujus radicem sunt Thermæ, Balneáque deciduos, & maximè quidem quia innoxii, expertésque veneni sunt: verùm illi non decidunt, nisi Majo, ac Junio, & ferè quidem copulati, dum prurientes variè dis-

discurrunt, éque rimis in rimas subeuntes ad præcipitium non attendunt. 1607.

Faciam heic fortè rem non ingratam hominibus nostris, si duo quædam commemorâro, quæ edisserentem Peireskium audierunt. Unum apud Petrum Trichaudum, San-Martinium Inquisitoriæ classis Præsidem, qui solitus Diniæ per æstatem degere, illum cum Vario domo excepit. Cùm enim causa exquireretur caloris aquarum Thermalium, & Guillelmus Alamandius doctus Medicus esse diceret non actu, sed potentiâ ignem; excepit ipse debere potius esse ignem actu ardentem in cavernis illis subterraneis, quæ exinde incalescentes aquam præterfluentem fervefacerent; neque enim seu bitumen, seu sulphur, seu aliam materiam potentiâ solum calidam excalefacere aquam seu trajectam, seu infusam, etiam vitriolo, halinitro, aliisque hujusmodi mineralibus turgescentem. Adjecit fumos, seu vapores ex aquis thermarum in fissuras rupium subeunteis ita Serpenteis afficere, ut veneni generationem seu impediant, seu corrigant; eadem ratione, qua in Ponto idem facit usus absinthii, ex Plinio. Qui Plinius quidem, cum aliunde non improbet venenum serpentum in felle esse, & serpentes congressuri dicantur fel evomere: mirum non videri, si quo tempore serpentes isti coëunt, decidúntque, veneno careant.

Alterum, apud Antonium de Bononia Episcopum, qui sequenti die utrumque, ac etiam Trichaudum convivio excepit. Cum enim ex ostensis sibi à Flayosceo in duobus Sacellis majoris Ecclesiæ tam Porcelletanis, quàm Villanovanis insignibus, edisseruisset tempora, quibus Prælatos optimos ex iis familiis habuimus; incidit sermo de tempore, déque titulis, quibus Avenio, Comitatúsque Venascinus ad Pontificem Maximum pervênit. Cúmque alii nihil scirent aliud, quàm factam à Joanna Regina Clementi sexto venditionem, anno supra millesimum trecentesimo quadragesimo octavo, ac die nona Junij, pretio Florenorum octogies mille; retexuit ipse totam historiam ab anno usque ducentesimo nono, quo Raymondus Sextus Tolosatum Comes hæreseos Albigensium fautor, & Legati interfecti auctor creditus, fuit ab Innocentio tertio iterum excommunicatus. Inde enim cœpit ditione spoliari, ac post annos novem-decim transactio Parisiis sic fuit inita, ut Raymondo illius filio, & Alfonsi Pictaviensium

1607. viensium Comitis Socero sola urbs Tolosa, cum paucis adjacentibus cesserit, cætera ultra Rhodanum loca ad Regem attinuerint; quæ citrà verò possidebantur, ad Pontificem spectârint. Cùm homines autem ejusce regionis non satis lubentes id ferrent, quòd Romam passim provocarentur, ac ideò Raimondi partibus faverent, Bonifacius quidem octavus provocationes illas remisit, Clemens verò quintus, ut ampliùs demereretur animos, etiam sedere illeic voluit; & cùm, post Joannem vigesimum secundum, Clemens Sextus Pontifex foret, facta est venditio eorum jurium, quæ Comitis Provinciæ erant, à partitione usque facta inter Raymondum Berengarium Comitem Provinciæ, & Alphonsum Comitem Tolosæ, anno supra millesimum centesimo vigesimo quinto.

Et hæc ille quidem, pluraque disseruit, ac denuò comitatus est Varium triduo pòst redeuntem. Patruus posteà, ut restitutam valetudinem tueretur, & ut tranquilliùs degeret quicquid ævi supererat, non Aquas-Sextias, sed Belgenserium, dum regrederetur, contendit. Occurrerat illi Peireskius, ac non modò deduxerat, sed lateri ejus adhærere, neque à præstandis obsequiis recedere statuerat: verùm non tulit Patruus, voluitque ut potiùs rediret Aquas-Sextias propter Remigalia, quibus fit Curię instauratio. Rediit ergo Peireskius, ac tantò minùs pœnituit, quantò audire licuit Varium sua illa oris-suavitate de lite, & concordia, déque amore Justitiæ, Magistratuúmque perorantem.

Deinceps verò ita cœpit suo defungi officio, ut desiderati nihil posset. Tametsi enim Variùs, cùm pensa curialia distribueret, nollet initio inspectorem multarum litium designare; quarum tamen paucarum curam illi commissam voluit, eas ipse ita solitus fuit otiosè, acutéque, & per omneis numeros, ac momenta juris perpendere, ut confectis instrumentorum enucleatissimis breviariis, explanatissimè deinde, & summa cum fide ad Curiam referret. Cùm verò alio expositore ferenda erat sententia, mirè lætabatur, si tempus ad deliberandum daretur, aut controversiæ commentarios præhaberet à partibus; pudebat enim, nisi foret communiendo suffragio instructissimus, calculum conferre. Rursùs autem, quoniam persæpe ob litium anfractus animo pendebat, convenire solitus erat memoratum Thoronium, qui scrupulos eximeret, nec dubitabat etiam Vario graviores caussas proponere, qui ob eximiam gravissimi, sanissimique judicii perspicuitatem

ſtatem eas illuſtraret. Agebat verò id præſertim in veſpertino colloquio: jam tum enim Varius ſingulis noctibus advocabat illum in frugalem cœnam, ut ſermones conſerere, ſepoſitis arbitris, poſſet. 1607.

Cæterùm, quia neſcius erat tempus fruſtrà conterere, idcircò ſatis ſupererat, ut bonas arteis excoleret, & cum doctis viris tueretur commercium. Inter cætera, procuravit exquiſitam fieri anatomiam magnæ cujuſdam Teſtudinis (longitudine nempe cubitali) quam è Martigio mari eductam piſciculis nutrierat, menſibus circiter tribus. Cùm ſingularia verò multa in ea diſſectione obſervata fuerint, tum illa non poſtrema, quòd omoplatæ anteriorem, non poſteriorem habuerint ſitum. Quòd arteria aſpera fuerit longitudinis ſemicubitalis, diviſaque in treis ramos, tribus à pulmone procùl digitis, ac ramulos quoſdam ad renes, & veſicam uſque producens. Quòd eadem annulos habuerit omninò, ſive undequaque (etiam verſus œſophagum) perfectos, & cartilagineos, larynxque epiglottide deſtituta conſtiterit. Quòd non ex ſola vena porta venarum diſtributio in interanea fuerit, ſed plurimæ etiam ex reliqua cava hepatis parte prodierint; ex eadémque parte cholidochus porus proceſſerit geminus in dodecadactylon inteſtinum. Quòd nulla diſtinctio gracilium, craſſorúmque inteſtinorum, nulla cæci dicti appendicula, nullus item lien, nullus adeps circumveſtiens cor (tametſi id aquæ pericardio concluſæ innataverit) & id genus nonnulla alia.

Detexit aliunde non longè ab urbe inſignem quandam copiam non humanorum modo oſſium naturæ factorum lapideæ, ſed variorum etiam animalculorum, itémque ſtirpium, foliorum, florum, ſimiliúmque hujuſmodi: quam confeſtim diſtribuit per univerſam penè Europam. Adjicit autem teſſellas quaſdam, ſeu lapides Rhomboidaleis, tum rubeos, tum cryſtallinos (videlicet ipſius talchi, ſeu ſpecularis lapides ſpecie) ex Riantienſi agro effoſſos, eaque in re mirabileis, quod dum exſolvuntur in minutiores particulas, particulæ quæque tuentur rhomboidalem illam figuram. Quin-etiam mittens Pariſios, adjectam voluit congeriem diverſiſſimam conchyliorum, & piſcium, qui monſtroſâ formâ in mari Mediterraneo viſuntur: itémque pellem felis marini, & innumera alia, quæ deſtinavit præſertim ad pictorem celebrem Danielem Monſterium, à quo expectabat icones Varii, Thuani, Caſauboni, atque Malherbii.

1607. In Italiam cum mitteret, nominatim verò ad Gualdum, accepit magno suo dolore obiisse Baronium, déque lamentabili casu ad Flayosceum, & alios scripsit. Cum verò in Belgium, condoluit Villerio ob jacturam ab ipso factam Hadrianei numismatis, in cujus adversa parte ex Villerii quidem sententia fuerat Phænix exhibitus, ex ipsius verò Peireskii interpretatione, Ciconia. Argumentatus autem id fuit, ex proceritate crurúmque, & colli, cum Phœnix soleat potius Aquilæ instar representari: prætereáque ex serpente ipsi ad pedes apposito, & ex inscriptione PATRI, qua designata fuerat Hadriani erga Trajanum pietas: denique ex quibusdam aliis satis luculentis indiciis, quibus consolari adnixus est virum, monstrando rem deperditam non fuisse adeò, atque ille exstimaverat, raram. Sic consolatus etiam est circa jacturam Jaspidis Argæum montem referentis: idque egens ipse tum quoque consolatione aliqua, quòd famulus quidam suffuratus fuisset numismata aurea primorum Imperatorum, & onychas, gemmasque alias elaboratissimæ cælaturæ.

Incidit intereà Claudius Patruus in morbum lethalem non longè à
1608. Regalibus sequentis anni millesimi sexcentesimi octavi. Inviserat illum Peireskius per festa Natalitia; & quia valentem reliquerat, ideò mira consternatione renuntiatum excepit casum, qui septimo die à decubitu carissimum abstulit caput. Constituerat optimus Senex cor, & intestina Belgenserii condi, reliquum verò corpus Aquas-Sextias in majorum suorum sepulcrum transferri. Id itaque parentatione, magnaque pompa præstitum est, invitatâ Curiâ actione (ut tum moris erat) panegyrica per Ioannem Petrum Olivarium Senatorem optimum, & assensu facto per Varium oratione alia eximia, quæ inter funebreis habetur, inque editione posthuma est numero decima sexta. Ad ejus calcem videre licet quanti Peireskium fecerit, cum tantoperè commendavit studium, quo Patruum talem delegerat, paraveratque successorem. Nescio an dici debeat, quod demirata tota urbs est, fidissimum defuncti canem affectatione perpetua circumstitisse feretrum, non potuisse per plureis dies amoveri à tumulo, & postquàm domum reductus fuit, coram icone diù constitisse.

Peireskius, sedato nonnihil dolore, sese, ut prius, ad functionem Senatoriam composuit; paríque modo non destitit bonas horas succidere in gratiam liberalium & studiorum, & studiosorum. Nam primùm

mùm quidem varias ad varios amicos literas perſcripſit; ſed prolixio- 1608.
res tamen nullas, quàm ad Lælium Paſcalinum, circa Urſini lapſus, circa Francorum Regum icones, ſigilla, numiſmata, titulos (convictis ſpecialiter iis, qui Carolum Pipini filium uſurpaſſe Magni cognomentum arbitrarentur) circa ſtatuas thymelicas, circa ſuum Aëtionem, quem cùm Velſerus opinaretur pictorem eſſe, cujus Lucianus in Herodoto meminit, perſtitit ipſe in ſententia, propter tiaram Phrygiam, ſeu inſigne regium, quod ad Patrem Andromaches duceret potiùs referendum; circa columnas Herculeas, portum Oſtienſem, & cætera curioſitatis inexhauſtæ. Ita egit cum Fontanæo de re nummaria; & cum Strada ſpecialiter de numiſmatibus antiquis: cum Claudio Frereo libellorum ſupplicum Magiſtro, & Gratianopolitani Senatus poſteà Principe, de hiſtoria Francica: cum San-Marthanis Fratribus de Genealogiſtica; cum Pignorio de Purpura; cum Nicolao Fabro, cúmque aliis de rebus ſexcentis.

Deinde innumera fuêre, quæ obſervavit circa genera piſcium rejectanea, quibus Martigii, alibíque condiendis curam demandârat; quæ circa conchylia, circa plantas, circa lapides, circa cætera (quæ rursùs variè diſtribuit) maximéque cùm per Aprilem diverſatus eſt Belgenſerii, unà cum Vario; ubi de prolatis compluribus rebus, quas ille nondum viderat, eſt ſuaviſſimè collocutus. Etenim ſermo habitus eſt de Lepade cæruleo, in agro Olbienſi reperto, è quo ejuſdem cognominis color extrahitur, uti etiam ex marmore lapidem lazulum imitante; de lapide item Coralloide ſtellato, de Coralloide punctato; de Lepadite, ſeu Lepadi conchæ univalui non abſimili; qui omnes fuerant eruti ex agro Caſtelletano. Rursùs de Conchite ſtriato, quem ex agro Antipolitano, ac Foſſenſi habuerat; de Gagate, & Succino flavo, eruto ad turrim Bevontiam. Hujus occaſione ediſſeruit Succinum rem foſſilem eſſe. Quippe in Sicilia quoque effodi, & torrentium impetu detegi, deferríque ad mare uſque, & repellente maris aqua, in littoribus ſæpè inveniri. Probabile proinde eſſe, ut quod expiſcantur ad Balthicum mare, vi aquarum erutum, tranſlatúmque eò fuerit (maximè verò cùm eodem modo plerumque contineat concluſas muſcas, cæteráq; id genus animalcula.) Quare & fabuloſum eſſe, quod aliqui narrant, arbores prægrandeis eſſe in Norvegia, ex quibus id Succinum, quaſi gummi quoddam decidat, concreſcat, atque induretur.

 Enim-

1608. Enimverò toto hoc anno nihil magis placuit, quàm quod observavit, ac philosophatus est circa pluviam Sanguineam, quam decidisse rumor percrebuit sub Julij mensis initium; conspicuis nempe maximis guttis, tam in ipsa urbe, ad parietes cæmiterii majoris Ecclesiæ, quod est prope muros; quàm ad muros ipsos; ac rursùs, ad parietes villarum, pagorum, oppidorúmque, ad aliquot milliaria circumvicinorum. Nam primùm quidem accessit ipse ad inspectandum guttas illas, quibus lapides rubescebant; nihilque non egit, ut alloqui posset quos agricolas memorabant ultra Lambiscum sic fuisse perculsos ex decidente pluvia, ut derelictis operis in vicinas ædeis citi aufugissent. Deinde, cùm fabulam esse, quod de viris hujusmodi proditum fuerat, comperisset, non placuit illi quod Physici referrent hujusmodi pluviam ad vapores è rubra terra sublimè evectos, & pòst concretionem deciduos; quippe vi caloris eductum vaporem absque colore sursum ferri: ut vel constare potest ex eo, qui eductus ex rosis rubeis in limpidam aquam concrescit. Minùs etiam placuit, quod vulgus, ac nonnulli Theologi opinarentur facinus esse Dæmonum, Strigumve, à quibus fuissent interfecti innocentes infantuli; scilicet hoc esse meram conjecturam, fortassisque etiam Dei bonitati, providentiæque injurium.

Succurrit porrò intereà casus, ex quo sibimet visus est germanam caussam detexisse. Quippe ante aliquot menseis concluserat, pyxi de inventam quandam Chrysalin, magnitudine, formaque insignem. Ejus cum ampliùs non meminisset, excitari bombum inaudiit intra pyxidem, eaque ad aperta, deprehendit chrysalin, deposito spolio, factam ex eruca papilionem pulcherrimum, qui statim avolaverit, reliqueritque in fundo guttam rubeam, amplitudine Solidi vulgaris. Quoniam verò id contigit circiter idem mensis initium, ac per idem tempus observata est Papilionum confertim per aërem transvolantium incredibilis multitudo: idcircò opinatus est papiliones hujusmodi interquiescenteis parietibus diffudisse illeic, quasi excrementum, guttas simileis, magnitudine videlicet pareis. Quare iteratò accessit, comprobavítq; guttas illas non supra ædificia, non in devexis lapidum superficiebus exstare, uti debuerat contingere, si è cœlo sanguine pluisset; sed in subcavis potius, ac in foraminibus, ubi animalcula potuerant quasi nidulari. Accessit, quòd parietes iis tingebantur, non qui

in

in mediis oppidis, sed qui agrorum vicini erant, neque secundum 1608.
parteis elatiores, sed ad mediocrem solùm altitudinem, quantam volitare papiliones solent. Hac ratione proinde est interpretatus, quod Gregorius Turonensis refert de pluvia sanguinea Childeberti tempore conspecta Parisiis, in diversis partibus; & in domo quadam territorii Sylvanectensis. Itémque quod memoratur temporibus Regis Roberti sanguine pluisse, circiter finem Junij; adeò ut sanguis, qui cecidisset super carnem, vestem, lapidémque non posset aquâ elui, posset verò qui super lignum. Quippe idem fuit papilionum tempus, & recentes quoque has guttas elui non posse ullâ aquâ è lapidibus comprobátum est. Hæc, & similia cùm apud Varium magnâ coronâ edisservisset, placuit simul rem explorare, contigítque ut cùm variè per agros incederent; guttas quoque multas deprehenderint in lapidibus, rupibusque: sed ad cavas tamen, subvexásve, non verò cœlo obversas parteis.

Accepit deinde ex Italia, & transmisit statim ad Thuanum elogia doctorum quorundam virorum, ut Hieronymi Columnæ, Gabrielis Faerni, Cruceii, & similium, quorum ille volüerat in sua Historia meminisse. Rogârat aliunde ipsum Scaliger, ut instauraret commercium, quod per P. Ostagerium hospitem olim Massiliæ suum instituerat in Oriente, coëmendis Samaritanis, Ægyptiacis, Arabicis libris; dolens quòd à quindecim annis, quibus degeret in Hollandia, nihil prorsùs inaudiisset de Pentateucho Samaritano, cujus sibi procurandi Ostagerius fuerat pollicitus studium. Peireskius ergo, cùm priùs quidem aliquid ea in re tentasset, tum tamen incumbendo acriùs, ejusmodi librum inter plureis alios in Ægypto coëmi, afferríque ad se mandavit. Verùm navis, qua vehebatur, à piratis direpta est, recuperaríque is leber non potuit. Ita privatus Scaliger fuit exoptatissimo Codice, ut etiam nunquam est assequutus expectatissimum responsum, quod Peireskio ab ejus morte venit fœliciter in manus. Scripserat nempe Scaliger ad Samaritanos Ægypti, itémque ad magnum eorum Sacerdotum Eleazarum in civitate Sichemo morantem, quæsieratque ex ipsis varia circa observationem Sabbathi, aliorumque festorum; circa Messiam, ejusque apud ipsos nomen; & ad extremum, exemplum Legis, Pentateuchive poposcerat. Ac ipsi quidem geminis Epistolis responderant; sed quòd illæ in Genebrardi, aliorumque

1608. manus incidissent, detentæ sunt, donec, Scaligero mortuo, Peireskius & obtinuit, & per virum impensè doctum Joannem Morinum è congregatione Oratorii, latinas fieri nuper curavit. Curam quoque eo tempore evocandi Pacium resumpsit, & quod est ampliùs, efficiendi ne diutiùs in Religione heterodoxa perseveraret: at nimis multa intervenerunt, quæ sollicitudinem variam, varióſque conatus fecere rursùm irritos.

Aberat per ea tempora Valavesius frater Parisiis, ob Riantiensia negotia: & quia ipsi aliquot mensium intercedebant induciæ; ideò rogavit illum Peireskius, ut, vel sui caussâ, inviseret Angliam, Belgiúmque, & amicos illeic suos salutaret, quæ donaria misit, offerret, rara quædam nancisceretur. Oravit etiam quam-maximè Aquis-granum contenderet, ut quicquid illeic monumentorum Caroli Magni superesset, attentissimè inspectaret, inscriptiones exscriberet, icones quasque in Ecclesiasticis seu libris, seu vitris, seu vestibus, seu lapidibus, seu quibusvis aliis rebus impressas exprimi curaret; locorum, ornamentorúmque ichnographiam non negligeret, diplomatum apographa, sigillorum ectypa, prece, pretióve obtineret. Adjecit se sic pœnitere, quòd in Hollandia cùm versaretur, Aquis-granum non divertisset, ut nisi Fratri confideret, paratus esset definitè, neque alio nomine eo suscipere profectionem. Fecit porrò Frater abundè, & satis, mira sollicitudine, sedulitate, fide; cùm ipse intereà post initum annum est digressus Monspelium, ob illa eadem negotia: scilicet Marchio Oresonius Bressiaco litem intenderat, ob divenditum Riantii jus plenum.

1709. Redierat medio circiter vere, dolorem dentium infandum perpessus, cùm non longè pòst incidente patre in periculosissimum morbum, contraxit ipse quoque febrim, quæ diuturna admodùm fuit, cessansque sic languidum fecit, ut vix denique per autumnum penitùs convaluerit. Quo loco referendum est, quod retulit ipse non semel. Cum ciborum non appetens, fastidiosúsque, tabesceret, rogasse Jacobum Fontanum clarum medicum, ejúsque affinem, annon aliquid demùm esset, cujus esum appeteret. Annuente ipso aliquid esse, sed quod se non impetraturum, haberet compertissimum; instititisse illum, id modò, quodcumque foret, significaret. Cùm dixisset autem, Pepones: tum excepisse medicum, macte, bonóque animo esto; ne-

que

que enim permitto modò, sed adhortor etiam, ac præcipio, addóque, 1609.
ut nonnihil meri præassumas, postassumásque, & absque pane, aliáve re ad initium pastus, in stomachum mittas. Obsequutum igitur fuisse, adeóque benè inde habuisse, ut deinceps, ac donec vixit innoxiè semper eadem ratione pepones esitaverit.

Convalescens variis officiis studiosos varios adjutavit, veluti Ioannem Taxilem Arelatensem Medicum, nescio quid de ea nova stella, quæ per memoratam magnam conjunctionem apparuerat, meditantem; Gasparem Bricium in eadem civitate parochum; virum bonum, industrium, & cœlestium observatorem. Joannem Baptistam Hansenium, quem noverat Romæ in erudita familia Cardinalis Baronii, cuíque procurârat, ut toto triennio foret Gymnasiarcha Aquensis. Atque istos quidem, aliósque demeritus est, valetudine adhûc dubia, remissioréque solùm morbo; cui contrahendo, producendóque non contulit parùm jactura trium amicorum insignium, qui in Hollandia elati sunt.

Eorum primus fuit Scaliger, qui manum jam admoverat commentationi de Hebræis numismatibus, cùm laborare hydrope cœpit, ex intemperie jocinoris, quæ quarto demùm, aut quinto mense, ipsum, die Januarii vigesima prima, oppressit. Alter fuit Clusius, qui non tam podagra recenti, quàm debilitate naturæ, die quarta Aprilis interiit. Posthuma hujus opera, sive Posteriores curas edidit curator testamento datus Franciscus Raphelengius, mentione sæpè facta Peireskii, cujusmodi illud, *Allata est ex Guinea in Galliam Spica non dissimilis præcedenti, nuculæ Indicæ fructibus constans, cujus iconem nobilissimus, & amplissimus vir Nicolaus Fabricius Dominus de Peiresc, Aquis-Sextiis in Galliæ Provincia Senator ad Clusium miserat.* Et posteà, *Sequens Tragacanthæ icon, quæ nobis transmissa est ex Galliæ Provincia, nempe Aquis-Sextiis, ab amplissimo, & nobilissimo viro Nicolao Fabricio, Domino de Peiresc, Consiliario Regio in supremo Senatu Aquensi, cum literis ad clarissimum Clusium.* Ac rursùs, *Subjungi poterit epistola quædam doctissimi viri D. Doctoris Fontani, quam ad nos Aquis-Sextiis misit amplissimus, & prudentissimus vir Nicolaus Fabricius Dominus de Peiresc, inclusam literis suis ad clarissimum Clusium destinatis; quæ quamvis post mortem clarissimi Clusii ad nos perlata sit, locum in his Additamentis aliquem mereri nobis videtur.* Agebatur porrò in illa epistola de insigni Aloë, quæ in quodam Avenionensi horto à centum circiter annis sata, eruperat

1609. ſub initium Maij anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi noni, ac intra dies quidem quadraginta quinque, ad uſque altitudinem palmorum Provincialium triginta duorum, hoc eſt, Pariſinorum pedum viginti quatuor, cum proximè ſemiſſe. Cujuſmodi & nos deinceps eruptiones aliquot in Provincia, & Draguiniani præſertim, vidimus. Tertius fuit Abrahamus Gorlæus, à quo non potuit cœptum opus Paralipomenon abſolvi.

Parùm porrò abfuit quin hiſce amicis Varius quartus acceſſerit. Is per juſtitium Septembri menſe conceſſerat Antipolim, ut poſſeſſionem ejus loci regio acquiſiti patrimonio, Regis nomine adipiſceretur. Cùm inviſiſſet verò Fratrem, Petrum nempe Varium Vintienſem Epiſcopum, incidit in febrim periculoſiſſimam, ac menſe penè diuturniorem. Hanc Peireskius cùm accepiſſet, teneri vix potuit, quin, laborans licèt, laboranti accurreret. Cùm non poſſet tamen, mira ſollicitudine, vel potiùs anxietate fuit, ut quocumque modo operam præſtaret. Cætera inter, ſcripſit Maſſiliam, ac exſtimulavit Carolum Caſſaneum clarum Medicum, apparaŕíque illi curavit & rhedam, & lembum, ut ſeu terra mallet, ſeu mari, eò expeditè advolaret. Miſſitavit penè in ſingulos dies, qui exquiſita quædam ſeu remedia, ſeu edulia ferrent, & quis foret ſtatus morbi renunciarent. Cúmque primùm facta eſt ſpes melioris valetudinis, ſellam miſit geſtatoriam, quam domi habebat commodiſſimam; tametſi ille non potuit, niſi vectorio lecto reduci.

Dum uterque deinceps reſiduo autumno convaleſcerent, diéſque totos in colloquiis familiaribus ducerent, putáſ-ne illorum ſermones nihil habuiſſe eruditionis? Unum præterire non poſſum, qui fuit poſtmodùm aliquoties à Peireskio commemoratus, cujuſque occaſione, etiam poſt ejus obitum, ſuperfuit quidpiam peragendum. Anſam fecère Conventus varii, qui toto Regno Principis juſſu habiti recens fuerant, ut de condendis perpetuis circa Monetarum valorem, uſumque Statutis deliberaretur. Cùm enim ante ſeptem annos ſtatuiſſet publico edicto, ut aureus Solatus anteà oblocatus ſexaginta ſolidis, valeret exinde ſexaginta quinque; evenerat jam, ut pro ſeptuaginta, & pluribus commutaretur. Itaque Vario ſententiam poſcente, reſpondit Peireskius vix eſſe ſperandum, ut proſerpens malum ſiſti unquam poſſet. Cauſſam enim eſſe commercium cum vicinis nationibus, apud quas

aurum

aurum cariùs, quàm apud nos redimeretur. Nam tum quidem aurum nobis esse in proportione ad argentum non omninò duodecupla; apud Hispanos verò, exempli caussâ, in plusquam tredecupla esse, idque edicto recentissimo, quo Rex Hispaniæ auri valorem decima parte adauxerat, intacto valere argenti. Qua in re sanè non fuerat Principem nostrum imitatus, qui majore solidorum numero aurum æstimans, majore quoque æstimavit argentum, ne proportio illa evariata censeretur. Subjunxit, tametsi non modò Rex noster, sed etiam Rex Angliæ, cæteríque Principes novis edictis eam proportionem evariarent, promoveréntque; eventurum tamen, ut singulis æmulatione quadam vel aurum pluris facientibus, vel ipsius pondus, aut certè internum argenti valorem, imminuentibus, res definiri nunquam posset. Scilicet nunquam defuturas, vel bellorum occasiones, quibus, exhaustis ærariis, ad id remedium provocaretur, vel nationes satis consultas, quæ puriores auri, argentíque species penes se servare, aliundéve allicere hoc artificio procurarent. 1609.

Et exemplo quidem esse posse Romanos, apud quos As æreus, Denarius argenteus, & Solidus aureus ita paullatim fuêre imminuti, ut postremò facti extra usum fuerint; & Solidus ipse nominatim, qui cùm potuisset initio duobus Solatis exæquari; commutari demùm debuerit in speciem argenteam, quæ ipsa quoque sic degeneraverit, ut existimari possit in Solidum nostrum usualem abiisse. Verùm ne tam procùl quæreret exemplum, sufficere, si spectaretur vel unius Solati valor, qui intra centum postremos annos ita increvisset, ut decrescente simùl interna bonitate solidi, duplo solidorum numero jam æstimaretur. Non esse verò probabile, ut deinceps consisteret, sed futurum haud dubiè, ut intra paucos annos triplô, quadruplóque incrementum acciperet, Solidusque intereà non imminueretur modò pondere, sed evaderet etiam planè æreus, tunc pondere quoque suo decessurus. Nec verò vana fuit conjectura: quandò jam Solatus à nuperis annis taxatus est solidis centum quatuor; ídque Edicto publico, cujus occasione ipse, cùm foret adhuc superstes, adnotavit auri ad argentum proportionem proximè quindecuplam esse.

Sed ad colloquium ut redeam, cùm retulisset obiter Assem initio pependisse libram integram, seu duodecim uncias; ac diminutum deinceps fuisse ad usque duas, ad unam, ad minus: Denarium, cùm

tem-

1609. tempore Regum pependisset trientem unciæ; sub antiqua tamen Republica pependisse solùm sextantem, sub recentiore partem septimam, sub primis Cæsaribus octavam, seu drachmam (Atticę nempe drachmę æqualem:) Solidum denique principio fuisse partem libræ trigesimam octavam, posteà quadragesimam, quadragesimam quintam, quinquagesimam, & ita deinceps: tum requisivit Varius, quî illæ Libræ, seu Unciæ à nostratibus differrent? Excepit Peireskius, sibi ea in re nondum penitùs factum satis. Nam habere se quidem pondera antiqua librarum triginta, decem, trium, singularum, quæ cum libra Parisiensi senûm denûm unciarum zygostatica comparasset; sed comperisse tamen solùm uncias Romanas duodecim, decem circiter unciis Parisiensibus exæquari. Circiter, inquam; nam nunc excessum, nunc defectum excurrere ad treis, quatuor, & quinque drachmas. Tametsi verò doctus Budæus proportionem præscripsisset proximè sesqui-alteram, quòd putaret libram Romanam semunciâ superadditâ libræ Marcæ, seu octo unciis Parisiensibus æquam esse; attamen se varios Denarios antiquiores, integrioréſque, quàm Budæo fuissent ad manum, ad eandem libram exegisse, deprehendisséque libram Romanam cum semuncia decem Parisiensibus unciis, ut minimùm, æquipollere. Non audere tamen adhuc rem decernere; quòd illi quoque denarii passi fuissent intertrimentum, expectaréque donec Româ impetravisset modulum Congii, qui à Vespasiani usque tempore in Capitolio consecratus, exstaret, adservaretúrque in Farnesiano Palatio, ac decem librarum vini aut aquæ pondus continens, prodere posset quotnam libris, unciísque Parisiensibus tale pondus exæquaretur.

Probavit ille, rogavítque ecquam putaret Congii ad nostrates liquidorum mensuras esse analogiam? Peireskius verò dixit id quoque determinandum ex modulo; intereà verò putare se continere Congium tres circiter Potus (sic enim in Provincia vocantur; quæ Parisiis Pintæ, cùm hæ illis minores sint) liceréque etiam id explorare, si constiterit, quæ proportio inter Romanum Pedem antiquum, & nostrum quem dicimus Pannum, seu mavis Palmum, intercedat. Romani nempe, ut Amphoram Congii octuplam definierunt magnitudine pedis cubici; ita Congii capacitatem dimidio pedis cubico definitam esse voluerunt. Heinc non unum quidem duntaxat, sed duos quoque modulos Congii temporis progressu obtinuit: verùm nunquam satis

vacavit

vacavit rem pro voto expendere, & poſtquàm poſteriorem obtinuit, citò nimis interiit, rem certo certiùs exploraturus. 1609.

Cæterùm quia nos, quantum licuit, illius curam ſupplevimus, neſcio an, ſi dixerimus, nimia ſit futura digreſſio. Tenemur certè gratificari hominibus noſtris, qui non modò pondera, menſuraſque illas inter ſe, ſed cum noſtratibus etiam à Peireſkio comparatum iri ſperârunt. Ut paucis ergo res dicatur, cautiones adhibuimus eaſdem, quas Lucas Pætus, & Villalpandus; dum vas ipſum ad ſummum collum puteali aqua opplevimus, expendimus, vaſis pondus ſubduximus. Deprehendimus autem aquam, quæ Romano pondere eſſe debuit decem librarum, ſeu unciarum centum viginti, eſſe pondere Pariſienſi (quale nempe Pariſiis exploratum, miſsúmque eſt) librarum ſeptem, minus unciæ quadrante; ſeu unciarum centum undecim, & quadrantem unciæ trium. Deinde ex hac proportione collegimus unciam Romanam continere grana quingenta, & triginta ſex, qualium quingenta ſeptuaginta ſex in Pariſienſi continentur; unde & illis in drachmas collectis, obvenère cuilibet drachmæ grana ſexaginta ſeptem: idque proinde cenſuimus pondus Denarii Cæſarei, quem dictum eſt fuiſſe drachmalem.

Adhæc difficile non fuit valorem hujuſce Denarii, & cæterorum conſequenter, ac monetæ cujuſlibet, monetâ noſtrâ exprimere, & à recentiore præſertim Edicto, anni nempe M. I Ↄ C XXXVI. Cùm ex præſcripto enim argenti valore, atque pondere colligamus argenti unciam æſtimari ſolidis Turonicis ſexaginta quatuor: idcircò Denarius Romanus valebit ſeptem ſolidis, ac denariis Turonicis quinque, cum triente ejuſdem Turonici denarii (ſicque parùm prorſùs excedet valorem Regalis Hiſpanici) & tale fuiſſe intelligetur non modò apud Romanos, ſed etiam apud Græcos, ob parem Denarii, Drachmæque valorem, militum ſtipendium in ſingulos dies. Quinarius proinde, ſive Victoriatus valebit tribus ſolidis, cum denariis Turonicis octo, ac denarii beſſe; Seſtertius uno ſolido, cum denariis decem, ac triente denarii. Et quia, verbi cauſsâ, Siclus Hebræorum fuit, ex Joſepho, Tetradrachmalis, ſeu denariorum Romanorum quatuor; idcircò valuit ſolidis ſimilibus viginti novem, cum denariis Turonicis novem, ac triente. Unde & quia triginta vocati Denarii, quibus Chriſtus Servator à proditore Juda divenditus legitur, triginta Sicli fuiſſe videntur;

 ideò

1609. ideò Pretium colligitur librarum Turonicarum quadraginta quatuor, ac ſolidorum tredecim, cum denariis quatuor.

Quod ſpectat ad comparationem cum Provinciali pondere, obſervavimus illam eandem aquam, ſive Romanas libras decem pendere libras Provincialeis novem, cum unciæ triente; ſeu uncias centum quadraginta quatuor, & trientem unciæ. Obſervavimus aliunde libram Pariſienſem cum prototypica Noſtrate collatam continere ipſam ſemel, cum quatuor unciis, & unciæ beſſe. Sed notandum Zygoſtatam Stateras ita temperare, ut verſus numerum centenarium, ſingularum librarum pondus ſingulis unciis adaugeat, propter detrimentum earum mercium, quæ cumulatim emptæ, minutatim venduntur: adeò ut quæ centum libræ Pariſienſes æquiponderarent noſtratibus centum viginti novem, cum triente, exæquentur ſolùm centum viginti duabus, quatuordecimque unciis, cum beſſe.

Cùm liceat verò menſuram Romanam tam cum Pariſienſi, quàm cum Provinciali ex ponderibus comparare; addo duntaxat nos comperiſſe quatuordecim Pintas Pariſienſeis adæquari Potibus noſtratibus undecim; & liquidorum Modium, qui Pariſiis continet Pintas ducentas octoginta, continere noſtrates Mellereolas quatuor, cum Potibus viginti octo: continente Mellereolà Potus duodequinquaginta, quorum quilibet pendit Provincialeis libras treis, cum quadrante. Ex quibus elicies Congium continere Potus noſtrates duos, cum ſextis ferè quinque; ſeu Pariſienſeis Pintas treis, cum ſemiſſe proximè: intelligéſque, exempli gratiâ, quantum biberit Novellius Torquatus, Mediolanenſis ſcilicet ille, qui treis vini Congios uno hauſtu ſiccaſſe coram Tiberio legitur; unde & Tricongii cognomentum tulit. Habebis rursùs quantum menſurarum noſtrarum contineat Urna Congii quadrupla, Amphora octupla: quantum Sextarius ſexta pars Congii, & Semi-ſextarius pars duodecima, aliàs Hemina, ſeu Cotyle dicta. Ubi notabis, ſi lubeat, videri Pariſienſeis appellare quartam Pintæ partem Semi-ſextarium, quod illa ad Semiſextarium Romanum proximè accedat.

Dixi porrò obiter liquidorum Modium: nam alioquin Modius aridorum conſtans ex centum quadraginta quatuor Buxeis, ex quibus quatuordecim deprehenſi ſunt id ſtatuere Onus, quod nos ex quinque Heminis, Pannalibúſve decem conſtituimus; talis inquam

Modius

Modius æquivalet noſtris Oneribus decem, Pannalibúſque proximè tribus. Atque hæc ſunt quidem, quæ homines noſtros ſcire præſertim attineat; niſi adhûc adjiciam diviſiſſe nos Pedem Pariſienſem ex prototypo deſumptum in mille particulas, obſervaſſéque Palmum noſtratem, qui octava Cannæ pars eſt, continere ſolùm ex iis partibus ſeptingentas ſexaginta treis: Pedem verò Romanum antiquum nongentas & ſex; ne memorem Anglicanum continere nongentas triginta treis; Hollandum nongentas ſexaginta ſex; Lugdunenſem, & Gratianopolitanum mille, & quinquaginta duas; Bracchium Florentinum mille octingentas, & duas; verùm de his nimis jam multa. 1609.

Ad Peireskium redeo, qui ſtatim inſequente anno milleſimo ſexcenteſimo decimo eſt rursùs profectus Monſpelium. Cùm rebus autem proſperè geſtis, ineunte jam Maio rediret, inſomnium illi contigit, quod aliquoties mihi enarrans ſolitus fuit præmittere, ſe, ſi ab alio fuiſſet enarratum, non crediturum. Erat in ejus comitatu Jacobus Raynerius Aquenſis civis, qui in eodem cubiculo indormire ſolitus, indormiit ſpeciatim intra id hoſpitium, quod vocitant Album, Monſpelium, ac Nemauſum inter. Somniavit autem Peireskius, ac neſcio quid inſolitum obmurmurare viſus eſt: quare excitatus Raynerius, ipſum, ecquidnam novi eſſet rogitando, expergefecit. Tum ille, proh, inquit, quàm gratum, bellumque excuſſiſti ſomnium! Quærente Raynerio, quid-nam rei foret, ſomniabam, inquit, me eſſe Nemauſi, oblatumque mihi fuiſſe ab Aurifice numiſma aureum Julii Cæſaris, pretio ſcutatorum quatuor; jámque eram illi, ad ipſum habendum, numeraturus pecuniam, cùm excitante te importunè, & ex oculis Aurifex, & ex manibus Numiſma evanuit. Exinde, ſomnium nihil moratus, diſceſſit Nemauſum, & cùm prandium appararetur, per civitatem digreſſus eſt. 1610.

Caſu autem planè ſtupendo in Aurificem ecce incidit, ex quo dum requireret, ſi quidpiam fortè rarum haberet, habere ſe ille reſpondit Julium Cæſarem aureum. Rogavit quanti eum venderet; reſponſum, pretio ſcutatorum quatuor. Itaque id pretium ſtatim numeravit, acceptóq; Julio, ſuum ſomnium fœlicitate mira complevit. Mira, inquam, nam facilè quidem cogitare Nemauſum potuit, quò ſequente luce erat acceſſurus: potuit illud Julii numiſma, quod vigilans ſæpiùs exoptaverat: potuit id repertum in ea civitate, in qua tot Romanæ

 anti-

1610. antiquitatis vestigia: potuit autem Aurificem, ad quod genus hominum vulgò referunt qui talia effodiunt: potuit valorem mediocrem, quo aurifices potiùs, quàm Antiquarii ista pendunt: potuit scrutatorum quatuor, quo moderato pretio artifex posset esse contentus: denique potuit Aurifex, & Nemausi quidem, ac eo pretio habere nummum: verùm hæc omnia concurrisse, & eventum somnio ita respondisse admirabile prorsùs est. Non is autem erat Peireskius, qui propterea somnii caussam præternaturalem putaret, si fortè fecisset, si sæpiùs contigisent similia: sed cùm nosset fortunæ lusus, habebat duntaxat hunc casum inter eos, qui sua raritate stuporem apud vulgus creant, cujusmodi etiam memorantur de Eudemo Aristotelis familiari ad Pheras; de duobus Arcadibus ad Megaram, & de nonnullis similibus; quanquam historiarum hujusmodi omnium penes auctores fides esto.

Commoratus est deinde Peireskius aliquot diebus Arelate, ut præter aliàs observitata, exploraret curiosiùs monumenta quædam insignia ad monasterium Montis-majoris. Cùm inde autem discessisset, & jam Salonem accederet, attigit eum Cursor ab Archiepiscopo, qui renuntiaret mox inauditam Henrici Regis luctuosam mortem. Consternatus mirè, festinavit tamen, ut consolaretur Varium: dolorem quippè præsentiens, quo noverat perculsum iri. Et sanè illius accessus levamen adhibuit non mediocre magno Viro, qui jam factum resciverat, hominibusque, & literis missis dare operam cœperat, ut universa Provincia in officio contineretur. Memorabile porrò est ab anni usque initio, & priusquàm Peireskius Monspelium discederet, allatum ipsi fuisse ex Hispania Prognosticon annuum, sive Almanach ab Hieronymo Ollerio Beneficiato Barcionensi compositum, & Novembri superiore Valentiæ impresum, in quo non obscurè prædictus lamentabilis casus foret. Sic ille nempe designârat & nativitatis circumstantias, & eventa quædam præcipua, ut denotari alius Rex, quàm Magnus Henricus non posset. Illud Vario cùm ostendisset, communicasśétque prætereà cum Josepho Galterio Priore, & Domino Valletæ, viro totius quidem Matheseos, sed Astronomicæ præsertim peritissimo, digna omnino visa est res, quæ, licèt Astrologicis prædictionibus non esset fidendum, non negligeretur tamen, tanquam sacrum attinens Caput, pro cujus incolumitate nulla cautio posset censeri superflua. Itaq; Varius ex eo tempore ipsummet exemplum transmisit ad Regem.

Ac prætereo quidem ut magnus, veréque generosus Princeps laudato Varii affectu contempserit prognosticon: sed quia eventus comprobavit, ipséque Ollerius aliud posteà edens in sequentem annum, est propterea mirè gloriatus; idcircò taceri non potest, quod saltem dubium faciat ex ipsis-ne Astris, an potiùs aliunde rem eventuram conjecerit. Nam de Astrologica quidem vanitate non est quòd hic loci quidpiam memorem, & maximè cùm evulgata ante treis annos Themata, nisi post annos prætereà quatuor, nihil ominarentur infaustum. Non is etiam sum, qui subdubitem habuisse Vatem cum pravo Genio, qui id præsagierit, revelaverítque commercium: dico solùm potuisse ipsum aliqua ratione esse conscium machinationis illius, qua infandum adeò parricidium commissum est. Ea certè neque in Hispania, neque in Italia celare planè potuerat, nam etiam Regii Oratores, ac nominatim Venetiis agens ille virorum optimus Joannes Bochartus Campinius, Regem jam illius præmonüerant. Comprobatum aliunde est Massilienseis nautas, quotquot ex Hispania ante duos menseis adventârant, retulisse rumorem fuisse in Hispania disseminatum, quòd Rex Francorum nunc occisus, nunc occidendus gladio foret. Narravit etiam Peireskius, scripsitque ad Malherbium, quod in hunc locum inseri possit. Memorabat nempe die Sabbathi, ac triduo post mortem Regis renunciatam, transiisse Aquis-Sextiis illustrissimum Venetum ex Priulorum familia, qui fuerat Orator Parisiis, ac tum pergebat Orator Madritum. Cum invisisset autem Varium, sibi aliunde cognitum, enarrasse ipsi inter cætera, se Mediolano iter facientem salutasse illic Comitem Fontanum; & cum Regiarum copiarum vim inter colloquendum exaggeravisset, tum excepisse Comitem, nihil sibi ex iis metuendum, quòd unius hominis mors esset brevi eas eversura. Sed temperandum ab istis est. 1610.

Accepit subinde Peireskius scriptas à Pignorio tertia ejus mensis die literas, quibus admonitus est detexisse Galleum invento recens Telescopio magna quædam, admirandáque circa stellas spectacula, ac potissimùm quatuor novos Jovi circumductos Planetas, quos Mediceos nuncupavisset. Sclilicet ab ineunte usque superiore anno sexcentesimo nono Jacobus Metius Alcmariensis, dum varia vitra componeret, ut effecta experiretur, inciderat casu in eam convexi, conca-

1610. víque comparationem, ex qua, interjecto potiſſimùm tubo, viderentur intuenti res parvæ grandeſcere, & ſepoſitæ admoveri, (unde & illi prima defertur Teleſcopii inventio; tametſi Ioannes Baptiſta à Porta tale quidpiam jam evulgârat) Galileus verò ex ſolo rumore inventionis ad ſe perducto, cœperat ipſe excogitare tum cauſſam effectuum Teleſcopii, tum conficiendi artificium; adeò ut pòſt molimina, ac tentamenta varia, perveniſſet tandem ad unius exactiſſimi conſtructionem. Ipſum fuit, quo per primos duos anni decimi memorati menſeis obſervationes illas peregit, quas titulo Siderei Nuntii menſe Martio typis vulgavit.

Peireskius ergo re cognita, magno cum ardore ſategit ut & librum, & Teleſcopium quam-primùm poſſet, nanciſceretur. Enimverò cùm librum habuiſſet, exquiſitum tamen Teleſcopium ſortitus illicò non eſt, quantumvis nonnulla impetraverit tam ex Italia, quàm ex Hollandia, ac etiam Pariſiis, ex quo primùm tempore elaborari illeic cœperunt. Heinc eſt, cur Jovis Satellites ante Novembrim detegere, obſervaréque nequiverit, certè ut integram Choream cenſeri poſſet deprehendiſſe. Ex quo verò deprehendit, mirum quantâ lætitiâ id ſpectaculum fuerit contemplatus. Nam ſtatim quidem rem demonſtravit Vario, aliiſque amicis; ſed & ne tempus fruſtrà abiret, apparavit obſervatorium, invitavítque, ac ſæpiùs per complureis dies detinuit memoratum Galterium, cúmque eo in obſervando biennium penè totum conſumpſit. Erat adhûc frater Pariſiis: quare illum ſollicitare, variéque urgere nunquam deſtitit, donec vitra Teleſcopica confici curavit, miſitque ad uſque quadraginta. Videlicet ſpes erat fore, ut conſequeretur tandem optima, & cujuſmodi fuerant à Galileo uſurpata.

Intereà tamen aliquot revolutiones ſpeculatus, cepit cum Galterio conſilium de Motuum hypotheſibus, tabuliſque concinnandis. Quamobrem Galterius eam Spartam aggreſſus, ſic brevi perfecit, ut exquiſitè, quantum licuit, determinârit tempora, quibus ſinguli Medicei circumvolutiones proximè abſolvunt, Extimus nempe diebus ſexdecim, cum ſexdecim horis: Sequens ſeptem diebus, cum horis tribus, & ſemiſſe horæ: Tertius diebus tribus, cum tredecim horis, ac ſemiſſe itidem: Intimus die unica, cum horis octodecim, ac ſimul ſemiſſe. Minutias non recenſeo; quandoquidem licet ad uſq; ſecundas,

ut

ut Astronomi loquuntur, supputatæ fuerint; nihilominùs dies docuit 1610.
addendum quidpiam, demendùmque: ut etiamnum quoque restat aliquid, quod observatio, ac diligentia temporum sequentium valeat emendare. Hæc solùm attingo, ut innuam, quàm vehementer Peireskius in id incubuerit, ut res adhûc nascens in suo exortu perficeretur. Quippe delegit præterea virum industrium Joannem Lombardum, qui observando operam conferret; ac eruditos adolescentes Petrum Robertum Medicinæ, & Joannem Baptistam Morinum Philosophiæ candidatos, qui se Galterio addicerent, ut quia nimis molestum erat numeros omneis retexere, calculis præscriptis ipsum sublevarent.

Obtinuit etiam observationes, quas præter Galileum Joannes Kepplerus clarissimus ille Cæsaris Mathematicus, aliíque jam peregerant; ut ex illarum collatione perfici hypotheses possent. Curavit quoque elaborari Theoricen mechanicam, Peurbachianæ vulgaris instar; ut suppositis radicibus motuum, Mediceorum loca possent colligi in annos, menseis, dies, & horas. Nomina præterea imposuit, quibus discerni singuli possent. Nam cùm Galileus universè Mediceos indigitasset, noluit ipse nuncupationem ulla ratione immutare: sed principes tamen delegit ex Medicea familia, quorum nomina inderentur. Quia debebat verò præsertim servato familiæ honore Reginas duas inclytas, quas illa nostræ Galliæ dedisset, sideribus adscribere: ideò extimo planetarum Catharinæ nomen fecit proprium; alteri, qui præ cæteris eximiè resplendet, Mariæ: tam sequenti Cosmi majoris, & intimo Cosmi minoris. Cogitavit deinde tam Observationes evulgare, quàm Tabulas; sed quia accepit Galileum curis continentibus in id negotium incumbere: ideò ne videretur palmam illi debitam prærepturus, sese ab incœpto continuit.

Denique venit illi in mentem adjutare Geographos in tradenda methodo Longitudinis inveniendæ. Quippe quia horum Planetarum sunt motus citatissimi, configurationésque per singulas nocteis variæ: ideò cogitavit, si illæ, quibus contingunt momentis, in diversis locis ad ortum, occasúmque observarentur, posse, pro temporum varietatibus, exquisitè designari intercapedines locorum: posséque adeò Tabulas, chartasque Geographicas sic emendari, ac perfici, ut exinde usus rei Nauticæ consummationem nancisceretur. Heinc

ea

1610. ea de re Amſterodamum ad Iodocum Hondium dedit literas, quibus etiam rogavit illum, ut indicaret nomen, & patriam Inventoris primi Teleſcopii; ſcilicet ignorabat adhûc eum fuiſſe, quem jam diximus. Scripſit & Pariſios copiosè ad Fratrem, poſtulans ab eo varia Teleſcopia, quæ obſervationibus faciendis eo varia Teleſcopia, quæ obſervationibus faciendis in variis locis deſtinaſſet, ac potiſſimùm in oriente, & in novo Orbe, quò nonnulli amicorum erant brevi diſceſſuri. Et poſtmodùm quidem obtinuit obſervationes aliquas, ac potiſſimùm à mox antè nominato Ioanne Lombardo, qui profectus Alepum uſque, verſus orientem, fuerat; ſed neque illæ fecerunt ſatis; neque pervidit, omnibus etiam horum Planetarum configurationibus in Ephemeridas relatis, fore propterea inventionem adeò generalem, ac animo conceperat. Agnovit enim non poſſe Nautas ad illos attendere, neque interdiù, neque cœlo nubiloſo, neque Iove Soli conjuncto, aut noctu ſub terras delato; neque toto ſexennio ad alterum populum, cum Iupiter eſſet verſus alterum; & id genus ſimilia. Quamobrem eam curam depoſuit, ratus aliunde Galileum, Kepplerúmve in eam curam incubituros, & pro ſua ſolertia rem perfectiùs exſequuturos. Certè non parùm gaviſus eſt, cum non ita pridem accepit veniſſe Galileo in mentem, ut methodum perficeret, & cum Hollandis communicaret, à quibus arcanum Longitudinum eſt tantoperè expetitum.

Porrò cum Peireskius foret circa iſta ſummopere ſollicitus; non
1611. deſtitit tamen interea pluribus curis deſtineri. Annus ſæculi undecimus erat, quo neſcio an dicere debeam apparuiſſe primùm in Provincia, ac in eo hortulo, quem Peireskius intra ædeis Aquis-Sextienſeis habuit, flores calyceos Tulipas dictos. In eo ſcilicet ab autumno ſuperiore defoderat miſſas Tornaco à Winghemio bulboſas illorum radices. Referebat autem, cum eo tempore nonnihil terræ in hortulo excolendo aggeſtum fuiſſet, Caniculam quandam nomine Marphiſam conquiſiſſe catulos, quos abjici præceperat, ſepeliiſſéque ſub aggere, & aliquot diebus ita incubuiſſe, ut neminem accedere, etiam prætextu edulii ſubminiſtrandi, pateretur. Non memini porrò an dicta ipſi Sultana fuerit, cujus obitum cùm ægrè tuliſſet, lætatus tamen fuit ob factum circa illam experimentum.

Ea educabat treis catellos, qui unà cum matre eodem morbo laboraverunt.

raverunt. Uno demortuo, projectóque, ipsa quoque mater interiit. 1611.
Nemine caussam agnoscente, Anatomicum evocavit, incidíque jussit, ut interanea dispiceret. Ecce autem secundùm totam intestinorum prolixitatem series aliquot cohærentium candidarum molecularum, cujusmodi cucurbitæ, aut cucumeris grana sunt; unde videtur fuisse unus ex iis latis lumbricis, quos Cucurbitaleis nonnulli appellant. Erant verò infernè quidem majusculæ, duriusculæque; supernè verò ita paullatim in minutulas, molliusculásque desinebant, ut in summo, tandem nihil, nisi confusus albor appareret. Peireskius ergo, cùm non placeret quicquid curando illi morbo proferebatur tam à Chirurgis, quàm à quibusdam Medicis; jussit, nescio quo ductus genio, afferri sibi theriacam, è qua cùm materiæ illi adhibuisset, observavit magno suo, circumstantiúmque stupore ipsam statim liquescere, effluerẽque in declive. Quapropter jussit catellis duobus qui supererant, exhiberi theriacam, alexipharmacum esse ratus. Ac alter quidem animam jam agens inter exhibendum extinctus est, alter verò adhûc robustior remedio assumpto omninò convaluît.

Contigit illo eodem anno decantatissima historia de Ludovico Gaufrido cacomagiæ infamato, déque Magdalena Paludana illius præstigiis correpta à Dæmone. Ea res verò ut totam Curiam, sic præsertim ipsum Peireskium admodùm sollicitum habuit, qui universam penè historiam literis prolixis descripsit. Ac pro tempore quidem ipso in eadem cum vulgo opinione fuit, movebantque præsertim ipsum Stigmata illa insensilia corpori utriusque inusta, & Cacomagiæ credita indicia: at dubitare postmodùm cœpit, num in toto negotio impostura quædam, aut stupor animi latuisset. Placitum tamen semper defendit, quo Curia Magum cremari jussit: quippe qui aliàs sacro-sancta Religionis mysteria libidinosus pessumdedisset. Ajebat quoque tametsi Magi non tantum habeant cum Dæmone, quantum putatur, commercium; nihilominùs pœna afficiendos ob pravum affectum, quo discìscunt à Numine, & Cacodæmonem implorant. Sic, licet factis unctionibus non transferantur reverâ in eas Synagogas, in quibus nihil non patrent nefandum; puniendam tamen voluntatem, qua id appetunt, seséque operi accingunt.

Quod permovit autem ipsum, impostura fuit, qua non multò pòst Massiliensis quidam Sacerdos accusatus Magiæ fuit, prodente quo-

1611. dam Dæmone, quem Gaufridus dicebatur in mulierculam intrusisse. Is quippe judicio absolutus est, sed corpore tamen toto interpunctus, ut designata à Dæmone conquirerentur stigmata, quæ deprehendi nulla potuerunt. Tantò verò magis Peireskius rem vocavit in dubium, quantò post treis proximè annos accepit à Vinghemio similem historiam contigisse in Flandria, hoc est interpunctum toto corpore Canonicum quendam, qui fuit denique habitus innoxius. Documentum sanè insigne, ne facilè adeò fides adhibeatur sive Dæmoni, quem Sacra Scriptura appellat Patrem mendacii; sive mulierculæ, quæ partim nativa imbecillitate, partim vehementia vaporum cerebrum exturbantium, partim malitia, aut odio, partim concepta, innutrita, defixa altum opinione imponere facilè potest. Quod ad Stigmata illa spectat, hæsit Peireskius num revera non essent notæ Cacomagiæ; idque præsertim ex quo agnovit rem vocatam in controversiam à Martino Delrio, aliísque viris impensè doctis. Fortè enim esse posse à natura, pertineréque ad singularem Elephantiaseos speciem; aut saltem posse ipsos Magos eas sibi, quasi cauteria inurere, ac perturbatæ menti defigere, inustionem illam perinde referendam ad Dæmonem, ac referre solent unguenta, quæ ipsimet parant, & inter se communicant, confisi se ipsorum vi ad maligna illa concilia transferri.

Habuit Peireskius toto eo anno valetudinem vacillantem. Fuit autem dubia potissimùm circiter æstatis initium; tametsi propterea nihil fuit grave passus, neque interquievit à solitis studiis. Quinetiam visus sibi est pro votis satis confirmatus, ut adesset Vario gravissima febre totos quadraginta dies in villa Massiliensis agri, Florida ab ipso indigitata, laboranti. Non refero quanta se illi assiduitate devoverit: hoc unum non est prætereundum. Convalescebat ægrè Varius, quod teneretur anorexiâ, miróque ciborum fastidio. Cùm veneraretur autem Peireskius occasionem addiscendi ecquid posset gestum movere, & datâ plerumque operâ sermones intersereret de rebus gustatu jucundis; contigit aliquando Varium obiter innuere Truttas lacus Genevensis non injucundi esse saporis. Ille ergo id subnotans, tantâ obtinuit diligentiâ insignem ex eo Lacu Truttam, opere pistorio conditam; ut, nomine licèt alieno oblatam, Varius tamen divinaverit Peireskii facinus esse.

Sic excitare gustatum voluit, cùm fartum illi obtulit ex linguis Phœnicopterorum; tametsi id per hiemem, quoniam ea sola tempestate aves illæ maritimæ ad Arelatenseis paludes capiuntur. Parùm aberat, quin eæ linguæ exæquarentur hædinis: & quia tamen esca videbatur suavior, nihil pronunciavit Varius, neque divinavit, quousque Peireskius illud Martialis extulit. 1611.

Da mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis
Nostra sapit.

Rogatus subinde fuit de sapore carnis Phœnicopteri: excepit autem mirari se, cur illam Apicius apud Plinium, & Imperatores Caligula, ac Vitellius apud Suetonium, Heliogabalus apud Lampridium, & nonnulli alii tantis in deliciis habuissent. Esse enim eam injucundam, aut saporis certè non exquisiti, aquaticarum aliarum instar, cùm etiam piscem oleat; unde à Provincialibus ut plurimùm abjicitur, exuviæque solùm sunt usui, in fastuosis conviviis, canibus aliarum avium obtegendis.

1612.

DE VITA PEIRESKII,

LIBER TERTIUS.

In sequente anno Parisios iteratò profectus est. Advocârat enim illum Valavesius, quo tempore existimabat illa de Riantio negotia extremo judicio definitum iri. Et contigit quidem, ut cùm moras aliquo-usque traheret, judicium intervenerit, literísque in itinere acceptis id rescierit; verùm quia non tam negotiorum caussâ, quàm amicorum convisendorum desiderio discesserat; idcircò noluït regredi; sed ardentiùs viæ insistens accessit Parisios, quo tempore frater erat excessurus. Is verò bono suo fato in urbe adhûc constitit: incidit enim in morbum, quo fuit per integrum mensem eâ exagitatus vehementiâ, ut nisi caput carissimum advenisset, adstitissétque, vix ab illo emergere, convavalesceréque potuisset. Cùm à mense autem Junio restitutus fuisset valetudini pristinæ, discedere tamen absque Fratre noluït, qui in mensem usque Novembrim dilatum voluit reditum. Prætextus fuit illud nuperum judicium, quod litigiorum Riantiensium non fuit penitus decretorium: nam ad cognoscendum quo jure uteretur Provincía, audiendis Ordinum comitiis locum interpositum fecit. Unde quia comitia non poterant cogi absque Prorege Guisio, ipséque Prorex ante id tempus non erat aulâ excessurus, ideò Peireskius hanc sibi metam, redeundíque ansam præfixit.

Heic nihil necesse memorare quanta cum lætitia, virtutisque æstimatione exceperint illum Thuanus, Campinius, Rociacus, Faber, aliique amici, & insignes viri, quorum jam antè meminimus, quique illum facie, vel famâ jam nôrant. Nihil recensere officia, quibus literatos plærosque devinxit, non modò qui erant in urbe, cujusmodi

fuêre,

fuêre, præter ſuperiùs memoratos, Ioannes Savaro, Carolus Labbeus, & alii; ſed etiam qui alibi gentium, ut in cæteris Galliæ civitatibus, in Italia, Anglia, ac Belgio. 1612.

Attexere præſtat, cùm nullum intermiſerit ſtudium promovendi arteis ingenuas, ſpectabilem præſertim fuiſſe quam curam continentem geſſit obſervandi cœleſtia, déque iis coràm ediſſerendi cum viris Mathematicis, bonarumque rerum ſtudioſis. Factum eſt quippe, ut nemo meliùs Phænomena nova calleret, quòd nemo ardentiùs, & conſtantiùs in iis cognoſcendis operam poſuiſſet. Heinc habitum propè miraculo fuit, quòd diſtractus tot aliis curis, conſequi potuiſſet notitiam adeò exquiſitam hujuſmodi rerum. Quippe non de ipſis Phænomenis ſolùm, ſed de confectione etiam, uſuque Teleſcopii multa declaravit; eáque occaſione plerumque ducere ſecum ſolitus eſt, qui tam fabricæ Organi, quàm rationis utendi inſpectores forent. Heic referendum, cùm operam circa Mediceos Planetas navaret, adnotaſſe eum aliquid, quod, quibus iſta curæ ſunt, non fuerit fortaſſis ingratum.

Attendit videlicet Jovem tranſiiſſe Cordi leonis ad Boream, non multùm ante veſperam diei Junii trigeſimæ, & Venerem corniculatam tranſiiſſe adhûc magis ad Boream, inter eam veſperam, & conſequentem primæ Julii; qua etiam nonnihil conjunctionem cum Jove prætergreſſa fuit: cùm & Luna tunc, omnibus borealior, ipſi eidem Cordi leonis inſtaret proximè conjuncta.

Sic Eclipſeis duas obſervavit, alteram Lunæ, alteram Solis. Et de Lunari quidem, quæ contigit die Maji decimaquarta, retulit in ſchedas obſtitiſſe nubeis, ne adnotaret aliud, quàm Eclipſin cœptam, & ad quadrantem propè Diametri promotam, cùm urbana horologia variè pulſarent horam nonam, ipſéque in automato haberet nonam, ac ſemiſſem; promotam verò ultra trientem, & ad ſemidiametrum penè, dum ex urbanis haberetur nona, cum ſemiſſe, ex proprio verò decima. At paullò exquiſitiùs circa Solarem, quæ ejuſdem menſis die trigeſima accidit, ſcripſit ſe obſervaſſe Solem fuiſſe jam factum, qualis eſt Luna ad dichotomiam proximè accedens, cùm juxta urbana horologia foret hora nona (matutina nempe) ac triens. Deinceps quoque horâ decimâ cum triente, ſemiſſe, ac beſſe, viſam increviſſe Eclipſin; at horâ undecimâ jam imminui cœptam, & ad centrum Solis reductam. Horâ undecimâ cum beſſe, vix ſuperfuiſſe digitum: de-

1612. nique horâ duodecimâ, minùs ſexta parte, Eclipſin deſiiſſe. Quæ commemoro, ut intelligas diligentiam ſaltem in eo non potuiſſe deſiderari. Et expetiiſſet quidem poſteà obſervata fuiſſe omnia ſcrupuloſiùs: ſed ſatis tamen peractum duxit, ut ſumma cum lætitia obſervationem compararet cum Romana quadam Lunaris Eclipſeos, quam Ioannes Remus Quietanus clarus Medicus, & Mathematicus retulit; & cum Hafnienſi duplici, ſeu utriuſqne Eclipſeos, quam celebris vir Chriſtianus Severinus Longomontanus, Tychonis Brahei quondam adjutor, deſcripſit.

Prodiit per hæc tempora liber Italicè ſcriptus, titulo Squinitii, quo libertas Veneta ab ipſis Reipublicæ fundamentis fuit diſcuſſa. Is, quia viſus eſt continere eximiam quandam Imperii, Gotthorúmque Regum Hiſtoriæ notitiam, idcircò ſtatim creditus fuit (quæ etiamnum eſt multorum perſuaſio) Peireskium habere auctorem. Enimverò teſtari licet nihil tale ipſi veniſſe in mentem. Quin potiùs ſic ſemper reveritus fuit Reipublicæ majeſtatem, quóſque in illa amicos habuit, ut ad præſtandum obſequium potiùs, quàm ad contumeliam fuerit comparatus. Ac non diſquiro quidem an auctor hujuſce libri fuerit Antonius Albizius, nobilis ille Florentinus, qui Chriſtianorum Principum Stemmata ediderat ante duos annos, ut nonnullis perſuaſum eſt; an, ut videtur veroſimilius, inſignis ille Marcus Velſerus, cujus ſæpiùs meminimus, ob conſummatam eruditionem, propenſionémque ſingularem erga domum Auſtriacam. Addo duntaxat, immeritò videri quoſdam ſuſpicatos tam Gualdum, quàm Pignorium, aut contuliſſe operas in eo opere conſcribendo, aut communicaſſe cum Peireskio quos digereret commentarios. Ii fuère enim magis ingenui, patriæque ſuæ magis amantes, quàm ut ea impietatis labe commaculari voluerint. Utcumque ſit, Peireskius certè nihil ſimile unquam cogitavit.

Pariſiis porrò diſceſſurus, ac vale jam amicis dicens, recepit, inter cætera, ſe ad Mericum Vicum, hieme ingruente, tranſmiſſurum par Phœnicopterorum. Subierat quippe earum avium enutriendarum deſiderium, non ob pulchritudinem modò alarum rubore flammantium, (unde noſtrates *Flammantem* vocant) óbque proceritatem crurum, & colli, cujus cauſsâ à Juvenale Phœnicopterus Ingens dicitur; ſed præſertim ob ſpeciem victus, quo Peireskius quaſdam apud Varium educatus commemorabat. Referebat enim illas noctu potiùs, quàm in-

ter-

terdiù capere cibum (qui ferè illis parabatur ex pane aqua madefacto:) 1612.
præsentire frigus adventans, ac tum ad ignem accedere, pedibusque etiam interdum cremari; dolente pedum altero, illius vice uti rostro, ipsóque, & altero pede alternando incedere: dormire erectas in alterum pedem, reliquo in ventrem, plumásque subducto; parci esse somni, aliaque similia. In ipso discessu summoperè doluit eripi sibi extremo morbo amantissimum sui Nicolaum Fabrum, qui non multos ante dies commendârat apud Regem egregium virum Thomam Billonum operosissima illa sua, ac fœlicitatis miræ Anagrammata oblaturum. In itinere divexatus est magna urinæ difficultate.

Postquàm rediit nulla res æquè eum affecit, ac injuria Vario à Senatorum uno illata, tum ante Natalitia, tum initio alterius anni; 1613.
cujus proinde toto decursu vix à latere ipsius discessit, nisi quo octiduo gravi morbo laboravit sub finem Aprilis. Rediit interea Frater Parisios, ipséque per illum varia munera ad amicos dedit. Misit quoque multa in Italiam ad Paschalinum, Benedictum, alios, quibuscum varia edisseruit, & ex quibus aliqua pro amicis aliis vicissim expetiit. Hos inter fuit Casaubonus, itémque Henricus Polanius Monetalis Ex-præfectus, qui postulârat tum varios libros operâ ipsius in Italia investigandos, tum pondera antiqua varia, aut institutam certè ipsorum cum Parisiensi comparationem. Scribens aliunde Parisios, nihil æquè fategit, ac Hannibalem Fabrotum Juris professione clarum, & meliorum literarum studio cumprimis insignem, facere tam apud Thuanum, quàm apud cæteros amicos, quibus illius eruditio jam innotuerat, commendatum.

Ad eruditos alios quod spectat, Edens non multò pòst Sirmondus in Sidonium Apollinarem Notas, constitutionem retulit, quam Cusanus esse Constantini Magni, Scaliger Constantini Tyranni opinati fuerant; Peireskius verò docuit, ex Codice Arelatensi, fuisse potiùs Honorii, & Theodosii Augustorum, scriptam scilicet ad Agricolam Præfectum Galliarum de agendo singulis annis Arelate septem Provinciarum conventu. Deinde Jacobus Fontanus nuncupans illi Commentarios in Aphorismos Hippocratis, hisce verbis inscriptos voluit, *Hunc verò, quem in hoc opusculo condendo insumpsi laborem, tum favore tectum in lucem prodire exopto, qui virtutum, & scientiarum omnium cumulo coruscans, fugabis omnia omnium obtrectatorum convitia, efficiésque ut hoc opus medicinæ*

studiosis

1613. *studiosis utile, sit omnibus futurum jucundum; cùm ita his non tantùm placeat, sed etiam reliquis omnibus, qui literarum studiis incumbunt, ut nullam sibi ipsis propriam virtutem esse putent, nisi tibi testatam, & acceptam intelligant.*

Dicatum quoque, editumque eodem tempore fuit opus à memorato suprà Taxillo, continens Judicium de ea nova Stella, quæ colluxerat ante novem annos. Verùm Peireskius neque consilium, neque judicium probare potuit; quod ille adversus meliores auctores, etiam à se communicatos, argumentaretur Stellam sublunarem, ac suprema aëris regione non superiorem. Nimirùm ferre non poterat, ut observationibus, demonstrationibusque refragantibus, quærerentur argutiæ, quibus opiniones in scholis inveteratæ stabilirentur; tanquam docere nihil dies posset, neque experimenta forent ratiociniis umbratilibus præferenda. Quocircà eodem tempore collaudavit Pacii candorem, qui rogatus sententiam ferre de Solaribus Maculis Telescopio jam observatis, ad deliberandum tempus petiit, conturbatum se asserens, & ex observationibus novis hypotheseis novas constituendas sentiens.

Sub idem tempus rumor percrebuit de Giganteis ossibus, quæ in Delphinatu reperta Rex imperavit ad se transmitti. Ferebant enim detectum fuisse in sabuloso quodam loco, non longè ab ipso confluente Rhodanum inter, & Isaram, sepulcrum lateritium, triginta longum pedibus, latum duodecim, altum octo, cum superposito lapide, in quo hæc inscriptio, THEUTOBOCHUS REX. Addebant, sepulchro aperto, apparuisse intùs Skleton humanum, longum pedes viginti quinque, cum semisse; latum ad humeros, seu scapulas decem; profundum ad thoracem quinque. Cranium observatum fuisse quinque pedum secundùm longitudinem; secundùm verò ambitum, decem. Spectato prodigio per integrum diem, cætera quidem ossa abiisse in cineres; at superfuisse, quæ translata nemo non vidisset Parisiis, partem maxillæ inferioris, vertebras duas, portiones costæ, humeri, femoris, alterum femur, tibiam, astragalum, calcaneum; præter non transmissa aliquot fragmenta, ac nominatim femoris, itémque duos dentes. Memorabant etiam reperta argentea numismata, numero circiter quinquaginta, cum effigie Marii, & in aversa parte literis M A, nominis ipsius initialibus; unde & confirmatum volebant sepultum illeic Theutobochum Theutonum Regem à Mario devictum, virum

tantæ

tantæ Proceritatis, ut Auctores meminerint fuisse trophæis eminentiorem, & quaternos, senósque equos transilire solitum, aliaque id genus. 1613.

Porrò ut Peireskius rem vertit in dubium; ita expendit quidnam potuisset fabulæ locum facere, idque præsertim, ex quo libellum à Nicolao Habigoto Parisiensi Chirurgo ea de re conscriptum pellegit. Ac non hæsit quidem, quin ossa in ea regione detecta fuissent: concessit posse alicujus vetustioris Gigantis esse; at cujus esse perhibebantur, in animum nunquam induxit. Nam primùm quidem, neque Theutobochus, neque illius subditi latinam linguam usurpârunt, ut excitato tumulo inscriberetur Latina vox; neque Romani, si pro sua illa hostili pietate monumentum condidissent, illud extruxissent ex lateribus (signinum certè opus non fuisset, quale ad sepulchra tunc usui non erat) sed potiùs, nisi ex marmore, saltem ex alio lapide, in quo & suæ victoriæ, & pietatis adversum hosteis insculptæ notæ relinquerentur: cùm aliunde locum delecturi fuissent, nisi sublimem, aut saxeum; saltem non ita arenosum, atque lubricum, cujusmodi is fuerat; ne facilè obrui, aut subverti posset. Mirabatur etiam neque asservatum, ostensúmque fuisse inscriptum illum Lapidem, qui Parisios sanè fuerat transferendus; neque sepulcrum relictum fuisse vel intemeratum, vel cum insignibus vestigiis; ut Dominus illius loci propagandæ ossium Giganteorum famæ curiosus, videbatur cordi habere debuisse. Suspicionem adaugebat, quòd acceptæ Cranij dimensiones perhiberentur, cùm id nimirùm solidum, nec cinereum exsisteret; & tam citò tamen, aliis ossibus superstitibus, exsolutum fuisset. Videbantur enim fabulæ auctores subveriti fuisse, ne ex accurata ejus inspectione comparationéque cum humano canio posset veritas fœliciùs exquiri.

Ad Numismata quod spectaret, dicebat illas literas designasse non MArium, cujus prænomen C. non fuisset omissum, neque integrum nomen MARIUS Romanorum more exprimi neglectum; sed potiùs MAssiliam, tum Rempublicam, cujus, ut civitatis Græcæ, ea numismatum argenteorum forma erat propria, non ipsorum Romanorum. Quoniam verò à paucis annis, neque longè ab eo loco reperta complura hujusmodi numismata fuerant, ipséque nonnulla ab illustri Frereo, cujus est superiùs facta mentio, habuerat; eam ob causam subdubitavit, num callidè, ut tempora, ita loca forent confusa.

1613. Quòd Theutobochus verò legatur fuisse Trophæis procerior, arguere id quidem, fuisse illum altitudinis decem, duodecimve pedum nostrorum vulgarium, cujusmodi erant trophæa, quæ in ovationibus, ac triumphis gestabantur (idque computata gestantium, brachiorumque elatorum altitudine) cujusmodi etiam Heroum exhibebatur statura (ad humanam nempe communem sesqui altera) non verò pedum viginti quinque. Sed neque id, quod legitur de Equis quaternis, senisque, ita esse intelligendum, quasi distentis cruribus ipsos unà complecteretur: sed potiùs, quòd moris haberet ex uno transire in alium; hoc est, mutare sæpius equum, tamquam brevi spatio pondere lassatum. Argumento esse, quòd Florus (à quo id scriptum) prodidit illum quaternos, senósque equos transilire solitum, vix unum, cùm fugeret, ascendisse; quasi indicetur non unà deductam equorum multitudinem, uti deduci moris erat. Denique plura edisserebat & de loco victoriæ, & de triumpho, cujus pars, seu spectaculum Theutobochus fuit, & de nonnullis aliis rebus, quibus evulgato rumori habita fides elevaretur.

Obtinuit etiam postremis annis aliquot fragmenta hujusmodi ossium: sed ex illorum inspectione confirmatus magis in sententia fuit, ratus tum demum grandia ossa, quæ effossis sæpe sepulcris miramur, esse Elephantina; quasi belluarum Domini illa cara habuerint, aut fortè etiam posteritati illudere voluerint ex ea sepeliendorum cura. Opinatus est etiam, commonstrari interdum ossa, quæ effossa fuerint ex arenis, aliísve locis, ubi casu quodam fuerint obruta; cùm reperire vix liceat virum aliquem fide dignum, qui sepulcra fabrefacta oculis suis conspexerit, fidésque penes illos sit, qui divendunt, monstrant, aut se invenisse, eruisséque profitentur. Hinc optavit sæpius virum aliquem tam falli, quàm fallere nescium, in Siciliam navigare, exploraréque quæ effossa non procùl Panormo Gigantum ossa perhibentur, ac specialiter Crania. Speravit enim fieri posse, ut is uteretur ingenua illa voce Suetonii, esse Capreis immanium belluarum, ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum ossa. Sed hæc jam nimis.

1614. Sequutus annus feralis fuit amicorum illustrium morte. Accepit enim ex literis Aprili mense à Gualdo scriptis, obiisse & Contarenum Procuratorem Venetiis, & Lælium Paschalinum Romæ, & Veronæ

Niche-

Nichezolam. Accepit etiam postmodùm obiisse Augustæ optimum 1614.
Velserum, die Junij vigesima quarta; quo etiam proximè tempore Casaubonus mortuus in Anglia. Quin ipse quoque literis ad Natalitium Benedictum mense Majo scriptis meminit Ducis Arschotani, tanquam antè demortui. Meminit aliàs, ut vita functi Heidelbergæ, Marquardi Freheri Jurisconsulti, & Historici, cujus amicitiam Velserus parârat. Nescio an alij fuerint; sed numerare solebat annum ab alio ferali quintum, ereptorum nempe sibi capitum carissimorum jacturâ, numeróque infaustissimum.

Addebat sibi solatio fuisse, quòd inire intereà amicitiam licuerit cum aliis viris oppidò magnis. Unus fuit Ioannes Franciscus Vidius à Balneo, Patracensis Archiepiscopus, & per ea tempora Avenionensis Vicelegatus. Singularis enim deinceps necessitudo intercessit, seu donec ille Avenione degit; seu cùm est versatus perillustris Nuncius tam apud Principes Belgarum, quàm apud Regem Christianissimum; seu postquàm factus est Cardinalis raræ, & spectatæ virtutis. Alius fuit Franciscus Savarius Brevius, qui diù fuerat Orator Regius ad portam Ottomanicam, quique tum Roma rediens, vere novo fuit Aquis-Sextiis; ac secum habuit Gabrielem Sionitam ex Maronitis Libani montis, linguarum Orientalium interpretatione jam clarum, quicum etiam Peireskius amicitiam contrahere, porróque excolere suavissimum habuit. Alius rursùm fuit Guillelmus Catellus, eximium Senatus Tolosani lumen, quicum multa communicavit, seu ad specialem Comitum Tolosanorum historiam, seu universè ad Occitaniæ commentarios spectantia; quod ipse etiam testatus alicubi est, Peireskium *virum doctissimum, curiosissimúmque* appellans.

Infœlicitas alia, quæ illum eodem anno exercuit, morbus fuit gravissimus, qui totos duos menseis sic Patrem afflixit, ut ipse, pro amore ferventissimo, vix unquam ab illius lecto, cubiculóve recesserit. Allevamento intereà fuit, quòd rara nonnulla accepit ex Belgio, ac speciatim iconem Iacobi Metij Telescopiorum inventoris, quam procuravit Winghemius, quòd obtinuit etiam Arelate expressam è marmore novem Musarum effigiem; & Monspelio aliam duarum Musarum cum Homero in medio, & inscriptione ΟΜΗΡ... & aliqua alia, quæ statim cum variis numismatibus ad Natalitium Benedictum misit. Succidit etiam aliquas horas, quas lectioni cùm destinasset,

1614. naſſet, inſumere præſertim voluit pellegendæ expendendæque Provinciali Hiſtoriæ, quam tum edidit Cæſar Noſtradamus. Ut verbum autem adjiciam de illius examine, non prorsùs quidem probavit ſtylum magna parte poëticum: non etiam fidem habitam commentariis neſcio quibus, adverſus quos authentica quædam monumenta exſtarent: non aliquos metachroniſmos, & annorum initia Kalendis Januarii conſtanter tributa, cùm potiùs ad Incarnationis Dominicæ diem ſpectarent: non antiquam nobiltatem novis hominibus quæſitam, antiquis verò familiis ereptam, aut præteritam; non aliqua id genus alia. Verùm cùm iſta excuſaret, quòd Author omnia pervidere non potis, fidei alienæ ſtetiſſet; commendavit pium conſilium, laborémque ſanè ingentem; & candorem plurimi fecit, quo ille maluit Comitum Provinciæ ſeriem à Gilberto incipere; de quo indubia fide conſtat; quàm à Boſone illo, de quo, ejúſque ad Gilbertum uſque ſucceſſoribus adeò ſunt variantes ſententiæ.

Prætereo autem ut Peireskius etiam ipſi caligini ex ipſa fide inſtrumentorum, actorúmve authenticorum adferre lucem ſtuduerit. Adnotavit enim Rothboldo, qui ante annum milleſimum fuit, ſucceſſiſſe non modò Boſonem (de cujus progenie nihil, præter Rothboldum filium, comperit) ſed alium etiam filium nomine Willelmum, qui ipſe filium cognominem, & unà cum Gauzfredo fratre Comitem reliquerit. Succeſſiſſe illi Bertramnum, qui partim cum Gauzfredo patruo, partim cum patruele Willelmo regnârit. Bertramno natum alium Willelmum, aliumque Gauzfredum, qui Comes etiam fuerit. Et probabile quidem eſſe fuiſſe Gilbertum Willelmi filium; ſed ad id ſtatuendum non ſuppetere inſtrumenta, cùm etiam Franciſcus Claperius Odonem interjiciat. Quanquam de iſto Odone hæſit, quem ille regnaſſe ſcribit ab anno ſupra milleſimum trigeſimo nono, ad uſque nonageſimum: cùm annis intermediis, ut quadrageſimo ſecundo, ſexageſimo tertio, & aliis regnaſſe Willelmum, Gauzfredúmque comperiſſet; & anno etiam nonageſimo præter Gilbertum, fuiſſe unà Comitem Provinciæ Raymundum Sancti Ægidij, qui fuerit fortè filius Gauzfredi.

Prætereo quoque, ut deinceps plurima obſervaverit, in quibus tam Claperius, quàm Noſtradamus ſint hallucinati. Illi enim, exempli gratiâ, fecere Gilberti, & Tiburgidis filiam, non modo Dulciam, quæ

quæ Raymundo Barcinonis Comiti nupsit: verùm etiam Phaïtidem, 1614.
quæ Ildefonso Comiti Tolosæ; ut hac ratione Provincia inter Raymundum, & Ildefonsum fuerit divisa, anno, ut suprà attigimus, centesimo vigesimo quintò; cùm tamen Phaïtis fuerit potiùs filia Raymundi Sancti Ægidii, Comitissæque Alvire; adeò ut divisione illa idcircò minor pars Provinciæ Phaïtidi obvenerit, quòd compensatio fuerit facta cum Ruthenensi, ac Givaldensi Comitatibus, quos Dulcia ex Matre Tiburgide tulerat. Fecere illi rursùs ex Dulcia progenitum alium Gilbertum, & ex hoc Gilberto Stephanitidem, quæ nupserit Raymundo Baulcio; cùm is tamen Gilbertus secundus nullus fuerit, & Stephanitis fuerit non ipsius filia, sed Gilberti illius primi, atque unici, ac soror proinde, & non neptis Dulciæ, licèt non ex Tiburgide, sed ex uxore alia, seu Geriberga, seu Francisca. Plura memorare importunum foret: cùm hæc attigisse sufficiat, ad designandum studium, quod Peireskius interposuit tum amicorum casibus, tum paternæ infirmitati.

Parùm porrò abest, quin ad eundem annum referendus sit sævissimus morbus, quo conflictatus ipsemet fuit. Videlicet mense Novembri Rocca-brunam profectus est, oppidum prope Forum Iulii, unum ex eorũ numero, quę solvendo æri alieno imparia, ipsum fundis redimebant, instituta speciali Classe Disceptatorum, & Judicum, quibus Peireskius erat conscriptus. Et quoniam constituerat non priùs in urbem redire, quàm perfecta essent præscripta negotia; ideò postulavit licentiam perseverandi à Vario, qui literis variis amore plenissimis se illius absentiam ferre graviter testabatur. Postulavit etiam à Patre, qui invitârat illum ad nuptias Susannæ sororis, à memorato Seguiranno in
uxorem ductæ, sequente Januario. Ac interfuisset quidem lubens, 1615.
absente præsertim Valavesio, quem Nobilis Provinciæ ordo ad generalia Franciæ Comitia, Rege jam majore quatuordecim annis, Parisios destinaverat: sed valetudini consulens abstinendum duxit ab itinere, illa præsertim tempestate.

Ad morbum autem ut veniam, regrediebatur sub vesperam Kalendarum Februarii ex pervetustis nescio quibus monumentis intervisendis, cùm animadvertit atram nubem ex hiemali ortu sensim procedentem; monitusque ut maturaret, vix maturè satis pervenit ad oppidum. Exhalabat illa fœtorem propè intolerabilem; adeò ut conjecerit

 cerit

1614. cerit exortam fuisse ex Strongyle, cæterísque Vulcaniis, quarum fuissent igne commota, perturbataque interanea. Eadem paullò pòst, & nocte sequente eam effudit grandinis copiam, quæ die altera libertatem incedendi præcluserit, nisi quà priùs egereretur. Die tertia supercidit nix, quæ totam Provinciam ita occupavit, ut meminerim me tum ex hac urbe pergentem Aquas-Sextias, fuisse treis dies totos ad Valentiolam detentum; tantâ scilicet ejus copiâ itinera obruta erant. Cæterùm Peireskius ex eo tempore infandis fuit doloribus universo
1615. propè corpore correptus; sed ad dorsum potissimùm, secundum seriem vertebrarum. Heinc neque lecto decumbere, neque sedere ad cathedram, neque pedibus consistere potuit. Durabat solùm aliquantisper, cùm duo famuli sese heinc inde supponerent, sustentantésque humeris, ad incedendum adiutarent. Non postremus verò ex vigiliis penè continentibus labor; adeò in somnum erat proclivis, adeò, quocumque statu esset, doloribus excitabatur. Translatus Aquas-Sextias, vix quidquam melius habuit reliquo anni decursu toto. Caput illi totum nudatum, eóque casu effectum est, ut pro capillis densis, rigidísque, quos eò usque habuerat (sentiebat nempè inter mirandum, hærescendumque ipsos attolli, ac pileum etiam subvehere) rariores simùl, ac molliores, & suborti fuerint, & deinceps perseverârint.

1616. Et jam quidem accedente vere anni millesimi sexcentesimi decimi sexti convalescere videbatur, cùm supervenêre hæmorrhoides, quibus fuit acerbè vexatus. Non morbus tamen sic discruciavit, ac obstaculum propemodùm factum, ne exhiberet Vario, quod destinaverat obsequium. Quippe Varius jam aliquoties à Rege vocatus, ut Nomophylaciæ, sacróque Sigillo præesset, tum demùm in Aulam discessurus erat; ac jam tota Provincia, ut abeuntem velut parentem prosequeretur lacrymis, Aquas-Sextias convenerat, cùm morbus ille visus est solum Peireskium remoraturus. Laborabat porrò decimum jam diem, cùm Varius illum invisens, & valere jussit, & clavim, curamque librorum, ac cimeliorum concredidit. Ipse autem lecto consurgens, & aliquo-usque comitari lecticâ volens, tentavit primùm, si vel tantillùm equitationis patiens foret. Rem semel expertus, eam sibi paullatim virium accessionem sensit fieri, ut vix pauca milliaria cogitare initio ausus, totum denique iter conficere par fuerit.

Nihil hîc opus commemorare quantò cum applausu à Rege, ac Re-

gina

gina Matre, & à viris Principibus, magnatibus, omnibúsque bonis exceptus fuit Varius, quàm generosè protestatus, sacramentum præstiterit Regii Sigilli dispensandi; qua deinceps constantia, integritatéque defunctus fuerit eo munere. Consentaneum solùm dicere Peireskium fuisse ipsi semper summas inter curas magnum lenimentum; & quemadmodum cætera, sic specialiter adnotasse, descripsisséque quicquid illi memorabile accidit. Proximum proinde delegit hospitium, ut (quod solebat Aquis-Sextiis) posset cum ipso singulis diebus & leviore illa cœna comessari, & supremis illis horis, quibus ferè solis vacabat, congredi familiariter. Consentaneum quoque referre Peireskium eam sibi legem edixisse, ut nullam unquam Vario commendaret caussam, nisi virorum literatorum. Id etiam in Provincia perquàm rigidè observârat, veritus semper ne foret viro, sui licet amantissimo, importunus. Exceptos autem semper voluit benè merenteis de literis, ingenuísque artibus viros; tum quia sibi temperare illorum ergò non poterat; tum quia nôrat Varii genium, qui ut erat æqui servantissimus, ita non ferebat cultores Musarum anfractibus illis forensium contestationum distineri. 1616.

Heinc patens, magnúmque asylum literatis omnibus fuit; quandò ad ipsum concurrerunt quotquot in Aula, ac præsertim referenda ad Varium habuêre negotia; nemóque unquam abiit, cujus patrocinium non fuerit ab eo cum alacritate susceptum. Qui primus est statim initio sollicitudinem illius expertus, fuit memoratus Ioannes Barclaius, qui post editum de summo Pontifice opus, nec jam solitâ apud Regem, suósque pollens gratiâ; quam primùm accepit Peireskium accessisse Parisios, subduxit sese ex Anglia, & in amici sinum prorepsit. Ipse verò non modò illum excepit perhumaniter; sed egit etiam ut Varius complecteretur, tueretúrque. Discessuro Romam, literis præivit ad amicos omneis in itinere, effecítque ut varia exhiberentur officia; ac Massiliæ præsertim, à sibi affine Balthasare Viassio, inter Latinos Poëtas hujusce ævi celebri, qui illum per aliquot dies detinuit, ac fovit, & apparato navigio rebus necessariis instructum dimisit. Prætereo fuisse Peireskio sollicitudinem non minorem circa Barclaii uxorem, filium, & Io. Ludovicum Debonærum uxoris germanum, cùm quarto pòst anno profecti Romam ad illum sunt.

Quod etiam statim in bonarum literarum gratiam peregit, fuit

editio

1616. editio Inſcriptionis, quâ Romæ effoſsâ ad portam Capenam, continebatur elogium Lucii Scipionis Barbati filii, ob Corſicanam expeditionem. Quippe non priùs ab Aleandro, & Pignorio exemplum habuit, quàm laboravit non leviter, ut quantum poſſet, illuſtraretur. Exiſtimavit enim vix ullam antiquiorem oſtendi poſſe, aut aliam formâ characterum vetuſtiorem exſiſtere; conſtructionem Grammaticam à vulgari quidem abhorrere, at ſæcula tamen priſca ſapere; denique edoceri res, ignotas alioquin manſuras; ut quò referri deberet illud ex Ovidio inexploratum,

Te quoque, Tempeſtas, meritam delubra fatemur,
Cùm penè eſt Corſis obruta claſsis aquis.

Inſcriptio enim ſic habuit, HONC. OINO. PLOIRUME. COSENTIONT. R. DUONORO. OPTUMO. FUISE VIRO. LUCIOM. SCIPIONE. FILIOS BARBATI. CONSOL. CENSOR. AIDILIS. HIC FUET. A. HEC CEPIT. CORSICA. ALERIAQUE. URBE. DEDET. TEMPESTATIBUS. AIDE. MERETO. Itaque cùm ipſi maximè placuiſſet illa Sirmondi interpretatio, qua probatum eſt Inſcriptionem hanc eſſe anni ab urbe condita CCCCXCIIII. Sícque anno ſolùm poſteriorem inſcriptione Duilliana, ſive columnæ Roſtratæ, habita hûc uſque pro omnium vetuſtiſſima; ídque præter explanationem orthographiæ, phraſeos, rerúmque in ea contentarum; ita nimirùm legendum cenſuit, HUNC UNUM PLURIMI CONSENTIUNT ROMÆ BONORUM, OPTIMUM FUISSE VIRUM, LUCIUM SCIPIONEM. FILIUS BARBATI, CONSUL, CENSOR, ÆDILIS HIC FUIT. HIC CEPIT CORSICAM, ALERIAMQUE URBEM; DEDIT TEMPESTATIBUS ÆDEM MERITO: ideò ipſam quoque edi procuravit, ſed tacito tamen nomine Sirmondi, quòd ille, præ modeſtia, referre eam laudem noluiſſet. Enimverò illius nomen Peireskius non reticuit; cùm miſſitatis quoquoverſum exemplaribus, literas ad amicos dedit. Heinc mentionem fecit ipſius Seldenus erudito illo de DIs Syris opere; inſcriptionem ſecum communicatam dicens à Cottóno, cùm is habuiſſet, *è Galliis*, inquit, *à Nicolao Fabricio Petriſcio, viro & genere, & eruditione clariſsimo.* Itémque mox antè nominatus Aleander, qui editione Romæ iterata, & additamento facto, reſpondit ad difficultates deinceps objectas. Cùm porrò, inter cætera, mirum videretur mentionem nullam ejus triumphi, quem Scipio egit, fieri; ſubditum ab

Alean-

Aleandro est, *Vir sanè perspicacissimus, ac literatorum non minùs, quàm literarum amans Nicolaus Fabricius Peireschi Dominus, desiderari meritò suspicatur alteram L. Scipionis Inscriptionem huic nostræ geminam. Grandi enim mole sepulcra apud veteres exædificabantur; neque existimare absurdum est, ab uno quidem latere hoc elogium, ab alio marmor itidem fuisse aliud, in quo triumphus memoraretur, ætasque, & dies obitus, &c.* 1616.

Hæc, & id genus alia moliebatur Peireskius, cùm à Vario, Novembri mense, Sigillum repetitum est, perillustrísque ille vir fuit in privatam asertus vitam. Peireskius porrò, qui in eo, non tam splendorem muneris, quàm eminentiam virtutis spectabat, noluit unquam deserere; indignum ducens facinus, si qui perstitisset in prospera, recederet in adversa fortuna. Quanquam testari de viro solebat, duxisse illum semper hunc casum non infœlicem, infaustumque, sed fortunatissimum; ut quo solo posset exoptatam diù tranquillitatem adipisci. Quare & magna alacritate restituisse depositum; & redeuntem ex Regia, voluisse paullò uberiùs unà cum Malherbio, ipsóque Peireskio (tanquam negotiis nihil jam interturbantibus) cœnare; & secessu facto, placidissimè, jucundissiméque cum libris, amicis, eruditis viris, conversatum fuisse.

Fuêre per id tempus Riantiensia negotia Parisiis Tolosam translata; fratérque Valavesius sub anni sequentis initium eam in urbem 1617.
profectus est. Tametsi verò ipse quoque illeic desiderabatur, plurimumque suâ præsentiâ expectabatur profuturus: attamen adduci non potuit, ut, quantumcumque negotia periclitarentur, dimitteret virum. Nec verò putes illum propterea rei literariæ dimisisse curam. Siquidem innumeram propè librorum multitudinem ad eruditos partim ultrò, partim requisitus quoquoversum misit; uti in Italiam, ad Pignorium, Aleandrumque, & ad Scipionem Cobellutium, tum primum purpurâ donatum, renuntiatúmve Cardinalêm, titulo Sanctæ Susannæ; cui est quoque non multò pòst Vaticanæ Bibliothecæ gratulatus custodiam. In Angliam verò ad Camdenum, Seldenumque, & alios, qui ipsum seriò interpellârunt, ne literatæ hominum nationi invideret diutiùs eruditas suas in Nummos antiquos, & in Galliam Narbonensem observationes. In Hollandiam autem, cùm ad cæteros, tum potissimùm ad Thomam Erpenium, Arabicæ linguæ Professorem celebrem; adjecit verò libris, literísque

1617. Arabicos nummos, in quorum interpretatione minùs comperta adjutaretur.

Prætereo ut vicissim multa expetita acceperit; uti ab Alexandro, modulum Congii Farnesiani, cum literis, quibus ille scripsit revocasse se ad examen aquam Tiberinam, fontanam, & alias; ac post multiplicem comparationem, discrepantiam in pondere reperire nullam potuisse. A Nicolao Alemanno Vaticanæ Bibliothecæ ante annum præfecto, notitiam Poëtarum Provincialium. Ab Andrea Bruggioto, supplementum Indicis MSS. Græcorum, qui in eadem adservantur. A Pignorio, breviarium vitæ, ac tempus, quo obierat Ludovicus ille Cornarus, qui sibi sua sobrietate adeò longævam, vividamque senectutem effecerat: scripsit enim sepultum Paduæ, postridie Nonas Majas, anno supra millesimum quingentesimo sexagesimo sexto. A Jacobo Colio, librum, cum excusatione, quòd non alia illustratione ipsius nomen expressisset, quàm appellando *Nobilissimum Gallum*. A Sandero, elogia; à Ioanne Meursio, varios ejus fœtus; à Willerio, genealogica: à Winghemio, botanica, & ab aliis alia.

Cœpit etiam ex hoc tempore apparare Notas in Kalendarium Constantinianum, quod post annos septemdecim Ægidius Bucherus Societatis Jesu transtulit totum in commentarium Canonis Paschalis Victoriani, à pagina nempe ducentesima trigesima sexta, ad usque ducentesimam octogesimam octavam. Et non requiro quidem modum, quo obtentæ schedæ, & cum viro eximiè bono, eruditóque communicatæ: hoc solùm moneo, illas aliunde non fuisse exscriptas, quàm ex perraro Codice, qui Peireskii fuit, ac etiamnum in illius Bibliotheca asservatur. Egit autem multis de eo tam cum Aleandro, quàm cum aliis plerisque eruditis viris, qui ipsius evulgationem summoperè desiderârant; quoniam thesaurus visus est ingens, corrigendis fastis, emendandæque tam sacræ, quàm prophanæ Chronologiæ. Exempli enim gratiâ, observare in eo licet Consulatum Probi, & Paterni, non fuisse in fastis illis prætermissum; qui prætermissus ab Onuphrio, illum in errorem unius anni induxit; neque etiam antecedentem, qui simùl omissus à Baronio, errorem fecit duorum annorum circa Christianam Epochen, uti est à Scaligero, & Setho Calvisio notatum. Sed ne consecter id genus alia, obiter exinde perspicies, quid sibi eruditus vir Jacobus Godofredus voluerit, cùm post annos undecim

Geo-

Geographum Anonymum edens, neque Peireskium nominare ausus, 1617.
ob non impetratam licentiam circa editionem Kalendarii, commutatam ea de re in præfatione Periodum hujuſmodi verbis concluſit. *Si quid intra unius, aut alterius pagellæ anguſtiam concluditur, non eò minùs eſt maximi momenti; cujuſmodi etiam veteres Notitias, & Conſularia propediem expectamus.*

Hæc inter, dolor infandus fuit, quo mortem excepit amiciſſimi capitis, Jacobi Auguſti Thuani. Vix certè unquam ſine ſuſpiriis meminiſſe illius potuit, vix unquam ſine elogio; quippe continuò illum dicens, quem & avitæ nobilitatis decus, & ſingularis erga Deum, Patriam, Principem ſuum pietas, & doctrina eximia, ſummúſque erga literatos, ac probos omneis viros amor, & inexhauſta bonitas, moréſque candidiſſimi, verè Σεβαστὸν reddidiſſent. Solatio fuit primùm nobilis Progenies, in qua jam manifeſta erant virtutis paternæ, avitæque ſemina; & maximè quidem in Franciſco Auguſto natu primo, qui vix ingreſſus adoleſcentiam, præ ſe jam ferebat animum Senatorium; & quantum Parens calamo ex toto orbe deſcripſerat, tantundem ipſe oculis haurire coràm deſtinabat. Deinde commiſſa Bibliothecæ cura nobilibus illis, atque eruditis Petro, & Jacobo Puteanis, Claudii Senatoris Pariſini filiis, proxima cognatione cum ipſo conjunctis; qui, ut literatis omnibus ſemper affulſerunt, & gratificati ſunt, ita ſemper Peireskio conjunctiſſimi exſtiterunt. Speravit nempe, id, quod evenit, ipſis eam animantibus, Thuani genium ſuperfuturum; & nobilem Muſarum ſedem, ex ingeniorum lectiſſimorum conſeſſu, & frequentia, quam ipſorum candor, & antiqua fides conciliaret, agnitam fore. Contigit ea mors ſub initium Maij.

Cùm Varius autem ineunte Junio reſtitutus fuiſſet, ingenti applauſu, ſuo Muneri; perſeveravit Peireskius, neque ab eo abfuit, etiam in Comitiis virorum Notabilium, qui è tota Gallia convocati, conſedêre Rhotomagi, ſub Novembris finem. Procurationem in iis egit communis ſui Senatus cauſſæ (ac potiſſimùm circa jus, ut appellant, annuum, ſeu penſionem, qua Magiſtratuum munera fiunt hæreditaria) unà cum viro bono, & collega amico Honorato Agutio, qui ad eadem conceſſerat. Non modò verò adnotavit quicquid in eiſdem conſultum, decretum, peractúmq; eſt; verùm etiam, quia ex univerſa Gallia ſelecti viri convenerant; ideò non commiſit, ut quiſquam rediret

1617. in suam Provinciam, quin illum aliquo officio demereri adnixus fuisset, & repetitis colloquiis plurima (nisi potiùs omnia) in ejus regione singularia addidicisset. Unum, quod permolestè tulit, fuit mors Nicolai Neovillæ Villaregii, inclyti illius à Secretis Majestatis primarii, à quo unicè amabatur, quíque etiam apud Varium, atque omneis bonos desiderium sui maximum reliquit. Habuerat ille magno in pretio virum eximiæ probitatis, prudentiæque Eliam Deodatum, quem sanè ipse quoque Peireskius non potuit ex eo tempore non suscipere plurimùm, non impensè diligere: siquidem, præter cæteras doteis, commune illi cum ipso fuit, nullum non virum doctri-
1618. na conspicuum totâ Europâ demereri. Cùm rediret posteà, sequente Januario, transire voluit Lexoviis, ut suâ industriâ temperaret quædam Capituli jura adversus Episcopum; ídque in gratiam Varii, Episcopatu recens donati.

Parisios reversus, nihil potius habuit, quàm Regium stemma vindicare à technis cujusdam Theodorici Piespordii, Archiducibus, seu Principibus Belgii à Secretis, qui, imitatus Jacobum Valdesium, Hispanum consiliarium, conatus est Austriam familiam mascula serie à Pharamundo Francorum Rege deducere, atque idcircò Franciæ Regnum Catholico, seu Hispano Regi ipso successionis jure vindicare. Videlicèt ab anno usque superiore ediderat stemma Habsburgi-Austriacorum Principum, seu Genealogiam Austriacam, per nobilissimos Habsburgi Comites ex prima Regum stirpe deductam; illiúsque exemplum ante Natalitia missum à Winghemio ad Peireskium fuerat, misso priùs alio, ac Regi oblato per Archiducum Oratorem; quod Peireskius non poterat, tanquam indignum facinus, non iniquo animo ferre. Ad refellendum autem imposturam, facilè detexit imprimis nullam Chartham authenticam, nullúmque Authorem citari centum & viginti annis superiorem; ante id videlicet tempus, quo Trithemius, & alii Maximiliano Imperatori assentantes, prolixam illam Avorum seriem, non consentientes licèt inter se, pertexere non erubuissent. Deinde, cùm Sigebertus Austrasius, unus ex filiis Clotarii Regis à Pharamundo septimi, delectus fuerit, à quo familia Austriaca duceretur; nulla ratione ostendi potuit integra illius successio ad Habsburgicos usq; Principes; quos aliunde Piespordius perabsurdè, ac perperàm ante annum Christi septingentesimum vigesimum

sic

ſic nominaret; cùm Habsburgum conditum ſolùm anno ſupra mille- 1618.
ſimum vigeſimo ſeptimo conſtet. Argumentabatur etiam Peireskius, quamobrem illi Principes, qui ex Sigeberto orti fingerentur, quíque vixiſſent tum Pipini, tum Capeti temporibus, conqueſti nullo modo fuiſſent injuriam ſibi fieri, tanquam ex Pharamundi ſtirpe ſuperſtibus, & ſucceſſione legitima ad Francorum ſceptrum vocatis?

Verùm quia tametſi Comites Habsburgici ſecundùm lineam maſculinam ex Regum noſtratum ſtirpe deſcendiſſent, noverat tamen Peireskius ex actis Murenſis in Helvetia monaſterii nuperrimè editis perſpicuè probari Principes Auſtriacos ſerie duntaxat fœminea ad Habsburgicam familiam ſpectare, maſculâ verò pertinere ad Tierſteinicam, cujus Pieſpordium, & alios ſuppudere non debuiſſet; idcircò magna contentione, & repetitis literis curavit, ut amicus ſibi, & nominatus jam antè Vicus tum legatione Regia ad eas parteis fungens, dextrè obtineret authenticâ formâ Actorum Exemplum, quod poſſet inferri in Chartophylacium Regium (adeò verebatur ne Autographo ſiniſtri quidpiam contingeret) ac præſertim antiqua illa, quæ præfixa Actis erat Principum Monaſterii fundatorum Genealogia. Re jam in tuto collocata, procuravit ſollicitè iteratam editionem tum Actorum omnium, tum maximè ejus Genealogiæ, quàm, ne unâ quidem ſyllabâ additâ, vel demptâ, redegit in perſpicuum ſchema.

Ex eo autem ſtatim pateſcit Wernerum Comitem Habsburgi, qui obiit anno milleſimo nonageſimo ſexto, filiam habuiſſe nomine ITAM de Tierſtein, ſive Homberg, hoc eſt, more loquendi Genealogiſtæ, Rudolpho Tierſteinico, ſive Hombergico nuptam; quæ Wernerum genuerit, Patrem Alberti, Avum Rudolphi, Proavum Alberti alterius, Abavúmque alterius Rudolphi, qui fuit ejus nominis, & familiæ Auſtriacæ Imperator primus. Et mira ſanè eſt induſtria, qua tam Franciſcus Guillimannus, quàm ipſe Pieſpordius, Wernerum Itæ filium ſic diſſimulant, quaſi ille fuerit non ipſius Itæ, ſed fratris ejus filius; de cujus tamen progenie nulla uſquam mentio: ut neque Adelberti alterius fratris, ex quo ſucceſſio Habsburgica ad familiam Tierſteinicam, ſeu Hombergicam tranſiit. Sed nempe adverſari fidei manifeſtæ non puduit, & ita variè comminiſci, ut Guillimannus quidem fecerit Itam Ottonis ſororem, neptem; & Pieſpordius ſororem, uxorem, nurum, & ſororis neptem ex Wernero

1618. Tiersteinico. Et sic quidem Peireskius lætabatur se præsecuisse ansam adulatoribus illis Genealogisticis; ac tantò magis, quantò Guillimannus magnam se fidem habere dixit Actis illis Murensibus, ipsúmque Guillimannum duobus annis pòst delegit Gaspar Scioppius, quem in ea parte stemmatum Austriacæ domus sequeretur.

Non memini porrò, an hæc, an alia ipsi caussa fuerit invisendi Rhemis Capitulare Archivum, Canonicis diplomate jussis aperta ipsi facere acta, & tabularia omnia; exhibere duo quædam instrumenta præcipua, magni momenti res continentia. Id memini, habitum ipsum penitioris historiæ Gallicanæ scientissimum, ac editum fuisse ab eo specimen, cujus, præter ipsum, alios habui enarratores. Cùm enim mense Martio contigisset illa memorabilis Basilicæ Curiæ conflagratio, ad cujus spectaculum unà cum Jacobo Gilloto Senatore optimo intempesta nocte accurrit, deduxit eò deinceps quotquot penè erant in urbe eruditos viros, ut considerarent Regias statuas, quæ truncæ supererant, cæteris in calcem conversis. Et cùm nemo dicere posset, cujusnam esset Statua, quæ etiam ante incendium præfecto vultu fuerat visa; ipse ex superante uno loculamentorum, edisseruit jam fuisse Henrici Angli, quam Carolus septimus mutilare contentus fuisset, neque omninò dejecisset, tanquam locum destinans suæ alium à loco, quem statua usurpatoris occupavisset.

Nec modò verò specialem illam adversus Piespordium, & alios navatam voluit operam; sed quo affectu prosequebatur, & sacræ Regiæ Majestatis, & Francici nominis gloriam, meditatus est ex eo tempore editionem Auctorum omnium, coætaneorùmque præsertim, qui Francorum originem, Historiámque scriptis mandârunt. Tum quia nôrat plurimos adhuc in variis Ecclesiis, Monasteriis, ac Bibliothecis privatorum asservari ineditos; conquirendi curam assumpsit; & (quoniam ipsi non vacaret:) communicandi cum Andrea Duchesnio Historiographorum diligentissimo, ipso quoque ex eo tempore ad id animato. Is apparabat editionem Historicorum Normaniæ: Peireskius verò, ut suam illi sagacitatem, & diligentiam argumento quodam probaret, quæsivit, ac obtinuit à Roberto Cottono Anglo tum Anonymum, de gestis Emmæ Reginæ Anglorum; tum Guillelmum Pictavinum, quos ipse brevi pòst adjunxit, testatúsque est, Camdeni interventu transmissos, *Ad virum*, inquit, *Ill. & de literis*

benè

benè meritum, D. *Nicolaum Fabricium de Petrisco Regium in Aqui-Sextiensi Provinciæ Curia Senatorem, mihi summo amicitiæ vinculo carissimum.* 1618.

Quoniam verò Fronto Ducæus parabat eodem tempore editionem Codicis Græci, literis majusculis scripti, magnámque Bibliorum partem continentis; & ea quidem antiquitate, ut diceretur correctus manu propria Origenis, attestantis cum Tetraplis mage vetustis fuisse collatum: ideò cùm Peireskius probè meminisset exstare apud eundem Cottonum MS. Græcum pretiosissimum, ab usq; Theodosij temporibus, charactere etiam majusculo exaratum, & à Rege Jacobo mille aureis coemptum; ideò, inquam, ut ea editio ex collatione fieret completior, scripsit, misítque in Angliam, & fide sponsionéque data, Codicem obtinuit, cúmque Frontone communicavit.

Autumnus porrò fuit ejus anni, cùm nominatus est à Rege in Abbatem Sanctæ Mariæ Aquistriensis in Aquitania. Quam operam ejus occasione præstari Romæ oportuit, contulere ultrò Cardinales varii, ut Cobellutius, Ursinius, & (qui posteà fuit) Marquemontius; sed nullus tamen studiosiùs, quàm Maffæus Barberinus, qui deinceps fuit, ac etiamnum vivit summus Pontifex. Nempè ex eo jam tempore necessitudo intercessit, excultaque est literis, ultrò, citróque sæpiùs datis. Occasionem fecit perelegans Ode à Cardinali in Beatam Magdalenam composita, cujus initium, *Innixa pennis versicoloribus.* Cùm enim Peireskius illius exemplum ab Aleandro accepisset, mirificéque ea delectatus, applausum etiam ab omnibus, quibuscum eam communicârat, eruditis viris tulisset; impetravit, eodem Aleandro intercedente, licentiam, ut typis mandata ampliùs vulgaretur. Distractis exemplaribus, placuit iteratò poëma edere, sed grandiore forma, ut posset & ad Sanctam Balmam (rupem, ac Eremum pœnitentiâ B. Magdalenæ insignem) & per Ecclesias, sacellaque reliquæ Provinciæ appendi. Quinetiam rursùs edere visum, postquàm procuravit ab eodem in gratiam S. Ludovici Franciæ Regis Oden contexi, cujus est ititium, *Objectu gemini maris*; & post conditas etiam alias, quas obtinere licuit Aleandro, quasi suffurante.

Sub anni finem celebris in cœlo Cometes effulsit, ad quem observandum adhortatus est quotquot novit industrios viros. Ipse destitutus organis idoneis, & cùm se multùm credere cœlo, ob invaletudinem, non auderet, alia ratione non attendit, quàm Telescopo capitis

1618. pitis formam, & diversitatem à cauda discernens, caudámque ipsam comparans cum Solaribus radiis per fenestellam trajectis. Lætatus autem postmodùm est, cùm accepit potuisse non versanteis Aquis-Sextiis paullò post diligentiùs omnia observare. Ut pauca ex iis seligam, in illorum gratiam, qui scire hæc volent, Apparuit Cometes à Novembris fine in medium Januarium; & quia emersio fuit matutina, idcircò cauda sursum nitens aliquot diebus visa est, priùsquàm caput conspiceretur. Caput fuit subpallida stella, quantæ sunt fixæ primi honoris (sed non illarum instar scintillans) rotunda, quà Solem spectabat; crispata, quà erat aversa. Cauda, seu Crines, radiatio fuit tenuïor, & paullò candidior, longa initio octantem cœli, & lata ad extremum, (quà etiam nonnihil primis diebus versus austrum deflectebatur) sextantem propè prolixitatis. Apparitio Capitis prima, quà Scorpius bracchia contrahit, fuit; desitio, quà Draco Ursas dirimens, postremo loco explicat caudam. Scilicet præter motum diurnum, quo Cometes Siderum instar oriebatur, occidebátque, progressus est etiam motu proprio à meridie in boream; sed ita tamen, ac si cœpisset à medio Scorpione, secuissétve ibi Solis orbitam, cum inclinatione ad occasum graduum proximè sexaginta trium. Cùm initio verò is motus esset dietim duorum graduum cum besse, factus est sub nonas Decembris velocior gradu integro; deincépsque ita decrevit, ut tandem elanguerit; uti etiam cauda, quæ fuit illis initiis adeò prolixa, ita sensim contracta est, ut evanuerit denique unà cum capite confusa.

Peireskius, hac re intellecta, parùm abfuit, quin Kepplero assenserit, existimanti illum motum trajectionem fuisse rectilineam, quæ facta fuerit proxima nobis, cùm velocissima apparuit; neque diurna revolutione impediri potuerit, quasi ea foret ipsi affecta ex revolutione Telluris: aliunde tamen, ut agnovit non esse Cometam halitum terrestrem, sic persuadere sibi non potuit, vel eructatum fuisse à Sole, vel concrevisse ex aura ætheria. Concessisset lubentiùs in eam Senecæ opinionem, quæ statuit Cometas non minùs perpetuos, quàm sidera perpetuò visa; adeò ut iste, cùm est conspectus, non recens fuerit genitus, sed recens apparuerit; nec interierit exsolutus, sed ob immensam longinquitatem videri tandem desierit. Res tamen ipsi visa est dura, finitum esse mundum persuaso; faciléque solùm admisit,

quòd

quòd ex obſervatis demonſtratum eſt, trajectionem Cometæ fuiſſe 1618.
non modò ſuperiorem Luna, ſed vix etiam Sole ipſo inferiorem.

De directione caudæ Cometæ in plagam Soli oppoſitam, non eſt cur aliquid addamus; cùm præſertim locus non ferat, ut ediſſeratur, quamobrem ab exquiſita oppoſitione, & nunc quidem ad dextram, nunc verò ad lævam, cum inæquabili quadam deflexione receſſerit. Non eſt etiam cur de præſagiis; cùm non poſtremum ſit argumentum imbecillitatis humanæ, ad iſta expaveſcere, quibuſcum res noſtræ commercii nihil habent. Mirum, cur ſaltem Deo non credatur, dum à ſignis cœli nihil metuendum jubet; ſcilicet ipſe ſigna non faciens, ex quibus non expoſitis, quid futurum ſit, caveri non poſſit. Niſi autem Deus Cometam calamitatum ſignum conſtituat; unde-nam eſſe in Cometa poteſt aut futurorum notitia, aut affectus ſignificandi? Annon ille ſuam pergit viam, ut naturalia cætera; parúmque ejus intereſt, quid humanæ gentes inter ſe moliantur? Ac iſte quidem dictus eſt portendiſſe cladeis poſtmodùm ſequutas: ſed nempe antè non fuerant bella, peſtes, ac Reges mortui? nullæ jam viginti pòſt annis excitantur tragœdiæ? Referunt adhuc ad Cometam: verùm erit cur pari jure exorituras referant turbas, quouſque novus Cometes ſit, qui oblivionem iſtius creet, tametſi antè centum annos appariturus non fuerit. Attamen digredimur nimis.

Nihil non deinceps egit Peireskius, ut tam ſpecialis, quàm gene- 1619.
ralis Orbis deſcriptio perageretur. Nam primò, ut ſtudioſè fovit, ſic non leviter animavit Petrum Bertium, tum ex Hollandia primum adventantem, ut Geographicas illas ſuas molitiones in lucem daret. Deinde, quia tum prodiit illa orbis Terræ deſcriptio ſecundum ſeptem climata, & Nubienſis Geographia à Gabriele Sionita (qui textum Arabicum eſt interpretatus Latinè) inſcripta; curavit ſtatim Peireskius, exemplo ad Cluverium miſſo, condi ab ipſo Tabulam, qua locorum ſitus juxta hanc Geographiam expreſſi intelligerentur. Ad hæc, quia perhibebatur Joannem Mærium, navarchum Hollandum, detecto ſpatioſo, & tranquillo freto ad ortum Magellanici, obſervatíſque novis rebus regionibus, ac populis, circumnavigaſſe fœliciter orbem, nec velle tamen, certo conſilio, obſervatorum narrationem publici juris facere, idcircò tantùm advigilavit, ut à Gulielmo Schuttenio, nauclero præcipuo, Navigationis totius diarium obtinuerit,

1619. quod latinitate donatum edi illicò procuravit. Quia verò Mærius propterea cum Schuttenio litem instituit; ideò de litis æstimatione dependenda securum voluit.

Neque id porrò obstitit, quò minùs quidpiam simile circa profectionem aliam attentaret. Nimirùm fama percrebuit rediisse Hollandorum navim ex mari Hyperboreo, quæ septem gradus proximè accessisset ad ipsum polum, sed nullo tamen modo potuit velificationis seriem obtinere. Commendavit autem intereà Navarchum, quòd quamvis potuisset se polo, minore cum difficultate, quàm credatur, supponere: non fecisset tamen, quoniam aliàs incertissimus plagarum Mundi effectus fuisset: nullo quippe jam exsistente septentrione, aut meridie: nullo exortu, vel occasu: nullo magnetis ad ventos usu; nulla methodo, qua in unam partem, potiùs quàm in aliam discedendum nosset.

Rursùs, quia nòrat Vincentium Clancum civem Arelatensem longè, latéque peregrinatum, congessisse quam plurimas rerum visarum observationes: idcircò illas quæsitum misit, ut (liceret modò per ipsum) dari in lucem procuraret. Obtinuit ergo: verùm attendens omnia ratiociniis infecta, ac ea præsertim opinione, quòd Terræ superficies non globosa, sed plana sit: eapropter totum negotium erudito viro Nicolao Bergerono commissum voluit, mandavítque seligeret, ac suo modo diceret quæ essent merè historica, narrationísque haberent fidem. Suadere deinde conatus est Blanco, ut id probaret consilium: præstitum idem in historiis, sive relationibus Pirardi, Moqueti, aliorum: permittendum Philosophis, ut eas quæstiones disputent, neque esse recitatoris dogmaticum agere, præsertim concontra communem fidem: posse quidem sententiam de terræ planitie attingi: sed tamen tanquam à Barbaris creditam, non ab eo defensam: fore, ut si institerit, literatis ludibrio sit, narrationíque aliunde suæ, tametsi veræ deroget fidem: integram, & sinceram laudem ex nuda peregrinationum historia illi superfuturam: curaturum sese, ut opus dedicetur Regi, aut alii, qui gratè accipiat, cæteraque hujusmodi: quæ virum tamen ab instituto dimovere nunquam potuerunt.

Præterea curavit incidi, excudíque denuò Tabulam Chorographicam, seu delineationem Provinciæ à Petro Joanne Pompario ante annos triginta confectam. Cùm forma, elegantior licèt, nihilominùs

non

non placeret, effecit, ut Jodocus Hondius eandem biennio pòst iteratò ſculpſerit; qui adhûc non modò in eo diſplicuit, quòd reticuerit Bomparii nomen: ſed in eo etiam maximè, quòd editiones alias imitari maluerit, in quibus gradus latitudinis præter verum deſignantur. Nam Aquis-Sextiis, exempli gratiâ, adſcribitur gradus quadrageſimus ſecundus cum beſſe, cui debetur quadrageſimus tertius cum ſemiſſe, & uno, alteróve minuto præterea. Heinc fuit ille ſemper in votis Tabulam novam conſtruere, quæ adhibitis novis obſervatis, dimenſionibúſque magis exquiſitis, exhiberet ſingula loca, tam cum cœlo, quàm inter ſe ad amuſſim conſonantia: verùm inſtituto fata obſtiterunt. 1691.

Poſtremò, quia mirè illum delectavit, quod Joannes Baptiſta Morinus, cujus jam antè meminimus, quíque deinceps inter Profeſſores Regios Mathematicos meritò inclaruit, de ſua illa in Hungaricas fodinas peregrinatione aliquoties commemorabat; ideo auctor fuit, ut eam Relationem ſcriptis mandaret, ac ederet. Id autem ille præſtitit; ſed præmiſſa Mundi ſublunaris Anatomia, qua evincere eſt conatus, uti aër in treis regiones diſtribuitur, ex quibus ſuprema ſemper calida, media ſemper frigida, infima nunc calida, nunc frigida eſt; ita terram in treis diſcerni, quarum infima ſemper frigida, media ſemper calida, ſuprema, aëri contigua nunc illo caleſcente frigeat, nunc frigeſcente caleat.

Non fuêre illi hæc ſtudia ſatis; ſed variis præterea officiis commendatos virtute viros demereri conatus eſt. Quid memorem enim, quòd Pacium ex hoc tempore pro ipſius votis Catholicum factum, ac jam exoptantem redire in Patriam, donari curavit profeſſione Juris primaria in Academia Patavina, ut etiam cùm idem Valentiam repetere poſt biennium voluit, accerſiri ipſum procuravit per literas à Delphinatus Prorege ac Præſide primo, juſſu Regis ſcriptas? Quòd cùm Philippus Iacobus Mauſſacus magnum Senatus Toloſani ornamentum nactus fuiſſet jam memoratos Iulii Scaligeri in Ariſtotelis hiſtoriam de Animalibus Commentarios, ipſum non parùm animavit, ut eos cum Notis ederet; neque ſegnis fuit, ut jam editos ad omneis viros per Europam eruditos tranſmitteret, uti ad Aleandrum, Pignorium, & alios? Quòd Barclaii operâ uſus, exſcripta habuit ex Vaticano codice Erotica varia, in gratiam Gilberti Gaulminii, inſignis

1619. bonarum literarum luminis: cùm accepisset ea deesse in Theodoro Prodromo, tum brevi edendo ex Salmasiano Codice; ut ille quoque testatus est in præfatione ad lectorem? Quòd exemit variis varios scrupulos, ut Pompejo Paschalino de Patrui defuncti Cameis; ut Thomæ Erpenio de Saracenica historia, ac hujusmodi alia multa.

Inardescebant tum studia inter memoratum aliquoties pereruditum Jacobum Sirmondum, & Claudium Salmasium, illud aliud humanioris literaturæ decus eximium, circa quæstionem celebrem, cui ab uno anno locum dederat Jacobus Gothofredus duabus dissertationibus de Suburbicariis regionibus, & Ecclesiis, seu de Præfecturæ, & Episcopi urbis Romæ Diœcesi, conjecturâ. Et quousque quidem ea controversia processerit; quàm multi utrimque eruditi viri symbola sua contulerint, referre haud est hujus loci. Dico solùm Peireskium omni cura allaborasse, ut, quod eruditos decebat, res leniter perageretur. Certè cùm ipse quoque Aleander se interposuisset, misissétque Româ ea de re tractatum, qui ederetur Parisiis, vix id probare Peireskius potuit: & cùm urgeretur, editionem procuravit quidem: sed temperatis priùs quæ ille de Conciliorum, Pontificúmque auctoritate attigerat, quæque adversus sententiam improbatam resperserat paullò acerbiùs.

Eadem libertate, ut aliquid attingam, usus est adversus Barclajum, qui Argenidi intexuerat nescio quem Dialogum paullò liberiorem. Accepit nempe sub idem tempus magnam operis ejus partem, quam mandari typis curaret. Et Barclajus quidem in illo, tam ipsi, quàm Vario certam destinavit personam; at Peireskius, laudato affectu, majoris longè duxit, gratiorémque habuit, quam se illi debere, dixit, Virginii Cæsarini, bonis literis, artibúsque excultissimi viri amicitiam, acceptis ejus literis, elegantissimísque elegiis. Sed Barclajus nempe laudandus, qui quocumque potuit modo est gratitudinem testatus; veluti rursùs, cùm exceptâ per id tempus Romæ familiâ, Elegiam texuit nomine uxoris, in qua hæc, præter cætera,

Vera loquor, multum, divine Viaßie, juvit,
Quò fugërem luctus, tunc meminisse tui,
Ingentísque viri, servent quam Numina Gallis,
Peiresii: nihil, hoc sospite, triste dabunt.

Ingenium

Ingenium spectes, credas de Pallade natum: 1619.
Virginis hæc quàm sic ponere nomen amet!
Quicquid erant Musæ, quicquid Prudentia quondam;
Hunc unum Gallis scilicet esse putes.
Vivat, amétque meum, rata sint ea pacta, maritum:
Vivat, & in laudes crescat ad usque suas.

Atque hæc quidem anno jam sexcentesimo, ac vigesimo; cujus ineun- 1620.
te, ac ruente vere, stranguriâ, aliisque morbis ita laboravit, ut non sine magno animi dolore præpeditus fuerit, ne sequeretur Varium, cùm Rex æstatis initio ad sedandum Normaniæ, Provinciarúmque aliarum turbas; ac posteà etiam in Aquitaniam, Bearniamque discederet. Convalescens, accepit Genuâ à Pio Mutio literas, quibus certior effectus est, nonnullas adhúc Pinellianæ Bibliothecæ reliquias exstare. Scripsit enim ille reperisse se quinquaginta duas orationes Themistii, quæ servata ex illa fuissent, quæque editæ non reperirentur, etiam inter evulgatas ante duos annos à Dionysio Petavio, viro, quo nescio an habeat erudita JESU Societas doctiorem. Id ad ipsum retulit statim; & cùm offendisset meditantem jam opus illud ingens de Doctrina temporum, quod paucis pòst annis in lucem emisit, non pauca, ejus occasione, in gratiam Scaligeri, amici quondam sui, disseruit.

Circiter id tempus, spectavit curiosiùs Sacelli Basilicæ, seu, ut vulgò indigitant, Sanctæ Capellæ Gazophylacium. In rarissima autem illa, pretiosissimaque supellectile, Cimelium detexit omni pretio majus, Cameum videlicet, sive Achatem Orientalem, Sardonychémve Arabicam, amplitudine Parisiensi, seu Regio pedi exæquatam; in qua sculptæ viserentur miro artificio viginti quinque figuræ, omnes candore eminentes, & in nigro æquore flavedine quadam subobscura interstinctæ. Exornata illa circùm fuerat Christianis figuris, & epigraphis à Græco quodam Imperatore: adeò ut cùm Balduinus eam oppignerasset D. Ludovico, ac postmodùm tandem venisset in manus Caroli Regis, nomine quinti, & crederetur sacram quandam continere historiam; in eum Thesaurum, quasi Donarium religiosum, fuerit illata. Peireskius porrò, cùm rem spectasset, & ad figuram conditionem attendisset, cognovit potiùs prophanam quandam repræsentari historiam; & quantum conjecturis potuit assequi, credidit esse Apotheosin defuncti Augusti.

1620. Eam nuper Ioannes Triſtanus Santamantius, rerum antiquarum eximiè peritus, ære inciſo exhibitam in ſuos inſeruït Commentarios. Teſtatus eſt autem ſe primam illius notitiam hauſiſſe ex Peireskio; præfatus *virum raræ adeò, exquiſitæque eruditionis, ut omnem ſuam commendationem inferiorem cenſeat ea claritate nominis, qua totâ Europâ evaſit illuſtris.* Scribit deinceps ſe prima vice in comitatu Peireskii ſpectaſſe hoc rarum antiquitatis monumentum, occœpiſséque conjicere, ecquid rei repræſentaret. Quandoquidem verò temporis progreſſu circa nonnulla capita à Peireskii mente deflexit, contigítque, ut aliquoties diſſerentem ea de re τὸν *μακαρείτην* audierim; ideò rem ingratam fortaſſis non faciam, ſi præcipua quædam interpretationis diſcrimina heic attigero, in illorum gratiam, qui rem totam ſtudioſiùs examinaturi Achatem ipſum, aut ectypum, memoratumve habuerint librum.

Ergo, quem Santamantius interpretatur eſſe Jovem, ſuccedente Ænea; Peireskius eſſe cenſuit Auguſtum, Deæ Romæ ope elatum in cœlum; & quem ille vult eſſe Auguſtum; ipſe interpretatus eſt Marcellum equorum amantem, quem fata terris ſolùm oſtendêre, innuente Roma, quod ab illo recuſabatur Orbis imperium, tradere ſeſe Tiberio proximè ſuppoſito. Et certè, ſi attendas ad prototypum, quatenus certè ectypi illum referunt, adoleſcentis potiùs, quàm ſeneſcentis vultum agnoſces. Sic quem Peireskius ſub Marcello exiſtimavit eſſe Druſum Tiberii filium, manu verſus Jovem extenta, tanquam poſtulando, poſt patrem, imperium; autumat Santamantius eſſe Numerium Atticum, contemplantem, atteſtantémque fuiſſe Auguſtum raptum in cœlum: Et quam aſſidentem Druſo Livillam uxorem ille cenſuit; cenſet hic eſſe poſſe Juliam Auguſti filiam in exilium actam; ut credidit illum ad dextram Jovis eſſe Druſum Tiberii fratrem; quem potiùs Julium Cæſarem Peireskius eſſe exiſtimavit. De Germanico, Agrippina, Caligula, diſcimen nullum; imo nec de Tiberio; niſi quòd Peireskius veſtem Imperialem ſerpentibus circumdatam eſſe dixit Ægidem Jovis; appellavítque lanceam ſine ferro, ſceptrum prælongum. Sic cenſuit Antoniam Germanici matrem, quam Santamantius Liviam; & contra Liviam eſſe putavit, quam Santamantius Antoniam. Sed hæc obiter.

Cæterùm Peireskius ita exſultavit, ob præclarum adeò Cimelium repertum, ut non modò ad intuendum & Santamantium, & cæteros, quot-

quotquot erant Parisiis, curiosos viros invitârit; sed etiam de eo literas ad amicos in Angliam, in Germaniam, in Italiam, per totam Galliam dederit. Scripsit autem de eo præsertim ad Petrum Paulum Rubenium Antverpiensem, pictorem celeberrimum, & totius antiquitatis, sed Cameorum imprimis studiosissimum, peritissimúmque, qui dicto citiùs exsiliit, ut rem spectaret cominùs, & exprimeret coloribus vivis. Tulit autem Peireskius, Cimeliíque vice nobilem habuit effigiem, præter ectypos varios sulphureos, gypseos, chartaceos, quos ex Achate ipso expressit. 1620.

Adjiciendum verò, quòd prætereà, non sine quodam numine, ectypum sulphureum obtinuit Camei alterius, in ipso Imperatoris Cimeliarchio asservati. Achates est similiter, sed superiore nonnihil minor, quem Philippus Pulcher Pissiaci monialibus legaverat (cùm habuisset ipse ab Hierosolymitanis Equitibus, illum in Palæstina nactis) quémque per bella civilia furto sublatum, Mercatores quidam detulerunt in Germaniam, ac divendiderunt Rudolpho secundo duodecim millibus aureorum. Expressus autem fuerat, adservatúsque ectypus, quem nescio qua sorte Peireskius fuerit assequutus. Neque verò ectypum modò, sed germanam etiam picturam consequutus est, elaboratam jampridem celebris illius Nicolai pictoris manu, cujus egregia opera in Fontis-bellaquei xysto inspectantur. Prætereo autem ejus figuras ita esse interpretatum, ut opinatus fuerit illis designari Apotheosin viventis Augusti. Quippe, uti apud Josephum legitur factus ab Herode Cæsaris Colossus, forma, ac magnitudine Jovem Olympium referens, itémque alius Romano par, referens Iunonem Argivam: ita videtur in his figuris repræsentari Augustus habitu Jovis Olympii, unà cum Dea Roma habitu Iunonis Argivæ: apparéntque aliunde Jupiter, & Juno abeuntes, locum cedere; itémque signum Scorpii contrahere brachia, cæteraque hujusmodi.

Laboravit quoque deinceps infestissimo oculorum morbo. Sed ut prosequamur quàm multa propterea non destiterit per hæc intervalla morborum moliri, curavit ecce æri incidi elegantissimas figuras, quibus illustraret librum à Rege Renato Comite Provinciæ de Torneamentis conscriptum, ac editioni destinatum; ídque postquam obtinuit à Ioanne Jacobo Chiffletio Vesuntino, medico claro, aliud de Torneamentis volumen. Meminit hujus curæ Andreas Favinus in libro

1620. Theatri honoris, ordinumque Equestrium tertio. Resumpsit & curam memorati suprà Constantiniani Kalendarii, de quo proinde scripsit ad Schilderum Cameracensem Canonicum, à quo illum habuerat; simulque ad Franciscum Carondeletium, ejusdem Ecclesiæ Decanum, qui eximia rerum bonarum curiositate tenebatur. Sollicitus fuit de variis rebus, quæ asservabantur in Musæis Ducis Arschotani, & nominati mox Rubenii: ea verò in re fecit illi satis Ioannes Gaspar Gevartius, celebris, &, si quispiam alius, germanus Musarum alumnus, quicum amicitia non levis fuerat Parisiis jam inita. Prætereà singularia quæque cum Rambervillerio Vici commorante numismata communicavit; ne vicissim commemorem ipsum Rambervillerium nihil prorsùs habuisse in pretiosis loculis, quod non fecerit cum ipso commune.

1621. Anni insequentis primo statim vere ampliùs, quàm mense decubuit: adeò ut neque discessurum iteratò cum Rege Varium comitari potuerit; neque Hugoni Grotio, tum primùm in Galliam appulso, quàm multa, magnaque officia destinaverat, exhibere: scilicet tanti illum ducebat, ut in vicem Scaligeri assertum Galliæ diceret. Prætereo autem, cùm Grotius deinceps sese ad scribendum historiam suorum temporum compararet, communicasse cum illo Peireskium tum monumenta varia, tam privata, quàm publica, quæ fuêre sibi præ manibus; tum complura, quæ ex Italia repetita obtinuit, nominatim verò ab Antonio Querengo docto, & magni nominis viro, ad quem multa fuerant ex Gallia transmissa, conscripturum Ducis Parmensis, seu Alexandri Farnesii gesta. Transiit sub id tempus Parisiis memoratus suprà Vicelegatus à Balneo, Pontificis Nuncius destinatus in Flandriam; qui cùm vellet singularia quæque in urbe spectare, sed tamen quasi incognitus, commodùm profecto convaluït Peireskius, qui ipsum variè deduceret ad eruditos, ad Musæa, ad opera omnia rariora; ac insigni alacritate præstaret unus officia, vix à pluribus simùl exspectanda.

Atque id quidem mense Julio: sequutus est verò Augustus, quo luctusiorem non habuit. Eo nempe mortuus est Varius, cui per octiduum laboranti non potuisse suprema quæque exhibere obsequia, molestissimum sanè fuit. Obiit autem vir ille magnus Tonini Notiobrigum, in obsidione Cleracensi, tertia die jam mensis die, ingenti

Galliæ

Galliæ totius luctu. Quàm verò speciatim perculsus eo casu fuerit 1621.
Peireskius, nihil est necesse commemorare: quippe perspecta jam indoles, veheménsque amor, & diuturnus cultus, quo prosequutus virum fuerat, vel me tacente, satis insinüant. Meritò sanè quotquot penè de Varii morte condidêre carmina, nuncupavêre Peireskio: nemo enim fuit ut afflictior, ita consolatione dignior. Fuêre in iis Hugo Grotius, qui sic illum affatus est,

Quòd tu, qui nuper Regni moderantibus omne
Arbitrium curis dulce levamen eras,
Morte super cunctos fasceis exstantis amici
Attonitus, tanquam propria damna, doles,
Optime Piresi, tanto indignissime casu,
Invidet hunc luctum Gallia tota tibi;
Atque in communi Mundi, Patriæque dolore,
Præcipuas parteis unius esse vetat, &c.

Itémque Petrus Bertius, cujus hoc inter cætera,

Si, Peiresce, tamen sic placuit Deo,
Quid mœsti querimur! quin potiùs modum
Lesso figimus, & nos quoque, cùm vocat
Sors nostra, has patimur vices?

Alios ut mittam; dico solùm, cùm Peireskius in eo incubuit, ut honores Viri virtuti, dignitatíque debiti, & decernerentur, & exhiberentur; egisse id illum, & quòd foret unus ex tribus supremorum mandatorum Curatoribus (legatis simùl Cimeliis, quæ fuêre maxima ex parte numismata Gotthica) & quòd non posset satis pro votis erga ejus Maneis testari affectum.

Casum istum fuit consequutus alius, quem etiam ægerrimè tulit. Obiit enim Romæ Barclajus, eodem penè tempore, quo in Castris Varius: adeò ut illum Peireskius tum elatum acceperit, cùm ab eo consolatoriam, epicediúmque exspectaret. Urgebat tum fortè Peireskius, ut editioni Argenidis extrema manus imponeretur: quare, inter cætera, doluit visam absolutam Auctori non fuisse. Consolationi alicui fuit, quòd præhabuisset illius elegantissimam iconem: subscribi autem ipsi voluit carmine elogium, ex ejusdem Grotii vena divite, quod ad ipsum quoque Debonerum misit. Non fuêre casus isti satis; sed super-

P venit

1621. venit brevi mors alia, quam ægerrimè etiam tulit. Ea fuit Henrici Lotharingii, Meduanii Ducis, qui die Septembris decima sexta Montalbani occisus est. Amor illius erga Peireskium fuerat vehemens, & candoris plenus; unde voluerat, suamet sponte, Abbatiam Aquistriensem sartam, tectamque facere; in seséque recipere & fundorum, & hominum, per ea bella, protectionem.

Cùm renunciata hæc mors fuit, laborabat Peireskius octavum jam diem dolore renum, ac stranguria; sub cujus initium non potuit id Prodigium perspicere, quòd non in ipsis modò castris, sed Parisiis etiam, & per totam Galliam, alibíque visum, stuporem creavit. Claritas nempe insignis fuit, quæ nocte sequente diem duodecimam, borealem cœli faciem ita occupavit, ut auroram clarissimam per multas horas fuerit mentita. Id sanè mirum, silente Luna; sed mirabilius visum est, vaporem ea regione fusum, & ad polum usque evectum, sic fuisse distinctum in quasdam veluti columnas albescenteis, & subobscuras, alternatim sitas; ut cùm horizonti ad amussim forent, promoverentur lentissimè ab Oriente in Occidentem. Denique miraculo fuit, ex albescentibus attolli, brevi spatio, ad verticem usque pyramides quasdam, sive obeliscos valdè candidos; ipsísque consistentibus, trajectos vapores, ut tenuissimos, ita candidissimos, motione adeò celeri, ut fulgetra imitarentur.

Hæc attingo, quia Peireskius lætatus est, rem fuisse nobis observatam; factúsque exinde est certior, nihil aliud fuisse, quàm naturæ lusum, quem Apparatum bellicum, aut Ideam exercitus multi fuerant interpretati. Addiderant sanè nonnulli visas sibi instructas acies, incedentibus peditum, equitúmque ordinibus; ac postremò visum conflictum, cum explosione globulorum è tormentariis fistulis. Mirum, quòd non simùl clangorem tubarum, clamorémque virûm auditum depredicavissent; quandò eadem credulitas, infirmitasque humana est, quæ his figmentis locum facit. Credibile profectò est, nisi omnia, at benè multa, quæ in historiis similia exstant, ex eadem esse origine, neque ampliorem fidem mereri.

Ad lugubreis illos eventus ut redeam, nihil est quòd memorem de morte Cardinalis Bellarmini, quæ sub idem tempus Romæ contigit. Quippe licèt eâ inauditâ Peireskius nonnihil conturbatus fuerit, consolationem tamen cepit ex opinione præhabita, & subsequuta statim

fama

ſama admirabilis ſanctitatis. Attexenda eſt potiùs, quæ virum eximiè constantem exanimare penè potuit, nunciata Pauli Gualdi mors, quæ contigit menſe Octobri. Ea nimirùm fuit æſtimanda ex habita uſque apud Pinellum conſuetudine, & ex officiis variis, literíſque ſuaviſſimis ſupra vicennium communicatis. Miſerat ad illum Peireskius mox antè, cùm varia Teleſcopia, tum vitra Microſcopica, non ita pridem adinventa à Cornelio Drebelſio, ipſo quoque Alcmarienſi, & Regi Britanniæ à Mechanicis. Quia porrò Gualdum ipſum tandiù, tantoperéque amaverat; cariſſimos propterea habuit illius ex fratres nepotes, Joſephum Archipreſbyterum, & Ioannem Baptiſtam Equitem; huncque inprimis, qui ſede Romæ delecta, ut rerum bonarum fuit ſtudioſiſſimus, ita illarum promptuarium cumulatiſſimum apparavit. 1621.

An heic adjiciam non proprium quidem, ſed labentabilem tamen caſum, cui intereſſe eum contigit? Is fuit incendium memorabile ſublicii illius, ac gemini Pontis, ſuperexſtructarumque ædium, quibuſcum opes argentariorum, ſericeorumque Mercatorum aut exuſtæ ſunt, aut ſubmerſæ. Ille certè & promptus accurrit, & magno dolore ſpectavit, & ſollicitè deſcripſit quicquid infandâ illâ ignis vehementiâ patratum eſt. Dicere autem ſolitus fuit; ſe quovis pretio redempturum pictam tabulam, in qua illæ eructationes, moléſque flammarum exhibitæ forent. Siquidem nihil æquè horrendum fuiſſe à Nerone ſpectatum; quod tota penè materies ardens heic eſſet mera lignorum ſtrues: cùm ſuccenſa illa ſpectante Nerone ædificia lapidea fuiſſent, neque fluctus, aut gurgites adeò immenſi ſuppoſiti.

Poſthæc, ſubiit illum quidem cogitatio redeundi domum; ſed ſenſim tamen procraſtinavit in unum, alterumque annum. Commiſſam 1622.
tulere per ea tempora Sigilli ſacri cuſtodiam tum non poſtremus amicorum dictus ſæpè Mericus Vicus, tum Ludovicus Faber Caumartinius, quorum uterque ejus affectus, quo Varius illum proſequebatur, videri hæres voluit. Perſeveravit quoque gratus, caruſque ærarii Præfectis, eóque maximè nomine, quòd ſibi nihil poſtulans, interceſſorem ſolum egit virorum benè meritorum. Deinde finem nunquam fecit mittendi quoquo verſum libros. Quamobrem Camdenus præ aliis, *Par eſt*, inquit, *tibi de tua munificentia, & optimorum librorum tanta ſupellectile gratias agere cumulatas.*

1622. Ad Seldenum cùm mitteret, rogavit ipsum aliquando, ut, vel sui caussâ, observaret situm Ecclesiarum Angliæ, an nempe ingredientibus constitutæ forent versus ortum, & respectarent-ne Æquinoctium, an Solstitiorum alterum. Rem videlicet dignam judicârat, quæ exploraretur; ad examinandum, ut puto, num majores nostri direxissent potiùs ad ortum hiemalem, quàm ad alium; quòd juxta antiquam Ecclesiæ observationem, traditionémque, Christus Dominus, qui dicitur Oriens, natus fuerit Sole versante in hiberno Tropico. Res profectò ipsi non malè Parisiis jam successerat, cùm exploratione facta per Jacobum Allealmum celebrem Mathematicum, deprehendisset omneis veteres Ecclesias ab Æquinoctiali exortu versus hiemalem deflectere, exceptâ solâ San-victorina, quæ deflecteret in æstivum; & & nulla habita ratione San-benedictinæ, quam Bistornatam hærebat dici, quòd fuisset seu bis, seu malè conversa.

Procuravit ad-hæc complura viris eruditis Manuscriptorum exempla; ac nominatim ex Bibliothecis Escuriali, & Vaticana: ex quibus habuit, præ cæteris, exemplum Syncelli, cujus copiâ adjutavit virum eruditum Ioannem Baptistam Altinum, qui tum operis interpretationem, editionémque moliebatur. Cúmque ea occasione misisset ad Alemannum ichnographiam exquisitam porticus Sanctæ Genovefæ, pluriúmque aliorum locorum, accepit rursùs pro eodem Altino exemplum ἀνεκδότων Procopii, eo animo, ut ederentur. Obtinuit etiam tum ex Vaticana, tum ex Ambrosiana Mediolanensi exempla quædam Africani, aliorumque Tacticorum, in gratiam Ludovici Machalti viri strenui, auctorumque Militarium, & Mathematicorum studiosi. Is est, cui Peireskius pulchro quodam diagrammate demonstravit modum multiplicandi species unius, ejusdémque rei, inter duo specula à se invicem lateraliter declinantia.

Rursùs, cùm Nicolaus Bergerus Rhemensis scriberet Gallicè historiam publicarum Romani Imperii viarum, quas βασιλικὰς Græci vocant, testatus est in Præfatione *indicatam sibi à Peireskio itinerariam Tabulam operi suo pernecessariam.* Ea verò est, quam M. Velserus ex Pentingerorum Bibliotheca eruit (editis priùs, & commentario illustratis schedulis duabus, fœlici quadam sorte repertis) quamque Abrahamus Ortelius post desideria longa obtinuit, & Ioanni Moreto evulgandam primùm reliquit, Petrusque Bertius, non sine Peireskii consilio,

Ptole-

Ptolemæo ſuo appoſuit. Inſuper varia fuêre officia, quæ pleriſque exhibuit. Veluti Joanni Mocenico, cui cimelia rariſſima fuerant Venetiis furto ſublata: Claudio Menetrio Veſuntino, rei antiquariæ ſtudioſo, & à Chiffletio literas habenti; Kufflero cuidam Drebelſii affini, & Microſcopicæ fabricæ perito, pergenti in Italiam: & aliis oppidò quam-multis. 1622.

Inierat jam annus alius, erátque Februarii dies duodecima, cùm Cancellarium Sillerium inviſens, coronámque virorum illuſtrium, eruditorumque offendens, admonuït Nivem decidere, quæ ſexangula, ſeu ſtellata foret. Re obſervata, omnibuſque quaſi prodigium habentibus, ediſſeruït rem eſſe magis, quàm crederetur, familiarem. Scilicet aliquoties per ſingulas hiemes ningere ſimilibus ſtellis: ſed neminem advertere, tum quòd plerumque eæ ſtellulæ in flocculos quoſdam inconcinnos abeunt, tum quòd decidentes ſolitariæ, vel humeſcentes citò evaneſcunt, vel commiſtæ citò confunduntur. Ac mirabilem quidem eſſe contexturam illam ex virgulis tribus ſeſe interſecantibus, adeò ut appareant ſex radii ex uno quaſi centro prodeuntes: ſed mirabile minùs non videri, radios illos nunc eſſe nudos, nunc quaſi foliatos, arboreſcenteíſque, nunc quaſi inſertos in modiolum, aliaque id genus, quæ ab amico acceperat. Illum fuiſſe aliàs conatum cauſſam reddere, tum candoris Nivis, ex bullulis lucem reflectentibus; tum formæ ſtellatæ, ex ſex triangulis æquilateris, in quos circularia ſponte naturæ conformantur: ſibi verò nihil viſum probabilius, quàm creari, formarique Nivem ex ſeminibus propriis; ut lapidum quoque varia genera eodem ſemper modo, non ſecùs, ac plantæ, animaliaque figurantur. 1623.

Requiſivit tunc aliquis, num fortaſſis hæc ſemina fertilitatis anni eſſent cauſſa, teſtantibus agricolis uberiorem eſſe agrorum proventum, ubi nix diutiùs incubuerit. Ipſe excepit, alia Nivis, alia plantarum ſemina eſſe; nec provenire iſta uberiùs, quòd nix ſua pinguedine, ut vulgò putant, agros fœcundet; ſed quòd prodeunteis ex imò terræ pingueis halitus reprimat, & in alimentum ſatorum convertat. Id intelligi, quòd eiſdem exſiſtentibus calidis, nix infernè ſic ſolvitur, ut locum faciat ſuccreſcentibus plantis, incruſtetur fornicetúrque, &, ſuccedente veris tempore, per latera montium in ingenteis moleis diſrupta excedat, provectamque herbam interim relinquat.

1623. Facta exinde est occasio disserendi de vi aquarum in quas nives resolvuntur; adeò ut jam Nili exundatio germanam hanc caussam agnoscat; & cùm ipse dixisset non totam hanc aquam in torrenteis effluere, sed quadam ex parte etiam imbibi, scaturiginibus fontium adaugendis, quippe & Fontem Vallis-clausæ non uberiorem modò tunc erumpere, sed aliquantulùm etiam conturbari; pergratum fuit toti coronæ audire illum paullò copiosiùs de origine Fontium disserentem.

Tum verò sententiam exponens, qua constantiorem non habuit, declaravit sibi nunquam visum originem Fontium ex mari, aut ex aëris in aquam conversione esse, sed deberi prorsùs aquis pluviis (adde & quidpiam nivalibus) quæ longè, latéque decidentes ita combibantur, ut in terram penetrent, quousque incurrant in varia receptacula, quorum sit fundus ex lapide, argilla, aut alia materia aquæ continendæ idonea; quæque infernè desinant in eas meatuum angustias, ut collecta aqua sensim effluat, suppeteréque adeò possit in dies, in menseis, in annos. Argumento esse, quòd insignes quæque scaturigines sint ad radices montium; in quibus, quòd sint rupei, pleraque interiùs exsistant ejus generis receptacula, in unum tandem concurrentia: & quæ in locis planis visuntur, ex montium procùl positorum receptaculis per subterraneos ductus deriventur. Posse quoque eadem ratione scaturire aquas non longè à verticibus inferiorum quorundam montium, quòd nisi illis sufficiant receptacula propria, possint per simileis meatus ex receptaculis editiorum montium deduci; cùm aqua tantundem refluere sursùm, quantum effluere deorsùm valeat. Unde & ratiocinabatur, neque in continente, neque in insulis, quæ haud dubiè superficie maris elatiores sunt, scaturigines exstituras, si ex mari deducerentur; quòd aqua non altiùs emergat, quàm demersa fuerit. Nam aquas quidem in summis ipsis summorum montium verticibus, quod vulgò dicunt, scaturire, idipsum fide plane carere; nullis nimirùm testibus exsistentibus oculatis. Caussam proinde quare æstate, & per siccates præsertim diuturnas Fontes inarescant, aut valdè minuantur, non aliam posse assignari, quàm quòd aquæ jam memoratis receptaculis contentæ, vel omninò effluant, vel paucæ supersint. Inde esse, cur redeuntibus pluviis Fontes rursus scaturiant; quasi oppletis denuò receptaculis, non per leveis quidem,

dem, aut raras; ſed per inſigneis, continenteis, & complurium dierum, atque menſium pluvias. Verum autem eſſe, quod Scriptura refert Originem fluminum, atque adeò fontium ad mare; ſed nempè quatenùs ex mari partim aperto, partim ſubingreſſo in ſpecus, ductúſque ſubterraneos, evehuntur vapores, qui in pluvias verſi, originem fontibus, ac fluminibus expoſitam faciant. 1623.

Senſit deinde neceſſitatem diſcedendi incumbuere; quocirca edi demùm conceſſit, cum facta ſibi à Pignorio nuncupatione, Opuſculum illud de Magnæ Deûm Matris, Attidíſque initiis. Id quia continebat interpretationem Symbolorum eminentium in manu quadam ærea Tornaci inventa, & à Dionyſio Villerio cum Peireskio communicata; inſtiterat à tribus jam annis, ut mutatam dedicationem ad Villerium ipſum Pignorius referret. Impetrare cùm non potuiſſet, differri diutius editionem noluit, agente cum ipſo Pignorio his verbis. *Tibi ut inſcribam, multa faciunt; ſed imprimis humanitas tua ſingularis, quæ me totum penè quotidianis beneficiis ita devinctum habet, ut mihi non ſuperſit ampliùs, quod meum jure poſſim appellare. Deinde vis omnigenæ eruditionis tuæ, quæ antiquitatem omnem, & quicquid uſpiam præclari eſt, animo, & ſtudio es mirificè complexus.* Imprimi etiam procuravit Georgii Raguſæi Epiſtolarum mathematicarum, ſeu adverſus arteis divinatrices libros duos, quos à Paulo Gualdo acceperat, quóſque cariſſimo ſibi Hannibali Fabroto, memorato ſuperiùs Anteceſſori Aquenſi, Pariſiiſque per id tempus agenti, reliquit. Sic ſollicitè animum intendit, ut opera Varii adauctiſſima ederentur: quod quia non potuit ante diſceſſum, ut optaverat, perfici, ideò abſolvendæ editionis curam univerſam Ducheſnio commiſit. Sic repetitam, adauctamque editionem poëmatum Cardinalis Barberini ſemiperfectam relinquens, totam penes Viaſſium, tum agentem Pariſiis, operamque ultrò pollicitum, ſollicitudinem depoſuit.

Quod illum porrò ita adegit ad maturandum reditum, fuit ætas, ac morbus ingraveſcens Patris. Et expectaſſet tamen autumnum, niſi ex quadam deſtinatione, ac neceſſitate tranſituro per Aquitaniam, ut Abbatiam viſeret, præoccupandum fuiſſet tempus. Diſceſſit ergo menſe Auguſto, hoc eſt poſt menſeis aliquot ſupra ſeptennium Pariſiis exactos. Aureliæ cùm foret, accepit Româ à Debonæro literas, renuncianteis electionem Cardinalis Barberini in Pontificem

Maxi-

1623. Maximum, nomine Urbanum octavum. Ea re gavisus, scripsit illicò ad Pontificem epistolam gratulatoriam, quam illi fuisse incundissimam neque ipse Debonærus, neque Aleander reticuerunt. Minimè verò etiam reticuit Pontificis Nepos Franciscus, qui Cardinalis Barberini cognomentum deinceps tulit; quique incumbit continuò artibus bonis promovendis, eruditorum fautor eximius, ipséque captus omnium studiorum in genuorum illecebris. Ille ex eo tempore usque, ut à Peireskio crebras accepit, ita & dedit literas, non eruditionis minùs, quam humanitatis, & amoris plenas.

Aureliâ discedens habuit inter alios ex suo comitatu memoratum Joannem Lombardum, cui à septem annis impetraverat, & ne cogitanti quidem miserat diploma antigraphiæ, cognitionisque Regiorum, & publicorum per Provinciam ædificiorum. Destinârat illum Reginaldus parens, qui sollicitaret discessum; Peireskio verò jucundum fuit socium habere itineris, quòd illius industriam utilem forè existimârit. Heinc præstò habere semper debuit calamum, chartam, regulam, circinum, ceram, sulphur, & id genus alia, ad delineandum, conscribendum, adumbrandum, exprimendúmque ectypis, & apographis, quicquid viseretur adnotatu dignum. Et apud Andeis quidem exprimi potissimùm voluit icones Principum Andegavensis stirpis, quales obtineri potuerunt ex vitris, Ecclesiisque tam S. Mauritii, quàm Franciscanorum. Turoni diutiùs moratus est, quòd præter alia quamplurima, detentus fuerit potissimùm S. Martini Tabulariis, in quibus diplomata Regum, aliáque acta perantiqua. Circa Abbatiam, totus fuit in suadenda reformatione, destinandáque instauratione ruinarum insignium, quas Monasterium fuerat per bella civilia perpessum. Nimius sanè forem, si enumerarem quæ innumera observavit itinere deinceps toto, quæque est consequutus honoris, ac benevolentiæ testimonia Burdegalis, Tolosæ, cæteris in locis, in quibus nemo fuit dignitate, aut eruditione conspicuus, qui non illius frui conspectu, colloquióque desiderârit.

DE VITA PEIRESKI I,

LIBER QUARTUS.

1623.

Ctober jam erat, cùm domum accessit plurimis quidem exspectatus, sed Patri potissimum, per id tempus meliùs habenti. Non longè autem à reditu Diploma Curiæ exhibuit, quo à Rege permittebatur perseverare in functione dignitatis pristinæ, seu exercere sæculare, laïcúmque, ut vocant, Officium; tametsi factus Abbas induisset Ecclesiasticam personam. Ipsa verò Curia non modò assensit, sed unanimi etiam Senatusconsulto decrevit, ut jam admissus in primam Classem, in ea perpetuò consisteret: neque, ut fieri per vices solet, ad minus Auditorium, quod appellant Turriculam, & in quo de criminibus ferè cognoscitur, rediret. Ac obtinuit quidem præthereà Rescriptum à summo Pontifice, quo capitalium facinorum interesse judiciis licuit (nempe in majore quoque Auditorio selectiora quædam dijudicari mos est) attamen illo nunquam est usus; sed semper, quotiescumque ventum ad disquisitionem fuit, & duo, vel tres calculi in capitalem ierunt pœnam, solitus est pedem efferre, neque conferre symbolum.

Musæum quamprimùm aperuit, consternatione maxima fuit, ubi capsam non reperit, in quam conjecta reliquerat omnia ex Cimeliis rariora. Subducta nempe unà fuerant aurea antiqua numismata pondo coronatorum mille; ex cælatis gemmis mille, ac ducentæ, prætereaque nonnulla alia. Desideravit autem præsertim inter nummos quidem, Talentum Ægyptium, seu Arsinoën Philadelphi, pondo coronatorum decem; & Solidum aureum Ludovici Pij, quem, ut jam antè diximus, singularem opinabatur: ex lapidibus

 dibus

1623. dibus verò cælatis Prasinum quendam, cum capite, epigraphéque Servii Sulpitii; & Onychem jam aliquoties memoratam, cum capite Aëtionis Regis Ciciliæ, & tiaræ Phrygiæ ornamento. Dolorem adauxit, quòd non ausus fuit in illum inquirere, quem furti reum suspicabatur. Id scilicet non poterat, quin jactura Patri innotesceret, qui bona fide uni civium familiari, domesticóque putandæ è fenestra vineæ crediderat Musæi clavim: verebatur autem ne Patri indicata perfidia morbum illius exacerbaret. Cavit proinde sollicitè, ne quid perveniret in ejus notiam; imò requisitus ab ipso, num se omnia probè haberent, probè se habere respondit.

Non destitit tamen aliunde sagacitate singulari subolfacere distractarum rerum vestigia. Heinc, ne recenseam quo studio, quo silentio, qua cautione adhibita, missitaverit quoquoversùm literas, & amicos fidos; ea demùm fuit fœlicitate, ut rerum, quæ erant cordi maximè, recuperarit præcipuam partem. Gemmas certè obtinuit, ac in iis Aëtionem, & Servium Sulpitium: sorti autem bonæ tribuebat, quòd neutram auro circumornasset, alioquin enim simùl periissent cum aliquibus aliis, quibus aurum fuerat loco lenocinii. Sic longo pòst tempore habuit Talentum Ægyptium, seu Thebaïcum, cujus caussâ ipse ab initio concesserat frustrà Massiliam. De Solido autem Ludovici Pii, quòd recuperaverit, nunquam memoravit.

Tenuit diu jacturà illa renuntiata amicos anxios; ex quibus fuêre, qui condolentes, congratulati aliunde fuerint, quòd revixisse videretur. Nempe rumor de ejus morte disseminatus fuerat; & primùm quidem Parisiis, per nebulonem nescio quid rei inde consequi meditantem. Ipse verò quamprimùm potuit, repertorum securos jussit; se quod attineret, optare tàm benè optimo Camdeno quàm sibi foret vita superstes.

1624. Postquam nonnihil ab hisce curis interquiescere licuit, ad suum genium reversus est. Testis esto vel unus Grotius, qui, novo statim anno ineunte, *Non otior*, inquit ad illum scribens, *sed in illo de Iure Gentium opere pergo, quod si tale futurum est, ut lectores demereri possit, habebit quod tibi debeat posteritas, qui me ad hunc laborem & auxilio, & hortatu tuo excitasti.* Et statim, *Pergis autem tu obligare me, cùm incommodis meis nunc quoque & tam bona fide tangi ostendis, & qui præsens præsidio solebas esse, nunc absens es solatio. Ego verò, vel per te unum ita sum Galliæ obstrictus,*

ut ad ultimas humanæ potentiæ metas trudi malim, quàm sedem hanc deserere. Ac rursus, *Literas dedi nihil quidem continenteis illas, quod te scire attineat; sed testeis tamen ejus, quod tibi debeo, sempérque debebo gratiæ, pro tot summis in me adjuvando, ornandóque beneficiis.* Id porrò Opus de Jure Gentium, cujus Grotius heic meminit, non videtur aliud à præclaro illo, quod de Jure belli, ac pacis, anno pòst in lucem emisit. Cùm Peireskium certè exemplo donaret, literas adjecit, ex quibus hæc non pigebit excerpere. *Accipe jussis Carmina cœpta tuis, ait Poëta. Ego verò, Peiresi amplissime, non carmen, sed librum tibi mitto, tuo hortatu, tuísque auspiciis cœptum. Adderem, quod ipsa hæc mea in Gallia habitatio non parùm tibi debet, quo conciliante in virorum maximorum notitiam perveni: ita ut hoc quoque titulo, si quid inde fructus, nascitur, id à te possit vindicari. Si dicam magno mihi dolori esse, quòd tuo conspectu, tuísque colloquiis frui non licet, dicam quod verissimum est; sed huic damno solatium aliquod adhibet V. N. frater tuus, frater sanè, non naturâ tantùm, sed morum humanitate, qui, &c.* 1624.

Prætereo autem studium, quo ipsius Grotii iconem Duvrisii manu habere expetiit; & fœlicitatem, cui vertit, habere simùl Claudii Salmasii, Petri Puteani, Hieronymi Bignoni, (magni bonarum literarum, & arcis legum, ac justitiæ apud Senatum luminis) aliorúmque amicorum. Miserat ipse priùs ad Puteanos earum exempla, quas habebat, Vincentii Pinelli, & Jul. Cæs. Scaligeri, missurus quoque Paschalini, Portæi, Pacii, Camdeni, Lobellii, Barclaii, Marani, cæterorum plurium. Quoniam Iconum incidit mentio, addere sanè illas licet, quas per idem tempus obtinuit tam Pontificis Maximi, quàm Cobellutii, & Barberini Cardinalium. Effigiem simùl Virginii Cæsarini optaverat; verùm prævenit pictorem mors, ac tum quidem penè, cùm Peireskius ageret gratias, ob missum exemplum Sagiatoris, hoc est Libripendis Galileani, operis nempe de Cometis, quod adversus libram Astronomicam Lotharii Sarsii (seu, ob literas permutatas, Horatii Grassii) Galileus condiderat, inscripserátque ipsi Virginio.

Adhæc, non est sanè oblitus factæ pridem Pontifici, circa habendas aliquas B. Magdalenæ Reliquias, pollicitationis. Quippe quòd paucis antè annis populus San-Maximitanus seditione facta obstitisset, ipse tunc & Regis imperio, & Senatus auctoritate, & Præsidis

1624. primi præsentiâ, & Latrunculatoris, ac satellitum stipatione usus, obtinuit tandem, quod Pontifex pro sua pietate expetebat. Heinc habitæ sunt nomine illius à Cardinali ingentes gratiæ; testante aliunde quàm gratam habuisset commendationem ab ipso factam, cùm aliorum Gallorum nobilium, tum maximè Thuani illius, cujus suprà meminimus, quique post lustratas regiones occiduas, etiam orientaleis invisere meditabatur.

Plurimus adhæc etiam fuit in procurandis negotiis Regiensis Episcopatus, quo eximius Cardinalis Guido Bentivolus pro Regis voto fuerat donatus. Fecit verò pro amicitia, quam insignem cum illo fovit, ex quo advenit Nuncius in Galliam, & Roberto Cardinali Ubaldino, qui Peireskium quoque maximoperè amârat, successit. Non tacendum verò quod intereà Cardinalis Bentivolus ardentissimè intercessit, ut ex prædivite Scipionis Cardinalis Burghesij Cimeliarchio obtinerentur, & ad Peireskium transmitterentur moduli varii ponderum, mensurarum, aliarum rerum. Erat Romæ id temporis Claudius Menetrius jam nominatus: ipse autem misit, simúlque adjecit pondera pleraque antiqua, cùm modulis, ac ectypis; neque deinceps desiit mittere & numismata, & quæcunque alia vetustatis monumenta quovis pretio eruere, & acquirere Romæ potuit.

Totus prætereà penè fuit in exhibendis officiis laboranti graviter Patri. Cùm dolores verò illius nonnihil sedati per æstatem viderentur, divertit Belgenserium, unde priusquàm regrederetur, concedere Tolonum voluït ad Corallii expiscationem. Id nempe raris quidem locis in nostro mari nascitur; sed angusto præsertim spatio, quod à Cithariste promontorio non ampliùs, quàm duobus Provincialibus milliaribus distat. Et quoniam accepit tempestatem esse illi eruendo opportunam; ideò naviculam conduxit, virósque delegit idoneos, à quibus deduci sese observavit, quousque certis quibusdam montium, colliúmque cacuminibus in eandem lineam coire visis, subindicatus locus fuit. Tum demissa per funem cratis, seu mavis, crux lignea, cum appensis retibus, quamprimùm hærescere fundo deprehensa est, variè toto tractu detorta, diducta, devoluta est, ut plantæ Corallinæ retibus implicarentur. Ubi id actitatum satis, machina sursùm educta est, animadversúmque retia disrupisse, avexisséque plantas Corallii non paucas, unà cum plerisque fragminibus siccis, putri-

dis,

dis, cariosis, ut putà quæ aliàs evulsa, aut relicta fuissent, aut inter ab- 1624.
ducendum retia, decidissent. Quæ plantæ porrò tunc avulsæ, eductæque fuerant, neque rubescebant, neque tersæ erant, nisi detracto cortice; molles aliunde, tactuíque cedentes ad ipsa cacumina, quæ rupta, pressaque, emittebant lac, ficuum instar, & compressione desinente, apparebant interpunctæ tenuïbus foraminulis, seu quasi vacuis venulis, quibus lac illud fuerat emissum. Id quoniam admonitus est esse admodùm causticum, idcircò sollicitè cavit, ne cutis ipso attingeretur. Et quia rogando didicit id esse instar seminis, adeò ut contingens quidpiam solidum veluti concham, lapidem, aliud, cohærentem illi plantam generet; ideò conjecit quemadmodùm Pisano illi Cranio supercreatum corallium fuisset. Fuêre, præter Corallii plantas, aliæ quoque multæ, & quam-multa etiam animalcula implexa, ac speciatim Limax sine cochlea, sive testaceo cortice. Eam verò totam congeriem translatam Belgenserium immisit in furnum, ut exsiccaretur, asservareturque. Deprehendit autem Limacem effusam in liquorem purpureum, & quicquid erat contiguum, tinxisse colore purpuræ perfectissimo: quamobrem ansa illi est facta subdubitandi, num ea fortè esset vera Purpura, ísque liquor germanum Ostrum, quo, seu Murice Tyrio, tinctæ olim vestes leguntur.

Reliquo, & sequente anno qui fuit sæculi vigesimus quintus, di- 1625.
scedere prorsùs à Patre non potuit, nisi quantum necessitas ad exhibendum Legato exegit. Eo nempe anno Pontifex, propter Reipublicæ Christianæ negotia, destinavit Cardinalem Barberinum in Galliam, ísque sub veris initium allapsus est Provinciæ oris. Appulsurus erat Massiliam; verùm tempestate cogente Tolonensem subiit portum, indéque pergens Avenionem Aquis-Sextiis fuit transiturus. Occurrit verò Peireskius ad tertium, aut quartum milliare, nihilque non egit, ut decretis ipsi pro dignitate honoribus civitatem ingrederetur: at ille certo consilio prætergrediendum censuit, divertereque Lambisci maluit. Inde sequente die profectus Avenionem cùm accessisset, consequutus illum Peireskius non est: sed quarto demùm die adfuit, deducto Aleandro vetere amico, quem oppiparè exceptum detinuerat intereà domi. Aleander nimirùm adscitus in Cardinalis familiam, è comitatu ipsius erat, unà cum nobili Equite Cassiano à Puteo, qui profectò quantus vir siet, eruditi, boníque omnes ipsi devincti, Romæ

 loquun-

1625. loquuntur : itémque cum illo aliquoties memorato Debonæro, quem cùm ob propria merita, tum ob Barclaii memoriam satis complecti nunquam potuit: ac rursùs cum Ioanne Baptista Donio, eruditionis profundæ viro, quem Cardinalis habere voluit à Latinis Epistolis: & cum viro omnino bono Ludovico Aubrio Menilio Parisino, cuius fuerat varia officia tam Parisiis, quàm Romæ expertus. Ac fuêre quidem alii plerique; sed speciale is tantùm Peireskii amicos commemoro.

Fuisset deinde Peireskius Cardinalem lubens sectatus; statuerat enim nec Parisiis, nec totâ Galliâ dimittere: sed repugnavit pietas, quæ Parentem deserere acerbissimè vexatum prohibuit. Cùm esset verò Frater Parisiis, dedit ad illum literas, hortatusque est ut obsequium, quod ipse non poterat, cumulatissimè exhiberet. Dedit & ad varios amicos, ac nominatim ad Rubenium, pergulam Luxemburgicam Palatii novi Reginæ Matris pictis Tabulis adornantem: quòd nosset illum pro ingenii fœlicitate, suavitatéque, & pro rerum exquisitarum uberrima copia mirè placiturum. Ipsi, ut à Patre rursùm non abesset, non postrema caussa fuit, quòd duo illi Medici, quibus salvis benè semper sperare erat solitus, superstites ampliùs non forent. Siquidem Jacobus Fontanus, cùm ipse esset adhuc Parisiis, extremum diem obierat: Antonius verò Merindolus à superioribus proximè Natalitiis concesserat fatis.

Quo loco obiter dicendum, vix quicquam potuisse ad dolorem accedere, quem ex hujus morte Peireskius concepit. Quippe & rara eruditio, & lenitas morum eximia, & diuturna consuetudo, & humanissima officia, jampridem amicitiam conciliaverant non vulgarem. Non addo verò quid ad illam contulisset Peireskius: id enim potiùs intelligendum ex testamento Merindoli, quod est in Operum ipsius nuncupatione expressum. Scilicet illeic declaravit velle se quidem opera sua sub Regis Christianissimi præsidio mittere in lucem: *Veruntamen,* inquit, *sepositum velim Tractatum de Febribus, eo quidem nomine, ut nomen mihi carissimum in fronte præferat, videlicet D. Nicolai Fabricii de Peiresc, in supremo Aquensi Senatu Consiliarii Regii, & Abbatis Guistrensis, omnibus florentissimæ fortunæ, & absolutissimæ doctrinæ virtutum comitatu stipatæ subsidiis, atque ornamentis instructissimi. Hunc enim virum, in quo veteris vestigia recti, & mores video ductos meliore lapillo, semper inter ingenii mei patronos habui; proindéque*

déque huju libelli consecratione, tanquam obligatoria syngrapha omnibus testatum cupio, quot, quantísque nominibus ipsi me devinctum esse consitear. 1625.

Ad Patris morbum ut redeam, sesqui-annus erat, ex quo præter vesicæ, ac renum dolores, conflictabatur cum Podagra pertinaciter hærescente. Tum verò ab uno, aut altero mense eò morbus evaserat, ut ex pedum articulis extraherentur lapilli, ac tantâ quidem copiâ, ut asservati per octo menseis potuissent molem conficere ipsis pedibus non minorem: & quoniam vix unquam poterant avelli, quin nervorum, ac tendinum extremæ partes discerperentur, evenit, ut intra id tempus, gangræna quinquies invaserit. Peireskius porrò continuò adfuit non remedia modò, ac regimen victus consultans, præscribénsque cum chirurgis, ac medicis; sed simùl etiam omnia apparans, tractansque,& quicquid Pater ore sumebat, manu propria semper ministrans. Id videlicet caverat, Patérque ita suave habebat, ut non lenimen doloribus efficaciùs experiretur. Cùm sic autem foret assiduus adeò, ut, nisi urgentibus in Senatu negotiis, à latere Patris non discederet, mirum non fuit, si ipse, præter frequentem stranguriam, hæmorrhoidas ita irritârit, ut ad eam partem subnatus fuerit importunissimus tumor.

Eo laborabat jam graviter sub Octobris initium, cùm imminentem reditum Cardinalis Legati accepit. Dilatis ergo remediis, præscripsit primùm quo Pater foret continendus regimine, ac Legatum deinde Avenionem convenit. Cùm Pater verò præscriptas metas aliquantulùm excessisset, incidit statim in catharrum, de quo Medici desperantes revocandum mox Peireskium censuerunt. Nuncio accepto, is rediit, sed Patrem ita collapsum invenit, ut continere spiritum duos duntaxat dies potuerit. Obiit ergo bonus ille, magno optimi filii luctu: sed testari luctum diu non permisit accessus Legati, quem Laribus suis excepturus fuit. Quippe efferebatur funus, cùm ecce renunciatum est propè jam Legatum adesse. Quare pompâ domum reductâ, excessit confestim, & vix ad milliaris dimidium advenienti Legato occurrit. Is,cæremoniis in Ecclesia ritè, & ex more peractis, ingressus est Peireskii domum; cujus stupendum fuit totam faciem ita momento immutatam, ut quæ aulæorum atrore, ob excessum Patrisfamilias, mox antè præferebat luctum; illicò aliorum rubore, propter accessum hospitis,demonstraverit effusam lætitiam. Confestim etiam,

post

1625. post salutem ab universo Senatu, omnibusque aliis civitatis ordinibus dictam, mensæ ita fuêre instructæ, ut excogitari non potuerit apparatus magnificentior. Octo profectò cœnaculis tempore eodem, & absque ulla confusione est ministratum: suspiciendúsque admodùm fuit excelsus viri animus, cujus providentia non potuerit consternatione exturbari. Mensis remotis, voluit Legatus etiam Musæum invisere, & suaveis horas ducere familiari colloquio, singularibúsque rebus inspectandis. Hûc spectat illud Viasii in Panegyri ad Urbanum octavum.

—— sic vidimus illum
Post reditum à Francis, Peiresi ad vota receptum,
Illustreísque domos, quas virtus, priscáque laudum
Nobilitas, Musæque fovent, & quicquid Athenæ,
Romáque, post veteres potuit servare ruinas,
Intus adest, meritúmque illeic se subtrahit ævo.

Abscedentem cùm deduxisset, concedendum fuit Riantium, ubi prætextu paternæ mortis subditos moliri res novas audierat. Iis utcumque compositis, ventóque adverso Legatum intereà ad Toloni portum detinente, iterum illûc ipsum convenit, obtulítque duas Capellas auribus promissis, adeóque oblongis, ut capite vel leniter depresso, con-
1626. tingerent terram. Hacce Legatione functus Cardinalis occœpit statim aliam ab ineunte sequente anno. Scilicet profectus in Hispaniam est; sed vi tempestatis aliquoties in oris Provinciæ retentus. Hæsit verò, commoratusque præsertim est ad Turrim Buquiam, quæ prostat in ingressu plagæ Martigiæ, seu Coloniæ Maritimæ; adeò ut Peireskius rescire, conveniréque ipsum potuerit. Et certè grande illi solatium; quando præter aliquot dierum jucundissimam consuetudinem, libri etiam allati sunt, quorum lectione tædium levaret. Cætera inter, fuêre nonnullæ marini æstus observationes, quas Peireskius non ita pridem fieri procurârat per Antonium Natalem, Provincialem medicum in Aremorica versantem. Cùm eæ Legato mirè placuissent, pollicitus est operam, ut fierent similes complures. Ultrò etiam promisit se, quicquid in ea Legatione singulare occurreret, cum ipso communicaturum, ac nominatim effecturum, quod ille maximè expetiit, ut exscriberentur Epitaphia, & fierent icones Barcinonensium Comitum, præcipuéque Alphonsi Casti.

Rediit

Rediit porrò Peireskius domum rheumate insigni laborans; ídque præter renum dolores, incommodaque alia à morbo usque Patris contracta, quæ nocteis insomneis deinceps creârunt, & ne in ipso quidem lecto permiserunt conquiescere. Inter cætera levamenta, non postremum duxit ex libris, quos amici varios miserunt, & inter quos fuêre nonnulli mentionem ipsius facientes; veluti Glossarium Archæologicum, continens voces Latino-barbaras, auctore Henrico Spelmano Anglo, qui in operis præfatione, *Si ad exteros*, inquit, *abeam, non me leviter incitârunt nobilissimus apud Gallos Nic. Fabricius Peireskius, Regiæ Majestatis à Consiliis in Senatu Aquensi, Hieronymus Bignonus, &c.* Ubi notandum est Bignonum, & quos prætereà ille citat, excitatos fuisse à Peireskio, ut Spelmanum ad operis editionem sollicitarent. Itémque Notæ Pignorii in Vincentii Cartari librum de Deorum imaginibus; ac rursùs ejusdem Epistolæ Symbolicæ, in quarum vigesima nona Pignorius recitat Peireskio Epistolam Marsilii Ficini de caussa amicitiæ inter se, & Bembum, eodem die natos, ex Codice, qui fuerat in Bibliotheca Pinelliana, *quam tu, & ego*, inquit, *florentem olim vidimus.* 1626.

Non postremum etiam quæsivit ex variis antiquitatis monumentis, quæ Aquas-Sextias transferri voluit. In iis præcipuum fuit Lectisternium, seu tumulus marmoreus elegantissimæ structuræ, cui prope Brinoniam eruto, & ad se convehendo tum specialem currum, tum viginti industrios, lectósque viros destinavit. Hoc certè opus tanti fecit, ut Rubenium posteà discedentem in Hispaniam, non potiore ullo ad se lenocinio, quàm illius inspectione invitandum censuerit; & cùm in eo figuras quasdam seu vetustate, seu injuriâ malè affectas observasset, habere Roma voluerit ectypum gypseum alterius, in quo visas sibi figuras consimileis notaverat, ut illarum instar curaret restitui. Allevamento quoque fuit Barbleus quidam Coloniensis, juvenis industrius, & Medicinæ etiam peritus, qui ipsi fabricatus est chartaceas sphæras omnimodas, hoc est juxta hypotheseis Ptolemæi, Copernici, Tychonis, aliorum. Non omittendum, fuisse quoque magnopere exhilaratum consuetudine perhumana Jacobi Lorini è Societate JESU, Psalmorum Commentatoris, qui cùm priùs Româ rediisset, Avenione ad ipsum venit, & autographo quodam Bellarmini donavit. Tandem, ut mentem diverteret, legit per id tempus quod tum è prælo primùm prodibat, Arelatense Pontificium, auctore Petro Saxio ejus

1626. Ecclesiæ Canonico. Plurimùm verò fuit indignatus, quòd ille, studio nescio quo, affectasset elevare Principum nostrorum jura, & non modò non reposuisset quæ opponi potuerant, sed interdum etiam tentasset præter fas illa enervare. Quamobrem non interquievit, donec placito Curiæ libri evulgatio prohibita fuit.

Paullo jam meliùs Peireskio erat, cùm post literas varias & à Cardinali Legato, & à Puteano Equite, & ab aliis Madrito acceptas, admonitus denique est Cardinalem rediturum, transiturúmque Massiliâ initio Septembris. Itaque, sanitate licèt parùm firma, illûc accessit, Cardinalísque appulsum aliquot diebus exspectavit. Frustra id tamen; quoniam ille vento fruens secundo prætervectus est, substitítq; solùm nonnihil Toloni; undè rariora quædam ex iis, quæ ex Hispania advehebat, cum excusatione Aquas-Sextias misit. Ea Peireskius cùm accepisset, gratias egit per literas, quibus aliunde Christophorum Puteanum professione Carthusiensem (quem aliunde & eruditio, & morum innocentia poterat satis arguere Parisiensium illorum fratrem) studiosissimè cõmendavit. Non refero autem quàm gratam hujusmodi commendationẽ Cardinalis habuerit: nam & ipse Puteanus scripsit imparem se esse, qui exprimeret quam propterea benevolentiam, comitatémq; fuerat expertus. Subjungo potiùs ipsum Puteanum haudquaquam degenerasse à necessitudine fraterna cum Peireskio arctissima; quandò nullum officii genus pręstare unquam potis fuit, quod non ultrò pręstiterit.

Memorari verò heic debet commendatum sub idem tempus Josephum Mariam Suaresium Avenionensem, pereruditum juvenem, eúmque propterea in familiam Cardinalis adscitum fuisse. Nec reticendus Lucas Holstenius Hamburgensis, eruditorum ocellus, qui est etiam non longè pòst in eandem adscriptus familiam, cùm illius virtus Puteanis commendantibus innotuisset Peireskio, & commendante Peireskio ipsi Cardinali Parisiis Legato. Uterque sanè est deinceps testatus gratitudinem, literísque frequentibus, atque eruditis benevolentiam demeruit: Peireskius verò nullam unquam, quin gratificaretur utrique, occasionem prætermisit.

Vexavit rursùs per hiemem rheumatismus, & renum dolor; nec desiit tamen propterea literas varias conscribere, sed ad Puteanos potissimùm, quorum operâ prædicabat se cominùs conspicere, quæ gererentur in mundo, ut Telescopiorum subsidio eo, quæ in cœlo procùl

latent.

latent. Inter alia verò caussam edisseruit, cur constituti pridem Census 1626.
deminuti jam tantopere forent. Cùm enim, inquit, proavi, majoresque nostri illos florenis exprimerent, qui tum temporis erant aurei, solatísque nummis valore præstabant; effectum est, ut quia floreni tunc elocabantur duodecim solidis argenteis. census jam unius floreni non redimatur pluribus, quàm duodecim solidis; cùm tamen hi nostri ab antiquis illis sic degeneraverint, ut sextuplò aucti iis non æquipolleant. Dicendum nunc octuplò foret, ac brevi etiam decuplò: ut edoceantur, qui volunt census temporis lapsu non imminuendos constituendos, ne aut libris Turonicis, aut vulgari pecunia; sed frumento, aut alio simili proventu illos ęstiment, persolvendósq; stimulentur. Nam cùm semper sit eadem propè seu feracitas, seu sterilitas ejusdem telluris; debet quoq; caritas frugum constare eadem circiter: at pecunię usualis valor non pari ratione idē perseverat; sed decrescit continuò, ut superiùs est declaratū.

Intereà porrò Valavesius est reversus Parisiis, negotiaq; illa Riantiensia post insuperabileis tam multorum annorum liteis Transactione decisa sunt. Inibat tum sæculi annus vigesimus septimus, cùm ab ejus- 1627.
modi negotiorum sollicitudine respirans, constituit proximo justitio perlustrare Provinciam, ad congerendum inscriptiones tum nondum habitas, tum manu non satis vel fida, vel erudita descriptas; ídq; ut gratificaretur nominato jam Donio, qui paratum editioni habens ingens volumen Inscriptionum apud Gruterum non exstantium, optârat collectas ab ipso Provincialeis intexere. Et non est quidem nactus otium perficiendi quod destinârat: non destitit tamen propterea sollicitare Donium, ut eam congeriem emitteret, sperans intereà fasciculum Provincialium contextum iri; ac præferens ipsas ad calcem continua serie subjici (Hispanicarum scilicet instar in Gruteri volumine) quàm confusè interjici, ut in cæteris factitatum. Cœpit porrò exinde agere cum Donio non de inscriptionibus modò, sed, ut ille est reverâ multiscius, de ejus Onomastico, de opere Musico, de Convivalibus, de monetis Hetruscis, de Justinianeis quibusdam numismatibus, de generibus armorum Antiquis, & id genus compluribus.

Egit quoque sub idem tempus cum Nicolao Rigaltio Bibliothecario Regio, eruditionéque perrara conspicuo de solutione illorum Virgilianorum ænigmatum, circa eas Terras, in quibus inscripti nomina Regum nascuntur flores; & eas, in quibus cœli spatium non amplius,

1627. quam treis ulnas patet. Cùm verò circa illud prius, retulisset præclara quædam de variegatis floribus, tum circa posterius, quod solent interpretari de Puteo, meminit inter alia effossum Riantii fuisse puteum, è quo profectò oportuerit exiguum videri cœli spatium, cùm stellæ interdiù conspicuæ ex ejus fundo fuerint; oculis nimirùm ob profunditatem in tenebras quasi nocturnas immersis, pupillísque ob dilatationem (ut in obscuro fieri solet) admittentibus rerum etiam minutissimarum uberiores species.

Aderat tum recens Archiepiscopatui Aquensi Alphonsus Plesseus Richelius, præsul insigni eruditione, raraque pietate assumptus ex Carthusia; cùm Peireskius sese ab illo eximiè adamari sentiens, nulla non assiduitate, testationéque officii dignum se ipsius affectu probavit. Invisenti Massiliam comitem se illi addixit, eaque occasione illeic salutavit Gabrielem Albaspinæum Aurelianensium Episcopum, qui tum eò secesserat, ac meditabatur opus, quod & post modùm edidit, de Eucharistiæ mysterio. Meminit in eo aliquoties communicatorum à Peireskio Codicum, ipsum appellando delicium, amorémque literarum, & ornamentum Provinciæ. Fuit etiam Archiepiscopo non multò post adiutor strenuus, ut institueretur Cursor publicus, qui fasciculos literarum in singulas hebdomadas feredis deferens Lugdunum, paríque ratione inde afferens, etiam cum Parisiensibus hebdomadicum faceret commercium. Et diù quidem id exoptârat, aliquotiésque tentaverat, ut rem publicè utilem, & amicis gratam futuram: sed nemo ante eum Præsulem satis animatus ad id fuerat, neque comitia Provinciæ, ut impensas decernerent, potuerant unquam persuaderi.

Mira porrò fuit exinde lætitia, cùm eruditorum omnium, qui crebras à Peireskio expetebant literas; tum Puteanorum maximè, qui ea ratione potuerunt sæpiùs, faciliúsqne communicare quicquid aut recens cusum fuit, aut rerum novarum occurrit, ut ipse vicissim ad eos mittere quicquid ex Italia, Africa, Oriente toto impetravit. Quippe abheinc quoque commercium uberius, quàm antè, instituit cum Consulibus, Mercatoribúsque illeic ubivis agentibus, ut illorum operâ usus Græcos, Hebræos, Arabicos, cæterarum exoticarum linguarum libros nancisceretur.

Heinc statim aliquos obtinuit, ac nominatim ex Cypro præclarum

volu-

volumen περὶ ἀρετῆς, καὶ κακίας, Constantiani Porphyrogenetæ, continens excerpta ex Polybio, Diodoro, Nicolao Damasceno, aliísque historicis, ex quibus possent variæ auctorum nobilissimorum suppleri lacunæ. Incredibile autem dictu, quàm pro nihilo duxerit ducentas Turonicas libras numeratas in pretium, vel ex eo quòd est conjectatus ipsissimum esse exemplum, quod Imperator sibi habuerat, ob characterum formam, nitorémque, ob compactionis elegantiam, ob præclara carmina in illius laudem præfixa. Obtinuit quoque diù requisitas, & ex Vaticana etiam descriptas aliquot Assisias (sic appellant Comitia Christianorum Procerum à Palæstina recuperata) persuasus dudum, aliquod demùm in illis regionibus earum exemplum repertum iri. 1627.

Eodem circiter tempore scripsit quoquoversùm ad adjutandum Holstenium, meditantem nobilem manum Geographorum veterum nondum editorum proferre in lucem. Desiderabatur præsertim ab illo ἀνάπλοις Thracii Bosphori, auctore Dionysio Byzantio, quo Petrus Gyllius usus est; sed Latinè solùm, ac per particulas, in eo Bosphoro describendo. Et quia congruum existimavit, ut textus Græcus reperiretur inter Codices Bibliothecæ Cardinalis Armeniaci, è cujus familia Gyllius fuerat; idcircò Peireskius dedit operam, ut Episcopus Rutenensis totam Bibliothecam versaret, catalogúmque demùm mitteret, quo faceret fidem hujusmodi librum irrito conatu perquisitum fuisse. Quas putas proinde literas non dedit ad Apostolicos Nuncios, ad Oratores Regios, ad quoscumque novit eruditos viros (quos inter profectò speciatim dicendus eximius ille Tolosatum Antistes Carolus Monchalius, è cujus penu divite tot rari Codices educti) ut quomodocumque tandem certus fieret, ille-ne uspiam gentium exstaret. Et credibile sanè est vix exstare alicubi: quandò tantam viri sagacitatem effugit. Meritò quippe idem Holstenius, cùm ad illum scriberet, *Neque enim*, inquit, *quemquam mihi mortalium hactenus videre contigit, qui te antiquitatis cognitione superet, vel pervestigandi diligentia, & fœlicitate æquet.*

His dum vacaret, accepit librum à memorato superiùs Joanne Jacobo Chiffletio, jam tum Isabellæ infantis cubiculario Medico, de Portu Iccio Morinorum, è quo Julius Cæsar in Britanniam solvit. Et facilè quidem discessit ab ea sententia, qua ratum habuerat ejusmodi

1627. portum esse Caletum, seu Calitium; sed optavit tamen præclarum eum virum explorare uberiùs totam illam oram, ut quamvis acutè probasset portum illum Mardicum esse, videret tamen, ne oræ nobis superstiti foret vindicandus. Quem legimus certè ulteriorem Portum, interpretandum videri non interiorem, ut designetur interior plaga sub Audomaropoli stagnantibus aquis interstincta; sed magis occiduum, ut indicetur vicinior, undéque trajectus in Britanniam brevior. Cæterùm nihil gratius habuit, quàm quod simùl legit exstare ad lacunam illam Audomaropolitanam Insulas Natanteis, quæ veterina, & homines ferant, & quibus alni, salicésque lætis frondibus innascantur. Voluit proinde ut biennio pòst, cùm illâc iter facerem, spectarem illas curiosiùs, referrémque quicquid id esset. Præstiti autem, ac interim ramulum transmisi, quem decerpseram ex non humili salice, suo cum fundo simul natante.

Sollicitus etiam tunc fuit de observatione illius articuli, quo clandestina conjugia à Tridentino Concilio damnata sunt, neque interquievit, donec Judicibus quibusdam ordinis Ecclesiastici scrupulosioribus fidem fecit, illum non modò pro comitiis sanctione Regia confirmatum; sed specialibus etiam Synodorum hujusce Provinciæ Metropolitanorum decretis. Non addo quanto simùl ardore sollicaverit Aleandrum, ut seriò se accingeret describendo illi Terræ-motui, quo Aqulia concussa fuerat à die Julii penultima, & quo Septembri tandem mense Archiepiscopatus San-severinatium absorptus fuisse perhibebatur.

Non addo alia: refero solùm singularem modestiam, qua commutatam voluit nuncupati sibi libri Epistolam dedicatoriam. Complectebatur liber ille spiritualia quædam Sanctorum Diadochi, Nili, & Hesychii opuscula, quæ Aleander Fichetus ex Societate Iesu vir pereruditus, cùm Lugduni daret in lucem, nomini ejus inscripta voluit. Usurpârat autem Bibliopolæ nomen, neque se putârat hyperbole uti, dum commendaret Peireskium, cujus virtutem cùm Aquis-Sextiis profiteretur Philosophiam, publicéque concionaretur, perspectam jam habuerat. Verùm Peireskius ipse non tulit, sed missurus Romam quædam exemplaria (ut nihil novum prætermittebat) seponi jussit Epistolam, imprimíque aliam, quæ præfigeretur. Et nonnulla

ex

ex ea, quam suppressam voluit. *Regia Solis est mens tua, domus tua, bibliotheca tua, omnium ingeniorum orbis stellifer, in quo cœlestes imagines, in quo doctrinarum omnium, & doctorum hominum astra coruscant; ita ut non aurea, non argentea, sed stellata omnia videantur; stellati plutei, librorum stellifer ordo. Tu verò in medio residens complecténsque omnia, lumen omnibus fœneraris, decus addis omnibus, omnibus vitam quodammodo, æternitatem impartiris; ut ad te meritò libri omnes, qui genium habent, quasi quidam ignes sacri bonarum mentium de toto orbe, velut ad cœlum suum revolare gestiant, ibi lucem accepturi, reddituríque*, &c. 1627.

Epistola hæc revocat in mentem, quòd cùm exemplum Cœli Christiani à Ioanne Bayero affecti, & à Iulio Schillerio confecti sequenti anno allatum fuit, commendavit quidem Peirekius pietatem, qua illi vulgatis Planetarum nominibus substituerunt propria Adami, Mosis, aliorúmque Patriarcharum; indiderúntque duodecim signis Apostolorum vocabula, & Asterismis cæteris aliorum Sanctorum, rerumve religiosarum nuncupationes; præter figuras recens confictas, conditáque nova de iis carmina: sed institutum non comprobavit pervertendi, confundendíque quicquid cœlestis notitiæ à memoria usque antiquissima respersum est in omneis libros. Quanquam seriò non timuit, ne propterea Astronomi universam illam astrorum nomenclaturam immutarent; quoniam illicò perviderent nihil se inde adjutari, turbari verò quamplurimùm. Addebat pervetustos illos Schematismos siderum, tametsi prophanos, nihil officere Christianæ pietati; cùm & ipse olim observasset Vercellis hujusmodi imagines, à mille & ducentis annis fornici Ecclesiæ impressas. Denique optare, ut quæ solers manus novas istas cælaverat, Vercelenseis illas sua antiquitate commendabiles expressisset. 1628.

Longè sanè magis commendavit opus Tabularum Rudolphinarum, quod tum à Kepplero evulgatum est. Quippe quòd illæ deductæ forent ex novi Atlantis Tychonis Brahei acuratissimis observatis, haud malè opinatus est posse ex illis exquisitiorem cœlestium rerum notitiam; quàm ex quibusvis aliis haberi. Heinc quia id opus fuerat à multis annis expectatum; ideò maturè collegerat observationes varias ex quibus examinarentur. Non postremos verò rogavit viros eximios Petrum Franciscum Tondutum San-legerium Avenionensem jurisconsultum,

1628. ſultum, & Jacobum Valeſium Scotum apud Delphinates generalem theſaurarium, utrumque omnis quidem matheſeos, ſed Aſtronomiæ cumprimis peritum. Habuit prætereà ab utroque unde errata varia Typographica emendaret; & cùm poſterior ſignificaſſet inſtitutum à ſe fuiſſe Eleazarum Feronceum Ledigueriorum Viziliæ hortorum olitorem oppidò induſtrium, & quo non alius unquam eſt magis opportuna loquutus, qui obſervaret cœleſtia; idcircò ſategit Peireskius ſpeciatim ab ipſo obſervationes obtinere.

Mitto quòd meas quoque nonnullas habere, aſſervaréque voluerit, priuſquàm Pariſios diſcederem (unde Tabulas ad ipſum tranſmiſi) ac cæteras inter nuperæ Lunaris Eclipſeos, cujus Phaſes præcipuæ Aquis-Sextiis obſervatæ prodiderunt illius medium contigiſſe eo ipſo anno, die Januarii vigeſima, ac hora nona, cum tribus quintis. Ipſam verò Pariſios, Romam, Florentiam, Patavium, Lovanium, aliò deſtinavit, ut ſicubi fortè peracta obſervatio ſimilis foret, expendi poſſet intercedens meridianorum differentia. Nimirùm cordi ſemper habuit inſtaurationem Geographiæ; de qua tum quoque ad Bertium ſcripſit; adhortando illum, ut ſimùl cum edione Euſebii, quam pollicitus fuerat Geographiam ſacram maturaret. Ne memorem, quòd auctor fuit illi, ut Typum orbis ederet pro varietate figurarum, qua varii τὴν οἰκουμένην, ſeu habitabilem Terram deſcribendam olim cenſuerunt, ut Dionyſius, Strabo, Plinius, Ptolemæus, & alii.

Circa obſervationes ut quidpiam adjiciam, exoptavit omnibus votis exoriri interpretem, qui explicaret, figuras, characteréſque conſpicuos in fragmento quodam Lateritio, Babylone non ita pridem eruto, & ad ſe tranſmiſſo. Ipſum quippe eſſe rebatur ex illis coctilibus laterculis, quibus Plinius docet, ex Epigene, inſcriptas apud Babylonios obſervationes ſiderum per ſeptingentos viginti annos. Qua occaſione mirè ſuſpexit veniſſe in mentem hominibus haud-dubiè bonis inſcriptionem lapidi inſculpere ad portam Sacelli, ſupra rupem ad Druentiam propè Mirebellum eminentis, quam indicatam habuit à viro amico, eruditionis paternæ hærede Joanne Gallaupio Caſtuellio, Regio apud Magiſtros rationaleis cognitore. Quippe ea nihil continet aliud, quàm monimentum Eclipſeos Solis, quæ III. Nonas Junii, anno M. CC. XXXIX. contigit; cujus notitiam jam habuerat ex Necrologiis aliquot, ac nominatim noſtræ Eccleſiæ; in quo

memo-

memorata quoque alia, visa anno M.CCCC.XV. die Veneris septima 1628.
Iunii, horâ à Solis ortu primâ, tantæ obscuritatis, ut stellæ clarissimè conspicerentur.

Inaudierat paullò antè abiisse è vivis Iacobum Allealmum Mathematicum: quare magnoperè condoluit; veritus jacturam operum quorumdam tum ipsiusmet, tum Francisci Vietæ laudatissimi Geometræ, veluti etiam non longè pòst audita Fontanei morte, jacturam timuit cimeliorum, Manuscriptorúmque complurium; quos inter, ipsum Alciati autographum de rebus Mediolanensibus commendare solitus fuit. Expetebat verò ut rari, & bonæ notæ MSS. nisi quamprimùm ederentur, asservarentur saltem in publicis potiùs, quàm in privatis Bibliothecis; quòd ea ratione longè minùs malo fato forent obnoxii. Sed & simùl expetebat viros non deesse, quibus curæ foret, nimis diù latenteis ex illis eruere, eámque ob caussam ad Cardinalem Barberinum cùm scriberet, enixè contendit, precatúsque est, ut, pro summo suo in bonas literas amore, procuraret typographiam Vaticanam restitui, quò tot præclari codices Græci meritam reciperent lucem. Atque hujusce quidem rei occasionem sumpsit, ex eo quòd Michaël Iayus civis Parisinus, generoso ausu, typographeon instituisset, quo jam cœpta erat editio Bibliorum, futura locupletior Plantinianâ, & Regiâ dictâ; quódque Romæ esset Holstenius, operam lubens collaturus.

An memorabo conscium fuisse meæ cujusdam dissertationis cum Merindolo pridem habitæ, de transfusione chyli in jecur? Aperüeram scilicet iter per porum dictum Cholidochum, mezenterii venis obstructis. Cùm scripsissem ergo evulgatum librum, quo Gaspar Asellius, Anatomicus Ticinensis, referebat se detexisse venas in mezenterio Lacteas, probabilitérque chyli vectatrices (scilicet præter vulgareis rubeas) ipse mira festinatione conquisitum misit libri exemplaria, quæ in medicos amicos distribuit, ac simùl experiri voluit in cane, in ove, in bove, in plerisque omnibus animalium generibus, quod ab Asellio fuerat de singulari invento scriptum. Cùm simùl monuïssem Gulielmum Harvæum, Medicum Anglum, edidisse præclarum librum, de successione sanguinis ex venis in arterias, & ex arteriis rursùs in venas, per imperceptas anastomoseis; inter cætera verò argumenta confirmasse illam ex venarum valvulis, de quibus ipse inaudierat ali-

1628. quid ab Aquapendente, & quarum inventorem primum Sarpium Servitam meminerat; ideò statim voluit & librum habere, & eas valvulas explorare, & alia internoscere veluti mæandros mediastini cordis, quos Harvæus est inficiatus, & de quibus ipse feceram securum.

Ita admonitus de lingua muscarum multicuspide microscopio conspicua; experimentum multiplex peregit in insectis adfinibus, ac in Ape potissimùm, ut ex inde ansam præberet Rigaltio emendandi, illustrandíque Plinianum caput de Apibus. Ita, cùm Grotius significasset insectum quoddam multiceps ex lignis in mare demersis prognatum; non auctores modò omneis, qui simile quidpiam haberent, consuluit; sed requisivit etiam piscatores, curiosósque omneis ad oram maritimam; effectúmque tandem, ut nisi eandem planè rem, saltem piscem compererit, præditum septem capitibus, mediísque quasi corporibus, longitudine inæqualibus, cuidam quasi umbilico, seu placentulæ satis densæ, circum-implantatis.

Hæc, & similia cogitabat, dum à satis crebris hæmorrhoidum, stranguriæque laboribus conquiescere permitteretur. Cum Septembri autem mense, relaxandi animi caussâ, discessisset Belgenserium, maturè satis rediit, ut die mensis ultima præesset, adhortationéq; egregia præiret municipalibus comitiis, quibus Aquenses Consules, iidémque Provinciæ Procuratores, creari solent. Non longè pòst renunciata est, quam acerbè profectò tulit amicissimi Malherbii mors. Cùm verò luctum non modò sibi, sed Musis etiam Gallicis indicendum arbitraretur; consolationi tamen fuit, quòd successisse videretur & sui amicus, & Gallicæ linguæ, poëseósque arbiter, singularis vir Joannes Capellanius; in quo semper eruditionem, cum sapientiæ studio; & morum lenitatem, cum animi candore conjunctam, suspexit.

Accepit deinceps exemplum historiæ Genealogicæ Regii Francorum stemmatis, quam San-Marthani ediderunt, & in qua ipsius cum elogio meminerunt, occasione communicati MS. codicis Matthæi Giovanazzii, de Regibus Siculis ex Andegavensi stirpe. Cùm eodem verò tempore vir bonus, doctúsque Dominicus à Jesu Maria Carmelita, scripturus de Sanctis ex Regia stirpe progenitis, monumenta quædam ex ipso quæsiisset; nihil potiùs habuit, quàm commemorare Carolum secundum Regem Siculum, unàque Comitem Provinciæ. Is enim & mortuus venerationi habetur, integro ejus corpore in hunc

usque

usque diem Aquis-Sextiis asservato; & vivus ea fuit fœlicitate, ut Lu- 1628.
dovicum filium, Tolosanorum Præsulem designatum, & cum fama sanctitatis præmortuum, viderit referri in Sanctorum catalogum; atque adeò vota illi voverit, pecuniamque legaverit, extruendæ ipsi Ecclesiæ Massiliensium Minoritarum.

Non parùm posteà laboravit, ut Incile amplum, seu canalis ex Druentia, aut ex Verduno fluvio, qui Druentiâ excipitur, Aquas-Sextias deduceretur. Opinatus est enim tum demùm Civitatem fore florentem, atque opulentam, cùm ejus canalis beneficio facile rerum necessariarum, tam cum superiore Provincia, quàm cum ipso mari habuerit commercium. Septuaginta jam anni erant, ex quo Adamus Craponus Salonensis canalem ex Druentia in Campos lapideos, Crautiamve totam deduxerat, Aquensémque illum etiam adumbrârat; & quoniam opus jam erat alio seu designatore, seu directore operarum; idcircò scripsit in Belgium, ad obtinendum unum ex iis, qui ducendis per eam regionem canalibus fuerant præfecti, recénsque communicationem Scaldis cum Mosa meditabantur. Ac futurum quidem esse videbatur, ut quod generosè proposuerat, fœliciter exsequeretur; verùm quæ insequente anno sexcentesimo vigesimo nono supervenit 1629.
pestis, & rerum perturbatio, secessusque factus Belgenserium; consilium ipsius planè everterunt.

De hujusmodi autem rebus priusquàm dicamus, attingenda aliqua sunt, quæ intereà molitus est. Imprimis enim occasione cœptæ Bibliorum editionis, non contentus indicasse, procurasséque, ut Româ mitterentur Parisios Biblia Samaritanica, apud virum eruditum, & de bonis literis benemeritum Petrum Valleum patritium Romanum exstantia; misit ipse in Orientem virum sagacem Theophilum Minutium, ex Minimorum ordine, qui uberiora requireret, obtentâ illi priùs licentiâ tam à Summo Pontifice, quàm à Generali Ordinis, provisóque, ne vel commeatus, vel necessarium voluminibus coëmendis pretium deesset. Et sua sanè spe frustratus non est; ille enim, optima sorte, comperit statim, acquisivítque Biblia Samaritanica, cum adjunctis, in Tritaplorum formam, Hebraïcis Arabicísque (sed eodem tamen, videlicet Samaritanico charactere) ídque præter duo Testamenta Syriaca, Arabicósque Codices complureis. Non est verò reticendum Danielem Dayminium, ex iis Francisca-

1629. nis, quos Recollectos nominant, ſeriam navaſſe operam, ut tam hi libri, quàm alii, ac varia etiam numiſmata in Minutii incederent manus.

Mandârat etiam, ut in Cypro perquirerentur Codices, quibuſcum fuerat jam memoratus Eclogarum, ſeu excerptorum Porphyrogenneticorum repertus: at ii ſic fuêre exturbati, ut nulla tandem exploratione, quantumlibet ſedula, reperiri potuerint. Summoperè verò id doluit, qui ex uno, tanquam ex ungue, magna ſpe concepta, tulerat judicium. Quare, ne ſaltem illius fructu viri ſtudioſi fruſtrarentur, mittendum cenſuit Pariſios, ut Grotius, Salmaſius, eruditi alii, pro ſuo quiſque inſtituto, & pervolutarent, & utilia deligerent. Adfuit porrò imprimis Grotius, qui ejus hortatu ſe ſtatim accinxit ad diſcribendum, interpretandúmque illuſtria Nicolai Damaſceni fragmenta, quæ etiam, cum nuncupatoria epiſtola, ad ipſum miſit.

Dum adeſſet qui ſimilem operi reſiduo operam navaret, procurare intereà voluit iteratam editionem Pharmaceutices Antonii Conſtantini Provincialis Medici, qui ante annos circiter triginta in id incubuerat, ut oſtenderet nihil eſſe opus ad plantas exoticas, peregrináque remedia confugere; cùm, benignitate naturæ, idem patrium ſolum, quod homines gignit, ipſis nutriendis, curandíſque conſentanea & alimenta, & medicamenta provideat. Quare quod habuit libri exemplum miſit ad Renatum Moreum, magnum medicæ facultatis Pariſienſis lumen, cui id curare pergratum fuerat.

Per idem tempus accepit aureum eruditi Seldeni librum, de Arundellianis Marmoribus, ſive ſaxis Græcè inciſis, quæ perilluſtris ille Comes transferri ex Aſia in Angliam, hortóſque ſuos curaverat. Ac memorare quidem par eſt, Marmora illa fuiſſe primùm operâ Peireſkii detecta, erutáque, perſolutis aureis quinquaginta, per Samſonem quendam ipſius negotia Smyrnæ procurantem; & convehenda cùm jam eſſent, neſcio qua venditorum arte, Samſonem conjectum in carcerem fuiſſe, Marmoraque ipſa intereà diſtracta. Sed & illud addendum eſt, maximoperè lætatum Peireskium, cùm accepit præclaras illas antiquitatis reliquias in tanti Heroïs incidiſſe manus; ac tantò magis, quantò agnovit Seldenum, veterem amicum, eas fœliciter illuſtraſſe. Scilicet cui unicus ſcopus utilitas publica fuit, nihil putavit intereſſe, ſeu ſua eſſet gloria, ſeu alterius; dummodò quod eſſet è

reipu-

reipublicæ literariæ bono prodiret in lucem. Exiſtimavit autem theſaurum incomparabilem contineri in illis præſertim rerum Græcarum Epochis, quæ non modò hiſtoricum, ſed fabuloſum etiam tempus ſummè illuſtrant, conciliantque; dum memorabilia omnia, ab annis uſque octingentis ante Olympiadas, ad uſque quingentos quinquaginta poſt earum initium deſcribunt. 1629.

Adhæc variè communicavit priorem partem Epitaphii, quod Adrianus Cæſar Boryſtheni Equo in his, ut par eſt credere, regionibus mortuo, humatóque inſcripſit. Videlicet effoſſa eſt ex agro Aptenſi Tabula marmorea illam Epitaphii partem continens; cùm reſidua nondum reperta, necdum eruta fuerit. Curavit deinceps Peireskius transferri in ædeis hujuſmodi marmor: intereà verò quia Inſcriptio, de qua celebres auctores certârunt, potuit ex hoc archetypo nobiliſſimo corrigi; ideò ad omneis eruditos ejuſcemodi verſus miſit, exſcriptos ex eo marmore, cui inſculpti ſunt elegantiſſimo charactere.

BORYSTHENES ALANVS
CÆSAREVS VEREDVS
PER ÆQVOR ET PALVDES
ET TVMVLOS ETRVSCOS
VOLARE QVI SOLEBAT
PANNONICOS IN APROS
NEC VLLVS INSEQVENTEM
DEN. . . . . . .

Notum eſt verò, inter vetera per Petrum Pithœum edita Poëmatia, Epitaphium integrum legi, ſpeciatímque poſtremos verſus ex heic deſcriptis, in hunc modum, PANNONICOS NEC VLLVS * APROS INSEQVENTEM DENTE APER ALBICANTI AVSVS FVIT NOCERE, &c. Ille ſcilicet alio modo reſtituere ipſos non potuit. Et Caſaubonus quidem in illud Lampridii de Adriano ſcribentis; *Equos, & Canes ſic amavit, ut ſepulchra conſtituerit*, retulit quidem inſcriptionem; ſed ſupra Pithœum nihil immutavit. Salmaſius verò pro ſua ſolertia, medicam manum adhibens, ſic legi poſſe exiſtimavit, PANNONICOS NEC VLLVS APROS EVM INSEQVENTEM: verùm nihil jam conjecturis opus, cùm ipſiſſima exſtet tabula.

Prætereo autem, ut occaſione hujus inſcriptionis requiſitum miſerit

1629. ſerit Auguſtam, num uſpiam repireretur nummus, cujus Adolphus Occo meminit; cum inſcriptione ex una parte, ΚΑΙCAR ΣΕΜΝΟC ΑΔRΙΑΝΟC, & ex adverſa, ΒΟΡΥΣΘΕΝΕΣ, idque cum columna, ſeu cippo, cui impoſitus eſt Equus: utque proinde diſſerens de Græcorum adulatione in affectu Imperatoris erga hunc Equum commendando, cenſuerit nihil eſſe id mirum; quandò ipſi quoque, (nec ſoli Ægyptii) evexerunt in cœlum uſque Antinoum ejus amaſium. Communicavit etiam inſcriptos Conſtantini titulos in columna quadam milliari ad Forum Julium eruta; delineationémq; marmorum aliorum recens effoſſorum, in quibus Bacchi effigies cùm variis Circes incantamentis: ne ea memorẽ, quæ explicuit circa figuras Thymelicas, appoſitóſq; in iis thyrſos, cum vitta, & ſeu ſcolymo, ſeu nuce pinea in apice.

Addam-ne, quòd ſollicitè elicere voluerit quid ipſe ſentirem de Parheliis, quæ die Martii vigeſima conſpecta Romæ fuerant, quorúmque deſcriptionem, delineationémque cùm Cardinalis Barberinus accepiſſet à docto, atque laborioſo Chriſtophoro Scheinero Societatis JESU Mathematico, juſſerat ad ipſum tranſmitti. Cùm voluerit ſanè meam evulgari ſententiam, memorabile ſolùm eſt, excepiſſe illum cum applauſu, quod, poſt naturalem conſiderationem, viſus ſum ridere perſuaſionem vulgi, qua ex hiſce phænomenis præſagia dicuntur pro rebus humanis. Niſi id quoque eſt notandum, cùm Soles quinque viſi tum fuerint (ſeu, præter verum, ſpurii quatuor) vix priùs unquam viſum fuiſſe tam magnum Solium numerum; & rem ſtupendam contigiſſe, cùm idem Scheinerus decimo pòſt menſe, ſeu die Januarii vigeſima quarta ſeptem ſimùl conſpicuos eadem in urbe obſervavit. Addere certè heic licebit, cùm jam menſe Junio, verſarer in Belgio, quò ad me de Parheliis ſctipſit, fuiſſe eum mirè ſollicitum, ne ex lue, quæ in hac Urbe dirè graſſari cœperat, ſupellex mea libraria detrimenti quid pateretur.

Cæterùm nondum Aquas-Sextias, cæteraque Provinciæ inferioris loca prorepſerat malum; cùm verſante Rege apud Arecomicos (ſeu in ea parte Occitaniæ, quæ eſt proximè ultra Rhodanum) diſceſſere ex aula non pauci, qui Peireskium inviſerent, ſalutaréntque. In iis fuêre Stephanus Haligræus Cancellarii filius, ex legatione Veneta redux: itémque Henricus Grandis libellorum ſupplicium magiſter, & Ludovicus Peletarius theſaurarius, qui apud ipſum diverſantes, cùm ac-

cepiſ-

cepissent Thuanum ex oriente reducem, appulisse Massiliam, eò, cum 1629.
Peireskio, statim accurrerunt. Fuêre præterea Drusus Daubrayus libellorum magister, (nec multò pòst inspector Regius, Intendénsve justitiæ) Philippus Fortinus Hoguetta, & alii.

Sequente Julio, profectus est, cùm Oppedeo Præside primo, salutatum Regem. Ea occasione, vidit complureis ex amicis aulicis; & Nemausi cùm foret, commendavit raram virtutem, eruditionémque Samuelis Petiti quibusdam ex Primoribus, ut Michaëli Marilliaco Procancellario, Antonio Ruzæo Deffiati Marchioni, ærarii Præfecto, & aliis. Erat Petito præ manibus fasciculus Miscellanearum observationum in bonos auctores: itaque ipsi auctor fuit, cùm aliorum inserendorum, tum non negligendæ interpretationis in ea, quæ linguâ Punicâ apud Pœnulum Plauti efferuntur. Arelate cùm rediret, reperit ibi, acquisivítque annulum quendam Pronubum, seu Arrham genialem, de qua plura per literas cum eruditis disseruit, occasione inscriptionis, TECLA VIVAT DEO CVM MARITO SEO.

Postquàm rediit, Civitas suspicione pestis brevi laboravit. Ea innotuit primùm initio Augusti, ex quo usque tempore constituit Belgenserium secedere, illúcque proinde familiam præmisit. Nimirùm, præter mali perniciem, providit insignem futuram perturbationem ordinum, præsensítque sibi non fore satis virium, ut contentionem sedandis turbis, arcendísque malis imminentibus sustineret. Et experiri tamen voluit, ne videretur patriæ, communíque saluti deesse; verùm coactus tandem fuit medio Septembri excedere, conclusis domo famulis, qui totam supellectilem, &, quæ ex sua Bibliotheca, atque Cimeliarchio non asportaret, tuerentur. Belgenserii dies quadragenos pro more transegit, absque ullo commercio, intra ædeis proprias, hortósque contentus. Consumpsit verò totum id tempus in recuperandæ sanitatis studio (quippe non prorsùs benè habuerat) inque plantis horti, viridariíque amœnissimi excolendis. Excepit deinde partim domo, partim reliquo oppido amicos cum familiis varios à civitate exturbatos; ac Bonifacium Borrillium imprimis, virum optimum, & cui est spectatissimum cimeliarchium.

Desæviit autem morbus in urbe, non modò toto reliquo anno, sed 1630.
etiam parte millemi sexcentesimi ac trigesimi insequentis. Quo loco recitanda foret insignis tumultuatio, quæ exacto morbo concitata

in

1630. in urbe eſt, ſerpsítque etiam in alia loca, ac potiſſimùm per autumnum. Verùm renovare dolorem infandum nihil attinet, ac multo minùs commemorare publicas, privataſque cauſſas, quæ terram cœlo commiſcuerunt. Referre ſufficiat Peireskii domum à direptione vix abfuiſſe, cùm attigua direpta eſt; ipſumque fuiſſe repentina conſternatione perculſum, cùm res ita fuit renunciata, ut penetratum in Bibliothecam, Cimeliarchiúmque intellexiſſet; revixiſſe verò, cùm inaudiit direptores, tametſi viſos impetu magno irruere, nihilominùs ſibi temperaſſe.

Invisêre illum plerique per ea tempora; ac inter cæteros, commorati aliquandiù ſunt Henricus Gornæus Marchævillæ Comes jam tum diſceſſum apparans; profecturus nempe Orator Regis nomine ad Imperatorem Turcarum. Philippus quoque Bethunius, qui Regius anteà Romæ Orator, ſeſe in Galliam recipiebat, quíque deinceps literis compluribus teſtatus eſt, quanto teneretur jucundiſſimæ conſuetudinis deſiderio. Philippus item Nunneſius, Emmanuélque Coſtæus, quos diſceſſuros in Indiam, nullis non officiis, muneribúſque devinxit, datis per ipſos literis ad Ludovicum Herriardum in Magni Mogoris aula reſidentem; ad Loppeſium Silvanum Goæ verſantem, & ad alios; ut exinde nanciſceretur, tum rara alia quam-plurima, tum matrices rupes variarum gemmarum.

Sic commoratus Samuel Petitus, cujus mentio facta jam eſt, quémque tum Pariſios brevi diſceſſurum quibus demeruerit officiis, intelligi præſtat ex nuncupatione Eclogarum Chronologicarum, quas non multò pòſt illeic edidit. Nam, *Geſtiebat*, inquit, *jampridem animus, vir illuſtris, votiva hac tabella teſtatum palam facere, quantum te colam, quantum tibi debeam: cùm mortalium nemo vivat hodie, qui tibi magis ſit obnoxius, quàm ego; nemo, cui ego magis ſim obnoxius quàm tibi. Verùm ut appenſa hæc tabella tuo nomini, vir ampliſſime, & tuum nomen his noſtris libellis inſcriptum teſtimonium potiùs dicent ſpei, quàm de tuo in nos affectu concepimus. Te enim Patronum advocamus, qui adſis mihi, meíſque. Tu verò, vir illuſtris, patrocinium ne denega; ita vivas, & valeas; noſtrâ quippe intereſt. Nam ſi hi libelli in tuo nomine apparent, nemo bonus eſt inter eruditos, cui non probentur, tanquam tibi, viro caſtigatiſſimi judicii, & eruditionis ſummæ, probati*, &c. Sic Henricus Dormalius Leodienſis Canonicus, omnibus quidem literis bonis, ſed fœlici tamen Græcorum Poëtarum imitatione præſertim

con-

conſpicuus, quem niſi negotia domum revocaſſent, prolixiùs longè detinuiſſet. 1630.

Sic Ioannes Jacobus Buccardus Pariſinus, ipſe quoque omni ingenua literatura perpolitus, qui, quò poſſet meliùs excolendis Muſis, boníſque auctoribus quà Græcè, quà Latinè verſandis ævum terere, conſtituerat ſolum patrium cum Romano commutare. Eò ergo pergentem detinuit Peireskius quantum potuit, non dimiſſurus hieme tota, niſi præoptaſſet ejus ſtudia quam-primùm inclareſcere in magno illo orbis theatro. Heinc & paterna monita dedit, & literis variis ita commendavit, ut Cardinalis Barberinus illum non modò pro ſolita humanitate exceperit, ſed voluerit etiam inter literatos, quos domi habebat, ſubinde conſcribi. Sic Antonius Natalis, doctus Medicus, qui Hiſpali antè moratus fecerat ipſi occaſionem Americani commercii, & qui tunc res naturæ perraras ex novo illo orbe advexit; alteróque pòſt anno, priuſquàm regrederetur Hiſpalim, dicavit ipſi quandam ſuam adverſus Medicos Apologiam.

Sic Franciſcus Gallaupius nobilis Aquenſis, qui Hebraicè doctus, ſi quis alius, & peregrinationis orientalis cupidiſſimus, Marchævillæum apud Peireskium rediturum, præſtolabatur. Is fuit, cui ſimùl ac Lombardo demandavit præcipuam curam obſervandi Eclipſim Solis, quæ die decima Junii contigit. Id tamen fruſtrà; quòd montes occidui deficientem Solem interceperint, obſervataque ſolùm fuerit magna aëris obſcuratio. Defecit nempe Sol ad occaſum; nam & nobis Pariſiis, Horizontem liberum ſubiit obductus adhuc digitis duobus; cùm deliquium maximum fuiſſet digitorum undecim, ac minutorum triginta duorum; cœpiſſet verò horâ ſextâ, cum quadrante, & ſeſqui-minuto.

In talium igitur virorum converſatione dies ducebat; interjiciebatque tum crebram lectionem; tum rariorum plantarum cultum; tum ſtudium, ac varia de rebus lapideſcentibus ratiocinia. Et circa Plantas quidem, viderentur heic enumerandæ præcipuæ; ſed immorandum non eſt in iis, quæ, tametſi habitæ raræ, in aliis tamen hortis viſuntur. Aliquæ ſolùm attingendæ ex iis, quarum habendarum, & per Europam excolendarum prima laus Peireskio debetur. Ejuſmodi cenſeri poteſt Gelſeminum Indicum, arboreſcens, ſemper virens, flore luteo, ac ſuaviſſimè odorato. Id ſcilicet primùm ex Sina advectum, &

1630. Belgenſerii excultum, fuit deinceps in hortos Regios, & Barberinos propagatum. De his certè Ioannes Ferrarius, ex Societate Jesu eruditus vir, in iis libris ſcripſit, quos tribus pòſt annos edidit de Florum cultura. Sed addendum eſt Cardinalem miſiſſe viciſſim Belgenſerium Sinenſem Roſam, cujus pulchritudo odorem deſideratum mirè compenſat.

Deinde quæ dicitur Liſa, ſive cucurbita Mechana, quæ advecta nempe eſt Mechâ, dicíque poteſt planta ſericea, quòd filamentis turgeſcat ad opus textorium non abſimile ſericeo idoneis. Peireskius certè ſimul accepit & grana, quæ ſerenda primùm, curandaque Viaſſio dedit; & Cucurbitam integram, totam intus filamentoſam; & telam, ſeu pannum ex ejuſmodi materia confectum.

Tum Papyrus Ægyptia vera, aliaque ab ea, quam Proſper Alpinus deſcripſit. Peireskius nempe illam obtinuit ex Saïtarum regione, ubi germana creditur naſci; tametſi, quod ſciam, non fuerit expertus, an charta confecta, ſive craſſior ex cortice, ſive tenuïor ex phyliris, ſatis patiens ſcriptionis foret. Opinatus certè initio, cùm vidit umbelliferam, poſſe pediculos compingi, & ad ſcribendum uſui eſſe, in ſententia non perſtitit.

Prætereà quæ Nux Indica appellatur Cocos. Non quòd Nuces hujuſmodi non fuerint jamdudum in Europa viſæ; ſed quòd ipſe etiam tentârit, num ſub hoc cœlo provenirent. Ac germinanteis quidem vidit; ſed vel aëris inclementiâ, vel quòd non ſatis curatæ fuerint, non adoleverunt pro votis.

Rurſùs Zinziber, quod ex India allatum vireſcere deprehenſum eſt, tranſmiſſumque deinde Pariſios ad Vidum Broſſeum celebrem Medicum, & Regiorum hortorum inſtructorem primum, demonſtratorémque primarium; à quo aliunde, & ab antè nominato Veſpaſiano Robino ſubdemonſtratore perrara obtinuit.

Nihil autem dico de Myrto latifolia, ac flore pleno, de Styrace, de Lentiſco, unde Maſtiche, & aliis priùs memoratis. Multò minùs refero Gelſeminum Americanum majus, flore phœniceo, Perſicum violaceo, Arabicum pleno: Arantia flore rubeo, atque variegato: Meſpilum, & Ceraſum acidam, ſine nucleis; ficum Adameam, cujus fructum Peireskius eſt interpretatus ex eo genere racemorum, quos exploratores ex terra Chananæorum retulerunt; vites rariores habitas Tuneto, Smyr-

Smyrna, Sidone, Damaſco, ex nova Francia, aliiſque locis. Minimè omnium denique hæreo circa ſollicitudinem, qua opus topiarium curavit; qua arbores in quincuncem diſpoſuit; qua totum ſolum irriguum fecit: qua cavit, ne per hiemem tenerioribus plantis noceretur: qua accerſivit ad florum copiam peritiſſimos odorarios, qua, ut paucis dicam, nihil prætermiſit, quod exiſtimaverit facere ad amœnitatem. 1630.

Hoc potiùs inſinuo, peregiſſe illum experimenta varia circa plantarum ſemina, gemmáſque, & ſurculos variè commiſcendos. Placuit autem potiſſimùm inſerere Myrto non Gelſeminum modò, ſed etiam Apianam (dicunt vulgo Muſcatam) vitem: ut experiretur quale eſſet vinum, Myrtites antiquitùs dictum. Expertus porrò Lapidem eſſe, è quo in humente loco erumperent, ac ſuccreſcerent fungi: deprehendit denique ipſum nihil aliud eſſe quàm Tuber inſolitæ magnitudinis, inſtar lapidis induratum. Et cùm Renatus Moreus retuliſſet ex Mercurio Gallo-belgico manum è ſuggeſto enatam, monuit diſquirendum num ea fortè fuiſſet ex ramoſis fungis, qui non ex iis lapidibus ſolùm, ſed ex lignis etiam putreſcentibus exoriuntur: ac num impoſtura fuiſſet, aut credulitas, quæ fabulam de digitorum obſervato motu feciſſet. Sed hæc de Plantis.

De ſtudio rerum lapideſcentium paullò uberiùs dicendum eſt: quandò & copiam, & occaſionem de iis diſſerendi creberrimam habuit: & ad ipſa loca frequenter deduxit hoſpites ſimilium curioſos; ut comprobatiorem faceret ſententiam. Cùm ergo in colle, quem Defenſum vocant, occurriſſent Pectinitæ, Oſtreitæ, Cornu Ammonis, aliique lapides diverſimodè figurati: & in campo re, ac nomine longo, intráque cavernam Guerineam reperta fuiſſent folia ex quercu, alno, ilice, ulmo, nuce, populo, hedera, lauro, aliiſque arboribus, ita converſa in lapides, ut ſuis tamen nervulis, & denticulationibus ſuas indicarent ſpecies: cœpit exinde recudere, firmaréque antiquam ſuam de lapidum univerſorum generatione opinionem. Quippe in ea non fuit ſententia, ut exiſtimaret omneis lapides ab Mundi initio formatos: ſed voluit temporis progreſſu pleroſque ita fieri, ut ſinguli originem debeant ſuæ materiei, propriiſque ſeminibus, configurationem verò partim ad naturam, partim ad caſum referant acceptam. Nam cùm omnium materies ſit aqua, ſeu liquor, aut ſuccus: exiſtimavit variis

1630. in locis contineri varia rerum ſemina, ac ſpeciatim lapideum, quod liquori immiſtum, lactis inſtar ipſum coagulet, ſpecialémque imprimat formam.

Heinc Cryſtallum, Adamantem, Amethyſtum, ſimileíſque lapides fieri, cùm illorum ſemina limpidum liquorem, cujuſmodi ſolùm perficere poſſunt, nacta fuerint; cæteros verò, cùm ſemina eorum magis turbidum, & obſcurum. Et quoniam liquor tunc contineri, conquieſceréque in cavitate quadam, & quaſi vaſe, ſeu conceptaculo debet; inde effici, ut pretioſi etiam illi lapides fundum habeant craſſum, obſcurúmque, tum quia conceptaculum terreum, immundúmque ut plurimùm eſt; tum quia quicquid eſt in liquore craſſum, ſubſidit, coagulationémque proinde in fundo facit hebetiorem. Cæterùm ipſos, dum coagulantur, diffindi, & multiplicari, ut grana ſpicæ, intra vaginam: ſubire autem Cryſtallum figuram oblongam, hexahedricam; Smaragdum dodecahedricam; Adamantem, & Rubinum octahedricam: & ita de aliis, propter ſpecialia ſemina, juxta quæ lapides non minùs conſtanter, regulaitérque, quàm ſtirpes, atque animalia ſuarum ſunt configurationum.

Quod ſpectat verò ad figuras Concharum, Cochlearum, Strombylorum, Oſtreorum, & innumeras alias; id eſſe ex caſu, quo, animalibus demortuis, contingit teſtas, corticéſve conceptacula fieri excipiendo, continendóque lapideſcenti illi humori, qui coagulatus induratúſque, continentis figuram induat; quo etiam modo lapides Stellati ex ſpolio, atque inciſuris quorundam vermium formari poſſunt. Quin-etiam partem humoris ſubtiliorem, penetrare in ipſam teſtam, adeò ut ipſa quoque lapideſcat; licèt evadat friabilior (unde in multis non cohæret) & remaneat tamen candidior interiore nucleo; qui aliunde, præter craſſiorem humorem, immiſtam habere corrupti animalis ſubſtantiam poſſit. Mirum eam ob cauſſam non eſſe, ſi non modò intra hos nucleos, ſed etiam interdum intra Cryſtallum, & lapides alios tranſparenteis obſerventur paleæ, muſcæ, & id genus ſimilia; has enim res caſu repertas, aut in conceptaculo, aut in fluore illo, cùm induruit in lapidem. Folia autem illa plantarum lapideſcere, eo modo, quo dictum eſt teſtas; ſcilicet ſubeunte puriore humore, qui, ſi impurior fuerit, lapidem craſſum circumformet; uti conſtitit in lapide quodam intra Muſæum aſſervato, qui diffiſſus florem con-

tentum,

tentum, petrificatúmque exhibuit. Sic etiam Osteolitha fieri, seu 1630.
ossa humana, & alia lapidescere censuit.

Et ad generationem quidem illorum lapidum polyhedricorum, argumentabatur ex conformatione salis, aluminísque in suas figuras. Circa alios verò, meminerat primùm, quod primis pubertatis annis observasse illum memoravimus, dum ad minorem Rhodani alveum, in quem Sorga fluviolus sese exonerat, nataret. Nimirùm simùl adnotârat turbatiorem tum fuisse Sorgam, ex terræmotu ad illius scaturiginem excitato; &, propter intumescentem ea tempestate Rhodanum, aliquot diebus restagnasse. Unde & ratiocinabatur, potuisse ex ea concussione germen lapideum ex ipsis usque visceribus terræ excerni, & cùm aqua sic devehi, ut limo ex illa restagnatione subsidenti, sensimque concreto, commistum, lapides illos efformârit. Deinde, quod ad indurationem; meminerat trium calculorum, quos Joannes Brunus Chirurgus sibi dederat, recens ex vesica infantis eductos. Siquidem, cùm is, qui primò emerserat, esset planè durus, qui secundò mollis, qui tertiò penè fluidus; omnes tamen paucis pòst diebus ejusdem suêre duritiei.

Quod autem morantes diutiùs in vesica calculi ex accedente nova materia pluribus crustis supervestiantur; dicebat id esse, quod in variis cryptis observamus fieri, ubi aqua lapidosa supernè distillans tophos, aliósve lapides creat. Et quòd granula fabulosa, quæ intra vesicam, compingantur sæpe à viscido illo, & calculoso humore, qui defluit ex renibus; declarabat id ipsum esse, quod in montibus ac fluminibus plerumque contingit. Siquidem plureis rupeis videmus, quæ ex pluribus minutioribus lapidibus constant, intertexente illos communi materia, quam necesse sit fuisse posteriùs saxeam effectam. Habuit & ipse intra Musæum eductam ex Druentia equinam soleam ferream, quæ ita est circundata lapillis flumatilibus, ut lapidosa alia substantia illos inter se, & cum ferro adglutinet. Idem visitur & in ense, & in circulo ferreo, eductis ex Rhodano; idem in magno clavo æneo, quem eductum ex Sequana Lomenius ad ipsum transmisit. Argumentum inde ducebat, tum de germine lapidifico ex montibus usque, & aquarum scaturiginibus deraso; & de lapidibus, qui in singulos dies in mediis fluviorum alveis generantur; qui ipsi quoque suapte natura ad rotundam, vel ovalem figuram accedunt; nisiquòd pro conditione

1630. conceptaculi, aut ex volutatione, detritione, confractione, degenerare ab ea possunt.

Ut de sabulo autem illo calculoso observationem adjiciam, animadvertit ille primus, ipsum à natura ita conformari in figuram rhomboïcam, ut microscopio inspectum, appareat veluti rhomborum lateriorum congesta moles. Ex quo difficile non est caussam explicare illius doloris, quem sabulum ejusmodi cum urina egestum creat; nempe singulorum granorum acutiores anguli canalem ita vellicant, ut sui sensum acerrimum faciant.

Ex his, rogatus aliquando de flexilitate illius Cotis, quam à Jacobo Hallæo Parisiensi Rationum Magistro communicatam habuit; illam ad Talchum retulit: opinatus nempe fluorem talcho gignendo comparatum sic fuisse commistum arenæ, seu iis granulis, ex quibus cos pertexitur; ut crassitudo coticularis talchi pelluciditati, lævorique obstiterit; & talchica flexilitas obstiterit cotis rigori.

Sic rogatus de lapidibus Crautiæ, Herculeorúmve camporum; censuit totam illam planitiem potuisse olim restagnare exundante potissimùm seu Druentia, seu Rhodano, & lapidifico germine simùl devecto, coagulante. Argumento fuit, quòd in salium concretione observamus. Quippe, ut in vase, ex quo aqua sali commista evaporatur, tessellæ majores in fundo, quàm ad latera relinquuntur; quòd illeic salsedo uberiùs, diutiusque resideat: sic in medio Crautiæ, quod depressius est, majores longè lapides, quàm ad oras observantur; & ad maritimas quidem, paludosásque præsertim, ubi lapilli vix attingunt nuculæ magnitudinem; cùm in medio lapides sint capiti humano plerumque æquales.

Quod difficultatem potissimum fecit, fuit multitudo incredibilis piscium, concharum, aliorumque marinorum animalium, quæ in summis etiam montibus saxificata visuntur. Attamen, quoniam observavit in benè longa montium serie à Belgenserienfibus usque quandam quasi zonam exstare, editam quidem, sed libellatam tamen, & horizonti, planóque maris parallelam, quæ ejusmodi animalibus saxeis effectis referta sit: nullus penè dubitavit, quin mare eò usque pridem occupaverit, & saltem ad diluvii tempus (nisi ad mundi usque initium, priusquàm aquæ diffluerent) recurri posse existimavit. Nam mare quidem paullatim aliquas deserere oras, invadere alias, duxit com-

compertissimum; uti Aristoteles comprobavit de Ægyptiaca, Polybius de Euxina, ipse de Arelatensi: quippe Nilo, Danubio, Rhodano, aliisque fluminibus ex terra continuò delata producentibus continenteis; adeò ut temporis progressu, & loca humilia evadant excelsa, & littoralia mediterranea. Quam etiam ob caussam scripsit aliquando se credere fore, ut Veneta urbs continenti adjungeretur: quòd ex tempore nescio quo, promota foret continens passibus mille, & quingentis. 1630.

Exinde prætereà conjecturam duxit de formatione Rupium, quas mundi præsertim initio censuit genitas ex copiosissimo humore universam terram obruente, & semine saxifico eidem terræ interspersο. Heic evenire certè potuisse, ut molli adhûc concretione, quæ flumina tunc erupêre, cœperéque decurrere, rupeis passim perfregerint; neque enim alveos profundissimos, quibus ad utramque ripam rupes eminent, uniformis contexturæ, atque altitudinis, excavari ita potuisse ex detritione insensili, si durities perpetua fuisset. Fortè etiam inde effectum, ut aqua ab ortu in occasum diffluente, & quà Mediterraneum jam est, locum excavante, pleræque convalles ita apertæ fuerint, ut rupes, atque adeò montes eundem situm ab oriente in occidentem servaverint: cujusmodi sunt non præcipui modò, qui in hac Provincia, sed & Pyrenæi, Appenninus, Rheticæ Alpes in Europa: Taurus in Asia: Atlas in Africa: ac nostratibus etiam plerumque ostentantibus faciem præruptam versum mare. Quòd autem maritimæ Alpes, & minores quædam montium, consequentérque vallium series alium situm obtineant: id esse potuisse ex speciali aquæ defluxu: ad eum modum, quo observamus post fluminis exundationem, recurrentem ex ripis aquam limum congestum exarare, seu creare fossulas, atque adeò protuberationes, situ versus alveum fluminis transverso. Sed de his jam nimis.

Solitus est etiam sermones eruditos conserere, de cadavere Giganteo Tuneti effosso, ac immensæ propè magnitudinis, ut Thomas Arcosius, vir profectò multiscius, illa ex ora significavit. Scripsit nempe Cranium continere posse mellereolas Provincialeis octo, hoc est, Parisiensem liquidorum modium, cum dodrante. Immanis sanè vastitas: & ob quam Peireskius Arcosium admonuit, spectaret omnia propiùs, expenderétque scrupulosiùs. Posse certè molarem dentem,

1630. dentem, quem ad se transmiserat, aut prægrandis Elephantis, aut Balænæ cujuspiam esse.

Summam ad hæc lætitiam cepit tum ex Minutii reditu, tum ex inventione Tripodis cujusdam. Siquidem ille prospero successu ex Ægypto adveniens, libros adsportavit non paucos, ac potissimùm Copticos, hoc est charactere, & idiomate Ægyptio antiquo conscriptos; ídque præter alios, quos cum jam antè memoratis Samaritanis miserat. Advexit & Mumias duas (cadavera videlicet antiquissimæ illius, & sumptuosissimæ conditure) quarum altera fuit præcipuè grandis, integra, insignis, &, quantum licuit ex ornamentis conjicere, Principis viri. Attulit & numismata, ex quibus magni æstimavit tetradragmata duo, alterum Atticum, alterum Tyrium; ac numisma Hugonis, Regis Hierosolymorum, & Cypri.

Ad Tripodem quod attinet, is ad Julii Forum fuit erutus; & quia non fuit multùm pedali procerior, existimavit Peireskius fuisse ex votivis per templa dispositis, instar illius præcipui, cui Phœbas insistens, & ex subjecto antro spiritum ducens, bacchabatur, credebatúrque oracula fundere. Ejus occasione deinceps varias literas Parisios, Romam, & aliò dedit, ut provocaret eruditos ad disserendum de incompertis quibusdam Tripodum mysteriis. Baseos illius triquetræ medium foramen est triangulare, ex circularibus lineis: extrema autem Empusas fulciunt sustentanteis scaphidium: sed ita, ut cùm omnia simplici attactu cohæreant, motu minimo collabantur. Nimirùm interpretabatur illo spiritu agitante, corruere debuisse omneis Tripodas, facta aliqua partium concussione. Ratiocinatus præterea est Cortinam fuisse non illud vas (neque enim Pythonissam eò conscendisse) sed hemisphærium aliud superficiei quasi squammosæ (ut imitaretur Pythonis serpentis ab Apolline interfecti exuvium) quo memoratum mox foramen immediatè obtegeretur: adeò ut Sacerdos haberet Cortinam suppositam, & imminens scaphium.

Laboravit autem solùm, ut exprimeret, conjecturisque approbaret ecquid illo triangulo curvi-lineo designaretur. Quare neminem virum doctum ea de re non consuluit; ipse intereà tam circa id, quàm circa parteis alias eos eruditionis fundens gurgites, ut omnes omninò concesserint palmam. Omnium nomine audiatur Holstenius, *Nam, quæ*, inquit, *hac super re ad reverendum Patrem Puteanum bene longa συ-*

ζητήσει

ζητήσει scripsisti, ea frustrà expectaveris vel à me, vel à quovis alio antiquitatis studioso: ita tu omnem diligentiam, curámque prævertisti, &c. Prætereo autem ut ad habendum pleniorem ejus rei notitiam, conquisierit Tripodas plureis, maximè verò ex Italia: unde Menetrius aliquot misit, præter exquisitam descriptionem, delineationémque aliorum, quos obtinere non potuit. 1630.

Sub initium sequentis anni, perseverabant adhûc turbæ, cùm Princeps Condæus in Provinciam missus, eas demùm sedavit. Vere novo Cardinalis à Balneo utraque sua legatione functus, & accepto Parisiis purpurato pileo, Romam rediit, ac per Provinciam iter instituens, invisere voluit Belgenserii veterem amicum. Inter cætera autem suavissimum habuit & Mumiam illam antedictam conspicere, & Peireskium tam de illo, quàm de cæteris condiendi generibus, edisserentem audire. Quæstione interim suborta, num Ægyptij quoque Naulum ori apponerent; placuit varia linteamina fasciolásque effringere, & αὐτοψίᾳ rem explorare. Itaque capite vix tandem ex involucris evoluto, studiosè quidem, sed frustrà tamen Naulum in ore perquisitum. Discessurum non erubuit exorare Peireskius, pateretur sarcinas suas novo onere prægravari. Quippe transmissurus erat ad Holstenium ad usque viginti MSS. Codices Græcos, ex Platonicis, Aristoteleísque interpretibus, quos ex Bibliotheca Pacii erutos, & ducentis aureis coëmptos pridem mittere destinârat. Itaque Cardinalis volens, ac pro suo in literas, literatósque affectu, convehendorum assumpsit curam. 1631.

Quo loco memorandum est deduxisse tum illum secum Gabrielem Naudæum Parisinum, nominis inter literatos magni, & ex libris jam editis Peireskio cogniti, & cari. Quamobrem Peireskius jucundissimum duxit tum virum complecti, affaríque coràm, tum gratulari Patrono, quòd talem à studiis virum delegisset. Et quantum quidem fuerit illius consuetudine delectatus, retulit profectò non semel, nescius an magis admiraretur animi candorem, atque lenitatem; an inexhaustam eruditionem, notitiamque omnium librorum. Quantúm verò ipse Naudæus & Peireskium suspexerit, & illius beneficentiâ cumulatus discesserit, testatum deinceps fecère tum privatæ Epistolæ, tum nuncupatio publica Jatrophilologicæ quæstionis, *An matutina studia vespertinis sint salubriora*. In hac certè *Mecœnatem literatorum omnium* ap-

1631. pellans, veritúsque prisci Mecœnatis sortem, vovet Panegyricum, & cur dedicet intereà id opus, *in caussa fuerunt*, inquit, *admiratio tuæ virtutis, & indignatio, quam dudum in me concepi, quòd ipsa non omnibus eruditorum calamis celebretur, quibus tamen quotidie materiam suppeditat de cunctis fermè rebus doctè, subtilitèrque differendi.* Et rursùs, *Quod equidem ut faciam, induxerunt me primùm propriæ meæ rationes, qui jamdudum in tuo ære vivo, omnémque cultus, & observantiæ significationem tibi exhibere flagrantibus votis aveo, desideróque supra modum. Deinde verò optimi, & eminentissimi mei Mæcenatis Ioannis Francisci Cardinalis à Balneo exemplum, qui cùm aliàs tecum adeò lubenter, suavissiméque versaretur, ut cum nullo alio literatorum magis, nunc etiam nihil de antiqua sua benevolentia remittit, sed te, licèt absentem, amat, suspicítque quàm-maximè.* Illa autem omitto, *Qui me jampridem incredibilibus amoris, & beneficentiæ tuæ illecebris devinctum esse voluisti*, compluráque alia.

Deducto Tolonum usque Cardinali, neque priùs dimisso, quàm è portu solvisset, rediit Belgenserium. Ex aliquo tempore usque agebatur de nuptiis, quas Claudius ex fratre nepos in comitatu Venascino, seu Avenionensi ambiebat. Tunc itaque assensum præbuit, ut ille exinde in uxorem duceret nobilem puellam Margaretam Alresiam, donatione facta Riantiensis Baroniæ, & concessione dignitatis Senatoriæ, ea solùm lege, ut sibi functio integra per triennium reservaretur.

Imminebant Paschalia, cùm corripuit illum insignis quædam Paralysis ad dextras omneis corporis parteis. Scilicet extra limen domus, ac in aditu horti considebat, reclinatúmque fortè habebat totum corpus in dextrum femur, cùm subitò sensit ejusmodi femur non leviter obstupefactum. Conatus loco emovere, nisi adjuvante famulo non potuit; neque deinceps incedere, ob similem cruris, pedísque stuporem. Perrepsit continuò in bracchium affectio, adeò ut scriptionis fuerit incapax. Serpsit & in linguam, quæ proinde hæsit; ac licèt nonnihil balbutire, murmuraréve videretur, voces tamen distinguere, dearticularéque non potuit. Subiit quoque aurem tinnitus, qui, nisi aliis partibus simùl solutis, non evanuit. Est autem facta solutio post exactam hebdomadam, occasione hilaritatis, admirationísque subnata. Cùm allatæ nimirùm fuissent à Thuano litteræ excusationem continentes, cur Belgenserio non transiisset, lætitia quadam gestiit; &

cùm

cùm subinde nescio quis hymnus in Lilii, Rosæque amores scitè caneretur, ita captus est suavitate cantus, & strophes cujusdam lepore, ut, quemadmodum Crœsi filius, prorumpere volens in aliqua verba, ac in ea speciatim, *Quàm pulchrum est hoc!* prorsùs in illa proruperit, eóque momento libertas fuerit membris omnibus restituta. 1631.

Destinavit porrò deinceps iteratò Minutium, ut venatum iret libros orientaleis, facto præsertim animatus præclari viri Jacobi Golii, quem Hollandiæ Ordines, propter insignem Arabismi, Matheseósq; peritiam, substituere inclytis duobus Academiæ Proféssoribus, Thomæ Erpenio, de quo antè, & Willebrordo Snellio, quem Kepplerus meritò censuit subtilissimum Mathematicorum. Golius scilicet nomine, impensisque Ordinum bis jam in Orientem profectus, tantum corrogârat, & in Academia deposuerat librorum thesaurum, ut viso eorum indice, quem ad me à Golio transmissum, & volentibus benè multis typis evulgatum ad eum miseram, subito studio inarserit, mittendi rursùs in Orientem, qui in id incumberet, ut, quantum liceret per privatos sumptus, simileis libros Gallia haberet. Dedit autem Minutium in comitatum Marchevillæ, qui mense tandem Julio Constantinopolim discessit. Et dare quidem prætereà voluerat Holstenium, Buccardum, aliósque eruditos viros, qui freti patrocinio auctoritatéque Regii Oratoris Bibliothecas in monte Atho, aliisque locis explorarent; verùm illi, utcunque forent ad id peragendum propensi, non potuere tamen esse satis tempori, ad discedendum comparati. Unicus comparatus fuit nominatus antè Gallaupius, qui non multùm tamen temporis Constantinopoli moratus, discessit in Libanum montem, & cum Maronitis ita constitit, ut etiam-num cum illis degat.

Post Marchevillæ discessum, renuntiatum est fuisse Elephantem Tolonum advectum. Procuravit ipsum adduci Belgenserium, ut posset quædam explorare, de quibus ante annos quatuor ad Puteanos scripserat, cùm animal fuisset deductum Parisios. Advehebatur tunc ex Italia, idémque fuit, qui ante annum ostensus Romæ fuerat: Demiror autem quorsùm possessor dixerit Peireskio annorum esse quatuordecim, cùm Romæ superiore anno fecisset solùm undecennem, ut ex ipsius effigie dicata Gualdo Equiti, éxque facta per Bottifangum descriptione, intelligi licet. Peireskius porrò toto

 biduo,

1631. biduo, seu rogando, seu experiundo, ita multa addidicit, ut sibi factum putârit satis. Inter cætera, cùm probasset omne genus edulii, jussissétque dulcia præsertim (quòd gratissima forent) ministrari, adeò ut Elephas jam ipsum & agnosceret, & blanditiis prosequeretur, fiduciam cepit (sed præeunte animalis Gubernatore) ingerendi bracchium in os, explorandíque ipsius denteis. Deprehendit autem hinc inde in utraque maxilla binos, ut planè octo exsisterent, & non solùm quatuor, ut voluerat Plinius. Neque verò denteis attrectavit modò, sed etiam per Gubernatorem ceram ipsis applicuit, quò illorum simùl magnitudinem, formamque faceret expressam. Exinde autem perspectum habuit, memoratum molarem dentem ex Africa missum ab Arcosio, Elephantis esse, non Gigantis dentem: neque est ampliùs demiratus, cur ex Gigante Theutobocho tam pauci fuissent dentes ostensi.

Ad hæc depingi Elephantem triplici facie voluit, ac recubantem potissimùm, ut commissuræ meliùs paterent, quæ inter pedem, & tibiam, tibiamque & femur; ad convincendum errorem, qui auctoritate Strabonis, aliorúmque invalüerat de inflexilitate crurum, fabulísque superexstructis. Adjicere autem solebat, cùm hæc deinceps memoraret, minimè potuisse antiquos articulationem latere, quòd in quibusdam vulgò vocatis Medallionibus expressissent Elephantem funambulum; insigni quadem utique non mobilitate modò, sed & flexilitate crurum. Rursùs non modò partium omnium dimensiones excipi jussit, sed etiam cùm animal foret posteà deducendum Aquas-Sextias, demandavit Fratri, itémque viris industriis Joanni Lombardo, & Josepho Sucheto, ut explorarent ipsius pondus. Itaque ipsi rem peregerunt, confecta bilance ex trabe debitè suffulta, idoneísque funibus illigatis & machinæ ligneæ, qua animal sustentabatur, & ligneæ cuppæ, quæ pondera (tormentarios nempe globos) continebat. Hoc proinde modo exploratum est, comprobatúmque Elephantem pendere libras Provincialeis quater mille, & quingentas: hoc est Parisienseis proximè ter mille quingentas: & Romanas duodenûm unciarum quinquies mille proximè.

Accepit deinde magno cum dolore obiisse duo carissima capita, videlicet Aleandrum Romæ, & Pignorium Patavii, quorum quàm antiqua, & constans, quàmque variis officiis exculta fuisset amicitia, intelli-

intelligitur ex hactenùs dictis. Cariores porrò exinde habuit, quas 1631.
jam aſſervabat illorum icones, ipſaſque, cùm rediit in urbem, ſic in Muſæo poſuit attiguas, ut ingredienti ſtatim paterent. Conſolationi etiam fuit, quòd ita Aleandro parentatum inaudiit, ut ipſius laudatio pronuntiata publicè fuiſſet per diſertum virum Gaſparem Simeonium in concione percelebri Academicorum Romanorum; & Pignorii memoriam ita fuiſſe caram laudatiſſimo illius, literatorúmque aliorum fautori Dominico Molino, Sancti Marci Procuratori, ut & tumulus excitatus, & epitaphium poſitum ab ipſo exſtitiſſet, quod Philippus etiam Tomaſinus, ille de ſua patria, concivibuſque eruditis adeo benè meritus, ad calcem eorum, quæ de Pignorii Bibliotheca, Muſæóque ſcripſit, memoravit. Prætereo autem, neque Simeonium, neque Tomaſinum ſilere potuiſſe amicitiam, quæ inter μακαρείτας illos, ipſumque interceſſerat.

Hoc anno, ac menſe Novembri memorabile illud contigit, quod Planeta Mercurius fuit primùm ſub Sole, ſeu in diſco Solis conſpectus. Admonüerat antè Kepplerus publico ſcripto Aſtronomos, rerumque cœleſtium ſtudioſos admirandi ſpectaculi: quamobrem ipſe quoque Peireskius ſuarum partium eſſe putavit ad illud attendere, ac tantò magis, quantò priùs perſuaſus viſam in Sole Mercurii ſtellam Caroli Magni temporibus (ex Eginhardo, & Adelmo, Ademaróve in ſerie Annalium Aimoini) diſſuaſus jam fuerat, ratumque habuerat viſam ſolùm fuiſſe Maculam inſignem, ex iis, quæ pervulgatæ jam ſunt; quòd per octo dies apparuiſſet, cùm Mercurius ſub Solis diſco aliquot ſolùm horas inſumat. Apparuit itaque ſcenam, in quam Solis radii teleſcopio tranſmitterentur, ut exhibita Solis ſpecie proderetur Mercurii umbra. Atque advigilavit quidem, quantum licuit, aut meminit (ſiquidem Kepplerus calculo diffiſus attendi voluerat toto triduo ante, & poſt diem ſeptimam, ab exacto cujus meridie apparitionem mediam celebrandam deduxerat) Verùm cùm apparitio antemeridiano tempore deſierit, obſervandi memoriam toto illo manè ademit hoſpitum quorundam præſentia, quibus & ad ſacrum audiendum ducendis, & menſâ lautiſſimâ excipiendis ſeſe addixit.

Inſigneis proinde fudit querimonias, cùm tempus accepit celebrati ſpectaculi, ac mirè aliunde gratulatus eſt, quòd mihi primo, ac fortè ſoli, cùm verſarer Pariſiis, id obſervare conceſſum fuiſſet. Obſervavi

1631. nempe Mercurium à medio ferè Solis disco in lumbum usque excurrentem (ac tanta quidem exilitate, ut trientem minuti non excesserit) excedentem autem à limbo horâ matutinâ decimâ, ac minutis viginti octo, cum boreali latitudine minutorum sex, & trientis. Heinc lætabundus observationem quoquoversum destinavit, neque ipsam modò; sed quos de ea etiam edidere commentarios, tum Willelmus Schickardus, optimus ille, doctissimúsque apud Tubingenseis Professor, tum Martinus Hortensius, laudatus Hollandiæ Mathematicus, & Philippo Landsbergio in condendis Tabulis Astronomicis adjutor.

Hieme ingruente laborare cœpit solitis hæmorrhoidum, calculíque doloribus; adeò ut cùm Prorex Marescallus Vitrius in Provinciam missus, adesset Toloni, illum quidem inviserit, sed sellâ gestatoriâ vectus. Quin-etiam inter colloquendum affectus est discruciatusq; summa urinæ difficultate. Apud amicum cùm divertisset, nescio quis admonuit in Zembiorum insula paucis milliaribus distante scaturire aquam hujusmodi doloribus sedandis mirè conducentem, ac, cæteros inter, Andream Davoriam sic fuisse illius utilitatem expertum, ut & Genuâ usque quæsitum ex ea mitteret, & Præfectus triremibus, eò sæpe deflecteret, ut ex ipso biberet fonte. Itaque Peireskius confestim in insulam misit, aquam usurpavit, ipsámque non utilem modò ciendæ urinæ, sed immutando etiam toti corporis habitui invenit; adeò ut relatus Belgenserium visus fuerit brevi prorsus convaluisse.

Verùm non diù constitit hujuscemodi valetudo: siquidem statim
1632. tempore vernò insequentis anni sexcentesimi, ac trigesimi secundi sic variè divexatus fuit, ut actum de eo sæpiùs videretur. Quippe ad hæmorrhoidum, urinæque difficultatem accessit febris continua, quæ remitti quidem nonnihil est visa sub decimum quartum diem, cùm Marescallus ipsum invisit; verùm inarsit magis deinceps ad diem usque quadragesimum secundum, quo quotidiana illi successit dierum quindecim, aut viginti. Nec verò cum iis solùm morbis conflictandum ipsi fuit; sed & cum insigni tumore ad regionem abdominis, superiorémque femorum partem; itémque cum inflammatione, tumoréque ingenti in altero bracchio. Ac parùm fortè hæc omnia: gravissimum fuit, quòd clystere non satis cautè administrato, eo facta fuit hæmorrhoidum læsio, ut gangræna ad eas parteis subnata brevi fuerit. Et statim quidem Cassanei imploratum auxilium; verùm ipse quoque deten-

detentus invaletudine adire non potuit. Misit tamen ad ipsum Sebastianum Richardum, qui medicinam Diniæ primùm, ac deinde Massiliæ magna cum laude exercuit; quique eâ solertiâ serpenti jam morbo ivit obviam, ut illum planè restinxerit, Peireskiumque non multò pòst reliquerit convalescentem. 1632.

Ut omninò porrò convalesceret, non contulit parùm insignis lætitia, qua perfusus est, cum à Ludovico Meynerio Lirinensi Religioso, viro erudito, ac imitatione Antonii fratris optimi studioso Mathematices, duo habuit pocula argentea ex Vallauriensi agro, dum in vineam effoderetur, defossa. Nempe, quòd unum intra aliud appositè contineretur, ratus est ea esse ex iis, quæ & σύνδυο, & Symbibæ appellerentur; &, quòd ad oram interioris corona aurea viseretur, perspicuum fieri censuit, quid esset antiquis, *Vina coronare.* Quin ex punctatis etiam ad oram exterioris literis ΟVΕΝΙΚΟΙΜΕΔΟΥ, judicavit eadem esse ex iis poculis, quæ γραμματικὰ, seu Literata dicerentur (quandò præsertim capacitas deprehensa est tredecim continere cyathos, juxta numerum earum literarum) cujusmodi fuerunt & illa, quibus olim inscribebantur voces Caius, Julius, Proculus, unde carmina.

Nævia sex cyathis, septem Iustina bibatur, &c. Ad-hæc deduxit originem, cur geminata ebiberentur, ex antiqua usque barbarie; qua in craniis hostium interfectorum bibebatur, & quò quis plureis occidisset, eò in pluribus agglutinatis biberet. Nempe homines mansuefactos id tandem moris exhorruisse, & substituisse tamen vasa, quæ cranii formam retinerent (ut quodammodo ista retinent) &, propter materiam, nihilominùs parem horrorem non creavit.

Denique occasione nata tum ex hisce poculis; tum ex hemina, seu semisextario æneo antiquo, quem Nemausi repertum, visumque (nescio an apud Paludanum, an apud Tornerium, ante annos treis) Petitus deinde ad illum detulerat: tum ex alabastro per æstatem accepto ex reliquiis naufragii, quod perpessa est triremis Pontificis Nuncium Cevam in Galliam vehens, postquàm effractum instauravit, ususque est jucundissima per aliquot hebdomadas consuetudine Menetrii; tum ex modulo Congii per Aleandrum habito, ac deprehenso continere ex Aqua Gapelli libras Provincialeis novem, & duas uncias, per ectypica pondera; tum ex pluribus aliis vasis, quæ aut illeic habuit, aut quæsitum misit; occasione, inquam, ex iis nata, cœpit varia

cum-

1632. cum Salmasio, aliísque viris eruditis circa mensuras, pondera, vasaque ipsa differere.

Scilicet opinatus est, fuisse antiquos adeò solerteis, ut nullum vas conficerent, quod non & præscriptam mensuram, & certum pondus contineret. Confirmatus autem per id tempus est, cùm pilam ponderum antiquam ab Aleandro ad se allatam, cùm veniret in Galliam, exploravit, & comperit vascula ejus singula videlicet libræ, semissis, trientis, quadrantis, sextantis, unciæ; continere ordine eodem acetabulum, cyathum, mystrum, concham, chemen, & cochlear: ídque præter incithegam, seu situlam vasa continentem, quæ & pondere est dupondium, & mensurâ quartarius; sed ansulis nempe ad oram depressis. Prætereo verò, ut ejus rei factus deinceps fuerit certior, cùm postquàm in urbem, ac Musæum rediit, quoddam reperit vasculum, in quo circulis variis, & unciæ, & cochlearis partes minutiores interstinguntur; ac rursus omnimoda vasa domi relicta observavit.

Sed ut insistamus in iis, quæ Belgenserii peregit, miram quoque cepit lætitiam, ex communicata secum egregia quadam demonstratione, qua antè memoratus Josephus Galterius perfecit Ptolemaicam, circa obtinendam distantiam, magnitudinémque Globorum cœlestium. Ac ille rem quidem pro sua solertia meditatus fuerat ante plureis annos; sed eam retexendi occasionem sumpsit ex edita nuper Landsbergii Uranometria, in qua cùm senex optimus quid Ptolemæus, Albategnius, Copernicus, Tycho, & alii summi artifices peccassent, adnixus fuisset ostendere; ipse deinde visus est paullò segniùs sese habuisse. Quippe lineas ductas ex centris tam Solis, quàm Terræ, in contingentem ab angulo usque terrenæ umbræ directam, distinctas non habuit à veris, apparentibûsque semidiametris, ut in exquisito negotio oportuit; veluti etiam oportuerat apparentem Solis semidiametrum, non ex centro terræ attendere, sed ex superficie, unde ea spectatur. Cùm itaque Galterius & rationem omnium habuisset, & diagrammate exornato demonstrationem construxisset, misisśetque omnia ad Peireskium; ipse summoperè lætatus, congratulatúsque est, ac procuratis quàm pluribus demonstrationis exemplis, ipsam cum viris, quos harum rerum Parisiis, Romæ, & alibi, studiosos novit, communem fecit.

Sic cùm obtinuisset exemplum eorum Galilæi Dialogorum, in quibus ex motu Telluris in eadem parte superficiei bis quoque die retardato, acceleratóque, ob compositionem motus diurni, & annui, declaratam pervidit caussam geminatæ in singulos dies reciprocationis, seu æstus marini, eatenus incognitam; dici non potest quantâ lætitiâ sese perfusum senserit: & cùm non sine approbatione opus editum observasset, quanta cum exsultatione exclamaverit, fœlix esse hoc sæculum, quo viri sagaces ex positione motus Telluris exposuerunt caussas tum proprietatum Magnetis, tum æstus Oceani, habitas præcipuè admirabileis, atque incompertas; alteram quidem G. Gilbertus in opere illo suo de Magnete, alteram verò Galilæus, in libro hoc Systematum. 1632.

Recreârunt etiam illum edita in lucem à Chiffletio Insignia gentilitia Equitum aurei velleris, Fecialium verbis enunciata; acceptis simùl literis, quibus Petrus Hoserius (quo nemo fuit unquam nobilium Galliæ familiarum notitiâ instructior) significavit se quoque insignia Ordinis sancti Spiritus, tanquam jam affecta, brevi editurum. Sic edita quoque Historia Romanorum Pontificum, qui è Gallia oriundi in ea sederunt, opera Francisci Bosqueti Narbonensis Jurisconsulti, viri commendatissimi, & totam Historiam Ecclesiæ Gallicanæ tum meditantis. Sic missa à Naudæo germana Ariminensis Pontis inscriptio, qua certior est factus contineri Consulatum Augusti XIII, & Tribunitiam potestatem XXXVII; cùm subdubitasset non benè apud Gruterum legi XIIII, & XXXVIII. Misit verò etiam Naudæus relationem suam de Vesuviano incendio, quod à Decembri usque superiore cœptum, nondum prorsus desierat; eamque, præter complureis alias, quas ex variis corrogavit.

Tandem, cùm in urbem redire sequente autumno statuisset, apparatos priùs voluit Samaritanos Codices, ut libertate viarum facta, mitteret Parisios unâ operâ, permolestè ferens, quòd illeic fuissent tandiù desiderati. Videlicet, ut compleretur magnorum Bibliorum editio, perdoctus ille Ioannes Morinus, ex Congregatione Oratoria, curabat Pentateuchum Samaritanum, & ab anno usque superiore Exercitationes in ipsum præmittens, publicam mentionem ita fecerat ejuscemodi Codicum, ut Peireskius deinceps mirâ fuerit eos transmittendi impatientiâ. Ille siquidem preloquutus de Samaritanico exemplo,

1632. quod procurante Peireskio Petrus à Valle communicârat, verba ista subjecerat, *Præter Codicem istum, duos alios Hebræo-Samaritanos quotidie exspectamus, ut eorum cum isto comparatione editio nostra omnibus suis numeris absoluta prodeat. Hos paucos ante menseis è Palæstina accersiri curavit vir amplissimus, literarum decus, déque literis benè semper merens D. Peresius, in suprema Provinciæ Curia Senator integerrimus. Codicum istorum alter tricolumnatus est, & trilinguis, unaquaque dialecto per columnas exposita,* &c. Persensit ergo Peireskius vellicatam sibi ea ratione aurem: quare ad tutam, opportunamque occasionem solùm attendens, non alii voluit commissos, quàm Dionysio Guillemino, viro eximiæ comitatis, domesticóque ab ineunte usque ætate habito; unde & pridem Romollarum, & nunc etiam Belgenserii Prioratum, ut vocant, obtinuit. Et dimittebat quidem illum ad Abbatiam in Aquitaniam: sed præfixit tamen, ut via compendiosiore relicta, Parisiis iter faceret, Codicésque secum transferret. Non memoro autem quàm ingenteis gratias pro iis Morinus habuerit, quas in laudes proruperit; adnoto solùm ipsum tunc transtulisse, remisisséque Samaritanas Epistolas, quas dictum superiùs est fuisse ad Scaligerum jampridem conscriptas.

DE

DE VITA PEIRESKII, 1632.

LIBER QUINTUS.

TRIENNIO Belgenſerii exacto, rediit in urbem menſe Septembri. Advenerat jam Helias Laïnæus Marguerius, quem Rex poſt Oppedæi mortem Principem Senatus creâ-rat: & quia illius integritatem cum eximia juris notitia conjunctam Peireskius probè noverat; idcircò partim dignitatis, partim virtutis reverentiâ, domus ſuæ limen reviſere noluit, quin virùm priùs ſalutaſſet. Inclinante poſteà Octobri, cogitare cœpit de Nepote in Senatum admittendo; illum quippe ſibi, ut jam dictum eſt, deſtinaverat ſucceſſorem. Itaque, dum Nepos Senatores omneis, ut moris eſt, præſalutaret, deducere ipſe ad limina omnium, commendaréque voluit, alacritatem ſummam teſtatus. Evenit tamen ex eo labore, ut dolorem renum concitaverit, excito inde calculo, quem poſt quartum, quintúmve diem ſatis fœliciter emiſit. Quam-primùm convaluit, non deſtitit munia Senatoria repetere, reſervata quippe, quod & diximus, libera per triennium functione. Id voluerat autem, non ſanè vanitatis, aut lucri gratia; ſed ut non deeſſet occaſio exercendæ beneficentiæ, ac potiſſimùm erga literatos, religioſos, alióſque viros benè merenteis; ſolitus eorum jura tueri, patrociniúmque ſuſcipere.

Recreavere porrò illum, qui libri fuêre à Minutio ex Oriente miſſi, cum numiſmatibus variis, ac Baſilidianis præſertim; itémque cum bulboſis plantis, aliíſque hujuſmodi rebus. Inter cæteros, ut minimum mole, ita pretio maximum habuit quoddam volumen, (quod ita dici à volvendo reverâ potuit) repertum intra capſulam ad Mumiæ cujuſdam pedes. Id univerſè conſcriptum erat hieroglyphicis literis,

 con-

1632. constans ex germana papyro, ac facilè sua vetustate superans bis millia annorum. Alia posteà vice accepit magnum Græcorum codicum copiam (quantam scilicet capere poterant duæ capsæ peramplæ) at fœlicitas par non fuit, seu quod ad integritatem, seu quod ad subjectam materiam attinuit. Nam præter Biblia Arabica, Arabicè, Persicè, Chaldaïcè, cum Rabbi Salomonis commentariis scripta, & alia item Arabica cum initiis capitulorum Samaritanis; cæteri omnes valdè vulgares, aut mutilati admodùm fuêre.

1633. Verùm id quidem sequente anno, quo aliunde plurimus fuit in mensurandis, comparandísque vasis antiquis compluribus, quæ, ut jam dictum, habebat domi. Scilicet præter notitiam omnium omnis generis mensurarum, quam ducebat suavissimam, sperabat quoque se posse tandem ex collatis quamplurimis conciliari pugnantia multa auctorum de mensuris loca; ut, dum Columella facit cochlear quartam partem cyathi, & Fannius vigesimam quartam: cùm idem Fannius, & Plinius volunt cyathum decem drachmas pendere: Marcellus & alii, duodecim; atque id genus alia, quæ in animo habuit non nudis solùm conjecturis, sed ipsismet quoque mensuris, & ponderibus explanare. Heinc operam dedit, ut etiam quæcunque ubivis gentium exstare novit, antiqua vasa mensurarentur. Habendam autem censuit pretiosiorum rationem magnam, quòd veteres in iis præsertim soliti fuissent affectare certa genera mensurarum, tum ut ea ratione commendatiora facerent, tum ut destinata sacrificiis, vel asservata in templis (erant scilicet plerumque donaria) diuturniores moduli mensurarum efficerentur.

Voluit proinde, ut Guilleminus per complureis menseis moraretur Parisiis, ad emetiendum pretiosa vasa, quæ ad S. Dionysium, & in cimeliarchiis præcipuis Civitatis asservarentur. Expertus verò est præcipuè humanitatem Rociaci, dum non modò capacitatem, ectypósque vasorum obtinuit; sed ipsissimum etiam unum vas acceptum ferre coactus est; unde à Peireskio literæ conscriptæ, plenissimæ simùl gratitudinis, & inexhaustæ eruditionis, qua elegantissimæ cælaturæ, adhibitíque ornatus rationem fusè edisseruit. Sic quia Jacobus Gaffarellus vir & Hebræis literis, & aliis dotibus clarus, versabatur Venetiis, mensurari per eum curavit quæ pretiosa vasa advecta ex Cypro, & Constantinopoli, in S. Marci Thesauro habentur; ídque cùm

illustris

illuſtris dynaſtes Eques Valletanus interceſſiſſet, qui decretum à Senatu, exorante Peireskio, ut id liceret, impetravit. Sic per Naudæum quoque egit de Ravennatibus impetrandis; pérque Suareſium, de magno illo, qui apud Genuenſeis, catino Smaragdino, Scela ipſis nominitato; & per Menetrium, de pluribus, quæ nôrat Romæ aſſervari. Quo loco taceri non debet accepiſſe illum dono Tryblium minus, ſive cochlearium ex cryſtallo, à generoſa, & ſupra ſexum erudita fœmina Fœlice Zacchia Rondenina, adjectis ad alias mariti Alexandri Rondenini literis, quibus laudatiſſima heroïna per-eleganter teſtata eſt quanti faceret Peireskii virtutem. Eſt autem mirabile viſum; quòd ſub idem tempus Carolus Tabaretius Cadafalcius Dinienſis proſeneſcallus miſerit ad ipſum, cochlearium, ſive Tryblium majus, unà cum trecentis numiſmatibus Gallieni ſæculo cuſis, quibuſcum id fuerat repertum. 1633.

Alia ut attingam, ver erat, cùm Petro Seguierio per-illuſtri Præſide in Sigilli Regii cuſtodiam aſſumpto, Peireskius tum eſt gratulatus, tum literas ab eo accepit, quibus vir magnus teſtatus eſt nullas poſſe ſibi gratiores, quàm à Peireskio obtingere, tum ut affine, tum ut viro, cujus ſumma virtus, rerúmque peritia commendatiſſima foret. Eodem tempore Frater Valaveſius delectus à Rege Maſſilienſium Viguerius, in eam civitatem conceſſit: quotannis nempe is magiſtratus init munus Kalendis Maij, perſeveratque toto anno Municipalis curiæ princeps.

Aderam ipſi intereà, dum accerſitum quoque voluit Athanaſium Kircherum Germanum, virum è Societate JESU eruditionis oppidò magnæ, Avenione tum commorantem. Is perhibebatur eximiè callere Hieroglyphicorum myſteria: quamobrem ipſi adjutando tum varios libros tranſmiſerat, tum Iſiacæ menſæ ſuperiùs deſcriptæ exemplum. Et quoniam eidem præ manibus erat inſignis codex MS. hoc eſt auctor Arabicus, Rabbi Barachias Abenephius, à quo dicebatur tradi ratio Hieroglyphicorum interpretandorum: idcircò illum exoravit, ut ad ſe accedens tum codicem ipſum, tum ſpecimen quoddam interpretationis, notarúmque ſuarum adferret. Cùm feciſſet, dici non poteſt, quàm ardenter illum animaverit, ut cœptum opus perficeret, editionémq; maturaret. Fuit deinceps vir Romam evocatus, ut ſuccederet in locum inſignis Mathematici Chriſtophori Scheineri, quem Imperator penes ſe habere exoptaverat: ſategit autem Peireskius non modò

1633. apud Mutium Vitellescum Societatis JESU Generalem, sed etiam apud Cardinalem Barberinum, ut & stimulos adderent, & satis otii facerent, quò id opus brevi prodiret.

Accersivit quoque eodem tempore Salomonem Azubium Carpentoractensem Rabbinum, nihilo sanè doctrinæ specie antiquis illis inferiorem. Is, quas habebat, detulit Astronomicas Tabulas, à quodam Judæo ante annos trecentos Tarascone conditas, & ad longitudinem, latitudinémque ejus loci accommodatas. Quia verò nôrat quos labores nominatus antè Schickardus in restituenda Astronomia, Geographiâque exantlabat; ideò procuravit, ut Azubius exemplum earum Tabularum Hebraicè describeret, quod ad Schickardum mitteretur. Misit autem posteà, simúlque adjunxit interpretationem Azubii, nonnullaque Arabica, quibus ipsum iri delectatum, ex peregregia opera circa Historiam Tarichi de Persidis Regibus navata, perspectum habebat. Quin-etiam, quia ejus responsum ad Epistolas de Mercurio, prodebat illum neque vidisse opus perantiquum Aristarchi Samii, de Solis, ac Lunæ magnitudine, neque certum esse, an liber usquam gentium reperiretur: ideò, cùm ipse meminisset librum Græcè adhùc exstare in Bibliotheca Regia, interpretationémque ejusdem Latinam, unà cum commentariis per Federicum Commandinum, in Italia editam fuisse: ideò, inquam, & procuravit habere exemplum è codice Græco, & nullum non lapidem movit, donec per Naudæum exemplum Latinum detexit, ac obtinuit; & utrumque, unà cum variis circa cœlestia observatis congessit in fasciculum; quem tandem nihil tale expectans, & ne cogitans quidem, Schickardus accepit.

Pari ratione sese gessit circa memoratum Hortensium, à quo cùm nosset expeti exemplum Dialogorum Galileanorum, ut ea quæ ille de stellarum exilitate conscripserat, conferre posset cum iis, quæ ipse de simili argumento propter observatam Mercurii exilitatem differuerat: illicò exemplum conquisitum misit, ultróque ad virum nihil tale suspicantem destinavit. Pari erga nescio quem alium, à quo cùm accepisset Alcorani exemplum totis votis desiderari; impetravit statim Grationopoli, intercedente Philippo Lagneo, viro bono, ac erudito, & studiosorum planè studioso, quod ad virum, à quo nihil fuerat, tale rogatus, mitteret.

Pari

Pari etiam erga Claudium Gasparem Bachetum Meziriacum, qui 1633.
post Diophantum editum, aliaque opera eximia, Gallicam operum Plutarchi interpretationem instaurare, castigationémque notis illustrare magnò animo moliebatur. Cùm is enim significasset vitam Homeri per Plutarchum nunquam sibi Græcè conspectam, ídque ad Peireskii aures pervenisset, dedit illicò operam, ut ea vita exscriberetur è codice Græco, quem se vidisse meminerat in Bibliotheca Regia, & cùm re penè jam peracta illam editam accepisset ab Henrico Stephano, ac præmissam volumini Poëtarum Heroïcorum, coëmptum statim misit volumen, cujus ac simul desiderati Scaligerani Eusebii, & recuperatæ nuper ex oriente Homericæ Iliados, cum notis quibusdam Porphyrii, aliarumque rerum non expectatarum Bacchetum participem fecit. Sed possent adferri sexcenta similia.

Addo quòd exscribi curavit ex Bibliotheca Augustana, opera quædam B. Cyrilli, docto viro Joanni Auberto, ad complendum editionem sacri auctoris, necessaria: ob quam etiam caussam, evolvi curavit Bibliothecas varias tam Hispanas, quàm Siculas; ac præ omnibus Vaticanam, è qua nonnulla adeptus est, quæ ut Holstenius percenseret, corrigerétque lubentiùs, procuravit ut Aubertus Parisiis vicissim censeret, & corrigeret aliquot Græcos Astronomos, quos expetitos Holstenio ipse Peireskius ex Blibiotheca optimi Archi-episcopi Tolosani curârat exscribi. Addo quoque, cùm jam Duchesnius admoveret seriò manum edendis Auctoribus, qui de Francorum Historia, & rebus Francicis scripserunt, obtinuisse illi Peireskium, præter non paucos sanè alios, tum Petrum, dictum Bibliothecarium, quem Naudæi sagacitate, diligentia, fœlicitate est adsequutus; tum Chronologica fragmenta Abbatiæ Sublacensis, quæ ut adipisceretur, Cardinalis Barberini auctoritatem, & Buccardi manum imploravit.

Addo complureis etiam alios, ejusdem implorantis gratiâ, imperasse multos codices exscribi. In iis fuit Henricus Memmius, ille adeò illustris Præses, qui animi nobilitate genus superans, gentilitiam de literis, literatísque benè merendi sollicitudinem mirè fovet. Fuit etiam Comes Marchævilla, à quo accepit Librum de variis Muhammedanorum Sectis, & ad quem præscripsit cujus notæ esse deberent cælaturæ, camei, numismata, & id genus cætera, ex oriente expetita. Fuit memorata Fœlix Zacchia, à qua monumenta aliquot Ge-

nuen-

1633. nuensium familiarum obtinuit. Fuit, ea occasione, Julius Pallavicinus, ipse Genuensis, à quo volumen integrum de eisdem familiis habuit; præter quæsita alia ex Petro Maria Boëro, quicum illi fuit perpetuum commercium; fuêre alii, ex quibus quæsivit antiquitates Hadriæ, Pisæ, aliarum insigniorum Urbium; sed memorare omnes molestum.

Non est verò heic prætereundem, quòd cùm jam antè agitasset curam inducendæ, propagandæque per Europam Copticæ linguæ, ac jam Salmasius, Petitusque ex paucis libris communicatis in ea plurimùm profecissent; adjecit volumina plura, ac mirè sategit, ut Petrus Valleus commodaret Vocabularium, quod ex oriente advexerat, ut illius interpretationem, editionémque per Salmasium ad id paratum procuraret. Cùm non obtinuisset, adhortatus est, ut saltem Kirchero illius copiam faceret, qui & Romæ præsens, & linguæ jam gnarus, incumbere in eam rem posset.

Cæterùm magnam concepit spem tum Copticorum, tum aliorum præclarorum voluminum ex oriente obtinendorum, cùm accepit exemplum prodeuntis tum primùm in lucem Epistolæ B. Clementis ad Corinthios scriptæ, & nuper ex Ægypto, Constantinopolísque in Angliam allatæ; cumque sub ipsummet tempus vir omninò bonus Ægidius Lochiensis, è Capucinorum familia, ex Ægypto rediit, ubi toto septennio linguis Orientalibus operam navârat. Is nempe magna exultatione exceptus à Peireskio, à quo non parùm subsidii in ea regione acceperat, indicavit codices raros in Cœnobiis variis exstanteis. Memorabile autem est, visam ipsi Bibliothecam octies mille voluminum, quorum pars non exigua præ se ferret ævi Antoniani notas. Quandoquidem verò inter cætera animadvertisse se dixit Mazhapha Einok, seu prophetiam Enochi, declarantem ea, quæ ad finem usque sæculi eventura sunt, Librum Europæ pridem invisum, illeic autem charactere, ac idiomate Æthiopico, seu Abyssinorum, apud quos is fuerat servatus, conscriptum: ideò Peireskius sic fuit accensus ejus, quoquo pretio, comparandi studio, ut nullis parcens sumptibus, ipsum denique sui fecerit juris.

Cùm porrò idem optimus vir mentionem obiter fecisset insignis incendii, quod in Semo Æthiopum monte eodem tempore contigit, quo Vesuvianum in Italia; idcircò varia edisseruit de canalibus subterraneis, quibus communicare possint non modò aquæ, sed etiam ignes,

ignes, atque adeò Vesevus cum Æthna, hic cum Syria, hæc cum Arabia fœlice, ista cum regione Erythræo vicina, in qua Semus mons: 1633.
ídque seu series quædam rupium incurvatarum canales faciant, seu ipsi ignes in rimas subeuntes vias sibi aperiant, & canaleis creent, bituminosáque suffumigatione incrustationem obtendant, quæ aquam marinam superpositam arceat. Igneis autem subterraneos aperire sibi vias, indicio esse montem Puteolanum tempore Pauli tertii, aliósque aliis temporibus eruptione ignium creatos. Incrustationem verò illam interdum abrumpi, ita ut aqua subeat, indicio esse, quòd tempore Vesuviani incendii littus Neapolitanum aliquantisper resiccatum fuit, revomente interim monte absorptas hiatibus aquas, verùm admista materia combustibili, ignescenteis. Sic postmodùm etiam est interpretatus Torrentem illum igneum, qui ex monte Æthna defluxit anno integro, decurrens summo cum ardore ultrà duo, triave milliaria, latitudine passuum quingentorum, misto fluore ex sulphure, sale, plumbo, ferro, terra.

Desinente anno suavissimum habuit detinere domi per aliquot dies celebrem Poëtam Santamantium, cum Duce Crequio Roma redeuntem. Cùm fuerit verò mirificè illius lepore, ac venustissimorum poëmatum recitatione delectatus; lætitiam tamen præcipuè duxit ex recitatis præclaris rebus, quas partim ipse, partim frater in suis in Indiam, aliasque regiones peregrinationibus observassent. Retulit, inter cætera, fuisse fratri visa in Java majore animalia quædam, quæ forent naturæ, homines inter, & Simias mediæ. Id cùm plerisque non videretur, protulit Peireskius quæ ex Africa potissimùm acceperat. Significârat nempe Natalis, medicus antè memoratus, esse in Guinea Simias, barbâ procerâ, canâque, & pexâ propemodùm venerabileis, incedere ipsos lentè, ac videri sibi præ cæteris sapere: qui maximi sunt, & Barris dicuntur, pollere maximè judicio; semel duntaxat quidpiam docendos; veste indutos, illicò bipedes incedere; scitè ludere fistulâ, citharâ, aliísque id genus (nam quòd everrant domum, convertant veru, pinsant in mortario, aliaque ratione famulatum præstent, haud reputari admodùm) fœminas denique in iis pati menstrua, & mares mulierum esse appetentissimos.

Arcosius verò (qui hisce annis nuncupavit ipsi libros varios, ut Memoriale principum, Commentarios politicos, Relationem de

1633. Africa) literis quibusdam exposuerat quidnam Ferrariensi cuipiam contigisset, cùm in regione Marmaricæ, Angela dicta, versaretur. Incidit nempe quadam die in Nigritam canibus venantem homines, ut visum, silvestreis. Capto, cæsóque illorum uno, inhumanitatem Nigritæ increpuit, qui in suum genus ita sæviret. Ille verò, falleris, inquit, nam hic non est homo, sed bellua homini persimilis. Quippe solâ pascitur herbâ, intestináque ovina habet, quod ut credas meliùs, rem ecce; simúlque abdomen aperuit. Sequenti die rursùs venatum, captíque mas, & fœmina. Huic mammæ ad pedis longitudinem: cæterà mulieri simillima fuit; nisi quòd intestina quoque herbis oppleta, & cujusmodi ovis, habuit. Totum utrique pilosum corpus, sed pilo brevi, ac satis leni.

Ista de Africa insinuant, ut attexam commercium, quod ineunte
1634. proximo anno Peireskius instituit hujuscemodi occasione. Vermellius quidam Monspeliensis, initio gemmarius, sese militiæ dederat, opibúsque dilapidatis, ad priorem artem reversus erat; cùm monilibus variis corrogatis, discessit navi Massiliensi in Ægyptum, & occasione proxima in interiorem usque Æthiopiam. Cùm gemmas, totamque pretiosam supellectilem eò transtulisset, etiam Reginæ Abyssinorum, cui ornamenta Europæa placuerunt, innotuit; & jam in aula celebris, ipsi quoque Regi ignotus non fuit. Contigit intereà, ut Rex arma moveret adversus quendam Imperii hostem, apparantem exercitum militum quinquaginta millium. Vermellius autem, inita quadam cum Rege familiaritate, poposcit ab eo licentiam erudiendi solùm brevi tempore militum octo millia, pollicitusque est se parva ea manu illas inimici copias eversurum. Rex, animosum, industriumque ratus, illi annuit; ipse verò & delegit, & ita exercuit milites concessos, methodo Hollandica iis regionibus incomperta, ut tandem vireis illas ingenteis fœlicissimè fregerit. Reversus victor, Præfectus fuit totiùs Regni militiæ, ac tum ad amicos Massiliotas scripsit, ut curarent ad se transmitti libros aliquot, ac militareis præsertim, quasdamque etiam imagines, tabulasque pictas, & alia id genus. Id igitur ubi rescivit Peireskius, certusque fuit amicos illos nihil simile curaturos, apparavit ultrò, misitque ad virum, tum liquores odoratos, & exquisitissima elaboratione eductos ex gelsemino, rosis, arantiis, gariophilatis, munera Reginæ pergrata futura: tum

imagi-

imagines, tabulaſque, & icones varias Regum, Reginarum, virorum- 1634.
que, & fœminarum illuſtrium; ac magnam librorum congeriem, ſed Mathematicorum præſertim ex architectonica militari, ex vulgari architectura, ex perſpectiva, & cæteris. Nempe indignum eſſe duxit talem fortunam deſerere, ac virum tam procùl conſpicuum pro viribus non adjutare. Cùm confidiſſet autem illum gratiſſimè id accepturum, licere opinatus eſt petere ab eo libros aliquot Æthiopicos, inſcriptiones obvias, deſcriptionem Amaræ montis, itémque rituum Religionis, vaſorum, & ſimilium, quæ Europæis ſciret ignota. Atque hoc quidem moliebatur, cùm interim diſtraheretur mira ſollicitudine, quòd aliud quidem Senatui, aliud Mareſcallo Vitrio Proregi placeret.

Inter hæc etiam excipiendus fuit, aſſiduitatéque, & officiis demerendus Franciſcus Comes Noallius, qui Regius Orator cùm pergeret Romam, aliquot diebus tum Maſſiliæ, tum Aquis-Sextiis ſubſtitit. Ut taceam, quòd illo ſecum deducente Juvenem ſupra ætatem medicæ doctrinæ, praxeóſque peritum, Petrum Michonum Burdelotium, voluerit Peireskius pluſquàm obiter ejus conſuetudine frui, tum ob doteis proprias, tum ob intercedentem cum erudito illius avunculo Joanne Burdelotio amicitiam.

Excepit quoque non multò pòſt Pontificis Nuntium Georgium Bolognetum, cùm in Galliam adveniens Aquis-Sextiis faceret iter. Memorabile autem eſt, quòd, cùm is fortè Peireskium occupatum reperiſſet circa neſcio cujus oculi anatomiam, intereſſe ipſe voluerit, curioſéque cognoſcere ſingulareis ſpeculationes. Scilicet ille tenebatur inſatiata aviditate noſcendi viſus organum, germanúmque locum, in quo viſio ex impreſſione, reflexionéque imaginis peragitur: unde ex avium, piſcium, quadrupedumque generibus vix obtineri ullum potuit, cujus oculi diſſecti non fuerint, ut in quo vel congruerent, vel diſſiderent, adnotaretur. Non tacendum verò, quòd, ut mihi, quem ea in re adjutorem voluerat, uberiùs gratificaretur, omnia copioſè perſcripſerit ad Franciſcum Luillerium Regiarum rationum Pariſiis Magiſtrum, quem amicum mihi ſingularem nôrat, cujuſque eruditionem, candorem, affectumque in bonas arteis, & in æquitatem, omnémque virtutem, ſi hoc loco attingerem; non alio ſanè facerem fine, quàm ad inſinuandum ejus amicitiam Peireskio quoque cariſſimam non immeritò exſtitiſſe.

 Quia

1634. Quia res porrò valdè percrebuit, neque de ea tamen planè constitit; ideò videtur operæpretium quid id fuerit commemorare. Inter antiquiorem sententiam, quæ statuebat visionem fieri in humore crystallino, & recentiorem, quæ in tunica retina, Peireskius mediam elegerat, in humore vitreo fieri opinatus. Quippe cùm dignum existimaret facultatem visus suo munere fungi circiter medium oculi, ac in eo loco, unde rei imaginem in suo situ spectare posset; idcircò hunc locum designaverat intra humorem vitreum, qua parte radii ipsarum rerum trajecti per crystallinum, & reflexi ex retina, in unum quasi centrum coirent. Ratus enim crystallinum sua convexitate invertere imaginem, suspicatus fuerat retinam sua concavitate eandem restituere: quare & debere facultatem in ejus concavitatis centro residere, unde imaginem è retina reflexam, restitutámque, atque adeò rem in suo situ naturali contemplaretur. Id animo cùm infixisset, superesse solùm censebat, ut veritatem ejusmodi restitutionis exploraret.

Cùm primùm ergo concessum est per ferias Paschaleis nonnihil interquiescere, exercere cœpit anatomicos in generibus animalium variis. Universè autem apparuit posticam illam, interiorémque circumductionem oculi speculum esse concavum, propter inversam tàm candelæ, quàm aliorum quorumlibet objectorum reflexionem. Id scilicet, ita exemptis anterioribus tunicis, omnibúsque humoribus, ut tota illa capacitas in suo situ perseveraret. Tunicæ enim choroidi diversimodè coloratæ politura inest veluti metallica, quæ splendescat facillimè, adjutante humore atro, quo à terga imbuitur, & conferente nigritie, qua interior circumductus, antrorsùm quasi illinitur, ut lux, aut imago impacta in id speculum, fortiùs, distinctiúsque in illo pingatur. Cùm choroidem verò dico, non excludo Retinam, quæ difficillimè quidem, & in paucis oculis sic illi adjuncta conservari potest, ut cum humore vitreo exeunte non loco excedat, colligatúrque, & appareat, quod reverâ est, nervi optici dilatata productio: at ubi tamen choroidi adjuncta tenetur, adeo tenuis, tersa, pellucida est, ac potissimùm quidem humectata, ut una, eadémque videatur esse superficies, unum, idémque speculum, id quo imagines rerum imprimantur. Tametsi verò opticus, seu retinæ medium, non respondet è diametro apertæ exteriùs pupillæ (paullò enim inferiùs est) respon-

respondet tamen medium postici illius colorati, & metallici splendoris, qui circulo quodam tanquam Horizonte dirimitur ab anteriore obscuritate. 1634.

Cæterùm Peireskius mirè exsultavit, cùm post humores omneis eductos, appensóque deinde crystallino, & in locum penè suum restituto, imago candelæ observata est pingi interiùs in retina, non inverso, sed recto situ; ac rursùs, cùm fundo ita illustrato, ut crystallinus ex eo solo posset lucem accipere, inversa per retinam imago, deprehensa est in crystallino ipsam excipiente erecta. Planum quippe duxit conjecturam suam undequaque successisse; unde ut illam magis firmaret, conquisivit vitra, & specula varia tam convexa, quàm concava, tam reflectentia, quàm transmittentia; etiamque varias phialas, in quibus variè comparatis, mirum dictu est, quàm multa, quàmque repetita perfecerit experimenta. Non facilè porrò dimoveri potuit à memorata sententia; meminíque solùm, cùm objiceretur facultatem visus intra oculum considentem non respecturam foràs versus ipsas res, sed intrò versus speculum, atque adeò dici non posse verè conspicere res ipsas, præter nonnulla alia, quæ visionem in retina probabiliorem facerent; memini, inquam, eò adductum, ut existimaret posse facultatem, suam functionem exserere non in retina, non in crystallino, non in vitreo solo: sed in tota illa humorum, tunicarúmque capacitate.

Sic immutavit etiam nonnihil opinionem de myopum, senúmque perspicillis præconceptam. Cùm observasset enim imaginem specillo concavo trajectam ampliari, convexo verò contrahi; existimârat myopes ideo specillis concavis uti, quòd ampliatione indigeant; senes convexis, quod contractione. Postquàm verò monitus fuit oculum in loco papyri collocatum, contractum videre objectum ex concavis, amplificatum ex convexis (nempe quòd ea speciem ita distrahant, ut paucæ partium objecti partes incurrant in oculum, unde id contractum appareat; ista verò sic contrahant, ut ejusdem partis plures partes ineant, unde dilatatum videatur) tum opinionem sic temperavit, ut opus esse censuerit ampliatione contractioni mista. Ne memorem quòd myopibus humore vitreo abundantibus vitra concava ideò prosint, ut radiorum decussario ultra crystallinum facienda promoveatur versus retinam: senibus eodem humore nonnihil consumpto,

1634. convexa ideò conferant, ut eadem decussatio ab eadem retina non-nihil abducatur, quasi visio sit elicienda in moderata ab ipso puncto decussationis distantia, eadem ratione qua in Telescopio debet oculus ab illo non-nihil abesse; quod à Scheinero ostensum est.

Sed quæcunque tandem fuerit veritas, aut incertitudo sententiæ, præstat heic referre nonnulla, quæ nescio an prorsùs, an satis observata priùs fuerint. Constitit nempe crystallinum non in omnibus animalium generibus agglutinari, cohæreréque cum ciliari circuitu: sed in variis piscibus vitreo veluti innatare; ac in Thynnis specialiter sustentari solùm duabus ansulis, quarum altera ab optico nervo producatur. Constitit rursùs crystallinum figuræ esse in variis animalibus variæ. Nam tametsi in pluribus quasi lenticularis sit, in piscibus tamen magis accedit ad globosam figuram, in volucribus vero minùs. Quin etiam in Thynno planè sphæricus est posteriore parte; antrorsùm autem planus esset, nisi, relicto circùm margine, attolleretur in medio portio quædam globi longè amplioris, quàm posterior; diametris nimirùm exsistentibus in sesquialtera proportione. Cùm idem verò margo visatur in oculis quarundam avium, ac potissimùm Aquilæ; in quadrupedibus tamen, ac in homine nullus est; sed cùm pars posterior sit portio minoris globi, quàm anterior, segmenta cohærent eodem ambitu, diametris globorum excedentibus, proportionis, in ove quidem, quasi sesquisextæ, in bove quasi sesqui-quartæ, & in aliis alterius. An verò illæ portiones non globorum sint, sed parabolarum, figurarúmve aliarum, difficile sanè judicatu est; ac præsertim quia mortuo animali humor flaccescit, collabitúrque, &, seu digitis tractetur, seu suspensus teneatur, seu supra papyrum resideat, vix potest non deflectere à nativa sua figura.

Constitit prætereà in genere piscium humorem aqueum vel nullum esse, vel certè perexiguum (in Thynno certè, ac Pelamide, Mustella, & quibusdam aliis nullus unquam inventus est) vitreum verò copiosum esse. In genere autem tam avium, quàm quadrupedum, nocturna illa animalia veluti Bubones, ac Feleis plurimùm aqueo abundare, pauciſſimùm vitreo. Constitit quoque non pro ratione magnitudinis animalis, magnitudinem esse oculi. Nam cùm aves pro corporum, capitúmque mole maximum possideant, uti Aquila, quantum penè ovis; in piscibus tamen Delphin, qui mille libras pependit, longè

mino-

minorem oculum habuit, quàm Thynnus, qui trecentas solùm; & 1634.
species Phocæ, quæ visa est esse prima Rondeletii, cùm pependisset librarum circiter octo millia, non habuit tamen oculum memorato Thynno majorem. Ut missum faciam, quòd cùm Peireskius nullo non studio procurasset obtinere oculum Balænæ, ex iis, quæ immanes capiuntur in mari Aquitanico, retulit intereà religiosus vir Josephus Antonius Dominicanus Massiliensis, qui non ita pridem unius capturæ interfuerat, oculos ipsius vix fuisse humanis majores. Cùm id verò demiraremur, mirabilius aliud subjunxit, scilicet, illud animal, cùm os habeat adeò vastum, ut exempta lingua (ex qua sunt libræ olei mille, & sexcentæ expressæ) potuisset eques, haud palatum vertice feriens, ingredi, (nimirùm quasi navis illa in os Balænæ Lucianicæ) gutturis tamen fuisse adeò angusti, ut vix potuisset capere simul duos ex illis pisciculis digito auriculari non majoribus, quos Mellitas vocant, quorúmque magna copia deprehensa in ore est.

Nimiùm fortasse heic hæreo; sed cùm nonnulla sint relata ex iis, quæ Peireskius in alienis observavit oculis, æquum est sanè subjici quæ in propriis observitavit. Animadvertit siquidem oculos suos sic excipere imagines rerum, ut asservarent illas diutiùs, & maximè quidem cum à somno humescerent. Sic expertus est millies, cùm respexisset in fenestram clathris ligneis, quadratulísque papyraceis interstinctam, circumferre sese deinceps illius formam in oculis; sed cum eo discrimine, ut si clausos quidem contineret, tum clathros obscuros, & quadratula candida, cujusmodi conspecta fuerant, videre adhûc videretur: sin autem apertos in parietem non valde clarum converteret, tum obscura quadratula; clathro verò ejus candoris, cujus paries, contueretur. Idem apparebat discrimen, si in vesteis nigras, sed aliqua tamen luce illustratas, direxisset oculos; videlicet quadratula nigrore vestium erant nigriora. Idem, si in apertum librum; characteres enim clarè discernebat, quà observabatur clathrorum, non quà arearum quadratarum species. Ex quo argumentatus est mirum non esse, si splendor lucis, & candor nivis hebetent visum, excæcaréque etiam valeant, ut historiis proditum est; cùm illa non admodùm vivax papyri albedo organum ita vitiet, ut facultati quasi velum non statim arcendum obducat. Existimârat autem, ut lux Solis unà cum ardore, Bononiensi lapidi imprimitur, ità lucem, candorémve humori

1634. vitreo imprimi, & propter corpulentiam umbram sui quandam creare: sed opinatus est posteà apparentem exteriùs umbram non à crassitudine lucis, candorísve productam, sed affictam ex vitio, quod contrahi possit, non in vitreo solùm, sed etiam in aqueo, & in crystallino præsertim. Ad-hæc, rei objectæ species in oculis ejus sic geminabantur, ut præter primariam, clarámque, aliam secundariam, atque obscuriorem insinuantem se ad latus prioris videret. Sic libro aperto, aut in pagina, dum aliquid scriberet, ita disertè intuebatur, & marginem album, & linearum initia, ut digito tamen citrà, seu in margine, obscuriora alia initia contueri sibi videretur. Quin aliquando etiam in montem Soli occiduo obversum spectans, tergeminam ejus speciem vidit, ut & multiplicem in filo; quod primam ipsi ansam fecit attendendi ad cætera.

Cùm nosset porrò me pridem esse in ea sententia, ut oculorum amborum axes nunquam coëant, sicque angulum in re visa (uti recepta apud omnes fert opinio) non faciant, sed perpetuò parallelismo incedant, unúsque solùm oculus, altero otiante, dirigatur in rem visam (is scilicet natura duce, qui à natura obtigerit melior, cùm ut manuum, sic oculorum alter semper valentior sit) adeò proinde, ut visione, quam distinctam vocant, solus videat, licet alius possit eâ videre, quam confusam: cùm id, inquam, nosset, mirè exsultavit, quasi facto adversus illum parallelismum experimento. Quippè oculos aliunde immotos alternatim claudens, & aperiens, animadvertit speciem dextram in sinistrum, & sinistram in dextrum ferri, sicque decussationem fieri parallelismo repugnantem. Et monuï quidem ipse, ut attenderet dextram, seu distinctam speciem pertinere ad sinistrum, qui fuit illi potior; sinistram, seu confusam ad dextrum, qui imbecillior; dirigi verò unicum axem, nempe ex oculo sinistro; speciem autem in dextrum non directè, sed obliquè incidere, sicque decussationem creare: quo modo res omnes geminæ videntur, cùm detorquemus oculos, exsistente nempe visione utriusque oculi confusa, propter obliquum solùm allapsum: verùm non planè conquievit, imò etiam est opinatus posse inter observandum cœlestia discrimen contingere, si unus pinnacidia dextro oculo dirigat, & alius sinistro: nec sibi factum putavit satis, donec Schickardus ea de re litteris suis securum fecit.

Mitta-

Mittamus verò tandem iſta, & attingamus alia, quæ per idem tempus multa obſervavit. Ejuſmodi fuêre imprimis venæ in mezenterio Lacteæ, quarum jam antè meminimus, quaſque rurſùs, in quotquot licuit animalibus, requiſivit. Quoniam autem illas diſcerni niſi in animali vivo, aut palpitante adhûc non poſſe, tum ex Aſellio inventore, tum ex factis compluribus diſſectionibus noverat, réſque propterea in homine, quem vivum diſſecare nefas, inobſervabilis videbatur; non ideò tamen deſperavit, quin, ſi paucis horis à ſuffocatione, interanea diſquirerentur, veſtigia hujuſcemodi venarum ſeſe proderent. Quamobrem damnatum ſuſpendio procuravit primùm, antequàm judicium capitale pronunciaretur, ſecurè, & egregiè paſci (ut nempe eſſet unde chylus lacteſceret, quo tempore requiretur) ac inde, non niſi horâ cum ſemiſſe poſt ſuſpendium exſpectatâ, cadaver devehi curavit in anatomicum theatrum. Præſtitum eſt verò eâ diligentiâ, ut aperto abdomine venæ albeſcentes apparuerint, utque ex nonnullis reſectis colligi potuerit liquor lacteus; quod profectò viſum eſt mirum. 1634.

Hæc præter, ſollicitus fuit, ut obſervarentur variæ ſcaturigines ventorum. Nam primùm quidem opinatus fuit ventos ex Ariſtotele terrenos eſſe halitus, qui ex offenſu aëris frigidioris repercuſſi, tranſverſùm prorumpant, &, pro conditione vallis, aut alterius loci, unde prodeunt, aut quem offendunt, in boream, aut meridiem, ortum, vel occaſum ferantur: verùm tam multas expertus eſt in ea ſententia difficultates, ut ad materiam halituum recurrendum cenſuerit, examinandúmque, num, exempli gratiâ, vitriolum, halinitrum, bitumen, ſulphur, & ſimilia, dum exhalantur, conditiones, varietatéſque ventorum ſubeant. Quamobrem obſervari voluit tam mirabileis quoſdam ventos in ſuis originibus, quàm proprietates ipſas locorum, attendendo ad mineralia, foſſiliaque omnia, & plantas congeneas. Heinc deſtinavit Peireſcum verſùs eruditum medicum nomine Malianum, qui in Coyero monte obſervaret antrum, è quo frigidus prodit ventus, tantò minùs ſenſibilis, quantò ad originem acceditur propiùs: cujuſmodi etiam obſervatus eſt in hiatu boreo Montis-ventoſi. Ut obſervaret quoque exſtantem non procul lacum Legnium, è quo dum exoritur fumus, nubes haud-dubiè creanda eſt, quæ ſit brevi in tempeſtatem ſæviſſimam exoneranda; quod memorant

1634. etiam de lacu Pilati in Delphinatu, & de alio in Pyrenæis. Ut denique ea occasione observaret fontem, qui ad Collem-martium statis intervallis effluit, ac subsistit; nimirùm octies circiter intra spatium unius horæ.

Sic per Bulæum virum doctum, observari curavit ventum Ponthiam, sive Ponticum dictum, ad occasum Alpium Cottiarum, oppidúmque dictum Nihontium. Is flat à borea secundùm fluvium, & neque leucæ quadrantem secundùm latitudinem excedit, neque secundùm longitudinem, cursúmve, dimidiam, aut integram leucam: nisi quòd nonnumquam factus vehementior plureis superat, Rhodanúmque etiam attingit. Quotidianus est; & dum flat, non intermittitur, aut fluctuat; sed uniusmodi est tenoris. Oritur hieme sub mediam noctem, & in nonam usque decimamve matutinam constat; æstate, ab aurora in octavam, vere, & autumno, à quarta in meridiem. Est autem per hiemem præsertim violentus, maximéque reflante austro; interdumque frigidus adeò, ut, ipso vigente, aqua in aëre conglaciet. Ventus alioquin saluberrimus; ut sunt etiam ejusdem loci fruges, fructus, nonnulli fontes.

Sic per Antelmum Forojuliensem, virum Sacerdotem, omninóque bonum, observari ventum, qui ad Malignonum montem nascitur, nec declivitatem illius excedit; itémque conflictum Vulturni, & Cori, qui ad promontorium Rufum occurrentes, sese ibi mutuò conficiunt. Mirabile id sanè; sed non minùs illud, quod Vulturnus illeic salubris, & fruges perficiens, insalubris est, frugésque adurit Aquis-Sextiis; & Corus ex opposito: ac rursus, quòd Cannis observatum est à memorato antè Meynerio, nullos planè ventos ex cardinalibus flare, sed lateraleis solummodò; cùm aliis locis secus contingat. Sed magnum nimis foret tædium, si plura congererentur: nisi taceri fortè non debet, quòd qui utrimque subeunt foramen Lansonium, Pausilyppæo simile, ventum exeuntem utrimque sentiunt; argumento quod extrorsùm efflet, non introrsùm insiliat.

Rursùs, non minùs curiosus fuit, ut attenderetur ad motum maris Mediterranei, quem cùm ad nostras Europæ oras versus occasum esse constet, exploratum voluit, num ad oras oppositæ nobis Africæ versus ortum foret: ídque observando præsertim regionem, qua in fluminum ostiis arena aggeritur; cùm soleat in eam egeri, in quam

maris

maris aqua fluviatilem trudit. Exemplo ipsi erant arenæ, quas ube- 1634.
res Rhodanus vehit. Mare quippè illas propellit in oram Occitaneam, quæ propterea facta importuosa est; nam vel à solo tempore D. Ludovici, mare recessit ab oppido Aquis-mortuis, integrâ leucâ. Et quamvis arenæ Argentei fluvii in Orientis oram propulsæ videantur, ac Forojuliensem portum complevisse; sentiebat tamen ideò factum, quòd sinus Grimaldicus, seu San-torpetianus consequenter situs, copiosiorem aquam alliciat, & interpositum promontorium gyrationem efficiat; quæ Argentei aquam, limúmque in aversam seu Orientalem plagam, compellat.

Eadem occasione adnotatum voluït marinum æstum, quisquis is esset, & in mari Hadriatico, & in quibusdam Africæ oris. Cùm ex disquisitis autem variis Mediterranei motibus, circuitibusque, constitisset aquam perpetuò ex Ponto Euxino per Bosphorum Thracium, Propontidem, ac Hellespontum in Ægeum ita influere, ut non modò Smyrnæ, sed etiam in Creta, imò penè ad Africam illius motus posset agnosci: cùm item constituisset Oceanum Atlanticum per fretum Gaditanum continuò influere: quippe sextante solùm spatii intercepti ad ipsa littora, reciprocatio fluctuum est: toto verò besse intermedio perpetuus est Oceani in Mediterraneum influxus: cùm de his inquam constitisset, recurrendum esse necessariò censuit ad canaleis subterraneos, quibus mare Mediterraneum cum Oceano communicet, & ad libellam reducatur. Nempe eadem ratione volunt Hyrcanum, sive Caspium mare undique conclusum, nec tamen exundans tot exceptis fluminibus, communicare cum Euxino per meatum subterraneum, quo aquæ scaturiant ea parte, qua medius Euxinus dulcescit, cuique ex Aristotele, nomen est βαθέα, seu profunda Ponti.

Contigit ad hæc per illam æstatem diversimodè fulminare. Cùm mea autem foret opinio ignem fulmineum, quo terrena feriuntur, non emitti procùl ex alto, sed proximè ex nubis glomo ejus materiam continente, transferentéque, erumpere; voluït ipse eam flammulam, tametsi rem fluxam, tanta extrudi vehementiâ, ut ex regione aëris media, inexstincta perveniat ad terram, ubi vim miram exserit. Adjecit, cùm ante triginta sex annos altare majus Capuccinorum Aquensium ictu fulminis fuit disruptum, versatum se in urbe fuisse, & pertranseuntem, casu quodam, plateam dictam Prædicatorum habuisse oculos

1634. in cœlum, ac in eam regionem conversos. Quod mirabile verò fuit, observasse se in aëre medio, manipulum quendam radiorum igneorum, utrimque partim directorum, partim undulantium; eo planè modo, quo antiqui pinxerunt fulmen in manu Iovis. Ac nihil attinet quidem memorare quid repositum fuerit; referendum potiùs, quòd cùm fulmen dejecisset crucem è fastigio turris campanilis D. Ioannis, ferrum infernè lapidi impressum deprehensum fuit habere circum rubiginem, seu crustam ferrugineam vi magnetica maxima pollentem. Ac mirati quidem non sumus de ferro, quod per aliquot sæcula expurgatum, contraxisse vim poterat: at recrementum ipsum ferri tantundem potuisse, fuit stupore dignum.

Habuit intereà ex Africa semina, plantásque, & animalia nonnulla. Ex his nullum majus, pulchriúsque Alzarone nuncupato, quod summo ore, caudáque taurum, cæterà cervum referebat. Cornua illi nigra, erectáque, & futura miræ, ut perhibebatur, altitudinis. Animal velocissimum, & quod non potuisset, nisi ab ipso ubere, capi. Illud verò diù non detinuit; sed postquàm satis observavit, próque votis depictum habuit, ad Barberinum Cardinalem misit. Accepit autem non multò pòst similis animalis spolium à Comite Marchævilla Constantinopoli redeunte, eaque occasione experiri voluit (& nescio tamen quid interturbârit) num pelli ejus animalis idem contingeret, quod cervinæ. Constabat enim pellem cervi, si fuerit à coriariis in fundo cuppæ constituta, suppositaque tam bubularum, quàm aliarum ingenti acervo, non conquiescere, ex quo primùm infusa aqua fuerit, donec sese subduxerit, omnibusque evolutatis, se cumulo toto superiorem statuerit. Cùm id miraremur, retulimus caussam in ampliorem pilorum cervi, quàm cæterorum cavitatem (singulos enim pilos esse canaleis, sive tubos quosdam declarant microscopia) adeò ut, illi aëre oppleti, & intra aquam constituti nixum faciant, instar scilicet vesicæ inflatæ. Credibile quoque id non parùm ad animalis celeritatem conferre, dum propter calorem ex motu, ea capacitas spiritu difflatur; ut probabile quoque est conferre in volucribus eam pennæ partem, quæ cava, spiritu impletur, juvatque, ut aves faciliùs sustententur in aëre. Sed attigisse id sufficiat.

An subjiciam verò quòd Peireskius voluit supra domus suæ fastigium locum idoneum construi, è quo abundè eminente quicquid

foret

foret cœlitùs obſervabile notaretur? Quàm multa certè obſervata ex eo fuerint, non eſt heic referendi locus: verùm reticeri non poteſt inſignis lætitia, quam cepit, cùm inde attendit ad Martem occultantem ſtellam, quæ extrema eſt in Virginis ala. Permoverat ſcilicet illum quod narraveram obſervatum mihi ſuperiore Decembri Iovem occultantem Geminorum Propoda; adeò ut diebus aliquot manè, veſperéque teleſcopio inſpectus, deprehenſus fuiſſet tranſiviſſe illi ad auſtrum, non amplius quàm minutis quatuor, die ejus menſis decimanona, ac hora undecima matutina. Et cùm die octava Iunii ſub veſperam admonuiſſem illum, fore ut Eclipſin non abſimilem per Martem conſpicere poſſet, tum maxima alacritate advigilare conſtituit, neque diſceſſit, niſi poſt elapſam mediam noctem, cum horæ beſſe; quo tempore Mars fuit ſtellæ conjunctus, præteriítque ad auſtrum non ampliùs, quam ſeſquiminuto. 1634.

Sed & dici debet lætitia, qua apud ſe habuit Thomam Campanellam, philoſophum celebrem, quo obſervanda tempore fuit, (nempe ſub Novembris initium) Mercurii cum Sole conjunctio. Quippe is eſſe teſtis potuit inconſpectum fuiſſe ſub Sole planetam in conjunctione propè centrali; argumento, quòd tum directus ſupra Solem extiterit, quemadmodum retrogradus viſus fuerat priùs ſub Sole; quòdque proinde motu ſuo ipſi Soli circumducatur, non verò feratur in Epicyclo nos inter, & Solem detento. Simili ſanè obſervatione id eviceramus Pariſiis, ante duos annos, cum ſemiſſe, ut pote ſub finem Aprilis.

Cæterùm qua humanitate Campanella exceptus fuerit, haud explicari facilè poteſt. Recipiens enim ſeſe in Galliam, non priùs appulit Maſſiliam, curavitque adventum ſuum renunciari Peireskio, quàm miſsâ lecticâ accerſitus eſt in ipſius ædeis, & curatus egregiè per aliquot dies, dimiſſúſque Pariſios partim lecticâ, partim curru, non modò ab illo habuit literas, quibus pecuniam Lugduni acciperet; ſed accepit etiam diſcedens quinquaginta aureos, adeò ut tanta beneficentia obrutus, & quaſi ſuffuſus, teſtatus fuerit ſe priùs quidem habuiſſe ſatis conſtantiæ, ut per tormenta ſæviſſima continere lacrymas poſſet: at non habuiſſe, quando eſt virum adeò munificum expertus. Spectare hùc putes, quod poſteà inſeruit in Tomum ſecundum ſuorum operum, ac ſub Oeconomicorum finem. Nam, *haud negem*, inquit,

1634. *amicos splendidâ excipiendos esse mensâ, sed frugaliter, & cùm opus habent: eúmque amicum potiùs reputabis, qui tibi pecuniam suam, quàm qui vitam suam offert: veluti mirificus Fabricius, Dominus de Peresc, Gallorum decus, & Philosophorum, & clarorum virorum Mecœnas, & perennis hospitalarius, exemplar est mundo.*

Quibus nempe diebus ille est apud Peireskium commoratus, tum alios diversanteis vidit, tum generalem apud Augustodunenseis Proprætorem Montagutium, qui loca Provinciæ sacra invisens, invisurus quoque eum fuit. Is porrò detulit ad ipsum cochlearia duo argentea antiqua, & nonnulla alia, quæ Augustoduni è ruinis vetustatis eruta videre Peireskius optârat. Emensus cochlearia, ac illud præsertim, quod fuit magis integrum, dici non potest quàm exsultârit, cùm duas argenti uncias animadvertit pendere, ut pendit sextans pilæ antiquæ; & continere præcisè drachmas olei duas, seu sextam partem cyathi, ut continet etiam memoratus sextans. Hinc ad Puteanos literas dedit & fusissimas, & plenissimas inexhaustæ eruditionis, occasione præsertim sumpta ex Mercurii effigie in altero cochleari expressa, cùm didrachmalis illa mensura, appellata fuerit cheme, nomine desumpto ex conchylio, cujus cochlear retinet formam, quódque Mercurio sacrum est; adeò ut vafritiei, seu duplicitatis Mercurio tributæ symbolum fieret tum drachmalis, uncialísque duplicitas; tum genus conchylii bivalvii, & alia id genus sexcenta.

Acceperat non ita pridem à Montagutii affine Venoto Abacum antiquum, Augustoduni quoque effossum, studioséque etiam de eo scripserat; propter discrimen aliquod notarum numeralium, cum iis, quæ ascriptæ sunt in modulo abaci ex musæo Ciaconiano habiti, & in exemplo apud Gruterum delineato juxta illum, quem Velserus ex Occone evulgârat, ac descripserat. Quo loco adnotari potest non probasse illum quod Velserus existimavit (ut apud Gruterum licet legere) duos illos claviculos sub semuncia, & sicilico, duas esse duellas; voluit enim potiùs esse sextulas, quæ junctæ duellam efficiant, quarum unâ additâ semunciæ efficiantur duellæ duæ, uti ambabus additis efficiuntur sextulæ quinque (nimirùm semuncia æquivalet tribus) adeò proinde, ut hac ratione supputari possint omnes unciæ partes tam duellares, quàm sextulares; quod fieri non posset, si claviculi duellas solùm designarent. Addo, si eosdem claviculos pro sextulis

habue-

habueris, etiam duodenas unciæ parteis, præter unitatem, supputari 1634.
posse. Nam sextula una valet parteis duas; sicilicus treis; sextula utraque simùl juncta quatuor; sicilicus cum una sextula quinque; semuncia sex; sicilicus cum duabus sextulis septem; semuncia cum una sextula octo; semuncia cum sicilicò novem; semuncia cum duabus sextulis decem; semuncia cum sicilico, & sextula una undecim.

Non heic subjicio, ut interim egerit cum Ludovico Savoto de usu æris in numismatis, déque armis antiquis, quæ & fuerunt ænea, & in sepulcris solita condi; & cum Ludovico Auberio Menillio de cælaturis supposititiis, quas Chaducus à se confictas non erubescebat pro vetustis evulgare. Non rursùs, ut curaverat exscribi MSS. omneis, & Græcos quidem potissimùm, qui de Ponderibus & mensuris, ex Bibliotheca Vaticana, ex Regia, ex Augustana, & cæteris; præter collectanea Angeli Colotii, tribus voluminibus; & Onuphrii Panvinii volumina duo; prætérque insigne volumen circa theoriam Musices, quod misit primùm ad Donium, ac deinceps, addito volumine Arabico, cum elegantissimis figuris, ad Marinum Mersennum, ex Minimorum ordine, virum eximiè bonum, doctum, curiosum, & in illustranda naturæ Religionísque veritate indefessum. Non denique complura alia: sed subiicio potiùs modestiam, qua excepit nuncupationem Excerptorum Polybii, Nicolai Damasceni, & aliorum historicorum, factam à verè erudito, nobilísque notæ Henrico Valesio, qui ipsa Græcè edidit, Latinè vertit, notis illustravit.

Is enim, inter alia, affatus ipsum his verbis est. *Quid-ni te parentem appellem, & auctorem hujus libri, qui primùm à te repertus, advectúsque sumptibus tuis ex insula Cypro, & in hanc urbem est missus?* Et statim, *Nunc verò tandem operâ nostrâ prodit in lucem, non magis Constantini Augusti purpurâ, quàm nominis tui titulo conspicuus. Ac de Constantino quidem alii viderint: Tu quidem & anteà sæpè de literis benè meritus es, & posthâc etiam benè mereberis: feres tamen æquo animo id inter tua de studiis, ac studiosis omnibus merita proprium à me numerari.* Et rursùs, *Quam quidem operam, qualiscumque est, tibi, Nicolae Fabrici, dono, ac nuncupo; ut jam hic liber præfixis titulis tuis ex asse censeatur tuus.* Posteà verò præfatus, ex tribus, atque quinquaginta Excerptorum titulis, unicum superesse, de Legationibus inscriptum, inque libros divisum duos, partim à Fulvio Ursino, partim à Davide Hœschelio editum, miminit etiam

hujus,

1634. hujus, *qui*, inquit, *nunc primùm in lucem prodit, beneficio viri clariſſimi, doctiſſimique, & ad juvandas literas unicè nati, Nicolai Fabricii Peireſcii, titulo* περὶ ἀρετῆς, ἢ κακίας. Peireskius autem planè ſuffuſus, noluiſſet prorsùs nomen ſuum cum Imperatoria illa commiſceri purpura: reſcribénſque ad Valeſium, ſatis futurum fuiſſe dixit, ſi, facta alii nuncupatione, memoratum fuiſſet duntaxat, viſum ſibi obiter librum, ac præ manibus habitum, in angulo quodam obſcuro, cùm ex Oriente adveheretur.

1635. Conſimili moderatione ſequente anno uſus eſt, cùm Philippus Rubeus Romæ edidit, ipſique dicavit inſcriptionem illam antiquiſſimam Columnæ Roſtratæ, C. DUILIOS. M. F. M. N. COS. ADVORSO. CARTACINIENSIS. IN. SICILIAD. REM. CERENS, &c. cujus ſuprà meminimus; idque cum appoſitis ſupplementis, & illuſtrationibus per Gaugen Gozzeum. Et tamen id videtur factum, non ſine quodam numine; cùm eodem tempore agitaret curam obtinendi ejus Inſcriptionis non modò apographum, ſumma fide, & exquiſita imitatione confectum; ſed etiam gypſeum ectypum, ut conſideraret ipſe omnia, exploraretque judicia, atque ſupplementa Ciaconii, Lipſii, & aliorum, qui in eam incubuerant curam. Prætereo autem, ut voluerit ſimùl habere ectypum alterius illius memoratæ inſcriptionis Scipionis Barbati, unde agnoſceret formam antiquiſſimám Romanorum characterum; quia ejuſcemodi inſcriptio intemerata perſeveravit, ſecùs ac Duilliana, cujus characteres inſtauratos fuiſſe, ex Plinio, intelligimus. Sic, ut formam agnoſceret antiquiſſimam Atticorum characterum, ectypum quoque habere voluit inſcriptionis illius, quæ legitur apud Gruterum, ΟΔΕΝΙ ΘΕΜΙΤΟΝ, &c. cujúſque Scaliger ſcribens in Euſebium, opinatus fuerat Ionicos eſſe characteres. Tametſi id egit ex parte, ac Salmaſio faceret ſatis, qui hujuſmodi inſcriptionem perinde illuſtrare in animo habuit, ac illuſtraverat quaſdam alias de conſecratione Templi, & dedicatione Statuæ. Denique petiit ex Donio accuratum apographum Tabulæ Eugubinæ dictæ, æreæ ſcilicet illius, Eugubii ante annos centum repertæ, & à Grutero quoque relatæ: ídque ob voces quaſdam Thuſcas, in quarum interpretatione non deſperabat ſe nonnihil adjutare, ne dicam emendare poſſe Bernardini Baldi conjecturas.

Sub anni porrò initium accepit, non ſine dolore, obiiſſe Valentiæ Julium Pacium, quem ab ipſis uſque juris ſtudiis amabat, ac venerabatur.

batur. Divertit intereà ad illum Theodorus Cardinalis Trivultius, qui tum Italiam repetens, recepit sese curaturum, ut ex Ambrosiana Bibliotheca exscriberentur Orbicius, & alii Tactici auctores, quos Salmasio necessarios, Peireskius habere summè laborabat. Divertit etiam non multò pòst Cardinalis Lugdunensis, qui Romam pergens, commorari aliquot diebus voluit in Archiepiscopatu primævo. Cùm verò illeic magnâ pompâ, ob benevolentiam, venerationémque pridem quæsitam exciperetur; ubi ipsum quoque Peireskium aliquousque obviam euntem & vidit, & complexus fuit, tacere omninò non potuit, se pluris paucos illius passus, quàm numerosa milliaria antevertentium æstimare. Divertit & Petrus Aloysius Caraffa, dum Coloniâ Agrippinâ, ac Leodio Pontificis summi Legatus rediret. 1635.

Cùm verò Peireskius super ea regione multa rogitaret tam ipsum, quàm eruditum comitatum, è quo Silvester Petrasancta, accepit, inter cætera, versari Leodii religiosum, ac industrium, è Societate Iesu, virum, nomine Linum, qui phialam complevisset aqua, ejusmodi temperationis, ut internataret medius globulus, cum descriptis circùm horis viginti quatuor, quæ ad pisciculum, seu indicem fixum allabentes ex ordine, horas diei connotarent, tanquam globulo cœli motum exactissimè imitante. Confirmatum id ipsi est, tum ex Rubenii literis, tum ex relatione Dormalii, qui ruente vere in Italiam rediens, & aliquot diebus detentus Aquis-Sextiis, rem sibi ipsi visam descripsit. Laudavit proinde Peireskius inventum admirabile; cœpítque variè requirere, quænam vis naturæ præstare id posset; cùm haberet ipse aliundè à multis jam annis Drebelsianam machinam, in cujus vitreo, arcuatóque tubulo inclusa aqua bis in dies singulos iret, redirétque, ac parùm abesset, quin maris insequi æstum videretur. Revocavit autem præcipuè in mentem, quod ante duos annos Kircherus enarraverat, se fragmento subereo inseruisse grana cujusdam Heliotropii, quæ (floris instar) in Solem conversa, innatans suber converterent, indiculóque apposito notatas in vase horas designarent. Qua occasione venit in mentem circumcidere Lapidem natantem, quem à Mersenno acceperat, ut in globi formam tornatus, esse posset suberis loco, faciendis heliotropicis, magneticísque experimentis.

Sperârat sub veris ejusdem initium divertentem excipere Pomponium Bellevreum, cùm nomine Regis pergeret legatus ad Principes

1635. Italos: sed itinere aliàs instituto spe videndi frustratus est, complectendíque unà pergentem Franciscum Vayerum à Motha, cujus eruditionem, candorémque tum literis, operibúsque, tum amicorum communium sermonibus cognoverat. Dum exspectaret porrò ex Italia memoratos Tacticos libros, misit intereà ad Salmasium delineationes varias ensium, gladiorum, securium, cæterorúmque armorum, quæ apud antiquos fuêre ænea, ac nominatim cassidum duarum, quarum altera ex Samnitum finibus, seu ex Aprutio missa fuerat; altera ad ipsummet lacum Thrasymenum fuerat reperta; cum dependentibus utrimque superstitibus bucculis. Nec verò ista modò misit, ut suppetias ferret scribenti de Romanorum militia; verùm expressa quoque varia fibularum genera, ad complendum opus, quod ille de re vestiaria aggressus fuerat, occasione dissertationis institutæ de Acia molli, quam non nimis tortam usurpandam esse ad sututas, & fibulas glutinandis vulneribus comparatas, Cornelius Celsus scriptum reliquit. Nempe Alphonsus Nunnesius, & Iacobus Chiffletius medici celebres contendunt Aciæ nomine intelligi debere acum, vel quidpiam aliud metallicum: eruditus verò Franciscus Rioya, & Franciscus Figueroa, ipse quoque medicus clarus, debere potiùs intelligi vel lineum, vel sericum filum. Exspectatur autem quid de controversia tum Salmasius definiat, tum alius quoque Peireskii amicus ex Dania, Ioannes Rhodius medicus, qui sede Patavii delecta, non minùs literis ingenuis, quàm artis præstantia clarescit.

Quin-etiam misit insigne quoddam de animalibus opus, ab Ebembitare Arabicè scriptum, nupérque ex Ægypto advectum, postquàm exemplum aliud magno labore, atque sumptu conquisitum naufragio periit. Misit & codicem alium Arabicum, in quo Canones Conciliorum Niceni, Constantinopolitani, Ephesini, Laodicensis, Cæsariensis, Gangrensis; Canones Apostolorum, & Sancti Clementis; Constitutiones Constantini, Valentiniani, Theodosii, & nescio quæ alia. Misit Ritualia Cophtitarum, ut Epistolas, Evangelia, Psalmos, ac præ cęteris codicem continentem treis Liturgias, Basilii, Gregorii, Cyrilli, cum Arabica interpretatione.

Misit plura; sed pluris nihil fecit, quàm Volumen quatuor Evangelistarum Elcuphticè, seu Cophticè scriptum, Arabicéque declaratum; & maximè propter appositos annos, quibus singuli Evangelistæ scrip-

ſcripſerunt. Quippe tametſi initio defuit præfatio in Matthæum, qua 1635.
annus contineri debuit; & præfatio in Ioannem viſa eſt mendosè habere ſcriptam hiſtoriam anno ſexto Imperii TARSOS pro Nerone, & Dominicæ Aſcenſionis trigeſimo: quod tamen ſpectat ad duas alias, altera in Lucam, planum fecit ſcriptam ab illo hiſtoriam Antiochiæ, anno Claudii duodecimo, & Aſcenſionis vigeſimo; altera verò, quæ in Marcum, ſcriptum ab ipſo Evangelium anno quarto ejuſdem Claudii, & duodecimo Aſcenſionis. Exiſtimavit autem poſſe quoddam ſubſidium exinde peti, ad dijudicandum controverſiam de anno Paſſionis Chriſti Domini, & fortè etiam de Natali, quem initio vulgaris æræ vetuſtiorem faciunt duobus annis Ioſephus Scaliger, & Sethus Calviſius; pluribus Laurentius Suſlyga, Ioannes Kepplerus, & alii. Scripſit proinde non modò Romam, ſi fortè ſuppleri, atque emendari priores præfationes poſſent; ſed rursùs etiam in Ægyptum, ad obtinendum, ſi fieri poſſet, ſimile volumen completius.

Quàm exſultaſſet verò, ſi id, quod nobis deinceps innotuit, perſpectum habuiſſet! Exſtare nempe Codicem Arabicum perſimilem penes illuſtrem Mon-morium Libellorum Supplicum Magiſtrum, quo Præfationes integræ continentur? Habent illæ ex per-eruditi Hardyæi interpretatione, fuiſſe MATTHÆI Evangelium Hebraicè ſcriptum anno Claudii primo, Aſcenſionis nono: MARCI Evangelium Latinè ſcriptum anno Claudii quarto, Aſcenſionis duodecimo: LUCÆ Evangelium græcè ſcriptum anno Claudii decimoquarto, Aſcenſionis vigeſimo ſecundo: IOANNIS Evangelium græcè ſcriptum anno Neronis octavo, Aſcenſionis trigeſimo: ex quibus meliùs congruentibus, quî illa ſint emendanda, conſtat.

Miſit aliunde in Ægyptum ad Capuccinos illeic degenteis, maximè verò ad Agathangelum Vindocinenſem, cùm libros alios plurimos, tum poſtulatos duos quoſdam tomos Baronianorum Annalium, præter donatam priùs totam ſeriem; itemque ad Cœleſtinum à S. Liduina Carmelitam diſcalceatum, Goliíque fratrem, libros varios; ſed præſertim magnum Theſaurum Arabicum Mediolani editum, voluminibus quatuor, qui ter, aut quater jam antè miſſus, ſeu ad ipſum eundem, ſeu ad alios, deperditus fuerat, intercipientibus piratis. Prolixa foret cæterorum conſimilium enumeratio; cùm prætermittendum non ſit, quid intereà curârit domi.

1635. Desiderium nôrat, quo pridem flagrâram habendi phaseis Lunæ varias, varietatésque in singulis per Telescopium apparenteis, vivis suis coloribus, proportionibúsque, & situ servato, depictas. Hoc sanè fine exoptâram, ac tandem obtinueram ab eximio Galileo unum quoddam prolixitate, perfectionéque præcellens; expetebámque solùm industrium, & patientem satis Pictorem. Ille itaque mei caussa, ut magna parte superioris anni, sic maxima hujus detinuit redeuntem Româ egregium Pictorem Claudium Salvatum Alvernatem, qui, me operam dirigente, id muneris exsequeretur. Detinuit verò etiam sequente per complureis menseis Claudium Mellanum Abbavillæum, artificem inter pictores, cælatorésque eximium, ipsum quoque Roma redeuntem; tum ut novas phaseis exquisito suo artificio depingeret, tum ut easdem, aut quasdam certè, ingeniosa manu incideret æri. Pervidit nempe vir optimus, posse exinde quandam speciem Selenographiæ instituì, insignémque fore ejus usum tum in Physica, tum in Astronomia.

In Physica quidem, ad ratiocinandum circa phænomena perpulcra; & maximè, quandò ex serie adservatarum phaseon, probabile fieri videtur globum illum Lunæ tale quidpiam esse, qualis est globus iste Telluris. Siquidem, cùm illæ maculæ majores nullo ævo non cognitæ analogiam habeant cum maribus nostris, ut proinde possint in iis discerni Eoum, Occiduum, Caspium, alia, cum deflexibus, sinubúsque innumeris; videntur cætera nihil esse aliud, quàm continentes, Chersonesi, insulæ, cum suis campis, montibus, vallibus, lacubus, aliísque id genus. Et maculas quidem illas esse quasi æquora quædam, convinci videtur ex superficiei æquabilitate; quippe in qua nihil emineat, quod Sole adverso obscuritatem pariat, & per quam umbræ sectio traducta planissima sit: cùm cæteræ partes elatæ, depressæ, anfractuosæ sint; & transiens per illas umbræ sectio sit variè discerpta, atque interrupta. Quin-etiam partes littorales, cùm stant ex adverso Soli accedenti, illustrantur citiùs, cùm recedenti, tardiùs, quàm subjecta maria; projicientes alioquin umbram in parteis Soli oppositas, tanquàm præcelsæ quædam rupes; adeò ut etiam longæ series umbrarum plerumque nigrescant. Sunt tamen in iis maribus quasi vada, aut brevia quædam, seu mavis series scopulorum, in quibus, seu aqua spumante, observatur quædam candicantia.

De continentibus id mirum, quòd cùm generatim albescant, sunt 1635.
tamen prorsùs heterogenei, ut si varietates terrarum, silvarum, stagnorum, & similia diversum crearent alborem. Nam aliunde, convallium, montium, & planitierum vicissitudines ubique occurrunt, súntque solùm ad medium discum areæ quædam ex ordine humilioribus collibus obseptæ. Secus sanè est de cæteris locis, quæ per pleniluniurn candidiora sunt; profundiores enim sunt valles, quæ dum Sol proximè accedit, abscedítve, apparent obscurissimæ, Sole nempe non illustrante nisi circumposita juga; adeò ut fiat gemmarum species; deinde verò summè candescunt, quòd lucem plenè combibant, & radiis ex lateribus reverberatione coactis compleantur. Quanquam sunt etiam partes quædam, quæ, præter lucis coitionem, mirè candicent (ut cuspis insignis versus orientem, qua illustrata, nihil statim candidius) quasi illeic forent montes quidam gypsei, aut Riphæorum instar nivibus obducti. Veluti, ex opposito, partes quædam sunt suapte natura ita livescentes, ut nulla lucis plenitudine alborem concipiant; quasi illi essent aut lacus, aut tractus terræ nigricantioris, qualis est ad boream, nec longè à maris magni littore phaseolus, seu ellipsis quædam, & qualis penè est anfractus circundans illum umbilicum, qui est ad austrum adeò præclarus. Præclarus, inquam, ob radios longè, latéque circumfusos, quasi ii essent partim convallium, partim niveorum scopulorum series: quod idem dicendum de radiis alterius, qui est centro vicinior, & quo, dum primùm, ultimúmve illustratur, nulla est species unionis pulcrior. Enimverò has varietates percurrere immensum foret.

Quare illud de ora Lunæ adnotare sufficiat; cùm æquabilissima videatur, id esse tamen ex eo solùm, quòd oculus noster loca ad eas parteis depressa, ob devexitatem, non videat; juga verò antecedentia, consequentiáque, & mista componat. Cæterùm enim parem ubique inæqualitatem illud arguit, quòd dum Luna falcata est, apparent ultra cuspides, ac potissimùm inferiorem, lucidi quidam globuli obscuritate intercepti, quasi ii sint editi montes in ipsissimo margine. Argumento sanè, quòd ea pars Lunæ, quæ nunquam nobis obvertitur, ejusdem sit diversitatis. Posset id verò confirmari, vel eo quòd, cùm non semper eædem partes visibilem occupent limbum (videlicet Luna libratione quadam, propter varios situs in Zodiaco, & supra Horizon-

1635. tem, ita contorqueri apparet, ut nunc parteis quasdam revelet ad ortum, occultet ad occasum, nunc contra; paríque modò ad austrum, ac boream; adeò ut etiam partes intermediæ sint centro, sive medio disci nunc propiores, nunc remotiores) quòd, inquam, re sic se habente, eadem semper varietas in partibus circùm retectis visatur. Nam verbi caussâ, macula illa solitaria, quæ quasi mare quoddam Caspium ad occasum conspicitur, dum ipsi oræ proxima est, nihil præter tenuem alborem, inter se, orámque relinquit; dùm verò remotior, tum in interstitio duæ longiusculæ maculæ apparent.

Ex quibus, aliísque id genus videtur quidem consentaneum, ut in globo Lunæ perinde, ac in globo terræ plurima in singulos dies oriantur, & intereant; sed nullo tamen modo probabile esse illa esse istis similia. Nam, si non omnis fert omnia tellus, deprehensúmque est in America animalia, plantas, cætera, nasci à nostris planè diversa; cùm America tamen, & Europa ejusdem globi partes sint: quantò æquius est reputare, omnia quæ gignuntur in Luna, orbe planè alio, à terrenis hisce differre? Quod dico, ne quis arbitretur posse illeic homines esse, aut quidpiam aliud simile, cujus formam, aut faciem vel conjiciendo assequi liceat: uti nunquam conjecissemus formas fructuum, animalium, aliarum rerum, quas in novo orbe nuper vidimus. Quòd illa enim possint unquam ullo Telescopio discerni, præter spem omnem, fidémque est: quantumcumque jam audiamus fabrefactum Neapoli, quod speciem Lunæ amplificet, demonstrétque omnia, quàm antè, distinctiùs; & quantumcumque Rubenius ante annos aliquot ad Peireskium scripserit, versari apud se egregium, probúmque pictorem, nomine Hyemum, narrantem sibi conspectum fuisse penes Drebelsium Opticum tubum, diametri palmaris, quo liceret in disco Lunæ discernere campos, silvas, ædificia, & munimenta locorum nostratibus non absimilia.

Atque hæc circa Physicam satis; nisi fortè addendum est, si illæ quidem plagæ obscuriores in Luna sunt veluti maria, nihil fortassis mirum fore, si exinde quidpiam humoris in terram trahatur, quod agnoscere liceat ex animalium medullis, ex conchyliis, ex plantis, universéque ex humidis rebus. Dici enim posset Solis radios in humenteis illas regiones impactos, & in terram reflexos imbibere, devehere que aliquid illius humoris, ut dum ex vitro colorato deradunt, deferuntque ali-

aliquid intincti coloris: hancque esse caussam, cur in plenilunio ossa, 1635.
ostrea, & alia fœcundiore humore polleant, propter copiosiorem radiorum affluxum. Qua sanè ratione posset quoque Lunæ fieri compensatio circa novilunium, ob repercussionem scilicet radiorum è maribus nostris, tantò uberiorem, quantò lux è terra, corpore majore, revibratur in Lunam amplior, ut arguit illa secundaria, & debilior lux, quam Luna, præter falcem argenteam, intra quadraturam ostentat, donec nimirùm vicina Soli reflexionis est particeps.

Jam, quod spectat ad Astronomiam, videtur sanè Selenographia non mediocris fore usus. Imprimis enim ex vero situ, ac delineatione partium præcipuarum, cum inditis nominibus, observari potest, atque designari, quando Luna est bisecta in nodis, quà terminentur cuspides, quà exstet medium inter ipsas; adeò ut ad oram connotare liceat cardinalia puncta, boreum, austrinum, eoum, occiduum; è quibus, aliorum circulorum instar, divisio in gradus possit inchoari. Et quoniam situs cuspidum non modò pro recessu à nodis, sed etiam pro Lunæ ætate est varius, quatenus sese Soli ad boream, austrumve supponit, aut subducit; ideò heinc penè pronunciare de ejus in orbita loco, déque distantia à Sole licet. Deinde, exsistente Luna in Nodis opposita, seu statim ante, seu post Eclipsin, adnotari potest, atque exprimi, quo situ sint quælibet partes tum inter se, tum cum ipso centro, ac limbo vicino; ut, evariato aliàs disco ob memoratam quasi librationem, ille pro germano habeatur. Exinde autem, si stella quæpiam condatur à Luna, designari potest qua parte ineat, qua discedat, & an describat diametrum, an boream, austrinamve chordam, quæ ex gradibus circumscriptis, viæ translunaris quantitatem prodat. Quo etiam modo notari potest, si Luna transeat proximè stellam, quando sit cum illa in eadem longitudine, & quanta à limbo distantia; quatenus illa comparatur cum intercapedine duorum intra discum punctorum, seu locorum mensurabilium. Adhæc, internosci, exprimíque potest quadratura quælibet (quam veteres quidem in arduo diametrorum negotio usurpare attentaverunt, neque nisi procùl assequuti sunt, ob visus fallaciam citra telescopium) itémque phases ceteræ, quæ tempore phænomeni alicujus sint describendæ, ita sanè variantes, ut nisi post multos annos eædem non redeant. Quippe cùm in horas mutentur, tum memorata libratio, tum recessus à nodis, tum diver-

sitas

1635. ſitas temporis efficit, ut quo tempore conſimilis phaſis ſperanda videtur, aliqua ſemper diſſimilitudo ſeſe ingerat, quæ novam picturam depoſcat.

Denique quod ſpectat ad Eclipſeis Lunæ, Iconiſmi illi mirificè proſunt, ad dignoſcendum, declarandumque quà defectus primùm incipiat, quà ultimùm deſinat, quà fiat totalis immerſio, quà prima lucis recuperatio; adeò ut propter memoratam circumſcriptionem graduum, agnoſcatur quantum hæc puncta à cardinalibus, inter ſe, atque adeò à nodo diſtent. Proſunt quoque ad deſignandum ipſos defectus digitos; ſcilicet ſubnotatis punctis, partibuſve conſpicuis, quæ aut attinguntur, aut deſeruntur ab arcu umbræ. Ex quo proinde maximè proſunt ad deſcribendum umbræ arcum ex tribus inſignibus locis per quæ eodem tempore tranſeat: quo tandem modo diameter umbræ cum diametro Lunæ poteſt eximiè comparari. Ea verò re nihil eſſe poteſt in toto hoc negotio utilius; cùm præſertim conſtet idcircò peccari in deſcribendo tempore, quantitatéque Eclipſeon, quòd ea proportio ignoretur, & diameter Lunæ ferè ſupponatur quinta ſui parte major, quàm oporteat.

Quòd ſi quis requirat rem perneceſſariam, germanas nempe, obſervataſque Diametros tam Lunæ, quàm Solis, noverit eas quoque intra ædeis Peireskii, & ipſo ſpectante ſæpiùs habitas ex duobus pinnacidiis, umbraque unius decurtata in alio, ad extrema Trabeculę quatuor propemodùm orgyias, ſeu Pariſienſeis Toiſas longæ. Et loci quidem obſcuritatem, cautionéſque alias heic non explico: refero ſolùm in eorum gratiam, quibus res grata futura eſt, Solem eſſe diametro, Apogeium quidem, minutorum primorum triginta, ſecundorum duodecim; Perigeium verò, primorum triginta unius, ſecundorum ſex: & Lunam Apogeiam primorum viginti ſex, ſecundorum triginta ſex; Perigeiam primorum triginta unius, ſecundorum ſex, quemadmodum Solem. Decurtatio profectò magna, præter communem ſententiam: ſed velim ſolùm attendatur quanta ſit viſus hallucinatio, dum pro variis lucis, tenebrarumque gradibus, quibus pupilla afficitur, eadem res ſpectatur, atque menſuratur. Eadem certè diametur Lunæ per nocturnam obſcuritatem obſervata mihi eſt amplior, quàm mediâ aurorâ, & tunc major quàm oriente Sole, & tunc adhûc major quàm die ſplendeſcente. Quod moneo, ut tutiorem innuam iſtam obſervandi metho-

methodum per umbram; quasi nempe umbra non sit tot fallacibus 1635.
affectionibus, oculi instar, obnoxia. Fuit porrò Peireskii mira exsultatio, cùm ejusmodi rerum usum experiundo agnovit circa eam Eclipsin, quæ die tertia Martii observata fuit, cujusque medium contigit hora octava, cum minutis quadraginta tribus.

Cœpit consequenter seriò cogitare, quod pridem destinaverat, de adjutandis Geographis circa obtinendam differentiam longitudinis variorum locorum. Quippe & voluit methodum quandam observandarum Eclipseon scribi; & sategit mirificè, ut defectus Lunæ proximo Augusto futurus observaretur, tam per Europam, quàm in variis Asiæ, & Africæ locis. Nam præter nostrates, magísque occiduos, procuravit, ut instigante Cardinali à Balneo, viri docti, ac celebres Andreas Argolus Patavii, & Scipio Claromontius Cæsennæ observationem peragerent; & Barberino intercedente, tum peractam Romæ duplicem obtinuit, tum duplicem Neapoli, ubi exquisita præ cæteris fuit, cui Ioannes Camillus Gloriosus, vir sanè eximius, jurèque laudatus, incubuit. Ita ex urbe Ægypti Cahiro eam habuit, quam illeic perfecit memoratus suprà Agathangelus Capuccinus, adjutus à Ioanne Molino Dragomanno Veneto; & Alepo Syriæ, quàm optimus alius Capuccinus Michaël Angelus, unà cum antè nominato Cælestino à Sancta Liduina.

Et omnium quidem observata commemorari heic non possunt; sed taceri tamen non debet, quod pro votis Peireskii fuit, constitisse exinde Tabulas, Chartasque Geographicas omneis nimis à nobis abducere illa Ægypti, ac Syriæ loca. Quippe cùm tribus propè horis, hoc est gradibus quadraginta quinque, Alepum Massiliâ orientaliorem constituant; prodiderunt observationes integram penè horam detrahendam esse, quòd inter hæc loca non plures, quàm triginta gradus fuerint numerati. Heinc cùm non malè res successisset, sollicitè egit, ac per Cardinalem Barberinum, pérque Generaleis ordinum tam Dominicani, quàm Jesuitici obtinuit, ut præscriberent Religiosis in utraque India, ac ubivis degentibus observandarum Eclipseon, consimiliumque rerum curam. Nullus quoque deinceps, sive Capuccinus, sive alius studiosus vir, in Orientem, aut aliò pereginaturus, moraturusve discedens, per Provinciam transiit, quem non demeruerit variis humanitatis officiis, cuíque simul non demandârit observationum ea-

1635. rundem ſtudium, donando libros, teleſcopia, & id genus cætera, quorum etiam uſum, ſi qui ignorarent, curavit ut ante diſceſſum & addiſcerent, & experiundo comprobarent.

Cùm noſſet autem Galileum elaboraſſe methodum, cujus ſuprà meminimus, definiendæ nempe locorum longitudinis ex Sideribus Mediceis; ideò ab ipſo Galileo poſtulavit in uſum proprium, Teleſcopium quàm optimum, ut explorare ipſe, & cum aliis conferre obſervata poſſet. Id egit verò perſcriptis priùs compluribus literis, quibus licere ſibi putavit conſolari talem amicum, condoloréque ob gravem caſum. Quinetiam magna illum tenuit per hoc tempus ſollicitudo, qua procurare adnixus eſt per Cardinalem optimum, ut temperatâ ſententiâ, libertas ipſi reſtitueretur. Id enim ſponte cùm ageret, putavit officium à ſe exigi jure amicitiæ, ac merito viri, cujus memoria foret poſteris jucundiſſima exſtituta.

Sub Octobris finem graviſſimè tulit, non expectaſſe Curiam, ut ſponte ſeſe abdicaret functione Senatoria, quam in Nepotis cooptatione ante triennium reſervârat. Quare, agente Pariſiis fratre, obtinuit diplomate Regio reſtitutionem in integrum, & prorogatio-
1636. nem etiam in quinquennium. Verùm id demùm ſequente anno, quo rurſùs toto non deſtitit fovere literarum curam. Nam primùm quidem ſuſpiciens variam, inſignémque eruditionem, qua Leo Allatius vir per-eruditus Romæ degens, tot Græcos auctores hactenùs inviſos, aut inemendatos profert, caſtigat, interpretatur, fœlicitate mirabili; favere illius conatibus voluit, ſtudioſéque egit cum Typographis Pariſienſibus, ut lucubrationum ipſius editionem aggrederentur. Id egit etiam de quibuſdam præclaris operibus Fortunii Liceti, qui Philoſophus pridem clarus in Patavina Academia, nunc in Bononienſi Profeſſor primarius, eſt merito magno celeberrimus. Sic audita morte optimi Schickardi, quem peſtis à Novembri uſque ſuperiore abſtulerat, omnem diligentiam adhibuit, ut inedita ejus opera ſervarentur, lucémque acciperent: id agens præſertim Matthiæ Berneggeri Argentinenſis, viri celebris interventu. Prætereo autem ut ad ipſum, intercedente, cujus ſuprà meminimus, Ælio Deodato miſerit varia Epicedia, quæ dum evulgarentur, Thomas Lanſius Juriſconſultorum decus, & τοῦ μακαρίτου Achates, edi ſimùl procuravit orationem funebrem, in qua Zaccharias Schæfferus inſignis eloquentiæ,

quentiæ, & Historiarum apud Tubingenseis Professor, tacere non 1636.
potuit Schickardum fuisse à Peireskio prolixè, splendidéque invitatum, ut tumultus patriæ declinans, ad ipsum diverteret, quietem studiis assequuturus.

Sic Elichmannum doctum Hollandum sollicitavit ad editionem quarundam vitarum Pythagoræ, Empedoclis, aliorúmque Philosophorum, quas ille habebat Arabicè scriptas; itémque Tabulæ Cebetis, in qua legi observasset inauditum quendam Herculem Socraticum, aliarúmque rerum similium. Sic cùm Samuel Petitus appararet tum novam interpretationem, tum eruditas in Josephum notas, obtinuit ipsi per Holstenium variorum locorum collationem cum tribus Codicibus Vaticanis MSS. Sic cùm Buccardus moliretur interpretationem, editionémque Georgii Syncelli, ac Theophanis, exscribi curavit exemplum, quod & Romam misit, & rursùs accepit, ut cum M. S. Bibliothecæ Regiæ conferreretur; neque interquievit, quousq; collatio, & quorundam etiam locorum castigatio perfecta fuit per Salmasium, qui tum in Galliam advenerat. Sic occasionē prębuit Ismaëli Bullialdo Matheseos eximiè perito, ut prolixam primùm de natura Lucis conscriberet epistolam, ac deinde etiam volumen justæ magnitudinis ederet; postquàm accepit illum de luce beneficio speculi in centrum coëunte, interpretatum id problema, quod à Baptista Poissonio Regio apud Andeis cognitore fuerat his verbis propositum, Utrum sit aliqua demonstratio perfectè Logica, perfectè Mathematica, perfectè sensibilis, qua probetur dari magnitudinem latitudinis non expertem, quæ aliquando, & alicubi sit in puncto verè Mathematico, & cujus puncti nullæ sint partes, & tamen in eodem ipsa habeat parteis extra parteis.

Ad hæc, varia cum variis pererudité edisseruit. Quippe ad Anastasium Nannetensem Capuccinum plurima perscripsit de lingua Aremorica, in qua consensit plurimas antiquarum vocum Latinarum esse radices. Nam anteà quidem improbârat Adrianum Scrieckium ideò fecisse Teutonicam, Belgicámve linguam primam omnium, quòd una eadémque cùm Hebræa foret, ac proinde matrix reliquarum omnium: itémque Goropium Beccanum prætulisse Hebrææ tanquam imperfectæ, cęterísque Cimbricam, quasi continentem radices tam Hebreæ, quàm Græcæ, quàm Latinæ, quàm cæterarum: sed ajebat se non

1636. improbaturum, si illi radices, aut voces nonnullas magis conspicuæ affinitatis venditare contenti fuissent, non detorquendo facere universas ejusdem juris. Quòd nonnullæ verò originem eandem primitùs habuerint, haberéve potuerint, declarabat exemplo nuncupationis fluminum, quam ferè ita deducebat, Varus, Guarus, Garumna, Guardonus, Guavardonus, Verdonus, Rhodanus, Eridanus, Duranus, Druna, Druentia, Durius, vel Duerus, Iberus, Hebrus, Tiberis, Tigris, Ligeris, &c. Idque præter vulgareis appellationes, quæ diversissimæ licet à Latinis, aut aliis antiquioribus, agnoscuntur tamen semper ab eisdem, vel ex unica litera retenta, esse derivatæ. Neque id magis mirum esse, quàm ex vocibus Petri, Jacobi, Ioannis, vernaculas fieri Pir, Diego, Iems, aliasque exorbitantiores.

Multa quoque disseruit de Vocabulario quodam, & Grammatica linguæ Provincialis, prout se Petrarchæ tempestate habuerat (videlicet postquàm utrumque obtinuit ex Bibliotheca Florentina, quæ S. Laurentii dicitur) itémque de Poëtis Provincialibus, qui Trobadores (quasi dixeris Inventores) appellati sunt, eo videlicet tempore, quo Principes etiam, ac Reges linguam, Poësinque Provincialem excolebant. Quo in argumento fuit non parùm adjutus indicibus, libríśque missis ab erudito Comite Friderico Ubaldino apud Cardinalem Barberinum commorante. Conciliârat hunc illi amicum Buccardus, ac simùl Vincentium Nogueram Lusitanum nobilem: ne quidpiam dicam de Constantino Cajetano, ob pervetustos codices claro; neque de Augustino Mascardo, quicum egit Peireskius de methodo historica, occasione accepti ab illo exempli, quod propter singularem viri eruditionem, atque elegantiam gratissimam habuit. Egit verò tempore eodem cum illustri Marchione Vincentio Justinianæo de præclaris statuis, quibus ille exornârat celeberrimam pergulam, quarúmque partem æri incisam, & in nobilem codicem compactam, à Cardinali Barberino donatam accepit; ídque cùm ad ipsum mitteret vicissim duo prima volumina scriptorum Francicæ historiæ à Duchesnio jam concinnata.

Ad hæc, non pauca disseruit de Characteribus Planetarum, quos ex characteribus Græcarum vocalium majusculis deductos probabile censuit, exigua cum immutatione. Non pauca etiam de Ptolemæi Astronomi patria, & quibusdam corporis, animi, vitæque ipsius circum-

cum-

cumstantiis; occasione codicis Almagesti MS. non multûm inferioris 1636.
ea ipsa ætate, qua generosus, eruditúsque Imperator Fridericus secundus Latinam interpretationem ex Arabica fieri procuravit. Ineo quippe Ptolemæus legitur Pheludiensis, pro Pelusiensi; diciturque illum non fuisse ex Regibus; vixisse annos septuaginta octo; staturæ fuisse mediocris; subtilium pedum; barbæ spissæ; & similia, quæ nescio unde sciri potuerint. Subjiciuntur quoque dicta gravia, seu morales ejus sententiæ; &, quod videtur notabile præsertim esse, additur, *Liber hic præcepto* MAYMONIS *Regis Arabum, qui regnavit in* BALDACH, *ab* ALHAZEN, *filio Iosephi, matre Arismetici, &* SERGIO, *filio Elbe Christiano in anno* XII. *&* CC. *sectæ Sarracenorum, translatus est.* Adeò proinde, ut Almagestum ex Græco idiomate in Arabicum fuerit versum, anno Æræ Christi vulgaris septingentesimo quadragesimo quarto.

Præter hæc, copiosè disseruït de hominum longævitate, occasione illius Senis, qui superiore Novembri occubuerat in Anglia, post exactos annos centum & quinquaginta duos; & postquàm aliunde accepit Alepo, ex literis Petri, & Ioannis Constantinorum, hominem esse in Perside, Capuccinis, aliísque viris fide dignis cognitum, annos jam natum quadringentos: idque ipsis omninò esse exploratum, atque indubium.

Itémque de Tritonibus; occasione hominis marini, quem cùm accepisse visum pridem fuisse ad Bellam, sic vocant, Aremoricæ Insulam, rem disquiri, ac scribi ad se procuravit ab Henrico Gondio Duce Radesiano, & Insularum Gubernatore. Prætereo autem, constitisse, quicquid ex illo apparuit, humanâ exstitisse formâ, nisi quod pro crassitudine corporis brachia breviora, & manus grandiores, candidioréśque ad palmam habuit. Capillos densos, candicanteísque; promissos supra humeros: barbámque ad stomachum usque. Oculos prægrandeis, ac truces; cutim, quantum visu licuit assequi, asperam; & neque candidam, neque pullam. Ferebatur primùm delectatus fuisse, accedente navicula, aspectu virorum, fœminarumque, & coloribus clarioribus vestium; adeò ut etiam se retibus concludi passus fuerit: at simul atque vis fuit facta, ut educeretur, & priusquam constare potuisset, quanam forma infra umbilicum foret, tum nullo negotio retia perrupisse, tum levi conatu subvertisse naviculam. Addebatur, il-

1636. lum deinceps procùl duntaxat apparuisse; apricatum ad inaccessas rupeis, & parte sui inferiore intra aquam semper demersa; plausu interdum manibus facto, emissóque sibilo, quem risum interpretabantur. Atque id quidem, donec quispiam tormentario globo impetiit, à quo usq;(seu terrefactus, seu interfectus fuerit) nusquam deinceps visus fuit: tametsi visa fuisse dicatur, quæ credita est fœmina (scilicet ob barbæ defectum) desinens infernè in geminã caudam, cujusmodi Salmonea est.

Rursus de animalium insitione, plantarum instar; occasione Prunuli in regione thoracis medii, sive ad sternum frutescentis, ex quo Pastor Tarraconensis in prunulum incidit, spináque ad eam partem implantata, sic per biennium radices egit, ut post resectos surculos varios, aliqui tandem prodierint, in quibus flores, & fructus visi. Non destitit porrò instare, donec Cardinalis Barberinus curavit fidem fieri per illius loci Archiepiscopum; & Eques Puteanus non literas modò attestanteis, sed surculos etiam accepit, & cum ipso communicavit. Hæsit verò deinceps minùs, cùm accepit simile quidpiam contigisse in Thuscia, circa Gallinæ cujusdam collum; & Frontiniani in Occitania, circa digitum Piscatoris, in quem cùm implantata fuisset spinula Scorpionis marini, res eò evasit, ut Chirurgus exinde eduxerit treis pisciculos generis Scorpionum. Quanquam hæc omnia qui viderit, fidem habere tutiorem potest. Attendens deinde Gallorum calcaria in cristarum locum insita ritè vegetari, & succrescere; nullus dubitavit, quin hædorum cornua cornibus agnorum possent inseri, & alia id genus similia non sine successu tentari; quorum proinde mandavit curam viris quibusdam industriis.

Præterea etiam de Crocodilo, in quo singularia quædam observavit, non modò circa motum maxillæ superioris, sed etiam circa numerum dentium, quos Achilles Tatius dixerat esse plureis trecentis, Ælianus non plures sexaginta: ipse verò in Crocodilo duodecim pedibus Parisiensibus longiore, quem ex Ægypto ad Thuanum transmissum aliquantisper domi habuit, esse deprehendit, in superiore quidem maxilla triginta septem, ut puta sexdecim utrimque, & quinque anteriùs; in inferiore verò quindecim ad utrumque latus, antrorsùm autem quatuor; si tamen probè memini. Hoc memini, dentes magnitudine valde inæqualeis, superioréfque exsertos, neque inferioribus occurrenteis, carnivororum terrestrium instar; & alioquin pellucidos.

Sed

Sed prolixum nimis omnia recensere: nisi quòd unum præterea tacendum non est, cujus ipse quoque aliqua pars fui. Exoptârat doctus, sagaxque Godefridus Vendelinus tum Condatensis Canonicus,& dum juventutem in Provincia exigeret,Peireskio charus,maximam, sive Solstitialem Solis altitudinem observari Massiliæ: ut suam de Solis obliquitate Diatribam iteratò editurus, posset ipsam expendere ex nostra observatione, comparata cum ea, quam sub Alexandri magni tempora Pytheas Massiliensis peregit. Quandoquidem verò id factum superiore anno voluerat, & literæ tamen ipsius allatæ à Dormalio serò nimis fuerant acceptæ: idcircò Peireskius hoc anno maturè providit, ut fieret satis illius votis. Imprimis quippe veritus, ne ipso tempore Solstitii aut nubes occuparent Solem, aut quidpiam nobis contingeret (ut se habent res hominum) unde observatio præpediri posset; voluit Massiliam per ipsas ferias Pentecostes contendere, ut observaretur tam Solis, quàm aliquarum stellarum meridiana altitudo, ac proinde Poli elevatio, unde saltem ex consequenti res expetita deduceretur. 1636.

Deinde verò, cùm sub Solstitium viderentur negotia quædam ipsum haud-dubiè detentura, perrupit tamen, denuóque concessit, ut interesset,ac si quid foret obstaculi, amoliretur. Et sanè, cùm requireretur ædificium altissimum, quódque intùs liberum foret, neque, exploratis tota urbe templis, ullum commodum visum fuisset: ac solùm quæ ædes Collegii ad ortum Ecclesiæ recens exstruebantur, viderentur percommodæ, ob tectum quinquaginta duos regios pedes altum, & tabulatum unicum media regione tum interceptum; factum est illius præsentia, ut perforato tecto, & contignatione tabulati præfracta, locus optimè cesserit. Et quorsùm quidem, aut quomodo usurpatus gnomon altitudinis ædium, quíque potuerit in partium nonaginta millita discerni, non est heic enarrandi locus. Dicere sufficiat, reductione facta ad numeros eosdem, quos usurpavit Pytheas (qui in parteis plusquam sexcentas divisum gnomonem non habuit) fuisse, ex nostra observatione, Gnomonem ad umbram, ea proportione, quam habent centum viginti ad quadraginta duo cum tribus quintis; qui fuit juxta illum ea proportione, quam habent centum viginti ad quadraginta unum, cum quatuor quintis.

Voluit autem Peireskius, ut non modò observationem perscriberem,

1636. berem, sed quæ etiam argumenta permoverent me, ut probabile ducerem non fuisse propterea Solis obliquitatem priscis illis temporibus, quàm tempestate nostra majorem. Et quia obiter mentio facta fuerat illius Scaphidii, quo Eratosthenes, aliíque, & verisimiliter etiam Pytheas, usi; idcircò præproperè scripsit ad obtinendum vel scaphidium, vel modulum saltem illius, quod apud Cardinalem Barberinum accepit exstare. Voluit rursùs, ut quoniam Strabo multa congessit adversus Pytheam; ipse in gratiam Comprovincialis apologiam conscriberem, purgarémque virum, qui primus Thulen insulam demonstravit, & quo non habet Occidens totus quem antiquiorem in doctis habeat.

Denique voluit exponerem solutionem problematis, quod eò usque frustrà & Nautas, & Mathematicos torserat. Illud scilicet hujusmodi erat. Quî fiat, ut Nautæ, postquàm superârunt Sardiniam, & Africæ oram, aut saltem vicinas salutârunt insulas, ac potissimùm ex quo prætererunt Meliten, debeant, ut in Cretam appellant, non rectæ viæ insistere, sed deflectere ad lævam, sive versus boream, unâ quartâ, ut vocant, venti, sive trigesimâ secundâ totius circuitus, prout pyxide nautica, seu magnetica indicatur; ac duabus etiam quartis, seu dimidio venti, ut ex Creta usque superata perveniant in Cyprum, & ex Cypro tandem Syriæ Alexandriam attingant? Quî etiam fiat, ut redeundo, non possint in Cyprum, & Cretam deduci, nisi venti dimidio, neque in Meliten, nisi quarta venti à recta via deflectentes: atque id quidem semper ad lævam, seu jam versus austrum, cùm oporteret tamen ad dextram, seu versus boream deflectere? Cùm pervidit porrò Peireskius, quæ responderentur omnia, conjectationes meras esse; mira fuit exsultatio, qua agnovit totam eam praxin ortum habuisse ex eo errore, quo Tabulæ omnes hydrographicæ conficiuntur, dum artifices supponunt eas Orientes parteis distare à nobis longè ampliùs, quàm revera distent, ut ex superiore Eclipsi subnotavimus: adeò proinde, ut intercapedine inter Meliten, & Cretam credita majore, quàm sit; & majore adhûc exsistente errore inter Cretam, & Cyprum, hanc, & Alexandriam; & dubia illa omnia facilè solvantur.

Supponamus enim Meliten, sub quo meridiano, jacet; & fingamus

gamus Cretam quinque gradibus orientaliorem, quàm ſit, ſed ſub 1636. eodem tamen parallelo; conſtat ventum, ſeu rectum iter ex Melite in locum confictum, relicturum Cretam ad lævam, ſeu boream: quare & Nautas, ne aberrent, ſequi debere ventum borealiorem; qui germanus eſt quidem, ſed creditur tamen alius ab eo, qui falſus cùm ſit, verus eſſe exiſtimatur. Ex oppoſito ſupponamus Cretam, in quo meridiano eſt, & Meliten occidentaliorem quinque itidem gradibus, quàm ſit, ſervato ſemper parallelo; perſpicuum eſt ventum, ſeu tramitem rectum ex Creta in confictum locum, relicturum Meliten ad lævam rursùs, ſeu ad auſtrum: quare & ne navigando aberretur, ſequendum ventum alium, qui verus quidem ſit, ſed pro quarta tamen à vero habeatur. Quod idem dicendum de diſtantia inter Cretam, & Cyprum, & porrò uſque Alexandriam; ſed ita tamen, ut geminato diſtantiæ errore, dimidium jam venti uſurpandum ſit. Re ergo conſtante, Peireskius convocavit Nautas, confectóque diagramate, ita problema expoſuit, ut illi obſtupuerint, & interrogati ſingulareis diſtantias, non inviti conceſſerint ex bis mille, & ſeptingentis milliaribus, quæ vulgò inter Maſſiliam, & Alexandriam numerantur, ſaltem quingenta detrahi poſſe.

Ut iſta porrò jam mittamus, prætermittendum tamen non eſt unum, alterúmve teſtimonium, quod inſigni ejus affectui erga eruditos, bonáſque arteis redditum fuit. Ac imprimis quidem Kircherus Romæ edens Prodromum Coptum, ſcripſit inter eos, qui editionem ſollicitârunt, Peireskium *non immeritò tenere locum principem; ut qui armata deprecatione operis hujuſmodi aggreſſionem extorſiſſet.* Deinde Merſennus ipſi nuncupans libros Harmonicorum quatuor, in hunc modum adfatus eſt, *Non debuit hoc opus μουσικώτατον prodire in lucem, abſque tui nominis honore. Licet enim Harmonia Gallica te propediem ampliore conventura ſit apparatu, ſi publicis negotiis tantiſper ſepoſitis, illi benignam aurem accommodes; exiſtimavi Synopſin hanc eſſe præmittendam, cunctóſque mortaleis admonendos, nullum eſſe literatorum, qui tuam ſingularem benevolentiam expertus, tuas, quibus continuò ſtiparis, virtutes non ſuſpiciat, atque veneretur; neque hos ſolummodò libros, ſed alios quoſcumque tibi meritò nuncupandos exiſtimet. Hæc igitur Muſarum inſtrumenta, Heroum laudibus concinendis adaptata, ſequentibúſque libris comprehenſa, manibus illis amplectere, quibus admiranda liberalitate nulli dees,* &c. Ad Gallicam porrò Harmoniam quod

1636. ſpectat, dicavit eidem Tractatus de Conſonantiis, & Diſſonantiis; de Modorum generibus; de Muſica compoſitione. Profeſſus eſt verò *ipſi debitos, quòd illos benefica manu è tenebris eruerit, ſolitus tantâ munificentiâ, totam cumulare Europam, ut eruditi probíque omnes fateantur nullum eſſe mortalium cui literæ bonæ, earúmque cultores ampliùs debeant.* Enumeravit deinde *varia, quæ pro cujuſque genio, ſive ex muſæo proferre, ſive ex regionibus etiam remotiſſimis quærere nunquam deſtitit; tanta præterea humanitate, ac beneficentia univerſos excipiens, ut res ipſius tam videantur litteratorum omnium, quàm ſunt aër, & aqua reſpirantium omnium, communes.* Non hæſit proinde, *quin omnes ad nuncupationem ſuam plauſum facerent, tanquam teſtatione facta poſteris, exſtitiſſe ævo hoc virum, quem in exemplum ſibi proponant, quotquot divinæ bonitatis, quæ inceſſanter benefacit, imitatione tenebuntur.* Mentionem prætereo, qua Petrus Laſena Neapolitanus proſequutus eſt in Cleombroto, ſeu diſſertatione Philoſophica de iis, qui in aquis pereunt; cùm prætereundus tamen non ſit dolor, quo Peireskius affectus eſt, cùm accepit præclarum virum, editione nondum perfecta, interiiſſe per autumnum.

Hieme jam ineunte, Arelatem profectus eſt, ut ad uſque Provinciæ fineis occurreret viro perilluſtri Ioſepho Bernetio, qui in Senatu Burdigalenſi Præſes, delectus fuerat Aquenſis Princeps; poſt factam ejus Magiſtratus à Lainæo abdicationem. Nôrat illum videlicet, ex quo tempore in Magno Conſilio perſonam Regii Cognitoris ſumma cum laude geſſerat, adeò ut ipſius virtutem ſingulari veneratione, affectúque proſequeretur. Ea occaſione vidit Salone eximium illud Præſulum decus Ioannem Iaubertum Barraltium, Arelatenſium Archiepiſcopum, cujus eruditionem, candorem, pietatem, prudentiam, ſatis commendare nunquam potuit; & quia per id tempus habuit literas à verè bono, erudito, celebri, Antonio Godello, quibus ſignificabat ſe brevi ad Graſſenſem Epiſcopatum, cui deſtinatus fuerat, venturum, fœlicem dixit fore Provinciam, quæ tot jam præclaris Eccleſiæ luminibus illuſtraretur.

1637. Succeſſerat feralis annus, qui trigeſimus ſeptimus ſupra milleſimum ſexcenteſimum fuit; cùm jucundiſſimum habuit excipere, fovereque egregium virum Iacobum Ferrerium Aginnenſem medicum, qui ex Lugdunenſis Cardinalis comitatu, Romaque, & Lugduno rediens, expetita attulit multa. Cætera inter fuit modulus Farneſiani Congii,

cujus

cujus suprà meminimus. Fuit & copia fossilis ligni, quod ad Aquam-Spartam est nuper detectum. Non quòd Peireskius ex ipso ligno non habuisset jam frustula; sed quòd alloqui exoptaret oculatum illius loci, unde eruitur, inspectorem. Et didicit sanè, quod voluerat nosse, exstare duntaxat quædam veluti caudicum segmenta; nulla verò vestigia ramorum, nodorum, radicùm; quasi id foret argumentum, ligna ejus formæ nata concretáque; non verò ex vulgaribus obruta, & saxificata. Fuit denique Apographum Græcæ inscriptionis de laboribus Herculis, quam videre, obtineréque eò usque non potuerat; marmore intra easdem ædeis Farnesianas delitescente. 1637.

Pergratum quoque tum habuit concessum sibi ab Arnaldo Forcalqueriensi Proprætore marmor, quod Reis Apollinaribus (Regium nunc appellant) fuerat erutum; & in quo exstat inscriptio continens votum persolutum Deo Æsculapio; Signum scilicet somni æreum, Torquem aureum, cum Dracunculis duobus, pondo scrupuli unius; Enchiridium argenteum, pondo unciarum quinque, & semis (sic enim notas restituit, quæ non benè apud Gruterum) denique Anabolium. Cùm id porrò fuisset illatum in ædeis, tacere non potuit se illi habendo quadraginta inhiasse annis. Nempe inscriptionis illius apographum habuerat, etiam antequam in Italiam proficisceretur. Et sanè Pignorius, ubi in symbolicis Epistolis loquutus fuit de Dracunculis semet respicientibus, caudísque connexis, subjunxit. *Et hanc speciem exprimit antiquum marmor, cujus mihi olim copiam fecit vir nobilißimus, idémque in literatos omneis propensißimus Nicolaus Fabricius Peireskius, Regius in Aquisextiensi Curia Senator.* Quoniam verò meminerat vidisse se olim inter Lælii Paschalini cimelia, Torquem aureum ex duobus Dracunculis, qualis heic describitur; eamobrem scripsit illicò ad Franciscum Cardinalem Boncompagnum, in cujus nobileis, & curiosas manus cimeliarchium illud pervenit, ut Torquis ejuscemodi ectypum fieri pateretur. Id autem expetiit, in gratiam memorati antè Tomasini, qui de Donariis antiquis scribens, poterat suum opus illius mentione, descriptionéque illustrare.

Medio Februario, extremus Chamæleonum octo, quos ab æstate usque enutrierat, foveratque, interiit. Siquidem cùm annis superioribus singulareis, binósve solùm obtinuisset ex Africa, iique primis frigoribus obtorpuissent, occidisséntque; idcirco magnam demùm co-

1637. piam impetrare voluerat, ut ſummo aliunde adhibito ſtudio experiretur, num aliqui ſuperare hiemem poſſent. Quia enim deprehenderat fœminas abundare ovis : ideò avebat formationem, eruptionémque ex illis, explorando cognoſcere, ratus eam fieri tempore verno. Heinc caveam, qua poſtremi illi concludebantur, pannis operuit, in tepidario collocavlt, ad Solem interdum expoſuit : verùm, ſeu quia frigore primo, leviore licèt, læſi fuerant; ſeu quia deinceps locus fuit obſtructus, & calidus nimis; ſeu quia à menſe uſque Novembri, nihil cibi ab illis deguſtatum eſt; attingere ver nullus potuit. Curârat illos variè depingi, ac ſuſpenſos potiſſimùm pedibus, & extrema cauda, quales ferè manent, ac dormiunt, & vermiculos, muſcáſve venantur.

Scilicet falſum comprobavit vivere illos ex aëre, ut vulgaris fabula eſt; multaque expertus, deprehendit tandem nulla re æquè delectari, ac vermiculis, qui ex farinaceis mactris colliguntur. Solent autem lingua, ut promuſcide uti, quam, pedalis propè longitudinis, jaculi inſtar evibrant, & tanta quidem celeritate, ut penè viſus aciem effugiat. Id præſtatur verò beneficio oſſiculi, quod bifurcatione quadam implantatur utrimque ad extremas fauceis, & cæterà teres ſecundum oris longitudinem, deſeruit implicandæ, explicandæque linguæ; cavæ ſcilicet, inteſtini inſtar; niſi quòd in ſummo caruncula eſt, non nihil viſcida, ut prædam corripiat. Falſum quoque expertus eſt, chamæleones induere rerum objectarum colores: ſeu virides enim, ſeu cinerei ſint; atrorem ſolùm quemdam ſubeunt, qua parte ad Solem, aut ad ignem obvertuntur; præterea verò nihil immutantur.

Id rarum, ac mirabile; non moveri oculos chamæleonis conjugatos; ſed uno aliquorsùm ſpectante, reliquum vel ſtare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur autem quoquoversùm, propter quatuor trochleolas, nulla oſtentata diſtinctione iridis; ſed ſolâ pupillulâ, ad quam cornea undique (cùm ſit, ut corpus reliquum, radiata, variegata, granulata) terminatur. Sunt porrò etiam chamæleoni dentes eleganter diſpoſiti; non ut aërem ſanè deterant, ſed ut correptum cibum mandant. Unicum exinde inteſtinum eſt, non circumvolutionibus, ſed curvaturis ſolùm productum. Excrementum intus ſatis liquidum, niſi qua parte ad anum accedit. Hepar bifidum, &

ex

ex gibba quidem parte ſanguinem in cor auriculatum infundens; at 1637.
non ſuperſtite aſcendente, deſcendentéve caudice venæ: quippe aliunde non porta modò nuncupata, in inteſtinum; ſed venæ quoque aliæ, ad cæteras partes directè procedunt. Pulmo inflatus abiit in membranam tenuiſſimam, toti animali ambitu æqualem. In imo ventre nullum peritonæum, ſed membrana ſolùm parteis dextras à ſiniſtris dirimens. Non item lien, non veſica, non renes, ſed carunculæ ſolùm obſervatæ ſunt, quæ genitalia fortè fuerunt. In fœmina una, fuêre ova intra membranulam ſupra centum, quorum nonnulla exſtitêre magnitudine nuclei olivæ, in quibus viſum luteum ſolùm, nihil verò albuminis: cùm tamen parva viderentur quandam lactis ſpeciem referre.

Quid heic referam continentem illam ſollicitudinem, qua procuravit, ut Valeſius Orationes Libanii cum acceſſione editurus, recuperaret ineditas? Exſcribi jam antè curârat quæ in Bibliotheca Auguſtana exſtant: hoc tempore verò cùm haberet Romæ paratum Dormalium, qui ad exſcriptionem exſtantium in Vaticana ſe accingeret; dedit operam, ut auctoritate Cardinalis Barberini id exſequeretur. Hortatus verò ſimùl eſt Buccardum, ut aggrederetur interpretationem Epigrammatum Anthologiæ, quorum hactenus nulla exſtat: Scripſiſſe enim ſe ad Salmaſium, ut quod habebat illorum exemplum ad ipſum tranſmitteret. Ad Salmaſium ipſum cùm miſſurus eſſet MS. Vegetii quadringentorum annorum, conferri priùs voluit cum alio paris ferè antiquitatis, idque manu erudita laudati priùs Fabroti, qui diſcrimina benè multa tam inter utrumque, quàm cum factis hactenùs editionibus margini appoſuit. Quid dicam rurſùs, quàm ardenter ſollicitaverit Kircherum, ut diſceſſurus in Siciliam, ac exinde in Meliten cum Darmſtadienſi Land-gravio, adniteretur obtinere Polareis altitudines; obſervaret curioſiùs quæ circa Æthnam ſunt evulgata: ac reportaret indices præcipuarum Bibliothecarum, & præ cæteris codicum Abbatis Caëtani MSS.

Quid demùm, quàm ſollicitè exſpectaverit ex Oriente libros hexaplos, octaplóſque? Fuit in illis Pſalterium, ſex columnarum ordinibus, totidémque linguis, idiomatibúſve diſtinctum, quod piraticam expertum injuriam, nullo non pretio fuit redempturus; etſi non emptum pluris, quàm libris Turonicis viginti quatuor. Heinc nullum

1637. lapidem non movit, donec piratas appulisse Tripolin Africæ accipiens, ad Bassam, seu Gubernatorem illius civitatis scripsit, amicis interpositis, illéque spem fecit transmittendi librum. Contigit porrò, ut nonnulli, perspecto ejus desiderio, sperataque magna mercede, advexerint librum optimè curatum; quem prædicabant fuisse sibi in ea urbe concreditum. Quæ prima fronte fuerit ejus lætitia, dici non potest: at cùm involucris sepositis, agnovit esse nihil aliud, quàm Arabicum Thomæ Erpenii Dictionarium; dici quoque non potest, quanta fuerit consternatione perculsus; nescius an infortunium, an imposturam magis culparet.

Attexenda heic forent quæ ex Africa aliunde obtinuit; ut numismata, inscriptiones, & narrationes varias rerum Australium, Borealium, Orientalium, partim recenteis, partim antiquas, ac hujusmodi cætera: sed satiùs videtur coronidis vice, memorare solùm Commentarium pereruditum, quod Jacobus Gothofredus ante memoratus de Imperio maris, ac jure colligendi naufragii, ex Iure Romano conscripsit, inscripsítque ipsi Peireskio. Siquidem inter cætera dum illum affatur, *Te*, inquit, *hujusce facti mei conscium, & superstitem appellare nunc visum; cui secretiores quæque, melioresque literæ curæ, cordíque adeò sunt, ut nullis inter hæc impendiis parcere soleas, sive in iis, quæ eò faciunt, per utrumque orbem conquirendis, sive in protrudendis, qui suam iis instaurandis operam, vel industriam locare valent, quorum multi jam per te, & famam habent, & merentnr. Quo facto, quid aut illustrius afferri poßit, quandò gloriam Principibus fermè dicatam in nomen tuum tam fœliciter dirivas; vel ad æternitatem majus, cui tam multos ipse commendas, quà redivivis veterum monumentis, quà excitatis melioribus hujus ævi ingeniis? Fatear ipse oportet, nunquam ad hæc studia animum meum magis incalescere, quàm cùm eò me provocare soles: adeò non suadent, sed trahunt me* ἑλκυστικὰ *illa literarum tuarum, quibus publicis immersum negotiis excitatum venis.* Et paullò post, *Ob singularem insuper illum, & eximium candorem tuum, quem pro exemplari candoris ipsius habeo, quémque omnes, qui ad scribendum animum appellunt, tueri, atque adeò ab omni acerbitate procùl esse jubes.* Et rursùs, *ut non poßit non hic libellus tibi congruere, qui & dignitati, & studiorum proposito, moribus tuis denique tuis tam apprimè convenit. Placiturum sanè ea quoque re puto, quod in argumento versatur* βιωφελῆ, *auctorémque habet, qui te amico optimo, & fidelissimo non tantùm utitur, sed & passim gloriatur.*

Inibat

Inibat jam ver, cùm excepit Cardinalem Bichium, unàque Suaresium veterem amicum Episcopatu Vasionensi jam antè donatum, qui cum Cardinali Romam discedebat. Recreatus eodem tempore est accessu Francisci Bocharti Campinii libellorum supplicum in Regia Magistri, ac Intendentis justitiæ titulo in Provinciam missi. Singulari quippe affectu illum amavit, & coluit, tum ob indolem miræ bonitatis, virtutémque eximiam; tum ob memoriam optimi Patris, quem & Præfectum ærario, & Consistorianorum primum, & Principem summi Senatus in se propensum habuerat. Unde & Campinius ipsum tanti fecit, ac vicissim coluit, ut altero mense nato sibi filio sponsorem lustralem, nominísque proprii nuncupatorem delegerit. 1637.

Sequuta est celebris illa Leronensium insularum vindicatio, de qua fuit mirè sollicitus, cujúsque historiam accuratè descripsit. Nullis non intereà officiis prosequutus est tam Præsidem primum, quàm ejus uxorem, qui gravi morbo per Aprilim, ac Majum menseis laborârunt. Ac vidit quidem convalescenteis, vidit insulas expugnatas; sed sua illum interim, eaque duriora fata manserunt. Quippe sequente statim Junio in lethalem incidit morbum; de quo, & morte consequuta priusquàm aliquid dicamus, operæ-pretium esse videtur paullò specialiùs describere, & corporis habitum, & animi mores, & ingenii studia. Tametsi enim ex vitæ serie, cui immorati hactenus sumus, res videatur intelligi; innumera tamen supersunt, quæ luculentiorem vitam faciant, quæque eruditis plerisque expetita cùm fuerint, non ingrata sint exstitura.

DE

DE VITA PEIRESKII,

LIBER SEXTUS.

ITAQUE, ut inde incipiam, ſtatura illi juſta fuit, ſeu inter proceram, & humilem congrua. Habitus gracilis, venæque proinde in temporibus, manibúſque conſpicuæ. Conſtitutio ut morbis obnoxia, ita non admodùm robuſta; unde poſtremis ætatis annis innitendum baculo fuit. Factum ex eadem cauſſa eſt, ut facilè ipſi membra luxarentur; humerus præſertim ſiniſter, quem ter loco emotum habuit. Ampla frons, & quæ facilè inter admirandum, contendendúmque animum, rugis quaſi exararetur; nec transverſùm modò, ſed ſurſùm quoque, ea regione, quæ inter ſupercilia eſt. Oculi cæſii, ac facilè ſuffuſione laborantes, diſruptâ nempe venulâ, quoties tum conatu nareis expurgaret. Defigebat verò illos ſeu in terram, dum attentè quidpiam narraret, ſeu in auditores, cùm perciperet, quæ recitarentur, placere. Naſus levi aduncitate à rectitudine deflectens: genæ rubore temperatæ: capillitium flavum; itémque barba, quam ſolitus eſt prolixam geſtare. Tota facie eximiam quandam præ ſe comitatem, & affabilitatem tulit: quanquam nullus pictor ita fœlix fuit, ut talem exhibüerit, qualis reverâ exſtitit.

Ad corporis cultum quod ſpectat, munditiem quidem rerum omnium, quas contingeret, comederétve, expetiit; ſed nihil vel ſuperfluum, vel pretioſum requiſivit. Certè tametſi id caverit, ut quas publicè præferebat veſteis nihil dignitati haberent incongruum; ſericas tamen nunquam geſtavit. Eodem modo reliquam domum pro conditione exornatam, apprimé que inſtructam voluit: at de proprio cubi-

cubiculo sollicitus vix quicquam fuit. Tapetum loco fuêre icones præcipuorum amicorum, virorúmque illustrium; ac innumeri prætereà commentariorum, apographorum, excerptorum, epistolarum, cæterarúmque id genus chartarum fasciculi. Lectus simplicissimus, & tabula chartis, libellis, literis, aliísque rebus semper onusta, occupataque; ut & omnia circum sedilia, & maxima parte etiam tabulatum.

Ita ad mensam quod attinet, operam dare solitus erat, ut splendida reliquis foret; at sibi ipsi pertenuem, ut persalubrem, semper præscripsit. Cœnitabat autem solus intra proprium cubiculum (nisi quòd plerumque me comitem tulit) ne universam familiam expectatione conficeret; & quia nonnunquam cum amicis prandens, aliquid genio mensæ communis, & consuetudini indulgebat; ideò deinceps, ut stomacho laboranti consuleret, à cœna prorsùs abstinebat. Usui erat commune vinum, cùm probaret tamen potissimùm album, ídque cùm foret acidulum; sic meliùs sedari sitim opinatus. Diluebat autem plurimâ aquâ, nisi quòd tempore peponum, quibus ad initium pastus utebatur, id servabat moris, quod à medico præscriptum fuisse jam diximus. Hoc porrò edulii genus deperibat tantopere, ut sibi nullo negotio quibusvis aliis interdicens, se tamen, quod ipsum spectaret, profiteretur incontinentem. Suavissimum nempe effecerat usus, ac memoria recuperatæ per ipsum valetudinis, crebraque experientia, qua se peponum temporibus, nec laborare nephritide, nec arenulas gignere, emitteréve observârat. Ob eandem caussam solebat vinum temperare aqua thermali, quam aliunde duxit saluberrimam, ex quo pridem, ædiculam prope Balneola ingressus, longævos in ea observavit tam viros, quàm fœminas; & causâ quæsitâ, accepit uti illos thermali puteo, non ad potum modò, sed etiam ad pultum, jusculumque omne, ad subigendum farinam, pinsendumve panem, & alia. Cùm foret porrò admodum sobrius, neque in ciborum delectu morosus; eâ quoque fuit continentiâ, quam prædulce malum, luxuries tota vita nunquam fefellit. Et in promptu quidem caussa esse potuit, quòd desidiosus non fuerit: attamen nisi sobrietas mali fomenta subduxerit, ipsamet sese excitant, &, vel minima animi relaxatione, inardescunt.

Quod insinuavi obiter illum tardè cœnare solitum, id de pro-

vectiore duntaxat ætate est intelligendum. Prioribus siquidem annis maturiùs, & pro occasione convivalium ita cœnabat, ut non multò pòst sese aut lectioni, aut scriptioni dederet, & in seram noctem, ac persæpè etiam in auroram usque protraheret studia; ex quo somnus illi præparcus, ac matutinus solùm erat. Cùm procedente verò tempore, nocere id sibi animadvertisset; cœpit nullum cœnæ, ac somno interjicere studium; at visus subinde est sibi ad matutina studia obtusior; & cùm aliunde negotia totos penè dies continenter absorberent, sensit nihil sibi temporis, quod impenderetur studiis, superesse. Itaque id cepit consilium, ut à quarta, quinta, aut saltem sexta post meridiem hora, qua vulgus de cœna solet cogitare, conclusus cubiculo, à nemine inviseretur; neque nisi quid maximè interesset, obturbaretur; sicque ad horam usque nonam, quam cœnæ destinaverat, sibi, Musisque totus vacaret. Quin-etiam, statis illis diebus, quibus cursores Parisios, aut Romam discessuri erant, cœnam differre solitus erat in decimam, undecimam, ac persæpè etiam ultra mediam noctem; ut posset literas & plureis, & uberiores conscribere; qua occasione sæpiùs cursores aut domi continuit, aut jam digressos, ut litteras exspectarent, consistere, prece, ac pretio procuravit.

Penè verò statim à cœna ita ad somnum se comparabat, ut apparatum faceret excitabulum tempestivum. Non sanè quod pigeret illum quietis necessariæ; sed quòd ultrà horas quaternas dormienti, tanta in vesicam urinæ copia conflueret, ut occluso præ nimia tensione orificio, emittere illam deinceps non posset. Illa proinde occasione interrumpendus somnus erat; & crebriùs quidem, si flaret corus, minimave aura frigidiuscula; tum quippe graviùs, frequentiúsque urina detenta ipsum divexabat. Erat & alia occasio expergiscendi sæpiùs, sudor; quippe seu integumentorum, seu tempestatis calore ad nativam imbecillitatem superaddito, semel, iterúmve, aut etiam aliquando tertiùm, in singulas nocteis commutandum indusium erat.

Manè exsurgens, id observabat, ut caput seu galero, seu alia re superadjecta oneraret, donec illi sudor, calórve ex somno, quietéque conceptus, temperationem admitteret; alioquin enim aër frigidior laxatos poros subiens, obstruénsque, solitus erat rheumatismos, doloresque dentium creare. Eandem ob caussam legens, scribénsque, à fenestris procùl sedebat; aliàs siquidem nescio quid frigidulum pene-

trans,

trans, capútque, & faciem, aut genam obversam, ita paullatim afficiebat, ut excitatis fluxionibus dentes quoque malè haberent. Effectum hinc etiam, ut quantum interdiù per officia licuit, à vento, ac Sole abstinuerit; & cùm propterea excusationem aliquando prætexeret, caussatus est, quòd cæterorum robustiora corpora similia essent laminis minimè obnoxiis aëris injuriis; suum verò corpusculum persimile esset folio papyraceo, cui penetrando vel minima aquæ guttula foret satis.

Nunquam proinde deambulatum (quæ ipsi una corporis exercitatio erat) pergebat, nisi tranquillo aëre, & cœlo obducto, aut saltem Sole debili, & in occasum jam propendente. Aderat etiam famulus, qui ponè gestaret umbellam, ut fervorem solis, si quis superesset, vel auram quoque averteret. Quia verò id poterat ipsi, atque comitatui esse importunum; ideò deligere solebat convalleis, locaque umbrosa, per quæ liber incederet, oculos aliunde, atque aureis pascens. Nempe ad confabulationem, qua gratius nihil habuit, adhibere solitus erat viros eruditos, ac leneis; ut memoratum aliquoties Galterium, Antonium Arbaudum Bargemonium Aquensis Ecclesiæ Præpositum, & simileis alios; ac sese intereà humanissimè recreari sentiebat plantarum virore, & florum pulchritudine; aquarum item murmure, & cantibus avicularum. Heinc videri mirum non debet, si hortum illum Belgenserianum tanta plantarum varietate exornatum voluerit; si præter insignem canalem, insignem etiam aquæ jactum singulari exsilitione erumpere curaverit; si aviculis hieme ad arbores citreas in xystos formatas convolantibus, disseminari grana curârit, & ne quispiam intereà aucuparetur, vetuerit.

Præhabebat porrò vocibus humanis, instrumentísque harmonicis musicam illam avium; non quòd aliâ quoque non delectaretur: sed quòd ex musica humana, relinqueretur in animo continens quædam, attentionémque, & somnum conturbans agitatio, dum ascensus, exscensus, tenores, ac mutationes illæ sonorum, & consonantiarum euntque, redeuntque per phantasiam; cùm nihil tale relinqui possit ex modulationibus avium, quæ, quòd non sint perinde à nobis imitabiles, non possunt perinde internam facultatem commovere. Voluit eamobrem continuò educari luscinias, simileísque aviculas, quas etiam in proprio cubiculo habuit, quarumque ita curam gessit, ut si

quid egerent, aut vellent, ex variis ſignis agnoſceret, & ut fieret ſatis, ſtatim provideret: illæ verò, quaſi agnitione quadam, benefactori accinerent, & cùm eo abſente plerumque ſilerent, ubi tamen adventus ſignum vel voce, vel baculo daret, in cantum ſtatim prorumperent.

Quoniam autem incidit mentio affectus erga animalia, nihil oberit adnotare adoleſcentem,ac juvenem deperiiſſe canum genus. Quorundam antè meminimus: amavit verò potiſſimùm quos ſingulari aliquo inſtinctu præditos agnovit. In iis fuit unus, de quo ſæpiùs id memorabile narravit, quòd cùm fuiſſet à neſcio quo vehemente ictu percuſſus, ipſum non modò jam in ædeis ingreſſum ſubodoraretur; ſed ad quinquaginta etiam paſſus venientem perſentiſceret; allatranſque ex improviſo, mox adventurum ſubindicaret. Cæterùm occaſione murium, qui libros, chartaſque in cubiculo arrodebant, adamavit deinceps feleis, quos exoſos habuerat; effectumque paullatim eſt, ut paucis primùm educatis neceſſitatis gratiâ; etiam ob ſolam delectationem numeroſos habuerit. Ex Oriente quippe obtinuit cinereos, rufos, variegatóſque, elegantia ſpectabili; quos propagatos etiam Pariſios, & aliò ad amicos miſit. Cùm nihil autem non obſervaret, adnotavit feleis utero geſtare hebdomadas præcisè novem; ultra annum decimum quartum parere; obſtetricatione interdum uti; etiam cùm non conceperint lactare; & id genus ſimilia.

Sed ad ſui curam ut redeam, fuit ea quoque temporibus morborum ſimpliciſſima; ipſéque ferè experiundo didicit ſui medicum eſſe. Nam primùm quod ſpectat ad febrim, curare illam ſolitus fuit inediâ ſibi præſtitutâ; ratiocinatus febris materiam aut non ſubſtituto fomite, citò abſumi; aut non facto impedimento, citò ſubſidere. Deinde, cùm rheuma, tuſsíſve urgeret, nihil aliud, quàm uſurpabat buccellam cruſtæ ex pane ſicco; cujus ſemper fruſtula quædam, cum tragemate odorato, theculâ argenteâ concluſa geſtabat. Sic enim ex ea detrita, ſalivaque ſimùl ſenſim inſtillata, opinabatur arteriam incruſtatione quadam obduci; adeò ut humor ſuperfluens illam non exulceraret, neque provocaret ad tuſſim. Hæmorrhoidibus leniendis alia nulla re utebatur, quàm ovi luteo, cui interdum aliquid butyri, aut laridi fuiſſet commiſtum. Agnovit etiam balnearem aquam in potum aſſumptam iis mirè prodeſſe; & vel calorem ſuppoſitum, vel

vel minimum somnum eas remittere. Circa urinæ retentionem, dictum est de usu aquarum; solebat verò, ut eam cieret, linteum, ejúsve angulum dentibus premendo, quasi mandere; idque in ipso conatu, quo proinde sæpè urinam emisit. Nisi id verò sufficeret, ut in maxima vesicæ tensione, tum inter parietem, posticámque lecti partem intervallo arctissimo sese comprimendum sistebat; nam post multos saltem conatus, id experiebatur non inutile. Et non ad omnem quidem retentionem consequebatur arenularum, calculorúmve dejectio: frequentiùs tamen prorumpebant, cùm dolores renum, ureterúmque præcesserant. Urinam autem excipere cucurbitulâ, quam ventosam vocant, solebat; ut in ejus fundo statim appareret, si parturiisset aliquid: videlicet labores illos, eruptionésque calculorum, parturitiones suas dicebat. Denique nisi podagrâ, parentum instar, laboravit, caussam ipse censuit victus regimen, quod etiam quoties pater servavit, toties consultum optimè fuit.

Non est verò heic prætereundum, imbecillam complexionem nihil obstitisse, quò minùs se in morbis illis, vehementibúsque doloribus patientissimè gesserit. Nam frequentia quidem, & diuturnitas quendam quasi callum induxisse videbatur: sed patiendi tamen consuetudinem eo perfecerat ratiocinio, quòd quicquid pati necessum foret, ferendum esset leniter. Communis certè ejus vox erat, se non tam angi propter mala, quibus erat obnoxius; quàm lætari, quòd ea graviora, ut esse poterant, non forent.

Non dissimilis porrò animus erga fortunam adversam fuit. Nam jacturâ aliquâ factâ, ac rei caræ potissimùm, non potuit quidem non commoveri: verùm molestiam temperare ea ratione solitus fuit, quòd non tam spectaret rem deperditam, quàm cum voluptate possessam. Sic solamen etiam quærebat ex rebus superstitibus: censebat enim non tam dolendum, ob id, quod iniquus casus abstulisset, quàm exultandum propter id, quod bona fortuna servasset. Heinc non infrequenter dicebat, cuivis incerta bona paranti constitutum esse debere, se illa non sibi magis parare, quàm furibus. Contingebat etiam interdum, ut quæ proposuerat, pro votis non succederent, conatusque, & sumptus omnes efficerentur irriti; at solatio erat, quòd nihil tentasset non laudabile, neque officio, impensæve iterandæ impar foret. Eam ob caussam non desistebat idem tentare sæpiusculè; tanquam

non desperans, quin prosperum quidpiam tandem affulgeret; ac aliunde existimans plureis labores irritos uno successu redimi; neque debere piscatorem idcircò retia abrumpere, quod jactum interdum sine fructu faciat.

Et sic quidem ille patientiam, constantiamque tuebatur; cum foret nihilominus suapte natura subiracundus. Dicebat verò nihil sibi unquam animi regendi persuasionem æquè fecisse, ac spectaculum casu quodam exhibitum in microscopio. Quippe cum in eo conclusisset pediculum, ac pulicem, observavit pediculum luctâ institutâ sic commotum fuisse, ut sanguis à capite in caudam, itu, redituque continenti distraheretur. Heinc nempe est argumentatus, quanta fieri per iram debeat humorum, spirituum, facultatum omnium perturbatio, quantam declinet perniciem, qui illi non fecerit locum. Duo autem quædam capita erant, ob quæ præsertim commoveretur. Unum, ac præcipuum, injuria ex ingratitudine profecta. Injuriam dico; nam ex oblivione sola beneficii, ne indignationem quidem ullam testabatur; qui ipse potius videbatur id oblitus fuisse, quod contulerat. Verum, cum quis sibi eam notam animi ingrati inureret, ut præterea nocumento, vel impedimento sibi, suísve, circa negotia, aut destinationes foret; tunc incalescebat, excandescebatque, & probra etiam effundebat; meminíque, dum statim sese ad sedationem componeret, conquestum, quod ea occasione philosophiâ defectus fuisset. Alterum, negligentia pravaque mandatorum exsequutio per famulos. Facilè enim irascebatur, nisi quilibet primùm audiens, exaudiret, accurrerétque; ac nisi jussa faceret tempore, modóque præscriptis. Quippe cum de industria alicujus diffideret, aut de inversione, interpolationéve, ex præsumpto ingenio, propemodum securus esset; tum disertè, articulatim, & ex ordine præcipiebat quemadmodum vellet quidpiam peragi; ac nisi deinceps, ut res fuerat inculcata, perfecta fuisset, vix se poterat continere, quin in querimonias, & convitia prorumperet. Unde sæpius ad me conversus, solitus fuit dicere, oportebat ergo te esse infirmitatis meæ testem? Continebat nimirum sese, neque, nisi coram familiaribus, hasce animo habenas laxabat. Ac ista quidem ferè fuit una animi ejus impotentia: quanquam in sese statim rediens, tranquillitatem repetebat; &, quod spectat ad famulos, sæpè querulus solùm fuit, ut excitaret socordiam, ac imposterum red-

deret

deret cautiores. Quin-etiam ita affectus fuit in eos, quos ducebat ingratos, & injurios, ut nunquam maluerit ulcisci, quàm oblivisci injuriam; nemóque agnoverit culpam, quem non complexus fuerit, beneficiisque novis cumulârit.

Nunc, cùm in locum de beneficiis inciderimus, ecquis ignorat quantùm fuerit ad benefaciendum propensus? Nemo certè unquam alacriùs, liberaliùs, frequentiùs donavit; & cùm proposuisset sibi Deum, ac naturam, omnia dono, nihil mutuò dantem, imitari; dici omninò de illo potest, quòd vota præcucurrerit, quòd spem superaverit, quòd præstare illi fuerit, quàm aliis optare velocius. Millies enim non modò opem, opésque ultrò obtulit; sed non cogitantibus etiam contulit reipsa. Et vide simul industriam. Cùm ad Holstenium mitteret, quos diximus suprà, Aristoteleos, Platonicósque Interpretes, ducentis aureis nummis coëmptos; scripsit quidem epistolam, qua videretur nihil aliud, quàm volumina commodasse; verùm post-scripto epistolio significavit se donasse, donatósq; omninò velle; priorem autem epistolam eo duntaxat fine perscriptam, ut obtendere illam posset, si qui fortè molesti essent in deposcendis codicibus, quasi illos mutuò solùm possideret. Quàm putas verò sæpè egit, quod de Arcesila memorant, supponens putà cervicali dormientis, aut aliàs non advertentis amici, pecuniam, qua egere eum comperisset, & recusaturum tamen? Sanè cùm sæpè id non posset, & pudorem alienum non ferret; familiaris manu est usus, ut eum, qui erat accepturus, confidentiorem faceret. Testari id profectò licet: nam etiam per supremos dies, dari per me voluit viro cuipiam ingenuo, cujus & indigentiam nôrat, & pudorem manifestandi. Neque putes id eum egisse, ut largitionis testem haberet; nam aliunde cùm nôrat minùs in accipiendo difficileis; longè aberat, ut quæreret tertium, cujus pudore afficerentur. Ipsemet enim exhibebat, neque semovebat modò omneis arbitros; sed ne familiarissimis quidem perspectum deinceps faciebat. Heinc si mihi innotuit (ut exempli gratiâ hoc dicam) largitio illa pecuniaria, qua in Campanellam est usus; ex Campanella ipso novi, qui & privatim recitavit, & declaravit publicè; non verò ex ipso Peireskio, tametsi tum ambo apud ipsum diversaremur. Quamobrem si in alium quoque contulit centum aureos, ducentos in alium, in alium trecentos; id sanè rescire aliunde, quàm ex ipsomet concessum fuit.

Scili-

Scilicet non fuit ex odioso illo genere hominum, officia exprobrantium, quæ cùm meminisse debeat is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit; nemo esse potuit hujus regulæ, quàm ille fuit, observantior. Siquidem tantum absuit, ut deprædicaret quæ præstiterat; quin potiùs semper factam ab aliis mentionem aversatus est, nec sine quodam rubore passus; solitus aliunde ita extenuare quod concesserat, ut penè negaret quicquam concessisse.

Non ita verò sese habebat, quidpiam nactus ab aliquo. Quippe celebrare nunquam destitit, ac tametsi parvi momenti res foret, aut magno etiam pretio redempta, professus est semper se esse omninò devinctum; solitus prætereà officiis, obsequiísque omnibus gratitudinem facere apertam. Nam si quis numisma, sigillum, membranam, marmor, vasculum, aut quidpiam aliud seu antiquum, seu peregrinum, seu alioquin rarum dedisset; tum præter animum effusum, dispiciebat statim qua ille re delectaretur, & qua verosimiliter careret; seu nempe libris, seu picturis, seu plantis, seu aliis rebus, quibus (cùm non auderet pecuniâ) rem cum fœnore compensaret. Constat id speciatim de pluribus libris, etiam carissimè coëmptis; sed in exemplum hoc satis esto, quod cum bonam hominum partem delectari nosset Gallico Mercurio, Historia Romana Coëffetei, Octavio Strada de vitis Imperatorum cum iconibus, aliísque id genus; illorum semper copiam habere comparatam voluerit, ut ingerente se occasione, ad manum esset, quod donaret. Ex quo effectum est, ut plureis ejusmodi libros octies, decies, & pluries non magno intervallo habuerit, & donaverit, ac sæpè etiam cùm spes non foret iteratò recuperandi; cujusmodi fuère Eusebius Scaligeranus, Ephemerides Origani, & alii sexcenti.

Tenere nempe se nunquam potuit, quin testatum faceret se conferendis potius, quàm accipiendis beneficiis natum; &, cum majorem voluptatem, quàm ex dono probè collocato non perciperet, perditum diem illum habere, in quo se quavis occasione munificum non exhibuisset. Heinc viri cordati, & Crœsi divitias, & Arabum gazas illi exoptabant; ut suum illum liberalem, ingentémque animum testatiorem facere posset. Siquidem stupore dignum iudicabant, undeman illi ad tot sumptus, satis abundè suppeteret; qui aliunde & spretas opes, & intacta lucro pectora perspecta habebant. Et fuère quidem

dem qui improbârint, quod videretur non satis æquam familiaris rei habere rationem. Visus est enim sumptus superare censum; & judicium vel ex eo factum, quod mitteret Romam quotannis tria millia librarum Turonicarum expendenda. Verùm ipse ante salutem ponendos rumores non censuit; magnumque semper quæstum duxit, opes honestè profundere, quæsito nempe bonis seu viris, seu artibus emolumento. Dici quoque potest, quod Poëta ait, *Quæsivit nomen, quærat avarus opes*; nam profectò seu suæ familiæ reditus imminuerit, seu non amplificaverit; at quæsivit tamen tantam gloriam, quantam immensis opibus, cæteræ tam multæ nunquam consequentur. Hoc est verò, quod viri illi cogitare debuerant; non quæri nempe solùm divitias, ut fames, ut sitis, ut frigus arceatur; quippe ad hos, alióſque usus naturaleis pauca sufficiunt; sed maximè, ut cum splendore ævum transigatur, relinquanturque monumenta propagandæ famæ post interitum. Is est enim tacitus finis, ad quem, dissimulanter licèt, mortales omnes collineant; & quem tamen non assequuntur, qui alioquin ditissimam efficere familiam student.

Taceo eam fuisse Peireskio mentem, ut pro familia duceret Mundum; ac parentum, fratrum, aut filiorum loco, quibuscum omnia essent communia, omneis & sapienteis, & bonos haberet. Hosce appello; quia tametsi nihil non est unquam benè merentibus largitus; delectum tamen semper eum habuit, ut in obvios quosque non esset profusus. Cùm enim minùs quis mereretur, liberalitatem temperare nôrat; meminíque poscenti cuipiam, ut decem nummos mutuò daret, responsum ab eo, non se decem, quos mutuò crederet, habere; sed duos habere, quos gratis donaret. Cùm ille verò accepisset, & ex ipso requireretur, quamobrem ita faceret; satis est, inquit, si præsenti necessitati succurratur; & fiam potiùs parcus donator, quàm molestus creditor; expertus aliunde complureis idcircò aversari me, quòd se meo ære obstrictos putent.

Porrò cùm nihil æquè amicos, ac beneficentia, & obsequium pariat; nihil mirum, si toto orbe, tot, tam bonos, támque illustreis, atque constanteis habuerit. Mirum est potiùs, quòd tam multis demerendis suffecerit; cum omneis ita coluerit, ut singularem non potuisset magis. Quippe in id semper incubuit, ut provideret qua tandem re cuilibet gratificaretur; & imploratus ita accurrit, ut infœlicem se

Ee duceret,

duceret, nisi amici necessitatem non præsensisset, prævenissétque. Nō-rat proinde quodnam esset amatorium poculum verum; sic præsertim amans, ut nunquam ad suam utilitatem respiceret, occasionem verò consulendi amicis præteriret nullam. Sic nihil sibi unquàm à Magnatibus, Principibusque viris petiit; at in amicorum, ac potissimùm literatorum gratiam, quicquid conducere visum est, postulare nunquam erubuit. Seu verò illi precibus suis, seu aliunde quidpiam concessum tulissent, agebat semper gratias; & recipiebat in se tam suo, quàm Musarum, & publicæ rei nomine, gratitudinis testationem. Nec suos verò amicos modò, sed quos præterea illi amârunt, ac speciatim parentes, filios, consanguineos, affines ardenter prosequutus est; illísque consilio, auxilio, perfugio, patrocinio fuit. Ac parum fortè est dicere sumptibus nullis eum pepercisse, ut amicorum res promoveret; majus est, quòd nullum habuerit neque invaletudinis, neque injuriarum aëris rationem, quoties quidpiam periculi intervenire deprehendit. Tanto præterea candore fuit; ut nunquam rationem creditarum rerum ab amicis exegerit. Quin-etiam ægerrimè tulit, quòd, depositâ continuò comparandis libris, usibusque aliis apud optimos Puteanos pecunia, ipsi, contextis indicibus, pretium, summamque subducerent; voluitque planè sibi, cum ipsis non agi adeò scrupulosè. Ut paucis dicam, fuit illi pectus adeò niveum, ac innocens, ut merito jure amicos habuerit, quibus non potuerunt esse amiciores.

Ad hæc autem quantæ putemus consolationi illum fuisse, cùm amicos vel ægrotanteis; vel orbitate, aliove casu fortunæ perculsos invisit? Nemini quippe aut meliora, aut amabiliora verba; & quia morbis, doloribusque tolerandis assuetus erat, ideò nemini lenimenta ægritudinum omnium perspectiora; nemini potius habita fides, quod ipse expertus omnia crederetur. Novimus certè aliquos, quibus de salute propè desperantibus, animos restituerit; adeò fuit solers detegendis, facundusque edisserendis insolitorum ipsis morborum symptomatibus, prognosticis, caussis, &, nisi planè curantibus, saltem lenientibus remediis.

Ex his licet intelligi, quàm jucunda esse deberet illius cum sanis conversatio; quandò tam bene noverat ecquæ res forent, cujusque genio, moribusque accommodatæ. Nimirùm cùm tam multa nosset, impromptu erat deligere, quæ gratissima cuique enarraret; & cùm esset

ſemper ad diſcendum comparatus, percontabatur ſolùm ea, quæ noverat collocutorem cum voluptate recitaturum. Ita cum frequens à peregrinis, curioſíſque inviſeretur, ſubodorabatur imprimis, cujus rei ſtudio tenerentur potiſſimùm; ac tum ea ſolùm oſtendebat ex libris, cimeliis, cæteriſque rebus, quæ videre foret jucundum; neque aliquid obtendebat, quod ipſi noſſe non affectarent. Rogitabat deinde ea, quæ ipſi vel in patria, vel iter faciendo rara obſervaſſent; habebatque ſemper quidpiam ſimile, quod vel monſtraret, vel aliàs ſibi viſum, auditumve referret. Inde effectum eſt, ut nemo non invitus diſceſſerit, horaſque, & dies non optaverit prolixiores. Quin longè etiam abfuit, ut crebrò converſantibus tædium, aut faſtidium crearet: exundabat enim ſemper novo aliquo eruditionis gurgite; ac vocibus vivis omnia exprimens, ita rapiebat animos; ut metum ſemper injiceret, ne citò nimis faceret finem. Et appoſitè quidem, ſeu perraro tamen, jocos interſeruit: ſeriò quippe ſolitus loqui, eâ oris facundiâ ſermones fundebat, qui iis ſalibus parum indigerent.

Porrò, cùm ejus conſuetudo foret cuique gratiſſima; ipſi tamen oneri erant, quotquot res duntaxat vulgareis loqui, audiréve juvabat. Conqueri proinde ſolebat, quòd tam bonas horas cogeretur perdere, audiendo ſolùm, aſſentiendóque, frigus, calorémve vigere; tempeſtatem eſſe claram, vel obſcuram; auram ſanam, vel inſalubrem, cæteráque ſimilia. Eandem ob cauſſam averſabatur mulierum conſuetudinem; quod vix liceret quidpiam frugi ex ea conſequi, & de tricis ſolùm, ac nugis verba ſerenda cum ipſis forent.

Impatienter etiam ferebat clamoſos, rixoſos, loquaceis; tametſi iſtos leviùs ferret, quòd pleriſque verbis inutilibus frugi aliquid interſeri poſſet; id enim dicebat ſe eruere, ut ex paleæ acervo granum. Oportebat tamen eos eſſe veraceis, quod garrulis iſtis parùm convenit; nihil enim æquè exoſum, ac virum, quem poſſet mendacii coarguere, habuit. Quare & ſolebat hoc hominum genus ita exercere, varias percontando circumſtantias, ut memores ſanè eſſe oporteret, ſi quid mentirentur, nec ſibi contradicerent. Par judicium eſto de thraſonibus, quos pari modo non ferebat; niſi quatenus inter jactationes, ingenioſum quid coruſcabat, quod afficeret animum. Cæterùm enim glorioſos iſtos mirum in modum oderat; præditus ipſe tanta modeſtia, ut cum præclara agere, non verò jactare placeret, nihil unquam ſuper-

bè de ſe nec ſenſerit, nec dixerit. Heinc potuit ſanè vel ſuo exemplo facere illos admonitos, qui & ſui laudes invitus audivit, & titulos omneis ambitioſos delatos rejecit, & virtutes ſuas, alioquin eximias, ita elevavit, ut ſemper vel infirmitatem, vel ignorantiam prætenderit; planumque fecerit nihil eſſe poſſe illa animi moderatione expetibilius.

Nihil proinde adjicio de ſumma manſuetudine, ac ſingulari humanitate, qua quoſvis adeunteis, opiſque quidpiam poſtulanteis excipere ſolitus fuit. In confeſſo ſiquidem eſt, quàm non puduerit illum habere majorem debito honorem quibuſvis, inferioris etiam conditionis hominibus, quos vel genus, vel eruditio, vel dignitas quædam commendaret; quamque ſe erga obſcuriores, ruſticiores, pauperiores, affabilem præbuerit; animos addens ſeſe adeundi, aſſidendi, alloquendi, interrogandi, reſpondendi; donec quiſque ſibi ab eo factum ſatis exiſtimaret. Atque id quidem erga omneis; ſed erga illos ſpecialiùs, qui ſuas in judiciis commendatas cauſſas optabant. Suaviſſimum enim habebat parteis ipſaſmet privatim audire; & percontando, inſtandoque pleraque pluriùs accipere, quàm à cauſſidicis inter perorandum, ſcribendumve ſuggererentur. Nempe cùm ipſi elegantes, atque eruditæ actiones placerent: iniquo tamen animo tulit, ſi quando veritati fucum, æquitati inſidias, legibus fraudem, innocentiæ laqueum fieri, tendíque obſervavit. Quanquam quo affectu ſeſe comparârit, ut jus ſuum cuique tribueret, indicatum ſuperiùs eſt. Addo illum ea induſtria, ac fœlicitate fuiſſe, ut aliquorum nobilium liteis, aliàs interminabileis, arbitratu ſuo compoſuerit, pacémque inter familias inexpectatam procurârit. Addo & cùm id moris foret, ut quæ partes coram Senatu liteis agitabant, Senatores ipſos in palatium, in templum, domum, aut ad alia loca procedenteis, agmine denſo aſſectarentur; ipſum id nunquam paſſum fuiſſe, famulo contentum, aut prætereà uno, alterove ex familiaribus amicis, quibuſcum poſſet colloqui, amandatâ ſequentium turbâ.

Cùm illa porrò comitate, humanitatéque erga omneis foret, tum ſpeciali quadam obſervantia proſequutus eſt, quos novit gradu, genere, virtute quadam eminenteis. Quippe ut omneis eſt veneratus, ita ſingulis, ſi quid potuit, præter debitos honores exhibuit. Promotis quoque ad dignitates, reducibus in patriam, ſervatis ex morbis, adeptis

con-

conjugium, donatis progenie, atque id genus alia fortunæ bona assequutis, congratulari solitus est, seu coràm, seu per literas, voto, reverentia, & affectu plenas. Nullum non præterea officium, atque obsequium præstitit; munera insuper adjiciens, vel certè communicans quicquid exquisitum variis ex locis obtinuit, prout unumquemque his, vel illis rebus capi agnovit, aut subolfecit. Et questus quidem persæpè est, exhibendis, excipiendísque honoribus deteri tempus; at cùm ipse delatos sibi, quantum poterat, constantissimè recusaret, nullum tamen, quem crederet aliis debitum, prætermissum voluit. Id aliquando ipsi objectum; & maximè cùm videretur ob imbecillas corporis vireis excusatione dignissimus; At, debeo-ne, inquit, ut ineptus esse primus desinam, pro ineptissimo haberi?

Heic non adjiciam, quanta pietate erga Parentes fuerit; nam id suis locis satis insinuatum. Unum solùm addam, quod Novercæ mores planè acerbos deliniit. Non longè erat à doctoratu, cùm illa die quadam considens ad mensam, bilem effudit adversus ipsum, quam in Patrem conceperat. Congestis plurimis conviciis, ac exprobrationibus, quibus contradicturum sperans, detumescere ampliùs contendebat; ipse nihil planè inficiatus, hanc unicam vocem emisit, Vera sunt quæ dicis, ô mater, imò & longè plura sunt, ob quæ jure conqueri possis. Tum quia verebatur, ne illa aut assensum hujusmodi sinistrè interpretata simulationem caussaretur, ampliúsque excandesceret, aut pudore quasi suffusa, aliam rixandi quæreret ansam; sese continenter è mensa subduxit. Illa tale nihil exspectans, & ad improvisum casum obstupescens, ita repentè animos fregit, ut sese continuerit, effutierítque deinceps nihil. Privatim posteà ex eo quæsivit, cur falsa cùm sciret, quæ objecta fuerant, nihilominùs admisisset; ille autem, Et admisi, Mater, & admittam in posterùm; auctórque sum, ut quoties pectus effervescere senseris, iram potiùs adversus me, quàm adversus alium profundas. Nam ego quidem patienter feram; at alii exasperabuntur, unde tu magis excandescens finem fortasse vix facies, quin graveis exinde contraxeris morbos. Neque porrò id inutile fuit; illa enim sese deinceps longè mitiorem præbuit, ipsúmque adeò amare cœpit, ut de hærede instituendo sæpiùs cogitaverit; ac perfecisset, nisi cùm obiit, is in Belgio procul abfuisset.

Ad Fratrem quod spectat, tanta propensiore erga ipsum fuit, tantam

vicissim expertus est, ut res in exemplum transire mereatur. Quippe ab ævo usque ineunte ea fuit, cùm mutua, & maxima benevolentia, consensio; ut in eadem studia semper conspiraverint, &, ne minimo quidem ullo intercedente dissidio, de herciscunda familia ne cogitaverint quidem. De consanguineis, affinibúsque illud sanè testari licet, quòd omneis habuerit conjunctissimos, excipíque voluerit domo, ceu communi hospitio, cum in urbem adventarent, non patrueleis modò, sed etiam qui ex atavis, tritavísque ducerent ramos. Quin-etiam, cùm omnium patrocinium alacri studio susciperet, solitus erat, si fortè quidpiam inter ipsos intervenisset, componendi auctor, & arbiter fieri. De Præceptoribus dictum suis locis; addo memoratum ab ipso non semel, nihil accidisse sibi jucundius, quàm cùm à Vario nescio quid in Fonvivii gratiam obtinuit.

Quid est quod hoc loco attexam de caritate in Patriam, cùm ex dictis perspicuum sit illum totum fuisse in ea exornanda? Ut mittam enim nullam unquam occasionem prætermissam, quin majestatem Principis, Gallici nominis honorem, & jura regia sarta tecta, adversus Scriptores peregrinos voluerit; attingo solùm circa Provinciam, curasse illum maximè, ut ea imprimis illustraretur. Eò nempe ejus curæ spectârunt, cùm nihil non egit, ut quasi ex cineribus Comitum nostrorum erueret historiam; ac nobilissimas familias suæ luci restitueret; usus quippe non nuda traditione, non argumentis levibus, non auctoribus parùm certis; sed scripturis authenticis, ut testamentis, matrimoniis, transactionibus, clientelis, privilegiis; itémque statuis, tumulis, epigraphis, tabulis pictis, insignibus, numismatibus, sigillis, aliísque id genus rebus, quas ut detegeret, haberétque, nulli pepercit sumptui, nulli labori, nulli industriæ; evolvens ipse, aut procurans, ut evolverentur acta omnia, quæ in omnibus archivis, tabulariísque, Principis, Præsulum, Abbatum, Capitulorum, Cœnobiorum, Gynæceorum, nobilium, privatorum quorumlibet; inque Ecclesiarum Statutis, Necrologiis, Kalendariis; ac depingi mandans quicquid pervetusti adumbratum, effigiatum, incisum, expressum per libros, vesteis, vitra, ædificia tam sacra, quàm prophana foret. Quominùs mirum, si nemini ex tota Provincia majores sui nobiles perspectiores, quàm ipsi fuerint; quandò & omnium genealogias retexuit, & ex actis expendit, & insignibus, cum ipsorum, propter varias stirpeis, variatione

tione exposuit. Sic speciatim labore magno seriem texuit Vicecomitum Massiliensium, deducens illos ab usque Guillelmo S. Honorati Massiliensis Episcopi fratre, hoc est, ab anno nongentesimo sexagesimo secundo. Quo etiam modo condidit synopseis Episcoporum, Abbatum, omniumque virorum illustrium; ac plurimus præsertim fuit circa Trobadores, Poëtasve suprà memoratos.

Eodem spectavit studium emendandi, & excudendi chorographicam Tabulam, disquirendíque varia, per varias ætates confinia, cum specialibus populis, regionibúsque, & Principibus, qui in illa fuisse leguntur; ne quidpiam dicam de legibus, magistratibus, judiciorum formis. Fuit autem curæ potissimùm scrupulosa pervestigatio, & ichnographia viæ Aureliæ, quatenus traducta per Provinciam fuit; Amphitheatri item tam Forojuliensis, quàm Arelatensis; Arcuum triumphalium tam Arausionis, quam S. Remigii; trium Turrium superstitum adhûc in Sextiensi Palatio; &, ut paucis dicam, rerum omnium, quæ saperent antiquitatem. Nam quòd præterea Inscriptiones, marmora, imagines, & alia id genus non neglexerit, manifestum est ex hactenus dictis; ut etiam quod attigimus de Animalibus, fossilibus, plantis, aliisque, vel Provinciæ propriis, vel ex peregrino orbe translatis.

Eodem denique, quòd constanter excitavit ingenia, quæ aut novit, aut providit, condecorandæ patriæ nata; admonens semper, animansque, & libros, cæteraque omnia, si opus foret, suppeditans. Cùm commendaret verò illos, qui scriptis, inventisque suis, ac descriptione præsertim regionis, rerumque gestarum illam celebrassent; tum suspexit maximè studium, quo affectum novit Polycarpum Rivieram, Carthusiani ordinis decus, cujus immensæ eruditioni accessit notitia eximia rerum omnium Provinciæ, explicandarum speciali tomo operis Herculei ab illo suscepti. Tum maximi fecit potuisse se demùm hortatu suo inducere Iacobum Morguesium, emeritum, ac sanè magnum Aquensis fori ornamentum, ut se ad Statuta Provincialia illustranda componeret; quòd foret exinde lux magna omnibus Provinciæ tribunalibus affulsura. Quàm sæpè verò exoptavit Petrum Decormium generalem advocatum, profundæ adeò doctrinæ virum, functione demùm ab erudito, dignoque filio sublevari, ut totus fieret concinnandis, communiendisque Senatusconsultis, &

quæ

quæ præsertim ipse suasisset! Quàm sæpè Scipionem Pererium, cujus nunquam satis mirari ingenium, judicium, eloquentiam potuit, suas illas forenseis actiones, adeò eruditas, atque eleganteis, mittere in lucem! Et pauca hæc quidem ex multis de affectu in Patriam; nam quantum aliunde condoluerit, cùm temporibus difficillimis nihil, nisi vota superfuerunt, commemorare parùm est.

Superesset jam aliquid circa Religionem in divinum Numen: sed in confesso primùm est, illum semper majorum fidem, hoc est Catholico-Romanam professionem sic defendisse, ut etiam ad illam quotquot potuit ex heterodoxis, ac potissimùm eruditis, inflectere curaverit. Deinde religiosi cultus fidem uberrimam fecerunt publicæ omnes cæremoniæ, quas rigidè semper, quantum licuit per valetudinem, observavit. Quippe & solemnibus sacris, concionibus, processionibusque, ut vocant, interfuit; & nullum fuit celebre festum, in quo non seipsum Sacerdoti probaverit, mensæque Eucharisticæ factus particeps fuerit. Constans ad-hæc sincera fide, amoreque in Deum fuit, sublimè de tanta Majestate sentiens, ac summè de ejus bonitate sperans. Nihil addo de cultu, quo fuit prosequutus Pontificem summum, Cardinaleis, Legatos, Nuncios: siquidem nullam prætermisit occasionem testandi ipsis reverentiam, affectum, obsequium; ut minùs sit mirum, si illis nihil unquam negotii in Provincia contigerit, cujus ipsi committere procurationem non affectârint. Quo titulo etiam demeruit cæteros Prælatos, Generaleis, Provincialeis Ordinum, quos recensere prolixum foret; agnitus aliunde patronus Cœnobitarum omnium, maximè verò Reformatorum, qui si quid egerent in curia Romana, in Regia, in Provincia, ac Senatu ipso; illius continuò implorabant opem.

Nunc, ut specialiùs Studia dicantur, præmittendum imprimis est, fuisse Peireskium Ingenio prompto, aut si quid certè defuit, arte, ac labore illud compensasse. Quippe in rebus etiam conceptu difficillimis, inculcatione vix indiguit; & sedula disquisitione, exercitationéque mentis, ipsam ad quidvis facilè intelligendum comparavit. Habuit enim prætereà illud ita natum ad omnia, ut nullum fuerit doctrinæ genus, cujus desiderio non inarserit, & de quo non lubens conseruerit cum peritis viris sermones. Moderatus certè quod ad alia spectat, videtur fuisse unica sciendi cupiditate immodicus; nemóque

fuit,

fuit, qui vehementius affectârit perficere celebre illud liberalium disciplinarum coronamentum. Quin ne hoc solùm; sed etiam mechanicarum studiosus fuit; eaque de caussa nullus unquam artifex præcellens, ac celebris fuit, quem remoratus, aliò tendentem, apud se non detinuerit, ex quo non multa seu opificia, seu artis arcana arripuerit; ipsum domi, victu, stipendiis, variísque muneribus in menseis, ac in annos fovens.

Sagacitate quoque mira fuit, adjutante constantia, qua investigando nunquam fuit defessus. Evenit proinde non rarò, ut conjecturæ successerint, quòd ex oblatis circumstantiis, cætera adnexa subodoraretur, ac fœliciter divinaret. Nihil certè ipsi traditum in manus, cujus, quicquid notitiæ poterat haberi, non eruerit; adeò ut non immeritò habitus fuerit toto orbe quasi Arbiter rerum abstrusiorum. Nempe, si quid uspiam inventum, cujus nesciretur origo, natura, destinatio, statim ad illum provocabatur; quasi germana rei notitia citra ejus opem haberi non posset. Quid, quòd rerum etiam, quæ non forent, sed esse tamen perhiberentur, rimatus conditionem est; disquisivítque, num saltem possent in rerum natura exstare?

De Solertia jam sæpiùs dictum, ob quam nihil penè, quod humanitùs fieri, haberíve posset, se consequuturum nunquam desperavit; modò juvaret, interessetve animum eò intendere, explicaréque conatum, ac nervos. Et sanè plurima peregit, ac obtinuit, visa viribus, conditionéque superiora; quoniam facilè prospiciebat quicquid promovendo, obstandóve esse poterat; impiger aliunde, ut illud urgeret, hoc amoliretur, & omnia misceret, quoúsque votorum compos fieret. Quin etiam amicos ubique parabat, & officiis variis ultrò obstringebat, ut seu aliquid destinasset, seu deinceps occasio destinationem factura esset, ad obsecundandum forent comparati. Quamobrem, re proposita, quam peragendam arbitraretur, providebat primum pretione, an prece, amore, an metu, jussu, an sponte; & quis, quid, ubi, quomodo, quando, ad præstitutum finem conferret; ac tum, nihil cunctando, manum operi dexterè admovebat. Sic in excogitandis caussis operum tam artis, quàm naturæ admirabilium, peracutus, ac celer fuit: facillimè enim conjiciebat, &, dum tantillùm decoxerat, conjecturas suas ratiociniis omnifariis suffulciebat.

Memoriam ad hæc habuit fœlicem, ac plurimùm firmam. Tametsi enim conquerebatur habere se fluxam, atque imbecillam; explicari tamen non potest, quanta fuerit varietas rerum, quarum ex ineunte ævo meminit, idque non universè modò, sed cum singularibus etiam locorum, actionum, verborum, personarúmque circumstantiis. Ex quo efficiebatur, ut inter loquendum, adstanteis semper mirè recrearet; quòd, quæcunque suborta foret colloquendi occasio, proferre è suo penu posset, quod appositè, lectis verbis, summa cum gratia recitaret. Nempe non fuit rapida quidem volubilitate verborum: at non fuit tamen hæsitans lingua, nec absonus voce, nec sensu confusus. Seu enim partus ingenii, seu thesaurus memoriæ, seu animi motus efferendus foret; adeò non invita verba occurrebant, ut distinctè, graviter, copiosè, ornatè omnia diceret; neque, si res fuissent coràm positæ, conspici præclariùs potuissent.

Judicio maturo, ac solido fuit; adjutus præsertim tanta experientia, lectione, & meditatione rerum. Et quamvis nonnullis videatur præcipitanter egisse, quòd nihil cunctatus unquam fuerit, quoties promovendarum artium, adjutandorúmve virorum eruditorum occasio incurrit: nihilominùs ipsamet res fuit, de qua cùm à primis annis, ac toto decursu ætatis cogitaverit, nihil esse potuit deliberatius. Quin dicebat etiam nihil deliberandum, ubi ageretur de iis adjuvandis, qui essent generi humano sua doctrina, suísve inventis quomodocunque auxiliaturi. Visus est aliunde non nihil credulitati indulsisse; at cùm nervi, & artus sapientiæ sint, nihil temerè credere; non postulat aliunde ratio, ut nihil nisi visum, auditum, palpatúmve admittatur. Nam delectus quidem habendus, neque cuivis fidendum est: sunt tamen boni, doctíque viri, tam falli, quàm fallere nescii, quibus fidem non adhibere ferum, & immane videatur. Atque id præsertim, cum sit angusti nimis ingenii, persuasum habere nihil esse in naturæ recessibus, præter hæc familiaria, vulgóque obversantia; & ea, quæ in una regione, aut ætate visuntur, mensuram fieri, ac typum omnium, quæ esse in cæteris possunt. Id cùm Peireskio perspectum foret, facilè omneis audiit, de quorum seu eruditione, seu probitate non dubitavit; at cùm non pronunciaret statim, quæ narrarentur esse ex iis, quæ fieri, esséve non possent: solitus est tamen expendere omnia, & nisi posset aliud, saltem sic rogare omneis circumstantias, ut si

ut ſi quid demùm crederet, id probabile eſſe oporteret. Quòd ſi interdùm propriis ratiociniis non diffidit, viſúſque eſt paullò tenacior conceptæ ſemel ſententiæ; cauſſa illi fuit, quòd exiſtimaret non eſſe ſemper vacillandum, neque decedendum de ea opinione, quam aliqua ratio, aut conjectura feciſſet firmam; niſi potior occurreret, quæ oppoſitam firmiùs ſtabiliret. Et ſanè nihil tutius quidem, quàm comparatam habere mentem ad exuendum omne præjudicium, ut rationi, ac veritati ſine pertinacia locum præbeat: verùm, quia vix unquam occurrunt momenta rerum paria, efficitur ſemper, ut mens in unam partem propendeat; adeò ut quiſque tanto ſit excuſatione dignior, quantò vel nolens id ſequitur, quod veriſimilius videtur.

Dicendum rursùs fuiſse illum ſedulitatis eximiæ, diligentiæque inexpugnatæ. Ea certè fuit major, quàm pro virium, valetudiníſque ratione; quandò vix unquam ita remiſit vehementem illam contentionem animi, ut ullam horam, necdum ullum diem abſque linea tranſegerit; adeò nullo unquam momento deliciarum ſuarum oblíviſci potuit. Quorsùm verò innuam indefeſſum ſtudium, ſeu obſervandum aliquid, ſeu committendum chartis fuit? Nam quantum quidem præſtiterit in obſervando; ſeu res cœleſtes, ſeu terreſtres, ſeu naturales, ſeu arte-factæ, ſeu antiquæ, ſeu recentes, ſeu quacumque tandem viſæ ſunt cura & attentione dignæ, paſſim jam inſinuavimus: in ſcribendo verò ſic impiger fuit, ut quicquid rerum occurreret, ſtatim faceret adnotatum. Literas prætereo, quas, ſi quiſpiam alius, & numeroſiſſimas, & eruditiſſimas, & plærumque etiam fuſiſſimas ſcripſit.

Refero potiùs, nihil unquam memorabile accidiſse, quod non ipſe ſtatim ſua manu in commentarios retulerit, cujuſmodi fuêre pompæ panegyricæ, publicæ clades, proſpera, adverſáve magnorum virorum eventa, contentiones celebres, habita cum Principibus, & eruditis viris colloquia, atque id genus plurima alia. Admovebat autem incunctanter manum, ne deſcriptionem differendo intervenirent negotia, quæ exturbarent; ac interim memoria elangueſceret, & rerum multarum ſingularium minùs tenax efficeretur. Similis erat diligentia, qua, ſeu quidpiam notatu dignum ſibi in mentem incideret, ſeu audiret ab alio, ſeu ex libris expiſcaretur, arripiebat calamum; nec poterat pati, ut quidpiam periret, quod vel ſibi, vel aliis arbitraretur uſui futurum. Conſcribebat verò, quia exiſtimabat rem tum de-

mùm esse in tuto, nec posse perinde ex charta, ac ex memoria effluere; idque cùm ipsi, ut Socrates, aut Pythagoras fidere non posset; experireturque id, quod scriberet, ipsa scribendi contentione animo profundiùs infigi.

Cæterùm quicquid adnotaret, deligebat semper novas schedas, seu distincta chartarum folia, ut si quid addendum posteà videretur, efficeretur confusum nihil. Præscribebat autem in fronte, aut in summo margine adnotandæ rei argumentum, sive titulum charactere majusculo (quo etiam ferè interscribebat nomina propria, vocésque alias, quæ poterant ex minutiore, aut non rectè legi, aut non tam citò occurrere) adjiciebatque annum, & diem, &, cum ab alio acciperet, præmittebat etiam auctorem. Nec modò verò marginem interdum ex una, sæpiùs ex utraque parte relinquebat, ut si festinando quidpiam omisisset, posset illud adjicere, potiusquam interjicere: sed & ipsam frontem faciebat peramplam, ut discerni meliùs posset titulus, & maximè, si fortè ipsum præmittere, præ festinatione, non satis vacaret. Quanquam id raro; neque enim imperfectum quicquam volens relinquebat; quòd sæpè nimis expertus fuisset res inchoatas, aut concisas futuræ ampliationis spe, novam manum, aliis curis intervenientibus, haud sensisse. Quapropter sic omnia scribebat, ut si manus extrema foret; indignabaturque, si quando jussus aliquis, seu dictatum, seu excerptum, seu proprium quid conscribere, non satis capacem relinqueret locum præficiendo titulo; aut marginem non satis congruum, congruamve satis distantiam inter voces, ac lineas, exscriptionis elegantioris, ampliorísque expectatione. Censebat enim, id, quod res erat, eam dilationem esse fallacem; &, nisi aliud, nonnullam certè inducere temporis jacturam.

Pari ratione ægrè ferebat, si quis procùl absens exspectaret vel reditum, vel occasionem aliam, ut quidpiam uberiùs narraret, vel transmitteret; volebat enim copiosè scribi, & quamprimùm mitti quodcumq; nosse, vel habere intererat; quia non raro ex simili procrastinatione fuerat rebus pulcherrimis, utilissimísque frustratus. Non poterat autem qui illum amasset, copiosas nimis literas dare, quod rerum scriptarum nullas circumstantias non explicitas peroptaret. Quin-etiam sæpiùs querebatur, quod qui scriberent, non satis cogitarent ea, quæ sibi ipsis essent in luce, ac proinde ut nimis nota, vel non magni facerent,

vel

vel ſcribere negligerent, eſſe abſentibus planè incomperta; atque idcircò nihil ex illis non novum iri habitum, eóque nomine placiturum. Heinc ſicut ipſe quid explorans, aut aliquem interrogans, nihil, quod ad rem attineret, omittebat perquirere; ita cùm aliquid ab aliis inveſtigari, obſervaríque ſeu procùl, ſeu propè jubebat; mandabat ſemper, ut quibuſcumque id poſſet modis perſpiceretur, adeò ut nullæ, ſi fieri poſſet, laterent circumſtantiæ, quas proinde ipſe ferè præſcribebat; mirè aliunde oblectatus, ſi quis ſuopte marte, propriaque ſolertiâ, vel ad omneis, vel ad plureis, vel ad aliquas certè attendiſſet.

Ad hæc impenſo fuit ſtudio ad librorum copiam, varietatémque comparandam. Nam de MSS. ut nihil dicam, quos niſi habere antiquos potuit, exſcribi certè procuravit (exſcripsítque interdum ipſe) præhabitis indicibus Bibliothecarum celebrium, ac toto orbe præcipuarum; ut ſi quid ſibi, ſtudiosíſve neceſſarium occurreret, unde erui poſſet, in promptu haberet. Ut iſtos, inquam, prætereain, prælo ſubjectos conquiſivit Roma, Venetiis, Pariſiis, Antverpia, Amſterodamo, Londino, Lugduno, aliunde; ídque non modò ab exactis Francofurtenſibus nundinis; ſed toto etiam anni decurſu, amicis admonentibus, tranſmittentibúſque qui pro votis eſſent; & ſubminiſtratâ ſeu per nummularios, ſeu per amicos ipſos pecuniâ. Si uſpiam quoque Bibliothecæ diſtraherentur, ſubhaſtarentúrque; coëmi rariores curavit, eóſque nominatim, qui forent elegantioris cujuſdam, neque habitæ ſibi editionis. Et incredibile quidem dictu, quantam copiam congeſſerit; incredibile etiam, quorsùm non propterea completiſſimam Bibliothecam reliquerit: ſed neutrum videbitur mirum, ſi quis conſideraverit quæſiiſſe eum libros non ſibi ſolùm, ſed etiam quibuſvis opus illis foret. Innumeros verò commodatò dedit, qui reſtituti nunquam ſunt; innumeros quoque donavit, ut ſuperiùs attigimus, quorum exemplaria vix, ac ne vix quidem ſperaret poſſe reſarciri. Id nempe cùm ex uſu eſſet eruditorum virorum: nam ex iis, quorum Bibliopolæ poſſent exempla ſufficere, mira profuſione eſt uſus. Eam ob cauſam quoties accepit aliquem recens editum, plura illius exempla voluit, quæ partim ſibi aſſervaret, partim in amicos ſtatim diſtribueret, prout argumentum placiturum norât.

Seu donaret porrò, ſeu ſibi haberet, compingi atque contegi per-

eleganter appetiit; unde & aluit continuò domi artificem induſtrium, qui compactionem exquiſitè eleboraret, decoraretque. Quin aluit etjam interdum plureis; neque enim unus ſatis unquam fuit, tot confluentibus undique voluminibus perficiendis. Contigit etiam ſæpenumerò, ut commodatos ſibi libros, à ſuis poſſeſſoribus negligenter habitos, compactori ſuo reficiendos, exornandóſque tradiderit; cùm ii nimirùm vel argumento, vel raritate id mererentur; adeò ut ex malè curatis comptos faceret, redderétque. Sic curavit etiam quoſcunque eſt nactus pervetuſtos codices, ſeu impreſſos, ſeu MSS. Neque ipſos integros modò; ſed illorum etiam fragmenta, ſemeſaque folia. Et cùm ex eo quæreretur, cur tam ſumptuoſus ea in re foret, cauſſam dixit, quòd perſæpè libri optimi fata peſſima paterentur, cùm in manus ineruditas parùm culti inciderent; ac ſe ideò operam dare, ut, vel ex decôre pretium obtinentes, nec ſcombros metuerent, nec thus. Quos ſibi verò compactos habuit, proprio charactere inſignitos voluit. Conſtitit ille ex tribus Græcis majuſculis literis N, K, Φ, eâ elegantiâ inter ſe commiſſis, ut geminatæ tam dextrorſùm, quàm ſiniſtrorſùm legi poſſent; ipsíſque initialibus exhiberentur tres illæ voces Νικολάος Κλαύδιος Φαβρίκιος.

Quantum ad Bibliothecæ locum, is fuit ſanè nimis anguſtus, quantumvis præter parietes ſupellectile pretioſa ornatos, tabulatum quoque medium forulis oneraverit, ex eadémque inſtruxerit. Heinc libros quoque habuit tam in promuſæo, ſeu quaſi Bibliothecæ atrio, quàm per diverſa conclavia, columnatim cumulatos. Et ſæpè quidem cogitavit de prolixa quadam pergula exædificanda: ſed tam multa movenda fuerunt, potiſſimùm verò paterna, atque avita Bibliotheca, in quam aliunde maximam partem cimeliorum conjecerat; tam etiam parùm otii ſibi ſemper fecit, ac habuit; ut rem exſequi non valuerit, ipſaſque ædeis, ut ab initio ſe habuerant, reliquerit. Mitto, quòd idem promuſæum, itémque domus atrium, hortulúſque, & alia loca onuſta fuerint marmoribus, tum effigiatis, tum inſculptis; quódque cùm in vetuſtiore illa Bibliotheca concluſam haberet congeriem immenſam antiquorum numiſmatum, ponderúmque, ſaltem leviorem; in alia verò tam pondera, quàm vaſa, quàm arma, quàm ſtatuas, quàm innumera alia; neceſſum fuerit omnia jacere veluti confuſa, ipſique uni, qui omnia probè noverat, manere diſcreta. Longè ſanè abfuit

fuit ab iis, qui apud Senecam, Corinthia paucorum furore pretiosa, aurea subtilitate concinnant; nam etiam pretiosa, quæ ab initio comparârat numismatibus loculamenta, neglexit; ex quo præsertim furta expertus, periculo suo cautior factus est, thecasque ex ebeno, aliáve simili materia comparavit duntaxat rebus furto minus obnoxiis, ut tripodi illi, symbibísque vasis, cæterísque ejusmodi.

Nec tamen abs re insinuavi quæ videri aliis poterant confusa, non fuisse ipsi indiscreta. Tametsi enim excusationem non infrequenter texeret, quòd apud se omnia forent nihil aliud, quàm moles rudis, ac indigesta; attamen nihil unquam diù requisivit in tanta illa congerie; modò ipse solus cimelia, libros, chartas, alia contrectasset; nec jussus quispiam alius conquirere intervertisset. Nam, ut de libris nihil dicam, quos suis titulis insignitos, in suas quantum potuerat classeis sedeísque distribuerat, quósque Simeoni Corberano, ingenioso glutinatori, vel levissimâ circumstantiâ, etiam quà indigesti erant, significare poterat; cætera sic solitus fuit in fasciculos, papyraceo, alióve involucro contectos digerere, colligaréque, ut ipse sua manu, majusculo charactere, præscriberet titulos, quibus quicquid in unoquoque foret conclusum, admoneretur.

Cùm soleret verò speciatim literas acceptas in fasciculos colligare, prout variorum erant virorum, locorúmve, aut temporum; superscribebat antè quis, unde, quo anno, mense, ac die perscripsisset; subjiciebatque indiculum brevem rerum præcipuarum, quas inter legendum subnotârat lineolâ: exinde nempe adjutabatur tum ad rescribendum distinctiùs, atque expeditiùs; tum ad inveniendum, si quid aliquando ex literis requireretur. Si quid autem rerum novarum contineretur in literis, quod alii sibi notum vellent, tum nos promiscuè eas ostentabat; sed exscribi ita curabat, ut lineolis includeret quicquid exscripto exclusum vellet; voculas rescindens hominum, rerum, negotiorum, quæ ignorari interesset; ac, ne quid posset offendere, phrasin commutans, aut leniens.

Ut solebat porrò curare perscriptas ad se literas; ita quas ipse conscribebat, amanuensibus exscribendas dabat, asservataq; earum exempla, pro varietate, conditionéve seu regionum, seu hominum, in quaterniones conjiciebat. Cùm rogatus verò aliquando esset, cur id ageret; respondit, non sanè quòd sua asservatu digna putaret, sed quòd

sæpe-

ſæpenumerò intereſſet, quid pridem, nupérve aut ſcriptum, aut non ſcriptum foret, oculis ſubjicere; ne vel idem, aut eodem modo inculcaret cum tædio; vel omittere pergeret, de quo dubitaret, num antè ſcripſiſſet; vel repetere memoria non poſſet, quæ aliquando conquiſiiſſet, digeſſiſsétque impenſo ſtudio: vel non haberet unde poſſet inficianteis rei cujuſpiam ſe monitos, convincere; vel denique, ſi literæ ſiniſtro quodam caſu periiſſent, in recudendis laboraret.

Quod ad librorum lectionem ſpectat, parùm profectò otii, quod poſſet illi impendere, poſtremis vitæ annis ſuperfuit. Siquidem totus penè fuit in conſcribendis Epiſtolis; & cum libros pervolutaret, fecit maximè, ut aliquid excerperet, quod transferre in illas poſſet. Quandocumque autem ſe lectioni dedit, progredi curſim aut tranſvolare loca difficilia ſolitus non eſt; ſed lento gradu ſemper inceſſit, ſubſtititque, quoties occurrit, quod remoram injiceret. Heinc præſtò ſemper calamum habuit, ut ſubjectâ lineolâ deſignaret loca obſcura, & quicquid notatu videretur dignum. Dicebat ſe enim inde admoneri, ut libro reſumpto, difficilem locum iteratò expenderet; obſervabilem menti inculcaret; uſurpabilem ſtatim inveniret. Quare neque fuit ex illis, qui lautos libros obtinentes commaculare illos verentur ſimilibus lineis, notiſve marginalibus: pretioſiſſimos enim potius habuit, in quos plureis notas inſerere potuit; unde omneis ferè ante compactionem aluminosâ aquâ imbui, &, non ſatis fore margines præſentiens, folia chartæ puræ inſeri mandavit. Solitus fuit etiam, ſi quid ab amicis obſervatum acciperet, aut interſerere ſua manu, aut per ipſoſmet, vel alios, in codices ſuos interſcribenda procurare.

Eadem ratione, ſi quos habuit, vel dono datos, vel coëmptos, qui doctorum virorum fuiſſent, tantò ſemper cariores duxit, quantò plura illorum manu inter-exarata cognovit. Ex quo aliunde agnoſcitur, ſtudioſiſſimum illum fuiſſe habendorum autographorum, ac ineditorum præſertim, ſi qui obtineri ab auctoribus, eorumve hæredibus poſſent, quos in lucem edi, aut ſaltem, ſi per auctores non liceret, exſcribi ſibi procuraret. Ea certè de cauſa ſemper habuit librarios, ſeu exſcriptores paratos (quos inter ſanè tacendus non eſt amanuenſium fidiſſimus, patientiſſimuſque Franciſcus Parrotus) ut ſeu linguis vernaculis, ſeu Latina, Græca, Arabica, Turcica, aut alia quacumque quidpiam vellet, facerent ſatis. Scilicet paſſus numquam eſt, ut minimum

cujuſ-

cujuſpiam inventum, obſervatúmve deperderetur; adeò ſemper fuit ea ſpe, ut ex ipſo proficeret, prodeſséve alicui poſſet.

Æquum eſt autem commemorare, cùm circa alia omnia argumenta ſollicitus foret, oblitum ſanè non fuiſſe ea, quæ ſui eſſent muneris. Etenim cùm exiſtimaret unicuique homini ad certum genus publicæ vitæ, ſeu pro naſcendi conditione, ſeu ex electione propria deſtinato, in id præcipuè incumbendum, quod inſtitutum poſtulat; ac tum licere ad alia ſtudia, pro lubitu, divertere: idcircò ipſe cætera quidem conſectatus eſt ſtudia; at non propterea intermiſit ſe in ea arte exercere, quam nôrat, ac profitebatur. Juriſprudentiam nempe excoluit Cujaciana illa, ac liberali methodo, quæ ex ipſis fontibus juris, potiuſquàm ex doctorum rivulis, legum nitorem conſpicuum facit. Heinc verò præcipuè amavit antiquitatis ſtudium; quòd eò maximè faceret; & præter Pandectas MSS. quos habuit, requiſivit etiam alios Codices, quòd quædam editorum loca expeterent ab ipſis lucem. Hac certè occaſione memini, cùm aliquando dubitaret (& ne Pandectæ quidem Florentini prorſus ſatisfacerent) de germana interpretatione Legis Neratius, circa retentam, amiſſamve ſolo animo poſſeſſionem, ſcripſiſſe eum Romam, ut ex vetere MSS. Cardinalis Barberini, ac Buccardi manu, textus Legis, cum ſcholiis marginalibus ſumma fide exſcriberetur. Nimirùm quoties fore præſenſit, ut circa cauſam celebrem ferret in Senatu ſuffragium, nullum non movit lapidem, ne illud ferret imparatus.

Sic pridem circa eam quæſtionem, cui debeat accedere lucrum, creditori-ne, an debitori, ubi datis mutuò monetæ ſpeciebus, æſtimatio accreverit, ex interveniente Principis edicto: Pacium adhuc ſuperſtitem interpellavit per literas, ut quicquid uſquam ea de re obſervaſſet, communicaret. Sic nuper egit cum Salmaſio, de pœnis olim apud Romanos, aliaſque nationes præſcriptis in eos, qui ſtationes deſerunt, & animo potiùs puſillo, quàm malo, commiſſis ſibi arcibus cedunt. Sic cum Bignono, eximio illo, quem hujus ævi Scævolam, ac Varronem dicere liceat, de auctoritate legum Romanarum per Galliam, propter edicta Alarici, Caroli Magni, aliorúmque Principum, qui viſi ſunt leges Theodoſiani Codicis, cæteraſque ratas habere. Perſcribebat ipſe intereà, quicquid ferè dici, aut excogitari hiſce de rebus poterat; adeò ſemper erat locuplete penu, adeóq; illi reſcribebant

debere eum ſolum ſe conſulere; verùm cum ipſis ita agebat, ut circa ea, quæ jam noſſet, congerenda non laborarent, ac in eo eſſent potiùs, ut novum quidpiam oſtenderent.

Quod dixi porrò obiter circa antiquitatis ſtudium, complectitur id maximè univerſam Hiſtoriam, quam ſic animo informaverat, tenebatque, ut videri poſſet omnibus & locis, & temporibus interfuiſſe. Defixum quippe hoc ſemper habuit, conferre maximè hiſtoriam non illuſtrando modò juris ſtudio, ſéd componendæ etiam vitæ, animóque eximia quadam atque liberali delectatione afficiendo. Cenſebat enim quodammodo efficaciorem Philóſophiâ, quòd hæc quidem verbis homines erudiat, ſed illa exemplis accendat; ac aliunde faciat, ut nos vitæ brevis pigere non debeat, quam reddit participem rerum, temporumque præteritorum. Conquiſivit proinde ſemper nationum omnium Hiſtoricos,& cùm per antiquos haberet per-caros, tum eos duxit cariſſimos, qui vel noſtræ gentis eſſent, vel quomodocunque ad eam attinerent. Ut enim vix patienter tulit hominem ingenuum, qui in orbe ſuo peregrinus eſſet, videre; ita callere ipſe voluit quicquid monumentis eſſet proditum, non de rebus modò ad Provinciam, Galliamve ſpeciatim pertinentibus; ſed etiam de iis, quæ ad Italos, Hiſpanos, Germanos, Anglos, Hungaros ſpectarent, univerſéque ad illos omneis, quibuſcum hominibus noſtris commercium, aut diſſidium fuit.

Et quàm-ardenter, putas, expetiit interpretationem, atque editionem Arabicorum codicum, quos optimus Golius ex Oriente nuper advexit, continenteis hiſtoriam expeditionum, bellorumque à Regibus noſtris geſtorum in Syria? Putavit enim poſſe fieri, ut ejus nationis Scriptores ſecus, quàm noſtrates multa recitârint, quæ noſse foret operæ-pretium; ut vel ex mutua collatione, elici, contexíque poſset narratio quædam veriſimilior. Putavit etiam poſse exinde plurima à noſtris omiſsa ſuppleri, cùm ipſe quoque innumera ſupplenda haberet ex variis illarum regionum, atque temporum comitiis, diplomatibus, literis, ſigillis, inſignibus, inſcriptionibus, numiſmatibus, aliiſque id genus. Erat verò rerum hujuſcemodi præ aliis impensè curioſus, quòd teſteis eſse diceret antiquitatis incorruptos, quódque ex iis addiſcerentur, quæ fruſtrà requireret quis ex hiſtoriographis omnibus.

Et memini quidem interdum, cùm vitris variæ convexiatis diſpi-

cere

ceret chartas, & numiſmata minutiſſimorum, ac ſemeſorum characterum, objectum id fuiſſe, quod Seneca habet, *Illum tu otioſum vocas, qui majorem dierum partem in æruginoſis lamellis conſumit*; itémque illud, *Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo:* ac ejuſmodi alia. Verùm ipſe, Non neſcio, inquit, effusè à multis rideri hæc ſtudia, quaſi, nec nobis ornamento, nec cæteris uſui ſint: ii tamen ſoli jure carpuntur, qui ad vanam, aut etiam nullam eruditionem hæc referunt; cùm plerique comparent ſolùm in ornamentum armariorum, ac parietum, nec alio fine habeant, quàm ut habere perhibeantur. Porrò laude digni videntur, nec tempus fruſtrà terere, qui talia conquirunt, expendunt, illuſtrant, ut bonis authoribus legendis facem præferant; ut hiſtoriarum circumſtantiæ perfectiùs clareſcant; perſonæque, res, & actiones animo meliùs infigantur. Scilicet ex ſtatuis, numiſmatibúſque cognoſcere licet, qualis fuerit vultus, habitúſque clarorum virorum, fœminarumque illuſtrium, quarum nos actiones auditæ delectant; qua forma fuerint Dii, Deæque, & Heroës priſci, cum ſuis illis inſignibus; cujuſmodi fuerint ſive ornamenta, ſive inſtrumenta religionum, bellorum, magiſtratuum, coronæ, currus, triumphi, ſedilia, innumeraque id genus alia. Quæ, & plura cùm recenſeret, tum prolatis compluribus monumentis facto monſtravit; adeò ut innotuerint demùm pleraque Auctorum obſcura, nec alia ratione intellecta loca.

Sæpenumerò etiam in admirationem rapuit, ubi oſtendit, ſine rebus hujuſcemodi inſpectis, atque exploratis, non poſſe intelligi quid auctores velint, cùm tam ſæpè mentionem faciunt Numiſmatum, ac Ponderum, ut Talentorum, Siclorum, Drachmarum, Denariorum, Victoriatorum, Seſtertiorum, itémque Aſſis, & partium ejus; ac cæterorum benè multorum; de quibus cùm diſſereret, immenſamque copiam, & varietatem proferret, non paucos novi obſtupefactos. Ac ſpeciatim quidem aliquando, cùm multitudine Unciarum pondere, & forma diverſarum exhibita, rogatus fuit, quid ſibi vellent ſymbola illarum tam varia. Nam ſingularem quidem globulum appoſitum dixit, non ut deſignaretur modò unitas; ſed etiam ut illius tumore, qui Græcè ὄγκος dicitur, ad unciæ vocem fieret alluſio. Eadem ratione in pleriſque adjungi uncum, ſeu uncinum; ut pondus unciale ſtatim notaretur. In quibuſdam verò, ac præſertim Hetruſcis, haſtam, quæ Græcè dicitur λογχὴ, ut ex λ diſſimulato, & ob commu-

tabileis literas, ὄγκη vox ſuperſtes idem pateſaceret. Sic plerumque adjectam € unitatem ſignificare, non tantùm quòd unum hoc ſidus eximia luce noctem colluſtret; ſed etiam quòd ex voce Luna, L detracto, una ſuperſit. Sic exhibitam in nonnullis Aſtragali faciem, quæ in jactu vocata unio, unitatem ſignificaret; etiam in quibuſdam ſolùm intellecta, cùm in averſa parte ſolùm appareret oppoſita facies, ſenio appellata. Similia quoque declaravit, in cæteris Libræ, ſive Aſſis partibus; ut cùm in Semiſſe declaravit, ſpicam idcircò appoſitam, quòd antiqui alluderent ad ſeminis, & ſemiſſis voces; ſed hæc attigiſſe ſufficiat, ut pateat illum ſuo ſtudio, ſolertíque, & ſagaci examine ea potuiſſe interpretari, quæ in libris nuſquàm exſtarent; ac tantò faciliùs audienteis ſtupore quodam percellerent.

Nam alioquin minùs fuit mirum (etſi pleroſque delectavit, neque id ſanè immerito) quòd de Menſuris, déque vaſis non minùs diſertè verba habuit, quàm ipſis menſuris, vaſíſque antiquis coràm poſitis, demonſtrationem apertam fecit. Et ſanè, quoties illi aut vas, aut numiſma, aut ſtatua, aut quicquid demùm aliud non vulgare oblatum eſt; ita ſemper ſolitus fuit, quàm primùm licuit, expendere, ut non in loculos referret, aut creditum reſtitueret, quin perſpexiſſet, quicquid de illo ſciri poſſet, aut conjici. Quippe & libros conſulebat, & cum ſimilibus conferebat, & memoria repetebat quicquid obſervaſſet eò pertinens; &, vel capacitatem, vel pondus, vel formam nulla non arte explorabat; & eruditorum ubivis degentium requirebat ſententiam; & conjecturas proprias, quas quomodocunque fulcire poſſet, congerebat; &, ut paucis dicam, rem non dimittebat, quouſque nemo mortalium poſſet uberiùs cognoſcere. Eò cùm perveniſſet, tum demum quicquid noverat, aut inſerebat in librum ejuſdem, affiníſve materiæ; aut ſchedæ commentariis interponendæ conſignabat; aut certè anſam arripiebat conſcribendi unam, pluréiſve Epiſtolas, in quibus laboris fructum explicaret. Quare nihil mirum, ſi cùm totâ vitâ ſedulitate hac fuerit, nihil tandem poſſet objici, quod quaſi alter Oedipus non ſtatim interpretaretur.

Eodem porrò modo ſeſe comparavit circa res Naturæ admirabileis; de quibus, quia paſſim varia diximus, non eſt cur ſpeciale quidpiam attexamus. Memorare id ſufficit, neminem plura aut obſervaſſe, aut obſervari procuraſſe, ut aliquæ tandem ſaniores, purioréſque

vulga-

vulgaribus notiones rerum elicerentur: qua de caussa suspexit, genium, comprobavítque institutum Cancellarii Anglorum magni, Francisci Verulamii, quem sæpiùs doluit non convenisse, superstitem adhuc, cùm fuit, venítque postremùm Parisiis. Displicebat profectò illi quæ Physica vulgò docetur in Scholis, tanquam nimis umbratica, & ingeniorum potiùs technis, quàm experimentis naturæ innixa. Heinc corrugare solebat frontem, totumque vultum contrahere, cùm incidisset in Physicos, qui subtilitate potiùs, quàm soliditate certarent; & acumen licèt commendans, dolebat tamen ipsum verbis, distinctiunculísque potiùs deteri, quàm penetrandis ipsis rebus, ne sua quidem fronte perspectis, impendi. Ac si illi quidem forent opiniosissimi, & sive Aristoteleæ, sive alii sectæ deditissimi homines, ipse illos sibi sapere sinebat, neque quidpiam contestabatur: sin autem ii essent, qui veritatis amore præjudicium deponerent, & leniter audire mallent, quàm contumaciter obloqui; tum eos sermones ipse fundebat, qui ab illis cum voluptate, & applausu exciperentur. Nam quantumcumque aliquas ejus opiniones non prorsùs probarent, mirè tamen afficiebantur, dum sua ratiocinia confirmaret semper, aut observatione rerum, quæ, licèt vulgares, non satis tamen adverterentur; aut relatione tam propriorum, quàm alienorum experimentorum, quæ proferre semper multa potuit (adeò fuit semper adnotandorum, congerendorumque curiosus) aut exhibitione ipsarummet rerum, de quibus quæstio incidisset; inexhaustâ enim abundavit copiâ rariorum mineralium, lapidum, plantarum, animalium, quæ quocunque pretio, aut quacunque arte, haberi, ac servari possunt.

Ex his ferè elicitur non placuisse ipsi Dialecticas illas, Metaphysicasve argutias, quæ nihil bonæ frugis haberent, & fovendis solùm clamosissimis contentionibus essent comparatæ. Tametsi enim delectabatur, dum quid argutè concluderetur; simùl tamen ægrè ferebat, quòd foret de re nihili. Sic sæpè etiam afficiebatur, cùm audiret verba facienteis de rebus illis sublimibus, ac non cadentibus in sensum. Nam posse quidem humanam mentem adusque Ideas, & separatas Substantias intelligendas provehi, id mirabatur, commendabatque; at somniare tamen de illis tam multa, & analogiis, ratiociniísque adeò levibus communire, id non comprobabat, sed miserabatur. Dolebat nimirum, præclara ingenia prætergredi incognita, intactaque ea, quæ oculis

oculis patent, ſubjiciunturque manibus; excurrere verò ad ea, quæ ne conjectura quidem veriſimili attingere licet. Quin dicebat etiam ſubvereri ſe, ne Doctores ſibi nimiùm arrogent, cùm præter ea, quæ fides docet, adeo confidenter de Deo, rebúſque divinis diſputant tam multa. Nam inconcuſſa quidem habenda decreta omnia fidei; at quæ prætereà ediſſerunt, non eſſe poſſe non incomperta: & cùm nihil ab uno, niſi pluribus reclamantibus defendatur, videri poſſe ſacratiſſimi argumenti majeſtatem minui. Hacce de cauſſa ferebat quidem publicas illas de Logicis, Phyſicis, Medicis, aliíſque hujuſmodi rebus parùm juvanteis altercationes: at circa res Theologicas, impatienter ferebat frontem, qua conſpiciebat homines aſſumenteis ſe probaturos Deum non eſſe, eſſe injuſtum, impotentem, improvidum, miſerum, alia: quoniam tametſi id fieri veritatis illuſtrandæ cauſsâ diceretur, parùm tamen decorè fieret; neque ullus Princeps, cordatúſve vir ſimilia de ſe, cùm præſertim nihil opus foret, controverti non ægrè ferret.

Æquiùs tolerabat diſceptari mores, dum tamen etiam Religionis, Patriæque ſtatuta illæſa manerent. Cenſebat enim quam-maximam habendam eſſe legum rationem, quæ deſiderandæ quidem eſſent optimæ, at qualeſcunque tamen eſſent, venerationem mererentur. In earum quippe obſervatione ſalutem civium conſiſtere; adeò ut etiam minùs juſtæ juſtioribus viſis ſalubriores fierent, ſi religiosè obſervarentur. Porrò qui ſic affecti eſſent, minùs improbabat, ſi aliunde ritus inſtitutáque variarum gentium ſpeculando cognoſcerent, & cum noſtratibùs etiam compararent. Heinc enim putabat hominem ingenuum exuere poſſe præoccupationem, qua vulgus legem naturæ putat, quicquid ſibi in uſu eſt, nihílque ritè fieri, quod moribus ſuis videatur alienum. Nempe, cùm omnibus diſcuſſis, viderit cæteras nationes ſuos quoque mores ſuis tueri rationibus, & unamquamque reliquarum conſuetudines improbare; tum poſſe illum animum ſuum ſupra vulgarem conditionem evehere, & defenſurum quidem ſua, ſed æquum tamen ſe præbiturum adverſus omneis homines, futurúmque, Socratis inſtar, non unius tantum regionis, ſed Univerſi totius civem; nihil admiraturum in rebus humanis, &, ut paucis dicam, ea exſtiturum temperatione animi, ut maximam tranquillitatem, maximumque adeò bonum conſequatur.

Eam certè ob caussam, non ex libris, narrationibusque evulgatis modò, varietatem morum eruebat, & vel solus, vel cum amicis subjiciebat examini: sed diligentissimè etiam quotquot advenirent ex dissitis locis, rogabat ecquid illeic gentium circa instituta speciale notassent; ac si quoquoversùm qui discederent, ut notarent, adhortabatur. Hac verò ratione sic erat imbutus nationum omnium tam antiquis, quàm recentibus moribus, ut nihil penè novi renunciari posset; utque apud omnes sive natus, sive conversatus fuisse videretur; atque adeò ad bonitatem, qua sponte naturæ adversus omneis effundebatur, id humanitatis genus adderet, quo cujusvis demùm conditionis homines, tanquam fratres complectebatur; paratus omnibus prodesse, nocere autem nemini. Nam exosa quidem habebat vitia illa teterrima, impietatem, crudelitatem, malitiam, perfidiam, & uno verbo cætera: sed humanam tamen naturam à pravitate seponens, & considerans, commiserabatur, quòd illa præ imbecillitate, excæcationéque non teneret virtutis viam. Scilicet homines non satis animum advertere ad cupiditatum naturam, & ad germanos bonorum fineis. Si enim perspectum haberent, quàm pauca naturæ sufficiant, exularent dolus, & fraus, quibus supervacua quæruntur; &, si agnoscerent opum usum, non exularent humanitas, honestas, moderatio, sine quibus societas, privatáque vita continuò turbatur.

Ad-hæc, Mathematicas arteis, quantùm poterat, excolebat; quòd altercationibus illis, de quibus antè dicebamus, minimè forent obnoxiæ; & mentem aliunde sic imbuerent, ut partæ per demonstrationem veritati assuefacta, ipsa veri specie non facilè deciperetur; ac demùm sui evidentia, certitudinéque eam voluptatem crearent, qua major, & honestior, constantiórque esse non possit. Et non vacavit quidem scrupulosè singulis illarum partibus incumbere; sed nosse tamen voluit quæcunque præcipua, atque faciliora in omnibus fuerunt. Adamavit autem præsertim Astronomiam, quòd homo natus ad contemplandum, nihil possit majus, sublimius, excellentius, illustribus illis plagis inspectare. Deinde Geographiam, quòd illa, unà cum Chronologia, Historiam maximè collustrent, præsténtque ne viri ingenui, ac aliundè literati, gerant sese pro pueris; quin potiùs in totius orbis, atque temporis quasi possessionem mittantur. Posteà Opticen, quòd per illam explicentur causæ tam multarum rerum,

quæ

quæ apparent oculis, quæque vel mirabilia habentur, vel nisi habeantur, sola familiaritas, & inconsiderantia facit.

Heinc illum pictura mirè delectavit, eáque occasione & Pictores aluït, & tabulas varias, imaginésque obtinuit, quarum præstantiam dijudicare, si quis alius, maximè nôrat. Frequenter verò testatus est, pœnitere se maximè, quòd à teneris usque annis pingendi artem non didicisset; optaréque, si fieri posset, digitis duobus sinistræ manus redemptam peritiam, que dextra careret. Quippe tametsi tam in Patria, quàm extra illam implorasset Pictorum variorum industriam, effigiandis rebus, quæ occurrerent; nihilominùs neque semper adfuisse sibi peritorum copiam, neque potuisse alienas manus adeò frequenter usurpari, ac sibi è re fuerat. Pari ratione Cælaturam, Sculpturam, Plasticen amavit, ac artifices habuit, qui antiqua opera vel restaurarent, vel imitarentur. Pari quoque Achitecturam, universéque Mechanicas, seu quæ machinis, organísque artificiosis circa aquam, & cætera, res mirabileis exsequuntur. Pari etiam Agriculturam, & ut breve faciam, omnem artem, atque industriam: adeò semper illius mens non ad unam quasi Cynosuram, aut Helicen; sed ad omnium artium, ac disciplinarum universum cœlum, obtutum intendit.

Superest aliquid adjiciam de opinione vulgò effusa, quòd componendis variis Libris, & tractatibus admoverit manum. Et sanè haud negandum quidem, quin dudum spem multam fecisset edendi in lucem Antiquitates Provinciæ, evulgandíque observationes in numismata, selectaque alia priscarum rerum monumenta: quin flagrasset pridem desiderio emittendi commentarios de Mediceis sideribus, & Kalendario Constantiniano; quin voluisset perfectum opus de ponderibus, & mensuris publici juris facere; quin multa quoque alia argumenta non affectasset: quoniam, ut nullum fuit genus laudabilis eruditionis, quod animi sui amplitudine, curiositatéque non fuerit complexus; ita nihil propemodùm fuit, de quo aliquid scribere pereruditè non destinârit. Veruntamen nihil demùm fuit, cujus scriptionem fuerit aggressus; si ea excipias, quæ, ut jam innui, in Epistolas transsumpta inseruït: nam de libello quidem illo indigitato Squitinio quid sentiendum foret dictum est suo loco. Is nempè optimus vir fuit, qui factum satis nunquam putarît, quantumcunque monumen-

numentorum aliqua de re obtinuissent: adeò ut toto quidem ævo congesserit varia de argumento quolibet; sed, quia quo plura nanciscebatur, eò sibi plura deesse censebat, nihil tandem digesserit, imò ne inchoârit quidem.

Memini verò, cùm fatigarer à comprovincialibus circa Historiam Provinciæ (an scilicet brevi foret proditura) quæsiisse ex eo, quónam usque vellet respondere me nihil aliud, quàm laboris quidpiam adhûc superesse; ac tum subridendo excepisse illum, ideò interesse, ut opinio pervulgaretur de extrema manu brevi imponenda Historiæ, quòd ea ratione plurimi desiderantes sui, suorúmve mentionem in illa haberi, maturarent ultrò conferre vetusta quæpiam monumenta; quæ secùs, ne togati quidem, communicaturi non forent. Addo sperasse quidem illum, ut liceret demùm Belgenserium secedere, immensámque illam congeriem eò delatam evoluere, ac omnibus ritè digestis aliquid eruere, eaque ratione pertexere, ut mereri posse lucem videretur: attamen diffidisse quoque tam de sua valetudine, quàm (negotiis semper incurrentibus) de illa otii fœlicitate; memor præsertim, quod contigisset circa secessum nuperum, quò ne recluserat quidem scrinium circa memoratam historiam; tametsi Valavesius, qui auctor comportandi fuerat, sollicitaret, & se adjutorem, scribamque offerret.

Quare cùm idem subvereretur; & omnia tamen perire nollet, id cepit consilium, quod jam diximus, ut ex occasionibus interdum subnatis, interdum quæsitis, Epistolas conscriberet, in quas præcipua quæque referret. Heinc dicere licet plærasque exstare, quæ eruditionis refertissimæ pro totidem libris haberi, ac in lucem edi omninò mereantur. Hujusmodi complures sunt, in quibus de rebus antiquis, ac rebus naturæ mirabilibus ita disserit, ut nemo non inde erudiri possit. Minimè autem gravabatur, quæ rara habebat ejus generis cum viris & bonis, & amicis communicare; quoniam eruditos semper deligebat, qui exinde proficerent, & in elaborandis variis operibus adjutarentur. Perinde enim esse censebat, seu ipse, seu alii publica illa facerent; si modò ea judicarentur, quæ legi utiliter possent. Quin-etiam sperabat, ac profitebatur, ubi illa inserta forent cæterorum operibus, tantò utiliora futura, quantò per manus eruditas illustriora evaderent.

Se nimirùm non alio fine quærere, & ſuggerere, quàm ut eſſent irritamenta præclaris ingeniis, ad comminiſcendum meliora. Eſſe enim ſe imparem, qui fœtum maturum, elegantémque produceret, aut articulatim lambendo formaret; fœlicem ſatis, ſi quomodocunque parturientibus obſtetricaretur. Solebat proinde, etiam non rogatus, cuivis ſcribenti ita adeſſe, ut nihil non ſubminiſtraret, ſeu ex propriis obſervatis, ſeu ex cimeliis (non ſuis modò, ſed aliorum etiam ob eam cauſſam impetratis) ſeu ex MSS. quos niſi haberet, ex Bibliothecis quibuſlibet obtinere ſatagebat. Ne memorem, quòd neminem ad ſcribendum quidpiam de re quacunque idoneum, non ſollicitaverit, impedimenta, ſi quæ forent, amolitus non fuerit, pecuniam, libros, & alia, ſi quæ opus eſſent, non fuerit largitus.

Sed de Epiſtolis dicere ut pergam, ſunt etiam digniſſimæ typis Morales complures, quibus conſolatur, hortatur, diſſuadet, aliáque miro cum lepore, ac energia exſequitur: ſed nuſquam, ut puto, facundior, quàm dum literatos viros admonet, ut à ſimultatibus caveant, à convitiis, dicteriíſque mordacibus abſtineant, antiquitati honorem habeant, nec ſine ſpecie aliqua reverentiæ ab ea diſcedant; judicium de rebus obſcuris, atque controverſis non præcipitent; ambigua pro certis neque complectantur, neque divendant; proferre ſua potiùs, quàm evertere aliena affectent; non eos imitentur, qui iter facturi immorantur in egerendis quotquot occurrunt lapidibus, aut faſciculum roſarum lecturi, ſpinas priùs omneis ex roſeto demetunt; parcant, excuſent, elevent, ſi quid peccatum ab aliis; cogiténtque, ecquiſnam tandem dignus laude cenſendus ſit, ſi impeccabilis duntaxat laudandus; gratè potiùs excipiant, quòd illi glaciem ſecuerint, calleíſque aſperrimos complanare ſaltem tentârint: agnoſcant nihil eſſe initio perfectum, neminémque ſuos conatus collaturum in publicum, niſi aliquam potiùs gratiam, quàm reprehenſionem ſperârit: meminerint ſe homines eſſe; & lapſibus quoque obnoxios, ac eo nomine merituros, ut ſibi quoque ignoſcatur, ſi ipſi in alios æqui fuerint; atque id genus alia, quæ referre prolixum foret. Sunt quoque Epiſtolæ aliæ, quibus commendat, petit, excuſat, gratulatur, expoſtulat, cæteráque ſimilia agit, tanta venuſtate, & gratia, ut deſiderari nihil poſſit, adeò natus fuit ſervando decoro, excogitandis rationibus, affectionibus commovendis. Prætereo autem illum

perrarò

perrarò Latinè ſcripſiſſe; ac uſum præſertim Gallico ſermone, aut Italico, cujus ſuavitatem, venerēſque omneis ſuis non modò Epiſtolis, ſed colloquiis etiam cum viris Italis expreſſit. Ac talis quidem ille Vir fuit.

REDEO jam ad tempus, quo prædiximus ipſum incidiſſe in lethalem morbum. Taceri verò primùm non debet, percrebuiſſe Romæ ante paucos menſeis rumorem de illius morte, indéque Pariſios etiam perveniſſe: unde Valaveſius illeic tum degens, literas dedit congratulatorias, & meliorum votorum plenas. Non ſilendum etiam, quod ipſe Peireskius, quatriduo priuſquàm decumberet, hujuſmodi ſomnium nobis enarravit. Videbar, inquit, audire Sacrum in Sacello Palatii, cum prolapſo faſtigio, contignationéque effracta, ipſe, aliíque Senatores, ac Sacerdos obruti ſumus. Cum verò ad ſtrepitum primum vellet Sacerdos expavefactus ſacrificium deſerere, Ecquid, inquam, times, ô bone, qui DEUM habes præ manibus? Quanquam hæc attingo, non ut videar portenta quædam congerere (ut ſolent multæ fabulæ pari occaſione narrari) ſed ne ad finem properanti prætermittatur aliquid, quod ſingulare videri poſſit. Cæterum enim fabulas dixi, quæ referuntur vulgò ſimilia; quòd niſi planè falſa ſint, occaſione ſaltem levi detorqueantur, & mero caſu potius contingant, quàm ex inſtituto naturæ, cui majori curæ non eſt ſapiens, quàm morio; clarus, quàm obſcurus. Quod ad memorata certè attinet, non hac ſola vice rumor ſimilis de Peireskii morte fuerat evulgatus, ut ſuis locis attigimus; potuit autem tantò facilius occaſionem accipere, quantò ſæpius auditum eſt ipſum cum morbis colluctari. Aliunde dies non multi erant, ex quo tectum Palatii magna ex parte conciderat: quare nihil mirum, ſi is caſus animo Peireskii infixus ſui ſpeciem, ut vulgò fit, inter dormiendum excitavit; ſed miſtis aliis circumſtantiis, ob factam aliarum ſpecierum intercedentium confuſionem. 1637.

Utcumque ſit, invaleſcebant tota urbe malignæ febres, eamque ob cauſſam, cum nullum ſibi prætermiſſum officium vellet, non itabat modò ad Præſidem primum, ejúſque uxorem jam convaleſcenteis, ut retulimus; ſed aliis quoque frequens aderat, de quorum ſalute ſollicitus erat. In iis fuēre & Franciſcus à Sancto Marco

1637. laudatus Senator, cujus amorem ingenuum, constantémque summè colebat; & Gregorius Francus familiaris medicus, in quo artis peritiam, lenitatémque morum amabat; & Natalis Galliardus raræ indolis adolescens, quem ut sperabat aliquando in judiciis regnaturum, ita ob insignem affectum, quo erga bonas literas accensum nôrat, deperibat. Cùm essent & complures alii, ac morbi essent populares, & fervores augescerent, neque tamen ipse præterea aut abstineret à Senatu, aut à curandis amicorum, domesticísque negotiis, aut ab adjutandis studiosis, aut ab Epistolis scribendis, aut à disquirendis, atque observandis rebus variis; difficile sanè non fuit id, quod evênit, augurari. Accessit, quod cùm invisisset Massiliensem quendam amicum in diversorio decumbentem, transferri illum in ædeis suas, ut nitidiùs, studiosiúsque curaretur, voluerit, ac sæpiùs ipsi adfuerit, & per ipsum quoque delirium, aliaque morbi symptomata arteriam attrectaverit, idonea verba dederit, de victu, déque omnibus necessariis ipsi rebus continenter providerit. Ac ille quidem tandem convaluit; verùm dum convalesceret, cœpit Peireskius malè habere.

Dies erat Iunii decimus, cùm sub auroram expergefactus, ubi agnovit sese indusium, obsudoris frequentiam, tota nocte non commutasse (ut bis, aut ter debuerat) & persensit intereà cum levi sudore frigus horridiusculum, oculos aperuit; & cubiculi non ritè occlusam fenestram conspiciens, morbum sibi ipse præsagiit. Heinc cœpit capite dolere; sed surrexit tamen, & curiæ interfuit, amicósque, & ægros quosdam pro more invisit, atque salutavit. Domum regressus, cùm dolor ille nihilo fieret remissior, prandere prorsùs recusavit, sperans (quod antè diximus illi non raro successisse) fore, ut si integrum diem abstineret planè à cibo, & potu, ingruens malum averteretur. Totum pomeridianum tempus aut sedit, aut decubuit; donec sub solis occasum invisenti illum optimo Campinio occurrere voluit, tunicâ assumptâ, & post consertos multos sermones, ad limen domus deducere. Exeunte illo, advenêre, salutaveréque Raymondus Maranus Guillelmi filius, & in eadem Tolosana Académia juris professor, cum ingenuo adolescente Fratris consiliarii filio, quibuscum aliquandiù agendum in atrio, ad denudato capite fuit: cum simùl intereà de ipsis domo excipiendis curam agitaret, forétque multùm anxius, propter occu-

occupatam, quæ illis magis congruiſſet, ædium partem. Ægrè poſteà 1637.
conſcendit gradus; & cùm ſe demùm recepiſſet in cubiculum, dolórque cum febre ingraveſceret, parum juſculi ſolùm hauſit. Obſervârat, quoties à cibo, potúque prorſùs temperaret, nulla ſe laborare ſiti, quare tum, juſculo aſſumpto, ſitire ſeſe comperiens, haud boni eſſe ominis duxit.

Die inſequenti, quo feſtum fuit Dominici Corporis, rogatum miſit, cujus ſuprà aliquoties meminimus, celebrem juris anteceſſorem Hannibalem Fabrotum, qui cum hoſpitibus verſaretur. Ipſe totum diem decubuit, ac præter febrim, dolorem renum, hæmorrhoidúmque perſenſit. Die alio ſecta ipſi vena, & perſeverante febre, balneari aqua interdictum. Sub veſperam decimi tertii dolor capitis, cum febre increvit. Sequente paullò meliùs habuit, voluítque redeunte Pariſios curſore, qui à Valaveſio literas detulerat, manu ſua reſcribere; attamen poſtquàm ter tentavit, térque calamum, cujus vitium eſſe opinabatur, commutavit, tertio tandem verſu ita manus hæſit, ut illa poſtrema ipſi fuerit ſcriptio. Cùm interim Ioanni Salvatori, quo medico tum utebatur, de apparanda potione ægrè conſenſiſſet, hauſit illam proximo mane: & ſe ab ea non malè habens, in curas varias incubuit.

Die decimo ſexto literas ad Fratrem dictavit, quibus morbum extenuaret; & ſub noctem tamen apparuere illi ad dorſum frequentiſſima exanthemata ſatis magna, ac rubicunda. Subſequutum eſt febris incrementum, & nox inſomnis penitùs. Heinc die alio ſub veſperam eductus eſt ſanguis ex interiore dextri pedis ſuffragine, ut averteretur delirium, quod in morbis hujuſmodi & frequens, & vehemens erat. Ac die quidem conſequente, qua jam difficilior facta reſpiratio, tentatus delirio non fuit; ſed fuit tamen decimo-nono, agnoſcente me, ac veſtigia eruditionis obſervante. Die vigeſimo, quo non tanta fuit, quanta ſuperioribus, ſtranguria, aliquantò ſe meliùs habuit; niſi quòd à meridie delirium apparuit paullò ſenſibilius; tametſi id fuit ſemper eruditum, mihíque duntaxat perſpectum. Nimirùm & me ferè unum alloqui volebat, & parùm prorſùs loquebatur, & ſubmiſsè, difficilè, ac lentè expromebat verba.

Die ſequente delirium fuit adhùc vehementius: ſed vehementiore nempe facta febri, per quam denuò apparuerunt plurima exanthemata;

1637. mata; & qua nonnihil visa remitti, cucurbitulæ applicitæ fuerunt. Cùm videretur proinde tam Salvatori, quàm Prisio Insulano medico periculosè laborare, providendum nobis fuit, ne absque salutifero viatico exiret è vivis. Re illi proposita, annuit, Sacrumque prætereà intra cubiculum audire die vigesimo secundo optavit. Quare memoratus Minutius, ex Minimorum ordine, licentiâ ab Archiepiscopo impetratâ, & Sacrum fecit, & Sacramentum Eucharisticum illi ministravit. Excepit priùs confessionem optimus Rector Congregationis Oratoriæ Jacobus Resius, qui pridem, dum ille incolumis foret, excipere consueverat. Peracta hæc sub horam nonam, cùm ille continenter sese insedisset, cui imponi se jusserat, ut facere posset urinæ dimanationem faciliorem.

Defessum nimis arbitrabamur, cùm loco evoveri renuit, semoveríque arbitros jussit, ut capita quædam Testamenti dictaret. Præcipua fuêre, Velle se condi in Majorum sepulcro; intra Sacellum videlicet Ecclesiæ Dominicanorum, quod ad cornu lævum majoris altaris. Legare ipsis Dominicanis libras turonicas trecentas, Oratorii Patribus mille. Mihi Mathematicos libros omneis, cum instrumentis omnibus, & ex libris cæteris, arbitratu meo volumina centum, cum Vendelini effigie. Scipioni Pererio, in pignus affectus, Florentinorum Pandectarum exemplum; Hannibali Fabroto volumina de jure sex, pro arbitratu deligenda; Balthazari Viasio sex numismata, pro ejus delectu; Arthuro Olivario ex antiquis annulis unum; Bonifacio Borrillio iconem Rubenii. Nepoti, lustricis filiolis, viris officiosis, famulis (quos inter meminisse voluit Antonii Agarrati, operam mihi inter observandum res cælesteis conferentis) summas pecuniæ varias. Illi, quem ad aurem Fratri nominârat (eventus autem Cardinalem Barberinum fuisse probavit) Pentateuchum Samaritanum. Hæredem instituere Fratrem, & testamenti curatores Honoratum Agutium Senatorem, & mox nominatum Balthazarem Viasium. Id cùm in acta fuisset relatum, publicatumque sub vesperam, subscribere ipse, præ debilitate, non potuit. Urina interim retenta, tumórque magnus, ac intensus ad ipsam vesicæ regionem subortus.

Die vigesimo tertio manè, satis quietè se habuit, ægréque tulit fomenta quædam tumori illi applicari. Circiter meridiem hortatus est me, ne Solis altitudinem inobservatam præterirem; meminítque interro-

terrogare, solstitium-ne exactum foret. Non multò post verba delirii; 1637.
sed curiosi semper, atque eruditi. Sub horam quartam, educenda chirurgi ope urina fuit. Is, cùm cereâ candelâ usus nihil proficeret, catheterem, seu organum Algaliam dictum usurpavit. Et satis quidem tum derivatum; sed immenso viri labore, qui, cùm stare ipse non posset, continendus erectus fuit. Cùm non-nihil interquievisset, epistolium ad fratrem dictavit: ac post horam nonam chirurgus iterùm urinam eduxit: verùm parùm abfuit, quin deficeret, tanto dolore, tanta simul lassitudine fuit affectus.

Die tandem vigesimo quarto, ac sub ipsum exortum Solis, rogavit illum Minutius, num sibi extremam Unctionem administrari pateretur. Annuit se id etiam optare, & cùm paullò pòst Parochum adesse renunciavimus, Valdè sum ipsi obstrictus, inquit. Tum innuens ut aurem sibi admoverem, mandavit curarem libras duodecim Parocho exeunti donari. Sic semper sollicitus fuerat de persolvendis tam medico, quàm chirurgo in quaternos dies honorariis. Cæterùm, cùm absolutiones à Parocho pronunciarentur, ipse sponte, ac manu sua sese crucis signo communiit. Testatus est etiam oblectari se, cùm inunctio peragеretur. Adstiti deinde, ac jussi bono esse animo: nam si Deus quidem hanc vitæ, laborumque metam præscripsisset, fortiter ferendum, sequendumque Ducem, quo solitus erat animo infracto. Hæc autem ad verba annuit leniter. Pronunciavit posteà Minutius generalem absolutionem; &, cùm proposuisset dimittendum aliis, ut vellet sibi à Deo dimissum, quicquid in ipsum peccaverant; respondit statim, ita esto.

Interim regio abdominis, quam prætumidam, intensamque jam diximus, emolliri non-nihil visa, ita deinceps tensa est, ut questus fuerit se suffocari. Abnuerat à die superiore cataplasmata; tum autem superveniens Resius, unà cum Minutio, rogavit, ut Dei amore applicationem pateretur. Ille autem, quia ergo vobis ita videtur, ita fiat. Non longum tamen pertulit tempus; sed amoveri brevi pòst jussit, suffocari se iterùm conquestus. In remedium ergo ciendæ urinæ quæsitus chirurgus; sed is in villam nescio quam, aut quid acturus discesserat. Requisiti alii, vel manum adhibere ausi non sunt, vel destituti organa fuerunt. Jussit intereà se sellæ imponi, verùm, demissis pedibus, sustentare se jam ampliùs nihil potuit; imò supra sellam ita est col-

1637. lapſus, ut dejecto collo, diſtortíſque oculis viſus fuerit nobis animam efflare.

Reſtitutus lecto ſic vireis reſumpſit, ut potuerit adhûc de ſuffocatione queri. Advenêre tum primus Præſes, ipſiúſque conjunx, qui curſorem novum ad chirurgum evocandum inſtigârunt. Accerſito interim alio, in exſcenſu lecti conſtitutus fuit; ſed chirurgo fruſtrà adnitente, ob corrugatum præputium, cathererem inducere, eſt iterùm planè collapſus. Reſumpſerat aliquid virium, cùm chirurgus alius ſub meridiem redux organum vix tandem intruſit, urinamque fruſtrà excitare tentavit: ac ipſe defecit jam tertiùm, lectóque licèt repoſitus, parùm virium recuperavit. Verbum certè nullum deinceps emiſit; tametſi creberrima illa, difficillimaque reſpiratio viſa eſt interdum vocalis. Heinc à Reſio admonitus, ut Servatoris JESU nomen ſalutiferum pronunciaret, obſecundare non potuit; & rogante illo, ut ſignum pietatis, quale poſſet, oſtenderet, oſtendit aliquoties, oculis ſublimè elatis. Denique tot laboribus, doloribuſque conflictatus, animum DEO reddidit, paullò ante horam à meridie tertiam: cùm vixiſſet annos LVI, menſeis VI, dies XII, horas XX.

Ab exceſſu, curâvit Nepos perhonorificum apparari funus. Et quia tum domi verſabatur plaſtes, ſculptórque egregius Petrus Pavillonus, quem ὁ μακαρίτης ante duos menſeis Roma redeuntem detinuerat, ut & truncam Dianæ ſtatuam, & Tripodem lacerum, & opera alia marmorea reſtitueret; ideò uſurpata illius induſtria, ut gypſeum plaſma deformaretur ex totius oris dimenſionibus, quò deinceps ſtatua quamſimillima ex marmore conficeretur. Medicis quoque viſum eſt parteis corporis internas ſpectare, ut mortis cauſſam, licèt non foret prorſus obſcura, perſpicerent. Itaque nocte conſequente in id incubuerunt, exſectóque cadavere, deprehenderunt cor, jecur, pulmones, cætera non malè affecta: veſicam verò parte anteriore id contraxiſſe vitium, ut madefactæ papyri inſtar, vel levi tactu diſcerperetur. Heinc creditum illam ab uno, alteróve die diſruptam, urinamque proinde effuſam in regionem abdominis, memoratum illum tumorem creaſſe. Poſtica pars ſana, & integra magis: in fundo autem copioſum phlegma, cùm arenulis non admodùm multis. Ad ſphincterem caruncula, calloſáve ſubſtantia fuit, quæ infernè lunulata, & triente propè digiti denſa meatus orificium obſtruebat. In ſiniſtro rene nihil inſolitum: at in

at in dextro fuêre arenulæ multæ, cum pleriſque calculis, ex quibus 1637.
tres majores viſi; unus quaſi amygdalum: cæteri duo quaſi lupini. Ex hac ergo cauſſa nephritis ad dextrum latus fuerat; ut ſtranguria ex obturato per carunculam orificio. Inſequenti die, qui fuit VII. Kal. Quintileis, elatum funus magnâ pompâ, magno omnium bonorum luctu; conditúmque fuit, dum ſacra ſolemni more peragerentur, in illo majorum conditorio, ad ædem Divi Dominici, undecimâ horâ ante-meridianâ.

Aberat magno ſuo dolore Valaveſius frater Pariſiis, cùm triſte fatum nuntiatum eſt. Præter enim acerbitatem, deſideriúmq; erepti cariſſimi capitis, mœſtitiam auxit, quòd aſſidere laboranti non contigiſſet, quòd non fovere deficientem, non ſatiari vultu, & complexibus, non mandata excipere, non extremas voces, quas penitùs menti figeret, audire. Qui illi caſum aperuere, literaſque noſtras ſimùl reddidere, fuêre Fratres illi Puteani, quibus amicis optimis Fratrum uterque ſemper eſt uſus. Ex iis natu major Petro Seguierio Cancellario carus, rem illi nunciandam ſuſcepit. Cùm ipſum verò offendiſſet magnâ frequentiâ circumſeptum, &, rogatus num quidpiam vellet, quid eſſet rei ſignificaſſet; tum ille, ſecedamus inquit, graviorem enim caſum narras, & vir ille major, affiníſque carior nobis exſtitit, quàm ut obiter dolendum videatur. Valaveſius autem, conſternatus licèt, generosè tamen animos reſumpſit, & Cardinalem Lugdunenſem convênit, qui ipſe quoque pro amore, quo erga Fratrem fuerat, teſtatus eſt inſignem luctum. Acceſſit etiam ad maximum, & toto orbe, totóque ævo celebrandum Ioannem Armandum Pleſſeum Cardinalem Richelium, qui & copiosè ſignificavit quàm caram haberet τοῦ μακαρίτου memoriam, & Abbatiam Aquiſtrienſem ultrò collatam voluit ejus ex ſorore nepoti, ac Præſidis rationum primi Henrici Seguirani filio. Adveniens deinde poſt unum, alterumve menſem in Provinciam, nihil potiùs habuit, quàm juſta perſolvere, adeſſéque etiam exſequiis, quas, conſtituto Cenotaphio, Riantienſes celebreis fecerunt. Scripſit quoque illicò Genuam, ut marmor inde aveheretur, erigendo monumento, quod & Fraterno nomini, & amori mutuo eſſet conſentaneum.

Cæterùm ſtatim percrebuit rumor, interiiſſe Peireskium, quà orbis patet literatorum; qui univerſè perculſi ſunt, quaſi Parente,

1637. ac Principe rei literariæ defuncto. Neimpe cùm omnium spes foveret, animos omnium erigeret, omnibus præsidio, & auxilio esset; non potuêre omnes non frangi, concideréque animis, quasi subducto spiritu, quo universi animabantur. Statim autem dico: nam ecce Lugduno etiam Batavorum, III. Eidus Julias datæ à Salmasio ad Puteanos literæ sunt, quibus se ineptum ad omnia ex renuntiata morte perscripsit. Et ne prætercam quæ subdidit, *Impar sum*, inquit, *animo firmando, qui animo planè despondeo, studiáque nullo habeo loco, ex quo ille non superest, qui ipsorum fautor, promotórque erat. Ac temperaretur quidem desiderium, si licuisset superstiti testatum facere affectum, quem ob collata beneficia merito jure conceperam: nunc autem est mihi moriendum ingrato, quandò ille est grati animi significationi præmortuus. Quod possum, illud superest, ut ipsius memoriam veneratione prosequar, & scriptis meis ea transmittam testimonia in posteros, quæ incomparabilis virtus, meritáque nunquam satis æstimanda deposcunt ab homine, qui illum, dum vixit, suspexit, pluráque ab ipso beneficia, quàm abs quoquam mortalium tulit. Sed dicere plura non possum, quin effluam totus in lachrymas, & necesse est stylum heic abrumpam.* Ecce aliunde literæ Româ postridie eas Eidus conscriptæ à Naudæo sunt, quibus hæc inter cætera, *Heu rerum vices! heu fata infanda! heu mors acerba, & infensa bonis omnibus, quæ gestienti lætitiæ intercessit; viro illo incomparabili, tunc cùm nihil minùs, quàm de ejus obitu timebatur, è vivis sublato! Vbi enim crinitum sidus effulsit? ubi de cœlo innotuit? ubi terræ-motus, & fragores insoliti, spectráque, & portenta apparuerunt, in ejus viri, omnium maximi, omnium optimi, sapientissimíque interitu? sanè ludunt nos, &c.* Alias prætereo literas, in quibus illa passim leguntur, *Nulla ferent talem sæcla futura virum.* Et, *Quando ullum invenient parem?* Et, *Occidit igitur spes nostra? occidit Sol noster? occidere Charites? occidere generis humani deliciæ? occidit ille, Solus qui tristeis hac tempestate Camœnas Respexit?*

Alias etiam prætereo, quibus amici, eruditíque, in quorum pectoribus candor, & gratitudo inhabitat, ut dolorem testati sunt, sic consolationem mutuam adhibuerunt. Pervenêre ad me complures; sed principem locum eæ tenent, quibus Io. Ludovicus Gayus Balzacus, celebris ille scilicet, cui nemo non Gallicè modò, sed Latinè etiam scribentium elegantiæ palmam non facilè cedat, singulariter parentavit. Prætereo rursùs Epicedia, Epitaphia, Threnos, Encomia, Elogia, quæ tam prosa, quàm carmine, variisque linguis sunt evulgata; sed

Latinè

Latinè potiſſimùm, à Grotio, Rigaltio, Dumayo, Gothofredo, 1637.
Gaffarello, Billono, & aliis; ex quibus nemo ſuccenſeat, ſi honoris cauſſa Viaſſium ſeponam, qui ut Peireskium ſummè coluit, ac ſummo illi in pretio fuit; ita ſe impigrum exhibuit in condendo poëmate, quo laudes viri egregias proſequutus eſt decentiſſimè, copioſiſſiméque. Quanquam operæpretium erit, ſi prætereà ſelegero, attexueróque Epitapæium, quod à Rigaltio contextum eſt, quódque Valaveſius delegit, ut monumento incidatur. Id igitur ita ſe habet.

HIC. SITVS. NICOLAVS. FABRY. PEIRESCIVS.
AMPLISSIMI. ORDINIS. IN AQVAR. SEXT.
CVRIA. SENATOR.
CHRISTIANAM. RESVRRECTIONEM. EXPECTAT.
RECONDITISSIMOS. ANTIQVARIÆ. SVPEL-
LECTILIS. THESAVROS.
SAGACITATE. CONSILIO. LIBERALITATE,
CVNCTIS. ORBE. TOTO.
DISCIPLINARVM. STVDIOSIS. APERVIT.
DOCTISSIMIS. VNDE. PROFICERENT. SÆPE.
MONSTRAVIT.
MIRA. BEATITATE. FELIX.
SECVLO. SATIS. RIXOSO. NOTISSIMVS. SINE.
QVERELA. VIXIT.
VIII. CAL. IVL. ANNO. CHR. CIↃ. IↃC. XXXVII.
ÆTATIS. SVÆ. LVII.
OPTIMO VIRO. BONOS. OMNES. BENE.
ADPRECARI. DECET.

Enimverò præterire non decet funebreis honores Romæ habitos; cùm vel reticeri non debeat callida virtutis æſtimatio, qua viri ſapien-

1637. tiſſimi etiam hominem Tranſalpinum condecorandum eſſe cenſuerunt. Cùm enim & Pontifex Summus, & Cardinalis Barberinus, & cæteri magni, ac eruditi homines non ſine ingenti dolore lugubrem caſum accepiſſent; placuit honores decernere, quibus virum de nomine, orbéque Romano, atque literario benè meritum, exornarent. Cooptatus fuerat, dum in vivis eſſet, ac tametſi abſens, in eam, quam vocant Humoriſtarum Academiam: celebrem nempe ſocietatem eruditiorum hominum, quorum concio bis quoque menſe ita cogitur, ut magnâ aliunde frequentiâ, Academicorum unus orationem pro ſuggeſtu habeat, recitent alii poëmata, elucubrationéſque alias eruditis auribus dignas. Itaque viſum in eo conventu publicos honores Peireskio deferre, inſtitutis licèt reclamantibus, quibus id honoris conceditur ſolùm Academiæ Principibus; adeò ut totis quadraginta annis, conſequuti ipſum non plures, quàm ſex, iíque Principes memorentur. Sed evicit nimirum fama, ſplendórque eximiæ virtutis; evicit ſummi Cardinalis ſingularis propenſio: evicit Camilli Columnæ Academiæ Principis generoſa humanitas; evicit Academicorum, quorum ſuffragia initia ſunt, admiratio, & obſervantia.

Indictus proinde eſt dies ad XII. Kal. Januarias, quo parata ſubſellia, tapetibuſque pullis inſtrata, unà cum ſuggeſtu, & imagine τοῦ μακαρίτου, conſpicuo loco. Convenêre autem præter Barberinum, fratremque Antonium, Cardinales Bentivolus, Cueva, Biſcia, Pamphilius, Pallotta, Brancatius, Aldobrandinus, Burgheſius: ac cæterorum perilluſtrium, doctorumque hominum multitudo tanta, ut illi capiendæ aula non ſuffecerit. Et carmina quidem in defuncti laudem Italicè, Latinè, Græcè recitârunt lectiſſima totius urbis ingenia: funebrem verò orationem copioſam ſanè, & elegantem pronunciavit Ioannes Iacobus Buccardus delectus ad id muneris, tum ob raras ingenii doteis, tum ob amorem patrium, ſpecialémque erga Maneis dilectiſſimos affectum. Præcipua ejus orationis commemorarem capita; ſed ea aliquoties edita jam eſt, unà cum nuncupatione Cardinali maximo facta, cumque ſubjuncta Epiſtola ad Luillerium jam memoratum. Acceſſere verò editioni Romanæ non recitata modò illa ab Academicis carmina; ſed literæ etiam Naudæi, quarum mentio facta jam eſt; & faſciculus prætereà inſignis Elogiorum funebrium, quæ, quòd totius propè orbis idiomatibus ſint expreſſa (quadraginta enim, proximéve

ſunt)

ſunt) ideò titulus ipſis ΠΑΓΓΛΩΣΣΙΑ, ſive *generis humani* Lessus *in funere delicii ſui*. Cúmque ea editio probari deberet, Magiſtro ſacri Palatii, præivit ecce, declaravítque cenſurâ ſuâ Lucas Holſtenius, illam *Buccardi laudationem diſertè, & eleganter, atque ea prorsùs puritate, ac candore ſcriptam, quo ſummus ille, & incomparabilis vir ſemper vixerat; & Epicedia à clariſſimis, ac præſtantiſſimis viris conſcripta, hoc eſt ipſas Muſarum lacrymas limpido, & erudito Romanæ Academiæ humore in Pereſcii funere mananteis ad tanti viri memoriam poſteritati conſecrandam typis excudenda; cùm hominis ad bonas literas, arteíſque juvandas nati exemplum ſanè illuſtre ob oculos ponant.*

Atque hæc quidem Romæ peracta paullò fuſiùs commemoro: quoniam ea fuit quaſi Apotheoſis, quam totius Orbis applauſus excepit. Nam licèt nemo eruditorum non totis votis optaverit, ut Peireskius fuiſſet diuturnior recreator hominum (quod olim dictum de Principe) quàm maturior Divorum comes: attamen placuit omnibus exhibitos illi poſt mortem honores in eo theatro, cujus fuerat digniſſimus creditus, dum eſſet in vivis. Ac fortaſſis quidem, ſi eſſe contigiſſet ſuperſtiti, fuiſſent tandem ampliſſimi, non expetenti licèt, delati; verùm ii nihil poterant gloriæ illius addere, qui ſuffragiis communibus fuit ſemper quam-maximis dignus. Quin etiam, ut fuit ſemper ditior iis, quas contempſit opibus: ita glorioſior honoribus, quos ambire eſt dedignatus. Quare & licèt medio in ſpatio integræ ætatis ereptus, quantùm tamen ad gloriam ſpectat, ævum peregit longiſſimum; qui virtute ſua obtinuit famam nominis ſempiternam. Quippe donec ſupererunt, qui bonas literas amabunt, memoriam illius cariſſimam ducent, cujus amorem in literas, & munificentiam erga literatos, per omneis reſperſam libros contuebuntur. Multorum paſſim meminimus; ſed reticuimus longè plureis, etiam ex inſcriptis ejus nomini; quoniam obrutis rerum copiâ, viſum ſatis eſt ea ſeligere, ex quibus, quæ eſſent in oculis omnium, monſtrata intelligerentur. Unum reticere non licet, quod hujus loci eſt propriũ; nempe Auctores plurimos conſecranda illi deſtinaſſe ſua opera, quo tempore eſt fatis functus. Fuêre inter illos Campanella, Licetus, Hortenſius, Buccardus, Arcoſius, & quis tandem non? Quid putas verò præſtitum fuiſſet, ſi congitiſſet illi ætatem maturiorem attingere? Plurima ſanè, & maxima cenſeri poſſunt ea, quæ peregit: at ſublatus

tamen tunc eſt, cum inciperet jam ſeipſum præclariſſimis facinoribus ſuperare. Iam enim plureis ſibi vias aperuerat in omneis Europæ Provincias: in Aſiam, ac totum Orientem; in univerſam Africam, & ad extremam uſque Æthiopiam; in utramque Americam, & incognitum etiam Orbem; adeò ut jam poſſet uberiùs quacumque patet genus humanum, commiſcere mortaleis omneis literarum commercio; & literatis omnibus expetita omnia librorum, aliarúmque quarumvis rerum ſubſidia facere in promptu.

Sed de iis quidem, quæ fuerant illo ſuperſtite futura, Deus optimus viderit. Luctum certè maximum fecit; cùm Gubernatorem eripuit, qui tenebat clavum Navis literariæ, vel potiùs ipſam Cynoſuram, in quam eruditi omnes reſpectabant; non ſubſtitutâ interim aliâ, ad quam ora obvertant ſua. Nam ſunt quidem, qui opibus, auctoritate, gratia, certum genus eruditionis, eruditorúmque adjuvent, ac foveant: verùm nemo eſt, qui, illius inſtar, quoſlibet, ubivis ſint gentium, ſtudio proſequatur ardentiſſimo; curas in id omneis convertat, nihilque non poſthabeat; peculium in eam rem exhauriat, liberaliſſiméque profundat; fide ſit apud omneis magna, & occaſiones benefaciendi voluntate, induſtria, fœlicitate maxima captet. Vix certè credibile eſt exoriturum unquam virum, perinde natum, comparatúmque. Nam & quamvis ſuperior ætas, fœlicitate ſæculi oppidò perrara, produxerit triumviros illos, Pinellum, Velſerum, Molinum, ſingulari ſtudio in omne literatorum nomen propenſos: Peireskius tamen ſupervênit, qui ſingulorum virtutes ita eſt complexus, ut omnium laudes, quaſi infra ſe poſitas, prægravaſſe videatur. Quin-etiam, cùm ante claros illos viros, vix pauci memorentur Reges, Imperatoréſque, qui pari affectu ducti fuerint; videtur Peireskius alia nulla re, quàm opum amplitudine, oſtentationéque inferior. Cenſuêre id certè viri eruditi, cùm verè regium, magnificúmque ejus animum commendantes, & exemplar beneficentiæ nunquam intermoriturum agnoſcentes, prædicavêre eum occupaſſe deſtinatam Regibus gloriam; ac ipſo quoque Mecœnate tantò fuiſſe laudabiliorem, quantò Auguſtum non habuit, cujus favore, largitionéque benefaciendo uteretur. Atque is demùm verus eſt fructus, quem ille conſequutus eſt, ut gratam ſui recordationem in illorum pectoribus conſecratam reliquerit, qui ipſum cœlo exæquantes, in omnem tranſdent

poſte-

posteritatem. Splendorem quærunt alii amplificandis Imperiis, ducendis exercitibus, exhibendis ſpectaculis, Mauſolæis, Pyramidibus, aliiſque id genus exſtruendis; ſed illos tamen velut inglorios, & ignobileis oblivio tandem obruit; aut, ſi quæ memoria eorum ſupereſt, vel deſpectui eſt, vel affectu caret. Ii ſoli, qui benefaciendo nomen, decuſque comparant, immortalitatem ſic adipiſcuntur, ut nemo unquam ſine ardore, tacitóque ſenſu gratitudinis meminiſſe illorum poſſit.

HAC *iêre via omnes Proceres, ad quorum amorem poſt tot ſæcula nos hiſtoriæ lectæ pelliciunt; hac tu vadis cœleſti paſſu, Ludovice Valeſi, Principum optime; cujus immenſa bonitas ſentiri à nobis, non exprimi poteſt. Haud abs re ſanè ſum ominatus, tam caram tui memoriam, quàm Timoleontis perennaturam: tuliſti me enim, ſatis memini, de exacta illius vita apud Syracuſios, quibus præerat, differentem. Quippe, neglectis rebus tuis, in eam curam totus incumbis, ut laborantem Provinciam ſuſtentes, foveas, ſubleves, & (ſi liceat per tempora) in priſtinum etiam ſplendorem reſtituas. Perge modò tam tui amanteis, tam in te propenſos demereri populos; ii nempe ſunt, qui etiam-num Renati illius, ex tua proſapia, Regis optimi, ac beneficentiſſimi, renaſcentem gloriam propagant, & colunt. Sed ut concludam,* HÆC *tandem ſunt, quæ te jubente, ac aliis variè efflagitantibus, de Peireskio dicenda habui. Non deprecor veniam, quòd extremam manum ſeriùs, quàm optâris, imponam: noſti enim diuturnum morbum, diuturnioréſque reliquias, quibuſcum eſt*

anni

anni dimidium exactum. Vix jam certè sum ab iis liber, ut credere possis opusculum hoc valetudine dubia lucubratum fuisse, atque idcircò nihil esse mirum, si animi cum corpore languentis præ se ferat notas. Qualecumque id fuerit, animi saltem erga te obsequentissimi testimonium feret. Ipse intereà me comparo, ut ad te (quandò pro tua illa rarissima humanitate ita videtur) quam-primùm redeam.

Tu benè vale, Principum decus. Absolvebam Diniæ, XII. *Kal. Mart. anno salutiferi partus*

cIↃ. IↃC. XXXIX.

PEIRESKII LAUDATIO

Habita in Concione funebri Academicorum Romanorum.

DIE DECEMB. 21. AN. 1637.

Jo. Jacobo Buccardo Parisino perorante.

PRæclarè à vobis, & ex ordinis, nominísque veſtri dignitate factum eſt; Academici Romani; quòd clariſſimo Viro Nicolao Claudio Fabicio Pereſcio, Gallorum humaniſſimo, atque doctiſſimo, publicos in morte honores, funebrémque laudationem decreviſtis. Si enim pius mos iſte à majoribus veſtris, maximè ad eos homines, qui de Republica benè meriti eſſent, ornandos, & ad omnem poſteritatis memoriam commendandos inſtitutus eſt: tanta quidem, ac tam præclara extant Pereſcii merita, atque ornamenta, in eam Romanæ Reipubicæ partem, quæ doctrinæ, atque humanitatis ſtudia complectitur; ut non ſolùm labefactatæ rei literariæ invidiam à Tranſalpinis nationibus removiſſe, ſed & ipſorum Romanorum gloriam in colendis artibus adæquaſſe, vel potiùs ſuperaſſe videatur. Omnes enim ex omni ætate, qui in hac civitate diſciplinas, & ſcientias, vel induſtriâ ſuâ illuſtrarunt, vel autoritate, atque liberalitate, ornaverunt, ſi vnum in locum conferantur, cum Pereſcio minimè videntur comparandi. Qui cæteris denique omnibus virtutibus adeò excelluit, ut etiam hoc uno ætas noſtra potuerit in omni genere laudis, cum antiquitate certare. Quo majus mihi, ac difficilius onus impoſitum eſſe video; ut ego ſcilicet mediocri prorſus ingenio, nullo dicendi uſu, aut facultate, homo peregrinus; in hoc ornatiſſimo

Romanorum, id est disertorum politorúmque hominum consessu, de innumeris, ac propè incredibilibus viri laudibus verba faciam. Quod quidem à me nec confidentia, aut temeritate quadam susceptum est; eruditissimi Academici: sed tum mea in vos observantia, qui munus istud honorificentissimo vestro decreto, ad me detulistis; meóque in eos obsequio, qui ut summum in me tenent imperium, ita illorum autoritatem, meo de me judicio præferre necesse habui: tum verò maximè benevolentia, atque pietate; quæ me ad gratias, quas vivo Perescio magnas semper habui, mortuo demùm, hoc supremo humanitatis officio referendas, pro ejus in me meritorum magnitudine impulit. Cùm enim in patria vitam studiis, quibus usque à puero deditus fui, maximè accomodatam, vivere mihi per parentes non liceret; dum me in forum, & ad curiam nolentem trahunt: Luteria amplissima, potentissimaque urbe sponte carens, ad hanc vestram, in voluntarium exilium venire tandem decrevi: ex qua nimirum religiones, leges, literas; omnem denique rerum omnium cognitionem, omnem vitæ elegantiam, ad nos olim effluxisse, cùm librorum lectione cognoveram, tum eadem hæc omnia, nunc sub humanissimo, sapientissimóque Pontifice, in ea magis magísque vigere, ex eruditis nostris hominibus intelligebam. Quibus potissimùm autoribus, cùm Perescium rerum Romanarum gnarissimum, ex itinere convenissem: is me & liberali hospitio, atque in intimam accepit amicitiam; & cum tam præclaris de hujus civitatis instituto præceptis, atque ita gravi ad literatos primariósque urbis viros commendatione, Romam ex Provincia decedentem prosecutus est, ut statim sub meum ingressum, non solùm populi ingenium, publicósque mores cognoverim, méque eis commodarim facillimè: sed etiam in vestrûm omnium; eruditissimi Academici; consuetudinem me insinuaverim, & quod maximum est, in summorum virorum rei, & publicæ & literariæ principum familiaritate, eum qui non nisi claris, doctísque hominibus esse solet, locum obtinuerim. Quare impius profectò, ne dum ingratus apud vos, cæterósque omneis haberer; cùm literatissimos quosque maximè Italos, laudatione post decessum prosequi olim instituerim; si hodierno die omnium doctissimum, mihíque patriæ, necessitudinis, & beneficii vinculis conjunctissimum virum, laudandi munus, quantumvis arduum, ac difficile recusarem. Itaque rem aggrediar magni nominis,

nominis, magni exempli; novitatis, admirationísque plenissimam: & quantum eloquentiæ ad id mihi deest, tantundem cùm à singulari mea in præstantissimum virum pietate perceptíque ex ejus obitu doloris magnitudine; quæ nonnunquam disertos ac copiosos facit: tum à vestra benevolentia; Patres amplissimi, vósque cæteri ornatissimi viri; vestraque in me attentè audiendo benignitate, mutuari, atque adeò suplere conabor.

Nicolai Claudii Fabricii Perescii vitam; quæ supra hujus ætatis hominum captum, morémque putanda est; cum illis antiquorum præstantissimis, ac beatissimis comparanti mihi; una præ cæteris Titi Pomponii Attici, par adeò, & similis visa est; ut eam intereà dum ad alia propero, quæ expectationem de Claudi Fabricii doctrina, literarumque studio, à me ab initio concitatam magis expleant; veluti absolutissimam tabulam vobis proponendam censuerim: in qua expressam Perescii ingenii, virtutumque imaginem videatis. Ambo siquidem nobilibus, literarumque studiosis geniti parentibus, pueritiam in liberalibus doctrinis, sicut adolescentiam in literata peregrinatione, apud exteros principes, doctósque viros honoratissimi consumsere. Ambo magnas, & amplas in patria gessere amicitias: bonos viros, & studiosos, tam ab aliena injuria, quàm à mutua inter se obtrectatione; necnon ab egestate vindicavere. Domi, in quam uterque omnium ordinum homines liberaliter invitavit, plus salis, quàm sumtus in victu; velut in cultu non affluentem affectavere munditiam. Optimis alioquin omnibus rebus usi, familia in primis, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non & anagnostæ, & librarii munus pulchrè præstare posset. In Republica, quæ utriusque temporibus varia admodum commutabilísque fuit; ita ambo versati sunt, ut semper optimarum partium essent. Honores verò, qui in ea sibi patebant, non petierunt: sed ordine, quo orti essent, contenti, in vetere vitæ instituto, id est in studiis maximè Philosophiæ, atque antiquitatis; suavissimis, optimísque moribus, ad senectutem benè, beatéque vixere.

Hæc pauca ex multis exempli causa attuli, ut sic deinceps habeatis: omnium Titi Pomponii virtutum, quarum pulcherrima extant in antiquitate monumenta; maximè temperantiæ, probitatis, atque prudentiæ laudem, cum Perescio esse communem. Quamobrem jam ad illas venio, ad quas dudum festinat animus, quæ Claudii Fabricii

adeò propriæ, támque ſuæ ſunt; ut nemo ex omni ætatum memoria, cum ipſo de earum gloria contendere, vel in ſocietatem venire poſſit. Nimirum aſſiduus, ac propè incredibilis labor, egregiáque opera, in omnium magnarum rerum, atque artium ſcientia, literarúmque cognitione percipienda: ardens in eas conſervandas, amplificandáſque ſtudium, acríſque cura: perpetua denique, & conſtans voluntas, in homines literatos ornandos; & regia in ea omnia liberalitatis magnificentia. In quibus perſequendis, ea veritatis ſimul, ac brevitatis ratio à me habebitur, ut remoto omni inſigni orationis ornatu; ſimplici, ac planè hiſtorica narratione, Pereſcii ſtudium, liberalitatem, & in commentando, ſcribendóque diligentiam, rei literariæ præſtitas, ſummatim exponam.

Gens Fabricia, poſtquam ex equeſtri ordine, apud quem per tercentos, & amplius annos, militari gloria floruerat, in ſenatum Aquenſem cooptata eſt; ita ingenio, & doctrina excelluit, ut non ſolùm ampliſſimæ dignitatis, ſed etiam ſummæ eruditionis, in quartam ſobolem propagatæ hæreditas, unà cum ſatis lauta literaria ſupellectile, ad Nicolaum Claudium Fabricium venerit. Qui cùm avitas ſtudiorum maximè, atque doctrinarum poſſeſſiones, non ſolùm tenere, immo etiam aliquid, atque adeò multum illis addere de ſuo decreviſſet; omnem curam, ſumtúmque poſuit, in ornando potiſſimùm, atque amplificando eo inſtrumento; quo in optimis artibus comparandis, magno prorſus opus eſt. Quamobrem ubi optimos quoſque libros, primùm ſibi undique colligendos; deinde auro, purpura, omni denique eleganti, & magnifico opere ornandos, per egregios artifices, qui ſuæ domi vivebant, diligenter curaſſet; illóſque omneis diligentiùs evolviſſet: nihil quidquam habuit antiquius, quàm ut tota Europa peregrinaretur: non ſolùm ad hominum qui tum vivebant, mores, civitatúmque inſtituta noſcenda: ſed ut tanquam in rem præſentem veniens, eáque demùm ſubjiciens, quæ auditione, vel lectione acceperat vetuſtiora antiquitatis monumenta acerrimè contemplaretur: ac quæcunque inde auferri poſſent, domum ſecum in bibliothecam transferret. Quò primùm iter dirigeret, Italia ſe ſe obtulit: in qua cùm ingenia præſtantiſſima, & elegantiſſima, humaniſſimi, optimíque mores, leges denique præclaræ, atque ſalutares nunc vigent; tum verò priſtinæ fortunæ, illorúmque omnibus artibus florentiſſimorum

morum temporum, reliquiæ plurimæ supersunt. Lustratis igitur Liguriæ, Etruriæque oppidis, ad hanc vestram urbem, velut ad divini, humaníque imperii domicilium, & antiquitatis atque humanitatis sedem, magno itinere contendit: ubi fora, theatra, templa, thermas, arcus, & cryptas: oculis, pedibúsque diligentissimè permensus est; sicut obeliscos, columnas, statuas, æra, marmora, gemmas, atque codices; omnia denique priscæ magnificentiæ, artiúmque monumenta; quæ in vestrorum murorum ambitu, plura quàm in reliquo terrarum orbe, atque illustriora reperiuntur; attrectavit, & quæcunque potuit domum abstulit: partim maximo pretio emta: partim oblata, dataque à doctis hominibus, qui, ut semper Romæ, tum maximè studiosissimorum munificentissimorúmque Principum Aldobrandinorum, tempestate, plurimi atque humanissimi fuêre. Quos omneis, præcipuè Fulvium Ursinum, & Lælium Pasqualinum, viros in colligendis, colendísque antiquitatum reliquiis diligentissimos, & maximè industrios; ad admirationem, atque amicitiam adolescens Perescii virtus, eximiaque doctrina traduxit. Eandem expectationem, favorémque Româ Neapolim secum attulit, dum versatur cum Matthæo Capuano Conchanorum Principe, magis literarum amore, atque scientia, quàm summa dignitate, generis, fortunæque claro; ac Marte Gurgustiola, in supremo consilio vi-viro apprimè docto: qui ambo locupletissimos omnium rerum antiquarum thesauros domi habebant. Celebreis præterea Joannis Baptistæ Portæ, atque Ferrantis Imperati ædeis ibi frequentavit: quorum ille rerum occultarum, & quasi à natura involutarum acerrimus investigator, atque interpres: hic custos, & conservator diligentissimus fuit. Et cùm hisce rebus, non minùs quàm antiquitati studium suum, laborémque Perescius impertiret; conditissimum quemque investigavit angulum, non solùm amplissimæ, pulcherrimæque urbis, sed & totius felicissimi illius agri Campani; in quo jucundum, naturæ mirabilibus illic maximè gaudentis operibus, & antiquæ Græcorum, Romanorúmque magnificentiæ, ac luxuriæ, certamen spectaret. Italiam reliquam, omnémque Galliam Cisalpinam pari diligentia lustravit: Ravennam ex itinere divertens, ut inviseret, cùm funesta illa Gothicæ barbariæ trophæa, Romani Imperii ruinis imposita; tum maximè Hieronymum Rubeum, istarum anti-

quitatum, ac Medicinæ ſcriptorem luculentum. Inde Patavium ſe contulit, invitatus præſertim fama, quæ de eximia Vincentii Pinelli doctrina, ejuſque refertiſſimo omnibus omnium linguarum, atque ſcientiarum voluminibus Muſæo, ita tum Europam peragrabat: ut docti homines, antiquos libros in Bibliothecam collecturi, vel ſuos edituri; ex longinquis locis illùc ad eum conſulendum venirent. Ibi Pereſcius aliquandiu moratus eſt, non tantùm ut in Pinelli domum, ac Bibliothecam, ſed etiam in illius conſuetudinem penetraret: in quam ſe demùm totum dedit; ad eximium ejus in literas, hominéſque literatos ornandos ſtudium, & cæteras omneis viri præſtantiſſimi virtutes cognoſcendas, percipiendaſque; quas ſcilicet imitaretur, & cunctas ipſe aliquando rei literariæ, cum maxima ad ſingulas acceſſione præſtaret. Eamque de ſe ſpem adeo magnam, ac propè exploratam jam tum illic dederat, ut Paulus Gualdus, vir & ſuopte ingenio, atque doctrina, & intima Ioannis Vincentii familiaritate clarus; in commentariis, quos de ejus vita ſatis eleganteis conſcripſit, de Pereſcio affirmaverit: *Ætatem noſtram, ſi quem Pinello parem ferret, non alium ab eo fore, qui Patavii vix dum plenam pubertatem egreſſus, eo ardore Pinellum, Pinellique ſtudia fuerit complexus, ut ipſi Gualdo, cæteríſque doctioribus viris, miraculo eſſet.* Qui quidem homines eruditi, quotquot Patavii tunc ætatem in literis beatiſſimè agebant; in primis Pinellus ipſe, & Hieronymus Aleander, atque Laurentius Pignorius, limato judicio, ſicut polita doctrina excellentes, graviſſimum hoc egregiæ indolis, à Gualdo tributum Pereſcio teſtimonium, adeo approbaverunt, eamque in illo admirati ita amavere; ut præſenti domum quiſque ſuam, maxima cum hoſpitalitate patêre voluerint; ſuaque reconditiora, tam quæ in privatis Bibliothecis, quàm in publicis tabulariis, Patavii & Venetiis, urbe earum, cæterarumque rerum abundantia, florentiſſima ſervarentur, iidem poſtea abſenti; quod plerique etiam ex reliquis Italiæ, atque adeò Europæ civitatibus fecere; de ſtudiis per literas communicaverint, libróſque ſuos ab ipſo, vel in ejus nomine edendos honoris cauſa miſerunt. Sic florens gratia, & hoſpitiis clariſſimorum, doctiſſimorumque hominum, ubi ſe locupletauit ſignis, tabulis, nummis, codicibus, cæteríſve vetuſtiſſimis Italiæ ornamentis; Germania, ultimaque Britannia peregrinari perrexit. Atque

ibi

ibi quidem plurimas antiquitatis reliquias collegit, nec non existimationem, ac benevolentiam hominum, non solum in sapientiæ, ac literarum studiis, sed etiam in pictura, Architectura, cæterísque elegantioribus artibus excellentium: quos Claudius Fabricius, illorum operum elegans spectator, ut olim in Italia, ita tum in illis regionibus coluit, ac sicut cæteros omneis viros doctos, ad suam adjunxit necessitudinem: præcipuè Petrum Paulum Rubenium, & ob rerum antiquarum cognitionem, & picturæ, sculpturæ, Architecturæque scientiam; quas ex Italia ad Belgas, primus cum pristino splendore, atque dignitate, transtulisse videtur: Marcum Velserum rei publicæ apud Vindelicos, & literariæ in tota Germania constituendæ, studiosissimum II-virum: Ioannem Barclaium, tum in Britannia, magnam ex doctrinæ, ingeniique elegantia laudem adeptum: Danielem Heinsium Batavorum potissimum; omniumque doctissimum ejus doctorem, Josephum Scaligerum, qui Claudium Fabricium, sibi tantùm fama, ac nomine notum, ubi primùm secum de literis loquentem audivit: vir acri, certóque judicio, ipsissimum Perescium ipsum esse affirmavit. Postrema fuit Parisiensis peregrinatio, quam ob librorum optimorum, doctissimorumque hominum copiam ibi affluentem, iterare ei visum est. Priore, se dedit Jacobo Augusto Thuano, ejusque celeberrimæ Bibliothecæ; ad quam Isaacium Casaubonum, Franciscum Pithœum, cæterosque summos viros, ex superiori sæculo, præstantium ingeniorum in Gallia feracissimo superstites, Claudius Fabricius videbat ventitanteis: qui ipsum Thuanum, velut historiæ, ita reliquarum maximarum artium, ac hominum, qui eas profiterentur, principem patronumque optimum, & Gallici imperii, atque majestatis, acerrimum defensorem, quotidie celebrabant. Post decennium domi consumtum, in recognoscendis literarum, antiquitatísque monumentis, ex tota Europa collectis; iisque in Musæum suum, atque in memoriam, quæ ipsi propè divina fuit, redigendis, digerendísque: Lutetiam iterùm se contulit, ad versandas, vorandasque reliquas Bibliothecas: Regiam scilicet, Dionysianam, Victorianam, D. Germani, atque Memmiorum; & studiosos illarum cultores invisendos; quorum veluti nova soboles illic tum florebat. Inter quos, hodie excellunt Puteani fratres humanissimi, qui apud Thuani filios, patriis ingenii, virtutísque dotibus ornatissimos,

cogna-

cognatos ſuos; non ſolùm ejus Bibliothecam, ſed etiam literas, hominéſque iis deditos, veluti ſuæ tutelæ, ac fidei, Iacobi Auguſti teſtamento commendatos; quibuſcumque rebus poſſunt, juvant, & mirabiliter ornant: Nicolaus Rigaltius, politiore doctrinæ, judiciique elegantia, & incorrupta Latini ſermonis integritate, omnibus antecellens: cui nos, ſi modò in hoc genere literarum aliquid profecimus, id totum debere gloriamur: Claudius Salmaſius, & Hugo Grotius, qui literaturæ, optimarúmque artium principatum ſibi vindicant. Petrum Seguierium, Henricum Memmium, atque Hieronymum Bignonium; viros magis doctrina, eximióque ſuo in literas ſtudio, quàm ſupremis Gallicæ purpuræ honoribus illuſtreis, brevitatis cauſa omitto. Sirmondum relinquo, Petavium, Morinum, Merſenium, Burdelotium, & Valeſium, alióſque propè innumerabileis; ex ſumma doctrina, præclariſſiméſque ſuis ſcriptis, maximè claros: quorum omnium animos, atque voluntates ſibi conciliavit Claudius Fabricius, & ad ſuos, id eſt ad rei literariæ uſus conjunxit. Atqui unum præterire nequeo Gulielmum Varium, non minus eloquentiæ, ac Philoſophiæ ſtudio, cæteríſque maximis virtutibus; quàm ſanctiſſima cum hoc noſtro Attico amicitia, Marco Tullio comparandum. Is ex quo Pereſcium in Senatum Aquenſem, cujus ipſe princeps erat, legit: continuò in conſuetudinem ejus ſe dedit, ſic ut prorſus unà illic vixerint; nec unquam poſteà paſſus ſit eum à ſe ſeparari. Quare cùm in aulam à Rege evocatus eſſet, ad annuli ſignatorii cuſtodiam; quod ſummum eſt apud Gallos, togati hominis faſtigium; eum illûc ſecum duxit; unum eſſe in tota Gallia dignum exiſtimans, quem contubernalem, & conſiliorum in Republica, atque honorum, adiutorem, ſociúmque haberet. Hujus porrò gratia, Pereſcius nulla ferè in re uſus eſt, niſi in deprecandis amicorum, hoc eſt doctiſſimorum virorum, aut periculis, aut incommodis; & ſtudiorum ratione procuranda: ad quam præter cætera egregia ornamenta, id demum maximum contulit; ut ſe autore, maxima vetuſtiſſimorum codicum copia, Regis nomine compararetur; ad ſupplendam, atque amplificandam Pariſienſem Bibliothecam: quæ omni tempore, ad omnium uſus ita patet; ut ex ea maximè, præclariora antiquarum doctrinarum monumenta, in dies eruantur. Quo autem potiſſimùm beneficio, ſe à Vario ornatum voluit, id unum propè fuit; ut vetuſtiſſima curiarum, templorumque

rumque tabularia, in omnibus Galliæ oppidis, ſibi ex ejus autoritate inviſere, atque excutere liceret. Cùm ab opibus alioquin, & honoribus conſectandis tam eſſet alienus, ut ſæpiùs repudiaverit à Vario ultrò oblatos, qui cùm Claudium Fabricium in ampliſſimum, priſtinæque dignitatis apud Gallos maximè retinentem, Antiſtitum ordinem cooptari vellet: vix ab eo tandem impetravit, ut mediocre acciperet ſacerdotium. Mortuo Vario, qui ſuam omnem, ut ita dicam, antiquariam ſupellectilem, amiciſſimo, ſtudioſiſſimoque viro legavit; & teſtamenti tabulas, illius fidei atque autoritati commendavit: domum, Muſæumque ſuum diu deſideratum, ſpectabat Pereſcius, cùm ecce ſub ipſum à Pariſienſi aula diſceſſum, ad Romanam denuò ex itinere invitatur: optatiſſimo nuntio de novi Pontificis creatione, Maphæi ſcilicet Barberini Cardinalis. Si quidem hunc ante pontificalia inſignia, perinde ingenii doctrinæque, ac ſanctitatis in Republica Romana principem, ipſe tam benè noverat; procurataque olim ſimul, atque iterum, divinorum illius poëmatum editione, aliiſq; officiis demeruerat; ut cùm nuntius, qui Regem ante omneis de ea re certiorem facere vellet, obvio Pereſcio tantùm dixiſſet: virum Romanorum Principum eruditiſſimum, eíque amiciſſimum, in mortui Pontificis locum ſuffectum; ipſe continuò, Maphæum ad gubernacula Reipubl. ſedere intellexit; cum incredibili lætitiæ voluptate. Prævidebat enim literarum ſtudia, in lucem, atque ſplendorem ſub doctiſſimo Pontifice revocatum iri; ſtudioſóſque, vel ex ultimis terris, ad aulam Barberinam celebrandam, ornandamque; honorum, ac præmiorum ſpe advolaturos. Ad quam temporum, literarúmque felicitatem, oculis ſaltem uſurpandam, ac Pontificem ſui ſtudioſum adorandum, Romam ab amicis non invitus attrahebatur. Sed profectionis cauſam, ambitionem, à cujus vel ſuſpicione abhorrebat, potiùs quàm officium, viſum iri nolebat: & poſtquàm ex Circes inſula, tanto labore tandem ſolviſſet, ſi cantibus Sirenum illiceretur, ut apud eas hæreret veritus eſt: quare in ſuam tandem Ithacam, ad optatiſſimum ſtudiorum portum, ſe ex longa peregrinatione recepit. Tunc enimverò Pereſcii Muſæum, ac tota domus, ex præſentis domini regali propè liberalitate; qua videlicet non ſolùm in literas, earumque inſtrumenta ornanda, ſed maximè in ſtudioſos homines juvandos, colendóſque, deinceps uſus eſt; ipsâ Alcinoi Regiâ, & magnificentior, & hoſpitalior evaſit.

Delectum Romanæ aulæ florem, illùc aliquantò post Cl. Fabricii accessum, secum aduexerat Franciscus Barberinus Cardinalis; qui à Pontifice ad justissimum, fortissimúmque Galliæ Regem, Legatus mittebatur. Porrò autem hunc, ac nobilem ejus comitatum, lautè adeò, atque splendidè accepit Perescius, ut cum ipsius Regibus de magnificentia certare visus sit; admiratus, veneratúsque in juventutis Principe, cùm maturam patrui Pontificis prudentiam, atque sanctitatem: tum maximè singularem literarum scientiam, & erga homines studiosos voluntatem. Atque ob illas adeò excellenteis primarii juvenis virtutes, ei usque ad extremum vitæ spatium, ita omne officium, cultúmque tribuit; ut nullus fermè ex Gallia in Italiam trajiceret, cui non tantùm literas observantiæ, sicut eruditionis plenas, ad eum perferendas traderet; sed & libros, plantas, atque animalia rara, peregrináque, ad locupletissimæ bibliothecæ Barberinæ, hortorúmque ornamentum. Cui vicissim humanissimus Princeps, maximas semper habuit gratias, & eadem epistolarum frequentia, similibúsque muneribus retulit. Haud minori observantia, ornatissimos & doctissimos quosque, ex celeberrima Legati cohorte coluit Perescius: Cassianum Putealem ante omneis, virum ob generis, virtutum, atque eruditionis claritudinem, summis laudibus honoribúsque dignum; cum quo, morum elegantissimorum, & in optimas arteis, earúmque cultores, prolixæ naturæ similitudine, sibi conjunctissimo; de omni studiorum suorum ratione, familiariter deinceps communicavit. Item cum Ioanne Baptista Donio, qui ob ingenuitatem, aptúmque ad omnium magnarum rerum scientiam ingenium, fuit ipsi charissimus. Istarum amicitiarum ibi tum, sicut Romæ demum aliarum, conciliator fuit Hieronymus Aleander, vir optimis artibus, summisque ornamentis præditus, & ab adolescentia, Fabricii amantissimus; qui nobilem ejus, plenámque dignitatis, atque sapientiæ domum, præstantissimáque studia, tunc ita miratus est; ut unum omnium mortalium maximum, atque felicissimum Perescium, palam deinceps prædicare soleret: sæpiúsque cogitaverit, ex aula, atque ipsa urbe, ad ejus suavitatem, pretiosissimùmque literaturæ thesaurum fruendum, Aquas Sextias migrare. Quò deinceps omnes principes viri, qui Reipublicæ causa, ex Italia in Galliam, vel illinc ad hanc provinciam trajiciebant, ex itinere diverterunt: ut hominem convenirent, penes quem

erant

erant commentarii, Acta, & reconditiora regnorum instrumenta; quíque regionum situs, descriptiones temporum, populorum origines, leges, fœdera, bella; Regum, virorumque primariorum stirpeis, cognationes, atque successiones optimè noverat: sic ut nemini fundi, domusque suæ ratio fuerit, quàm illi orbis nostri status, atque conditio notior. Omnes item cujusvis ordinis, ac nationis homines, magnarum peregrinarumque rerum studiosi, illùc se conferebant, ad ipsum celeberrimumque ejus Musæum invisendum; in quod præclara, raraque omnia collecta, sub uno aspectu cernere erat; quorum conspiciendorum causa, antea mortales universum terrarum orbem peragrabant. Illa siquidem propè cuncta, secum ex peregrinationibus domum attulerat, tam ipse Perescius, quàm frater ejus Palamedes Fabricius Valavesius, vir humanissimus; qui ambo in studiorum, domestici victus, reíque familiaris communitate, ita extra simultatem ad senectam vixere; ut nunquam alter cum altero in gratiam redierit. Ad ea porrò, nova quotidie comportabantur, non solùm è tota Europa, sed ex Asia, Africa, India, atque novo orbe; cùm vetus hic noster, ejus inexhaustæ discendi aviditati non sufficeret: ita ut nemo ex ultimis terrarum oris ad has nostras appelleret, quin illùc inveheret plaustra, atque navigia rerum, natura, aut arte admirandarum. Has enim in singulos dies ad eum mittebant, homines in celeberrima quaque illarum provinciarum urbe, ac portu delecti; quorum opera, ad ea omnia diligentissimè comparando, infinito sumptu ipse utebatur. Et cùm isti homines, sua quantumvis arguta sedulitate, Perescio cumulatè satisfacere nequirent; sæpiùs ipse alios domo misit, ad omneis maris Ægei insulas, montem Atho, Bysantium, Alexandriam, & ad miserandas illas Memphis, atque Carthaginis reliquias: qui suo nomine, atque ære conquirerent, præter res alias novitate mirabileis, præcipuè vetustissimos Codices, Græcos, Hebraicos, Arabicos, Persicos, Coptos, Æthiopicos; denique cùm cætera Asiaticæ, atque Africanæ antiquitatis monumenta, tum maximè priscorum Principum Ægyptiorum corpora, pretiosissimis odoribus, medicaminibusque condita. In quo profectò celebrata illa veterum Pergamenorum, Alexandrinorumque Regum, nec non Gallorum nostratíum, in Bibliothecas magnificentissimè ornandas studia, regali planè animo æmulatus esse videtur. Ad suam hanc bonarum artium officinam, & sapientiæ,

 virtu-

virtutísque diverſorium, omneis literarum, elegantiorumque artium ſtudioſos, peregrè advenienteis, non ſolùm benignè admittebat Pereſcius, & Bibliothecæ ſuæ totum eis explicabat theſaurum; ſed diutiſſimè illic retinebat, honeſto, ac maximè liberali acceptos hoſpitio: quibus demùm diſcedentibus, aliquot codices, nummos, & alia, quæ ad eorum ſtudia magis apta videbantur; omnia item, quæ ipſis opùs fuerant, ex ſua re familiari largiſſimè dabat: quemadmodum cæteris propè omnibus literatis hominibus abſentibus, ſibi nomine tenus notis, quidquid in literaria, atque antiquaria ſua ſupellectile erat, quod ipſis,in lucubrationibus,adjumento fore arbitraretur; ultro nec petentibus, ſæpiúſque talium rerum ignaris mittebat. Si quid domi non eſſet, quod alicubi lateret, ut id quoquo modo ad illos perveniret, ſuaque deinceps quæ præ manibus haberent opera, polita, perfectaque ederent; nulli labori, aut impenſæ parcebat. Quos verò peregrinationes, rerum antiquarum, aut naturalium perquirendarum cauſa, parare audiebat; ipſis commendatitias literas, jumenta, atque viaticum de ſuo curabat: & ad eas ſuſcipiendas, multos iiſdem conditionibus ultro oblatis invitauit. Omneis denique, quos ſolo literarum, virtutíſque ſtudio, & fortunæ injuria calamitoſos eſſe ſciebat; quibus rebus indiguerunt, adjuvit, ære alieno oppreſſos levavit; vel illos optimatibus diligenter commendabat,ac multa illis ſæpè impetravit; cùm apud omneis paullò humaniores Europæ Principes, maximam gratiam autoritatémque obtineret: præſertim apud EMINENTISSIMOS CELSISSIMOSQUE VIROS, QUI GALLICI IMPERII CLAVUM HODIE TENENT, quippè qui, pro ſuo ſingulari literarum amore, atque ſcientia, doctos in oculis, auribus, atque complexu habent· & quæ ſua eſt regalis magnificentia, atque magnanimitas; eos omnibus omnium ordinum hominibus, in beneficiis honoribuſque tribuendis, anteponunt. Beneficæ, prolixæque adeò, Pereſcii naturæ teſteis oculatos, & ab ea ipſa locupletes, citare poſſum; non tantùm ex hac urbe, iſtóque conſeſſu; ſed vel ex ultima Syria, immenſaque Libani altitudine, Amîram doctiſſimum apud Maronitas Antiſtitem; ex Magna Græcia magnum Philoſophum Campanellam; ex Gallia eruditum hominem Petitum, & multitudinem aliorum, ex aliis provinciis infinitam. Innumerabilia item liberalitatis,ac magnificentiæ exempla,vobis referre haberem; vix de Rege, ne dum de Senatorii ordinis, cenſuſque

ſuſque homine credibilia. Cùm tamen, quod propius miraculo, quàm fidei; ipſe quadraginta millia ſeſtertiûm nummûm, hoc eſt unciam unam ex tota redituum ſumma, in hanc ſolam veſtram urbem, ſingulis annis erogaret; quod & in ceteras Europæ celeberimas,eum feceſſe exiſtimandum eſt; partim in libros, aliaque hujus generis munera, hùc ad amicos mittenda; partim in codices, ſtatuas, æra, marmora, quæ hic in dies eruebantur; vel eorum ſaltem exemplaria,& imagines pictas, fictaſve; aut in cera, gypſo, vel charta madente impreſſas, ſibi comparandas. Sed temporis me ratio; eruditiſſimi Academici, ut vela contraham, portumque tandem reſpiciam monet. Verumenimverò, veſter iſte vultuum ardor, animorumque intentio, ſine dubio à me contendit, ut munus promiſſi omne conficiam; quo me vobis probaturum recepi, Claudium Fabricium longè omneis ſuperaſſe; non ſolùm ſingulari in literas ſtudio, & largitate; ſed quod demum maximum eſt, indefeſſo labore, incredibilíque induſtria, in commentando, atque ſcribendo, de maximis quibuſque artibus; quarum profectò, nullam partem intactam reliquit.

Hiſtoriam Provinciæ Galliæ Narbonenſis, hoc eſt patriæ ſuæ, pluribus, magniſque voluminibus conſcripſit; diligenter adeò, ut ſive antiquitatem, ſive leges, pacem, vel bella, & Reipublicæ converſiones ſpectes; nihil eſt quod in illis deſideres. Nobilium ejuſdem Provinciæ familiarum origines, ſuæque ſeparatim, aliis voluminibus contexuit: & cùm gens Fabricia Piſis oriunda eſſet; unde antè quadringentos annos, bellica laude florens, in Galliam propagata eſt; Piſanam, ipſamque adeò Italicam antiquitatem; cujus ſummus amator ſemper fuit, iiſdem libris præclarè illuſtravit: multa ſeorſim recondita, in commentarium referens, de Gothicis Regibus, qui Italiæ imperium obtinuerunt, ex antiquis nummis petita; ſicut de Gallicis, quorum originibus, propaginibuſque, nimia vetuſtate obſcuratis, maximam attulerat lucem. Omnium denique rerum, quæ magnæ, ac memoria dignæ, ſua ætate geſtæ ſunt; venuſtiſſimos, ac pleniſſimos ſcripſerat commentarios. Philoſophiam, cui potiſſimùm naturali, mirificè deditus erat, ſuis etiam ſcribtis exornavit, atque amplificavit. Si quidem elegantem confecerat librum, de ludicris illis naturæ operibus, quæ certis regionibus è terra effodiuntur: ſcilicet de lignis, rebuſque cæteris, à ſua in lapidis, vel aliam naturam degene-

rantibus: de vaſtis item, immanibuſque illis Gigantum, ut vulgus opinatur, oſſibus; quorum magnam vim, ex longinquis locis ſibi advehendam curaverat: multa de illis, ut erat homo emunctæ naris, falſa odoratus. Plantarum verò peregrinarum, Indicarum in primis ſingularem propè uniuſcuſque pertexuerat hiſtoriam; nondum tentatis experimentis illuſtratam; cùm ipſas arbores, non ſolùm in ſtirpeis generis planè diverſi; ſed in cornua, capita, aliaſque viventium animalium parteis, proſpero eventu inſeviſſet. Quorum animalium naturam, modum, & pondus, vel ipſorum elephantorum, diligentiſſimè exploraverat; & ſingula eorum membra, etiam hominum, manu ſua diſſecuerat: oculos præſertim vaſtiſſimarum belluarum, atque cetorum; quos uſque ad ultimas Gadeis, homines quæſitum mittebat: unde cùm de cæteris corporis partibus, tum de admirabili oculorum fabrica, atque munere, nova prorſus, & à nemine hactenus viſa, literis conſignavit. In Mathematicis illuſtandis, non minus induſtriæ poſuit: ſéque ad aſtrologiam potiſſimùm, ætate provectior ita dederat, ut altiſſimam turrim, magno illarum artium inſtrumento refertam exſtruxerit, ubi nocteis ſerenas, in aſtrorum contemplatione peruigilabat: quorum non ſolùm altitudines, magnitudines, vel motus diligenter obſervabat; ſed in illorum materiem, ipſamque adeò naturam, acri acie penetrabat; per vitrea illa ſpecilla, quæ novo, ac verè cœleſti invento, remotiſſimas, obſcuriſſimaſque rerum ſpecies, ad oculos dilucidè perſpiciendas revocant, quibus perindè verùm uſum, ac nomen, invenit Galilæus Galilejus, Mathematicorum ſine controverſia Princeps, Fabricióque noſtro amiciſſimus. Eo inſtrumento Pereſcius tam ceterarum errantium ſtellarum, quàm ipſius Lunæ, varias facies, ac tennuiſſimas quaſque, quæ in iis apparent, notas, & quaſi maculas, ſedulò inſpectas, ſibi depingi, ac in tabulas incîdi voluit; & ſuas de iis perpetuas obſervationes literis mandavit: adeò ut noſter hic terræ orbis, nemini notior fuerit, quàm fuêre Pereſcio cæleſtes; præſertim illius, ut veteres Italiæ ſapientes loquebantur, ἀντίχθονος. Cujus præterea defectiones, ipſe tam obſervabat, quàm per omneis Mathematicos, attentiùs obſervandas curabat; non ut Deæ, cujus veluti alter Endymion, aſsiduus formæ ſpectator, atque mirator erat, laboranti ſuccurreret; ſed ut urbium, portuum atque inſularum, rata, certaque, & à quatuor extremis cœli cardinibus,

& à

& à se invicem intervalla, inde reperire, atque constituere posset: receptósque itinerum, atque navigationum errores tolleret. Res à solis hactenus, iisque vno, aut altero, maximis Regibus tentata: quam ad felicem exitum à Perescio tandem perductum iri spes fuit. Accuratas enim earum defectionum observationes, in celeberrimis veteris, novíque orbis oppidis, faciendas curavit: quarum omnium accuratissimam, atque ut Perescii verbum usurpem, palmarem, Neapoli à Ioanne Camillo Glorioso, homine in Mathematicis disciplinis excellenti, sibique amico, venisse ipse aiebat. Ad hæc autem omnia, assiduè utebatur opera Petri Gassendi, rerum cœlestium, atque Philosophiæ scientia, Galliæ facilè primi, & Nicolao Cl. Fabricio intimi; sic ut domi per plureis annos, unà cum ipso conjunctissimè vixerit; atque illic extremum ejus exceperit spiritum: qui demum mortui nomen atque virtutem, grata memoria prosecutus, animum ad commentarios de Perescii vita scribendos appulit: eásque parteis, quas olim mihi sumseram, ab homine eruditissimo, atque amicitiæ consuetudine, mihi maximè devincto, præoccupatum iri lætor; immo verò etiam de ea re Fabricii manibus gratulor. Operam ejus in vestra antiquitate, scribendo restituenda, præclarè positam, Academici, non queo silentio præterire: cùm nulla veterum Romanorum utensilia, nulla ornamenta, in ejus manus venerint, habuit porrò domi pleraque, de quibus scriptum non reliquerit; omnium autem uberrimè, atque diligentissimè, de ponderibus, mensuris, tripodibúsque antiquorum. Omitto alia, quæ in reliqua literatura effecit opera. Ejus tantùm epistolas, in admirationis cumulum addam, quæ quidem sunt ita multæ, atque eruditæ, ut si nullum aliud scriptionis genus vnquam attigisset: universum tamen omnium doctrinarum, & liberalium disciplinarum orbem implevisse, dici potuerit. Nullum enim adeò præclarum, vel rarum, in bonis artibus nasci potest argumentum, de quo Perescius consulens, vel consultus, ad eruditissimum quemque non scripserit; doctè, frequenter, & copiosè admodum, ut omneis omnium provinciarum urbeis, suis non dicam epistolis, sed voluminibus opplevisse videatur. Atqui ut sciatis me non laudatoriè, sed Latinè loqui; qualeis, & quantas ad hanc urbem missas habeatis, exempli causa, nunc adeo ex me cognoscito. Extant propè innumeræ ad URBANUM VIII. Pontificem Maximum, & Franciscum Barberinum

Car-

Cardinalem, illam bonorum artium cognitionem, quam in ambobus optimis, doctissimísque Principibus omnes admirantur, complectentes. Extant ad Cæsarem Baronium, & Joannem Franciscum Vidium Balneum, Cardinaleis: Josephum Mariam Suaresium, Antistitem: Christophorum Puteanum, & Constantinum Cajetanum, omneis magnarum artium scientia insigneis; de religione rebúsque divinis: sicut de humanis, atque historia, ad Vidum Bentivolum Cardinalem, & Augustinum Mascardum; ejus artis non solùm in hac urbe, sed in tota Italia facilè principes: de naturalibus verò, iísque occultioribus, ac magis peregrinis, ad Cassianum Putealem, & Petrum Vallensem; utrumque tam hujusmodi doctrinæ, quàm cæterarum magnarum rerum laude abundantem. Extant de literis, quas humaniores vocant, linguísque tam veteribus, Europæis, Asiaticis, atque Africanis, quàm recentioribus, Gothica, Cantabrica, Provinciali, atque Italica; ad Lucam Holstenium, Gabrielem Naudæum, Leonem Allatium, Vincentium Nogueram, & Federicum Ubaldinum; viros in iis summos, atque perfectos, item ad Franciscum Boncompagnum Cardinalem, Vincentium Justinianum Marchionem, Mariam Felicem Zachiam, & Alexandrum Rondaninum ejus maritum, Stephanum Gualdum, & Claudium Menetrium; homines in antiquitatis reliquiis investigandis, conservandisque diligentissimos; de statuis, nummis, gemmisque veteribus: tum etiam de codicibus antiquitus scriptis; ad summos pariter viros, Scipionem Cobellutium Cardinalem, & Nicolaum Alemannum: quos unicè dilexerat Perescius; hujúsque demùm mortui benignitatem, in aperiendis bibliothecæ Vaticanæ thesauris, vehementer posteà desideravit. Homines in omnibus doctrinis præstantissimos agnoscitis, Academici; qui eò libentiùs nunc à me citati, ac veluti recensi sunt, quòd propè omnes, sicut ipse Perescius, in hanc amplissimam lecti olim Academiam; ordinis nostri splendorem, atque gloriam illustrarunt, atque in dies amplificant. Porrò eandem, majorémque Epistolarum vim, non solùm ad reliquas Italiæ urbeis; Patavium maximè, ad Licetum, Rolium, Argolium, & Thomasinum; homines in artibus, quas profitentur magnos: sed etiam Mantuam Carpetanorum, Lutetiam, Oxonium, Lugdunum Batavorum, Lovanium, Augustam, Vindobonam, & ad alias utriusque orbis celeberrimas urbeis, claris, doctisque viris maximè florenteis, perinde

perinde ac Romam, ab eo venisse existimate. Quibus quidem epistolis, non tantùm Transalpinas, atque Cisalpinas, sed etiam cæteras omneis Europæas, ac barbaras nationes, humanitatis, & doctrinæ commercio miscuit, atque consociavit: sic ut bonas arteis, & universa earum instrumenta; quæ in bibliotheca, ac mente sua reposita, ad omnium usus inde promebat; inter illas demùm genteis fecerit communia. Quare de Fabricii doctrinæ præstantia; aut Musæi amplitudine, atque dignitate; ex ipsius scriptis, cæterisque antiquorum monumentis, quæ in ejus domo extant, minimè est judicandum: sed potiùs sic habendum, nullas in terræ orbe celebreis esse bibliothecas, in quibus in celeberrimæ illius Perescianæ, pars aliqua non reperiatur; nullos libros nostra ætate, scriptorum ad fastidium feraci, in lucem fuisse editos, qui non Perescii doctrinam, sicuti nomen præ se ferrent.

Fingite vobis animo, Academici, omnium studiosorum unum aliquod veluti corpus, in quo Claudius Fabricius, vice fungeretur partis illius in medio quietæ, cui alendæ reliqua membra, suo labore omnia quærunt; cujúsque vicissim haud segne ministerium est, nec magis alitur, quàm cætera alit: adeò ut universa studii, atque doctrinæ pabula, ab omnibus sibi undique conquisita, atque congesta, insaturabili legendi, discendíque aviditate vorans, & acri ad meditationem, scriptionémque ardore maturè conficiens, in succum, & sanguinem verteret; quem in omneis demùm parteis, ad ingeniorum alimenta, pariter divisum redderet: nisi potiùs Perescium, illustris illius, atque immortalis corporis animam fuisse dicamus; quæ totum moderaretur singulásque ejus parteis, vi, ac numine suo conservaret, atque augeret. Numen dixi, Academici: is enim qui sat brevis, septem & quinquaginta annorum, vitæ partem alteram peregrè, & in aula transegit, alteram in curia, ad senatoria munera, bis quaque die diligenter obeunda; tot tamen, ac tam illustria, sui in literas studii, atque largitatis, ad æternam posteritatis memoriam, monumenta reliquit; librósque, & epistolas, operà, manuque sua plureis; quàm alii longævi homines, & privato otio abundantes legere solent; Latinè; Italicè, & Gallicè diligenter conscripsit: is inquam, mihi sanè supra hominem putandus esse videtur. Hanc porrò divinam Nicolai Claudii Fabricii Perescii animam, nunc mortalis sui corporis compagibus reclusam, superas sedeis capescere, & in æterna illa, ac cœlesti

domo, ætatem quam hîc nobiſcum beatam duxit, inter ipſos divos beatiſſimam agere, vos Academici Romani, exiſtimare par eſt; & eam omni honore, qui Heroibus tribui ſolet, afficere. Præterquam enim quòd ſumma integritate, atque innocentia vixit; præterea Romanæ religionis, cæremoniarúmque maximè colens, & ad extremum ſpiritum retinentiſſimus fuit. Pro aris, delubríſque fortiter certavit; ut ad illa plurimos reduxerit, ex iſto hominum genere, qui novis, atque alienis obſtricti religionibus, ab hac antiquiſſima, atque ſanctiſſima declinaverunt; vel apud illos, rei literariæ III-viros, non ſine ſpe victoriæ adortus. Quamobrem erga hominem, de Romana Republica, tam multis nominibus optimè meritum, in decoranda ejus morte grati eſtote, Academici; & ſicut eàm, jam publica laudatíone eſſe honorandam putaviſtis, ita quidquid præ ingenii, facundiæque meæ, nec non temporis anguſtiis, minùs ex amplitudine, atque dignitate argumenti, oratione exſequi potui; id demùm in præſentia, ornatiſſimis, optimíſque veſtris verſibus præſtate: in poſterum verò, Heroi noſtro, diuturnam pro brevi vita memoriam reddite: & quod ipſi gratiſſimum facturi eſtis, illius ſtudiorum veluti hereditatem adite, & conſtanter tenete. Vos autem, Patres ampliſſimi; ad eam, ad quam vocati eſtis Reip. procurationem, ut excellentiſſimas omneis Nicolai Claudii Fabricii virtutes, maximis & in omni genere laudis eminentiſſimis (quales ſanè eſtis) Principibus imitandas adhibetis: pergite porrò: ut facitis; atque ita in primis divinum ejus ſtudium, regalémque liberalitatis magnificentiam imitamini, in eas arteis promovendas, quibus omnis vitæ honeſtas, elegantia, ipſaque adeò humanitas conſtituitur, atque continetur; nec non in homines, qui eas colunt, amandos, ornandóſque honoribus, ac beneficiis; quæ ſancti illi, atque religioſi majores veſtri, in ipſos præcipuè collata voluerunt. Indignum ſiquidem eſſet eos jacêre, quorum opera, atque vigiliis, ſummum à Deo datum, hominum generi, literarum bonum maximè viget: ſed prorſus digni ſunt, qui apud vos gratia, atque autoritate floreant. Si quidem principes viros, de ſe, ſuíſque virtutibus benè meritos, æternis ſcriptorum ſuorum monumentis, ad immortalitatem conſecrant: ſicuti contra læſi, vel neglecti, notas ad ignominiam, nulla temporis diuturnitate, nec armatis tyrannorum manibus eluendas inurunt. Quare à vobis minimè audiendi ſunt quidam

dam homines nihili, qui etsi numerus tantùm in aulis vestris, & fruges consumere nati sint, illic tamen ut vacua Belidum dolia, levitate sua versatiles, & vanitate cassum, atque inane sónantes; maximas faciunt turbas, clamoré́sque, ac risus edunt, tam in hominum literatorum ingenium, moré́sque, quàm adversus ipsarum literarum usum, atque dignitatem. Literatis nihil innocentius, aut temperantius; Patres amplissimi; ut potè qui studium, & tempus omne, quod isti vel ambitioni, atque avaritiæ, vel rebus ridiculis, atque turpibus dant; in maximarum, optimarúmque contemplatione consumunt: nec sunt, ut isti vocant, difficiles, aut morosi; sed acres rerum æstimatores: non contumaces, & superbi; sed res homine ingenuo indignas, nec facientes nec perferentes: non obscuri; sed modesti: non denique rustici, aut agrestes; sed antiqui, & contrà; unde etiam artes, quas profitentur, nomen invenere, humani. Literæ verò, quantùm non ornamenti solùm, sed & præsidii in civitatibus benè constitutis afferant, vel ex hac vestra clarè patet: quæ ut olim afflicta, per earum neglectionem fuit; ita nunc doctissimus, sapientissimúsque Pontifex verè COELESTI DONO, ac divino munere ipsi donatus; causa est; quòd viget hodie vestra Respublica, quòd floret, quòd beata est, quòd deniquè, cùm cæteræ terrarum orbis partes, bellorum, aliarumque calamitatum tempestatibus agitentur; una hæc (quod ei Deus Optimus Maximus proprium, ac perpetuum faxit) in pace, atque in otio conquiescit.

DIXI.

GABRIELIS NAVDÆI AD PETRVM GASSENDUM, DE PEIRESKII OBITU

EPISTOLA.

PRovocatus non ſemel obſervationibus Aſtronomicis, quarum per me copiam fieri voluiſti celeberrimis hominibus Fortunio Liceto, & Scipio Claromontio; ac literis tuis inſuper ad officium mutuæ neceſſitudinis, quæ dudum inter nos arctiſſimè coaluit, ſollicitatus; peramanter omninò te facere intellexi, qui me tamdiu ſilentio uſum fuiſſe, quæ tua eſt ſingularis humanitas, & benevolentia, non moleſtè tuliſti; ſatíſque amori noſtro, & ſingulari meo in te obſequio factum fuiſſe exiſtimaſti, ſi dum urgebam Syntagma meum de *Studio Militari*, hoc interim ſpatio nihil ad tuas reſponſi dederim; niſi quòd amantiſſimo utriuſque noſtrûm clariſſimo PERESCIO frequenter ſignificabam, me, cùm per otium liceret, talem habiturum rationem eorum omnium, de quibus egiſti mecum per literas, ut ne quidem de ſuaviſſimâ tuâ urbanitate queri poſſes; quòd illa non ſimilibus à me jocis, ac ſalibus excepta fuerit, & facetiarum colludio, gratiſſimaque viciſſitudine compenſata. Sed, heu rerum vices, heu fata infanda, heu mors acerba, & infenſa bonis omnibus, quæ geſtienti lætitiæ interceſſit! viro illo incomparabili, tunc cùm nihil minùs, quàm de ejus occaſu timebatur, è vivis ſublato. Ubi enim crinitum ſidus effulſit? ubi de cœlo intonuit? ubi terræ motus, & fragores inſoliti, ſpectraque, & portenta apparuerunt, in ejus viri omnium maximi, omnium optimi, ſapientiſſimíque interitu? Sanè ludunt nos, & fallunt ſuaviter Hiſtorici, cùm nullos Principes abſque iis ſignis interiiſſe referunt, ex quibus ariolationi de eorum impendente fato locus eſſe poſſet. Nam amabo te, Gaſſende, quî fieri poteſt, ſi mundus non caſu regitur (ut certè divinæ illum providentiæ arbitriis gubernari certiſſimum eſt) quòd cœlo curæ ſint homines, non ſuis plerumque meritis, ſed fortunæ cæco impetu, rerum gubernaculis admoti, nec ulla re, quàm ſuis opibus, & potentiâ (quâ ſapientiſſimè in hominem perniciem,

niciem,

niciem, per summas vitæ turpitudines, & flagitia abutuntur) commendati: & ipsi interim silente cœlo, non curante luna, nemine quidquam novum, aut insolens in elementis, atque venturi (si quæ sunt) præsciis animalibus observante, mortem oppetant, qui virtute regnum sibi amplissimum, honestissimumque inter homines comparârunt; qui mortalium omnium commodis nati, omnes operâ, studio, industriâ juvant: omnium conatus urgent, promovent, extollunt; quíque orbem universum in sui admirationem trahunt fama, & commendatione meritorum? Hujusmodi verò laudem, si PERESCIUM unum nostris, elapsísque ab omni ævo temporibus cumulatissimam tulisse dixerim, non est quòd aliquid reclamet, nisi aut virtutis hostis, aut laudis invidus, aut ignarus rerum, de quibus boni omnes, & eruditi consentiunt. Ecquis enim ipso unquam aut peritior extitit antiquitatis, naturæ, temporum, historiarum, linguarum? aut promptior juvandis studiosorum laboribus, quà voce, quà literis, quà libris, quà signis, plantis, animalibus, picturis, numismatis, & antiquæ, recentísque memoriæ similibus monumentis? aut aptior denique, qui istud facere posset voluntate, opibus, auctoritate, scientiâ, providentiâ, cæterísque virtutibus, quarum mutuâ consensione ornatus sit oportet, qui instar clarissimi PERESCII, orbem literarium suis nutibus, & votis temperandum suscipit. Quod equidem facere quàm arduum sit, tu verò Gassende, istud conjicere potes, vel inde quòd si in priscorum Heroum exempla recurras, qui istud similiter fecerit, invenies prorsus neminem. Atque ut elapsa proximè tempora Vincentium Pinellum, & Dominicum Molinum tulerint non multùm fortasse studio, & voluntate juvandi literatos inferiores PERESCIO; nescio tamen quomodo adjumenta varia illis defuerunt, quæ huic nostro, & communi omnium Mœcenati, ut plenâ velificatione cursum hunc à primâ statim adolescentiâ institutum, ad affectam usque ætatem perduceret, in causa fuêre. Enimverò quantâ etiam facilitate istud præstiterit, nemini obscurum esse potest, nisi qui solem non videt pleno meridie. Quis enim nescit os ejus non hominis, sed Apollinis Delphici fuisse, ex quo oracula de rebus omnibus abstrusis, & incognitis quotidie reddebantur? Domum verò instar celeberrimi emporii, mercibus pretiosissimis ex utrâque Indiâ, Æthiopiâ, Græciâ, Germaniâ, Italiâ, Hispaniâ, Angliâ, vicinoribusque provinciis refertam extitisse; nullamque navem Galliæ portus in-

traſſe, quæ non aliquod animal peregrinum, non plantas exoticas, non marmora priſcorum cœlo ſculpta, aut exarata, non codices Samaritanos, Coptos, Arabas, Hebræos, Sinenſes, Græcos, non erutas ex Boſphoro, aut Peloponeſo antiquitatis penitiſſimæ reliquias, in unius PERESCII Cimeliarchium inferret? Quem denique latere poteſt, non conquiſitas ab eo fuiſſe tot opes in propriam tantùm oblectationem, aut Muſæi ſui ornamentum, in quo laterent ipſæ tanquam in Faviſſis Capitolinis, aut ſepulcris, unde nefas eſſet quidquam eruere, ac depromere in aliorum commoda: ſed PERESCIUM hanc ſibi legem ſtatuiſſe, ut, ſi quos in orbe literario ſuis conſiliis, opibus, libris, ſtatuis, marmoribus juvari poſſe intelligeret, non expectaret ipſe, ut moroſè precibus illud à ſe efflagitarent; ſed ultrò offerret, inferrétque in eorum ædes; ac penè dicam literatos omnes obrueret beneficiorum ſuorum magnitudine, & frequentia? Verùm quid opus eſt, optime Gaſſende, ut hæc ad te ſcribam, qui plura oculis ipſis, in maximo illo Heroë obſervare potuiſti facinora, commendatione omnium hominum, ac memoria, æternitatéque temporum digniſſima, quàm quivis alius; niſi tu ipſe, qui amore in eum, ac dicendi, ſcribendíque lepore nemini concedis, munus iſtud in te recipias, ſcriptis unquam conſignare poſſit? Profectò, cùm nulla ejus vitæ pars miraculo caruerit; cùm nullus unquam exortus ſit, cui plùra, aut meliora debeant, ſtudiis doctrinísque præſtantioribus dediti homines; cùm eorum omnium, quæ pulchré, eleganter, doctè per anteactas aliquot annorum decades ſcripta, aut obſervata ſunt, pars maxima fuerit; nec ipſe mortalis exiſtimandus ſit, niſi morte ipsâ, proh dolor! immaturâ, atque immiti in eum, qui nunquam occumbere debuiſſet: certè non cujuſvis eſſe intelligo meritorum ejus famam tranſmittere ad poſteros: nam vulgari ore iſtud facere piaculum eſt; parem verò tanti viri inuſitatis, incomparabilibúſque meritis invenire orationem, videtur mihi omnino difficile. Quamobrem iſtius *Muſarum curàtoris*, ſive, ut cum Athenæo loquar, ἐπιμελητῆ τῶν μουσῶν, vitæ ſummam ex orbe univerſo, per quem diffuſa illa fuit, in anguſtum aliquod volumen contrahere, hoc equidem unum eſt, quod niſi tu, doctiſſime Gaſſende, præſtiteris, qui ſermone vales puro, eleganti, caſtigatóque, & aſſueto rebus divinis, ac cœleſtibus celebrandis; cujuſmodi omnino PERESCIUM fuiſſe nemo non bonus exiſtimat; quíque ſupremos illos orbeis, eorúmque miracula; quæ profectò

non latiùs patent, quàm PERESCII fama, & merita, in exilem globum solertissimè reducis: vix certè alium invenio, qui defungi hoc munere adeò commodè, feliciterque possit. Nam etsi omnes, qui PERESCIO amici fuerunt, ingenio, facultatéque dicendi valeant, & omnibus illis, non secus atque tibi, negotium incumbat celebrandi virum, cujus recordatio sanctissima illis esse debet; licèt etiam multa, quæ de præstanti ejus ingenio, laborum contentione, & mirificâ voluntate bonorum omnium conatus sublevandi, dici, atque afferri in medium possent, ea cuivis ex præstantissimis illius facinoribus, æquè ac tibi cognita esse potuerint; fatendum tamen est, quæcumque majora sunt ex ejus laudibus, ista propter intimam, quæ tecum illi fuit consuetudinem; & assiduum multorum annorum convictum, atque usum; & facilius animadversa à te, & prospecta certiùs, quàm ab aliis fuisse. Quare age, mi Gassende, calamum sume, inservire solitum maximis viris aut tuendis, aut celebrandis, non minùs sanè, quàm cœlorum, naturæque miraculis explicandis: & cogita apud te fore ex usu omnium, qui literis dant operam; & dignitate patriæ nostræ communis; è Principum, atque magnatum gloria, & splendore; ut ejus viri imaginem, qui omnibus incitamento, & adjumento fuit ad virtutem, non solùm ad intuendum, verùm etiam ad imitandum, pro tuâ in viventem, defunctúmque pietate, quæ prorsus egregia fuit, exprimas. Egò verò, qui clariss. PERESCIUM ejus loco semper habui, in quo vireis suas natura potissimùm experta est, ut hominem produceret, cui nihil deesset, quod eximium, honestúmque mortalibus concedi in hac vitâ possit; illúmque pro eo, ac debeo, verbis ornare non possim, quorum me pauperem reddit copia meritorum: propterea hoc unum, ut facias, enixè à te contendo; arbitrabórque meæ, & reliquorum pietati, qui PERESCIANOS manes æterno cultu, gratissimaque veneratione prosequi debemus, factum esse satis; si non modò eruditissimum, atque munificentissimum, quod orbis universi judicio comprobatum est, sed absque exemplo maximum, ac optimum virum fuisse PERESCIUM, summúmque litteratorum fautorem, & cùm prudentiâ, tum eruditione, ac omni virtutum genere excellentem, eóque nomine inter sæculi nostri miracula habendum, colendúmque, per te, & præsens ætas, & futura cognoscat. Vale, & nisi luges adhuc, lege, quæ lugens, & ingenti, subitóque mœrore perculsus scripsi. Romæ XVII. Kal. Aug. 1637.

EX

EX CL. SALMASII PRÆFATIONE
in Tabulam Cebetis Arabicam.

EX illo hominum genere, quos & privatâ pariter, & publicâ causâ mœrere ereptos amici debent, fatis antè triennium concessit Nicolaus Fabricius Peirescius, quem virum vel nominare, laudare est. Eum, nisi fama talem ferret, qualem ego scio fuisse, penicillo hîc meo quamlibet rudibus lineis, atque obscuris coloribus exprimere conarer, perfectissimum virtutis omnis, & omnigenæ eruditionis exemplar. Tentarem hoc, inquam, de cujus tamen vel minima parte dignè attingenda vix quidquam mihi promitterem. Præstarem equidem quod debeo summis ejus viri erga me meritis, quæ nullum in me vitæ, quancumque dabitur, tempus obruet, nulla delebit oblivio. Sed cùm id aliter præstare non possim, quin plura dicenda dictis prætermittam, ἀδυναμίᾳ omnium exequendorum numerorum, quos talis vita, & talis fama postulat; contrahere vela cogar, oramque legere, ne in tam vasto laudum pelago cum tenui cymbula deprehensus naufragii pericliter. Hoc igitur sufficiat dixisse, non alteri à multis retrò sæculis Solem illuxisse, qui Reipublicæ literariæ promovendæ majori cupidine flagraverit, nec qui magis eum, dum vixit, promoverit. Ut non unum scientiæ genus curiositatem ejus provocavit; ita nec unum genus hominum benevolentiam ejus cum benefico animo conjunctam expertus est. Alii, quos innumeros esse scio, pro virili, si ingrati non erunt, prædicabunt quid, & quantum illi debeant. Quod ad me attinet, tanta sunt, quæ in me contulit, tótque modis, quibus potuit cumque, studia mea adjuvare nisus est, ut cogitatione ea conprehendere vix detur, nedum verbis exponere queam. Quibus omnibus adiumentis, ac præsidiis quando hodie mihi, illo amisso, carendum est, cum maxima studiorum meorum, Ægyptiorum præcipuè, & Arabicorum remora, & impedimento: plus tamen defleo, quod Respublica literaria in illius viri morte sibi abesse perspicit, quàm quæ mihi video periisse, quantum-libet maxima illa esse, propriâ tactus jacturâ, etiamnunc sentiam. Post illud damnum, quod meum non magis esse, quàm totius Reipublicæ detrimentum fateor, & quidem maximè deplorandum, non aliud gravius, &c.

AD VITAM *Illustrissimi* PERESKII AUCTARIUM.

Cl. Viro ac de bonis litteris benè merito FRANCISCO HENRICO, Patritio Lugdunensi, Amico singulari.

Petrus Borellus Castrensis, Medicinæ Doctor.

Εὖ χαίρειν.

Obtinuisti tandem (Vir clarissime) ab eruditissimo Viro D. Gassendo variis licet lucubrationum occupationibus jam jam implicato, ut laudatissimi *Peireskii* vitam tertiùm edendam recenseret, novis etiam accessionibus illustraret, & uno tenore contextam illius seriem distinctis hac editione (pro faciliori legentium usu) versiculis componeret. Tuis curis tandem Typographo transmissum opus cum ad umbilicum penè properaret, monui me quædam à magnis Viris de *Peireskio* post ejus obitum relata Testimonia hinc & inde collegisse, quæ heic reticere sicut esset sacrilegum, imò τοῦ μακαρίτου gloriæ injuriosum; ita quæ ex variis authoribus ab excessu illius editis ad eam conferre visa sunt, hortante te, ipsemetque annuente D. Gassendo heic attexere consentaneum fore judicavi: & primùm

Ex Athanasij Kircheri è Societate Jesu lingua Ægyptiaca restituta Romæ, 1644. In 4.

Postquam in Proëmio Onomasticum Copto-arabicum in Ægypto repertum fuisse ab illustrissimo Petro à Valle Equite, & Patricio Romano retulerit, hæc subjungit. *Interea de hoc Thesauro recens ex Ægypto asportato certior factus amplissimus* D. Nicolaus Fabricius Peiresc *Regius in Curia Aquisextina Senator, eximium litteratorum decus, nullum*

non lapidem movit, quò is per translationem in Latinam linguam factam, mox publici Iuris fieret. Dum igitur alibi, tum potissimùm in Gallia, ubi cæterarum linguarum, uti & omnia alia litterarum studia hac tempestate; oppidò florent, huic negotio aptus inquiritur; Ego tandem qui eo ipso tempore extorris ob tumultum Suecicum, Germaniâ, in Gallia patria mea veneram, instanti undequaque amicorum sollicitatione, potissimùm familiarissimi Peireskii *inductus precibus, oneri etsi viribus propè imparibus humeros subdere sum coactus.*

Ex his maximus *Peireskii* erga litteratos innotescit affectus, quo eos fovere solitus, scriptis suis humanissimis juvare, & obviis ubicumque beneficiis magnificentius cumulare tentaret; subit præterea impensum illius in arcanis detegendis studium, quo Reipublicæ litterariæ subsidii aliquid in balbutiente rerum cognitione ferre conaretur: Quod egregiè præstitit in hoc opere Copto-arabico promovendo, ubi ad intima avitæ nationis Ægyptiacæ penetralia aditum faciens, magiæ naturalis, artisque eorum sacræ ac cabalæ, hoc est abstrusioris sapientiæ recondita Mysteria novus interpres favente genio revelavit.

Paginâ verò 528. in supplemento Cap. de nominibus Dei, Hieroglyphicam figuram explanat, in qua Sol, Luna, aliaque multa in angue tortilibus spiris caudam demordente continentur. Et sic pergit.

Nunc verò videamus, num hujusmodi Copticorum nominum vestigia in Ægyptiacis ruderibus adhuc reperiantur; affirmant id supracitati Coptitæ, & fragmentum illud antiquitatis Ægyptiacæ, quod insignis ille & immortalis memoriæ Vir Nicolaus Fabricius de Peiresc, *pro suo singulari & incredibili erga me meaque qualia qualia studia affectu inter innumera alia, Oedipo reservata, unum transmisit interpretandum, rem ita se habere satis superque demonstrat. In quo Deorum quatuor mundi plagis præsidentium nomina copticis litteris vetustissimis, uti & vocibus inter characteres Solis & Lunæ, serpente circumdatis, pulchrè repræsentata spectantur;* ejus autem Figuram ponit.

Ex ejusdem Kircheri obelisso Pamphilio Romæ 1650. In Folio.

Præmissa Epistola parænetica ad reconditæ litteraturæ peritos Lectores, redditaque ratione tituli operis, tum etiam scribendi occasionis, hæc subjungit.

Quatuor

Quatuor lustra jam aguntur, Lector benevole, quo Vrbano octavo Pontificatum gerente, Romam, ut in obeliscis Romanis specimen quoddam exhiberem Hieroglyphicæ interpretationis, è Gallia vocor; cujus litteraturæ huc usque incognitæ ex pervetusto MS. Arabico Codice instaurationem me moliri ferebatur: negotium magno illo litteratorum Mæcenate, Nicolao Peireskio *Parlamenti Aquensis in Gallia Narbonensi Senatore, ardenter perurgente.*

Postquàm autem sese à *Peireskio* accersitum (ex ipsissimis D. Gassendi verbis) retulit Kircherus, rogatus ut secum MS. Codicem Arabicum authore Rabbi Barachia Nephi rationem interpretandorum Hieroglyphicorum tradente, unâ cum specimine quodam interpretationis & notis suis adferret, de nomine Authoris notat legendum esse *Abenephium*, tum enumeratis iis quibus in opere fuit adjutatus hæc subdit. *Antiquariorum Gazophylacia & ergasteria fuerunt primùm, Viri æterna memoria digni* Nicolai Peireskii *Aquis sextiis in Gallia Narbonensi Senatoris amplissimi; hic pro zelo quo in hujusmodi studia promovenda ferebatur, quidquid fuit in antiquitatum Gazophylaciis rerum Ægyptiacarum, rarum, id descriptum ad me Romam, in Hieroglyphicæ instaurationis subsidia transmisit.*

Et Rursus Paginâ 451.

Catenæ è regione respondet figura crateris sacri, quem in libaminibus sacrificiorum adhibere solebant, atque hoc ita docet Hieroglyphicum schema, in amphora quadam Ægyptia (cujus typus ex ergasterio Peireskiano *ad me transmissus) in quo sacrificuli Deo Mophtasen seu Niligenio sacrificaturi, hanc figuram præ manibus tenebant veluti craterem quemdam cum liquore ejus appropriato, ex quo mihi figuræ hujus significatio primùm innotuit.*

Et iterum Paginâ 473. Eamdem proponit figuram, & ejusdem Peireskii honorificentissimè meminit.

Exemplum fecêre omnibus Peireskius & Kircherus tot impensis, curis & laboribus commune bonum promoventes. Et utinam quæ apud Antiquarios vel è Gemmis, Numismatis, Vasculis, Statuis, & aliis hujusmodi in cimeliarchiis jacent præcondita, ad veterem illustrandam Historiam, tum etiam ad augendam hominum eruditionem, in publicum prodirent; quod illis temporibus faciundum non est quod sperem, pauci enim sunt Kircheri, *Peireskius* verò nullus.

Post Kircherum Mersennus venit expendendus, quem cum scivisset

ſet Peireskius de Harmonia univerſali conſcribenda cogitare, illicò ad eum miſit duo Muſicorum nomina, quæ ſex Notas Muſicas *Vt Re Mi Fa Sol La* Anagrammaticè demptâ nullâ aut additâ litterâ præcisè continerent. Quorum meminit Merſennus volum. I. Harmoniæ univerſ. Pariſiis anno 1636. Nomina autem hæc ſunt:

F. SALVATOR MILE.

Et

F. LOVIS ALMERAT.

Mira non ſemel in Anagrammatiſmis reperta fuiſſe quis contendat? Teſtem habeo Sybillam Gallicam, in qua Thomas Billonius Senatus Aquenſis Patronus, Chriſtianiſſimi Regis Ludovici XIII. vitam per varios Anagrammatiſmos Heroïcis metris comprehenſos ſcitulè perſtrinxit; quos heic tamen non effero, ut adſtruam Onomantiæ vanitatem. Multò minùs futilia & chymerica ſuper eâ re Roberti Fluddi commenta; ſed ut artem (mihi probè notam) Studioſorum incuria non ſatis excultam in medium vocem, quâ per combinationum doctrinam poſſibilia ſuper quolibet nomine Anagrammata uno intuitu citra laborem occurrant, nec poſſint ab ullo Ente creato (Angelo puta vel Homine) alia ſuper eodem reperiri; itaque ſi propoſitum nomen quatuor conſtet litteris, viginti quatuor Anagrammata producet; ſi quinque, centum & viginti; & ſic de cæteris in infinitum, adeò ut ex verbo ſexaginta quatuor litterarum per iſtas combinationes ſtupendum nonaginta cypherarum productum emergat, è quo totidem Anagrammata peritus combinator eliciet. Et hæc pro artis hujus commendatione dicta ſint obiter.

Cæterum in Muſicorum iſtorum præfatis nominibus, ſex Muſicæ Notas *Vt Re Mi Fa Sol La* caſu tantùm & fortè fortunâ contineri, id arguit, quòd eædem Notæ (ſecluſo licet Anagrammatiſmo) in Hymno S[ti]. Ioannis Baptiſtæ Natalibus ſacro pariter reperiantur, ut videre eſt in ſeqq.

VT queant laxis *RE*ſonare fibris
*MI*ra geſtorum *FA*muli tuorum
*SOL*ve polluti *LA*bii reatum
S[ti]. Ioannis, &c.

Muſæi

Musæi *Peireskiani* singularia heic recensere longius foret quàm brevitas Epistolæ ferat. Quæ tamen heic & illeic dispertita videre mihi contigit, lubet in transitu paucis attingere. Et primùm memoratum illud à D. Gassendo MS. volumen Græcum Constantini Porphyrogenetæ περὶ ἀρετῆς, καὶ κακίας è quo Valesius librum integrum excerpsit & vulgavit, nunc in ampla D. Ranchini Castrensis in Occitania superiori Senatoris Bibliotheca asservari; Item Sultani cujusdam ad Regem Galliæ antiquiorem Epistolam in Charta Sericea Arabicis conscriptam caracteribus, & auri puri minutissimis inspersam paleolis undequaque micantibus, quam (utpote ad Historiam nostram aliquatenus utilem) cum interpretationes vernacula aliquoties evulgabo. Non prætereundum à me visum cymbalum æneum miræ cujusdam elegantiæ ex eodem Musæo prodiens: formâ erat Globosâ instar mali arantii, intus cavâ, & duabus portionibus quasi cupulis distinctâ, è quarum imo alia cupula emergebat priori non in oris, sed in puncto contactus solummodo adhærens, quæ primulis parallelis à vertice deorsum deductis, quasi totidem foraminibus pervia, si vel leviori manu concuteretur, Harmonicum sonum ad horæ sesquiquadrantem continuatum, & ex aëre repercusso Echum multiplicem emitteret.

Ex eodem Musæo prodiit Vincentii peregrinationum memoratum à D. Gassendo volumen, *Peireskio* dum viveret concreditum, cujus editionem procuraturus, ob futilia quædam Blanci circa terræ planam superficiem & alia hujusmodi ratiocinia, destitit; tandem post utriusque obitum ab aliis resumptum opus anno 1649. Typis Parisiensibus fuit in lucem emissum. Circa quod velim notent curiosi, genuinum ejusdem itinerarii Blanciani autographum penes D. Hardii Senatorem Parisinum asservari, quod collatione factâ, in nonnullis cum editione variat, Tabulis insuper Topographicis ad locorum notitiam illustrandam, & variarum gentium ad vivum expressis vestimentorum imaginibus est auctius. Si autem recudatur liber, autographum illud ab humanissimo viro ad futuræ editionis præstantiam ausim polliceri.

Hæc habui (Vir clarissime) de *Peireskio* dicenda, quæ tibi non injucunda fore arbitratus, tuo nomini eò lubentius inscribenda duxi, quò mihi perspectum te reconditioris litteraturæ viros summè venerari; quorum vestigiis gloriosè insistens arcana rerum cupido discen-

di genio in dies inquiris; quæsita, acri judicio ad examen vocas; cognita tandem, scriptis consignas; è quibus ditata naturæ supellex suis absoluta numeris (nativo tibi tersissimo stylo) in publicum sit aliquandò proditura. Quod faxit Deus in commune bonum & tui ipsius sempiternum decus. Interea (Vir amicissime) dùm hoc devoti in te animi pignus exhibeo, meliora (si Deus dederit) in dies apparo. Nempe observationum stupendarum centurias, tertiam & quartam; microcosmicarum unam; chymicæ Bibliothecæ partem alteram; Democriti vitam & Philosophiam; tractatum item de lingua universali, & de modo enodandi cypherum Venetum quadratum cum clave, quæ omnia curiosis accepta fore confido. Dabam Parisiis ANNO CIↃ.IↃC. LIV. Kalend. Julii.

PETRO BORELLO, M.D. *Amico suo* F. H. P. L.

FOelicem te! mi Borelle, quem post tot annos *Peireskianæ* dignitatis amplificatorem sors bona dederit. Fœlicem me; quem de Viro heroicis virtutibus amplissimo magnificè sic affari volueris. Fœlices ambo! quos in propagandâ clarioris famæ memoriâ idoneos probavit Gassendus, dignior ipse *Peireskianæ* virtutis Encomiastes, & vitæ multiplici gestorum serie luculentioris Scriptor absolutissimus. Per quem redivivi HEROIS litteratis unicè suspiciendi glorisissimum nomen abundè colet posteritas, & inexhaustæ laudis materiâ semper superante, illud ipsum in æternitatis consortium traductura uberius commendabit. Quis fuerit ille corporis habitu; qualis animi moribus; quantus ingenii studiis, tam probè subjecit oculis Gassendus, imò pro rei dignitate sublimius ita recensuit, ut accuratissimæ illius Enarrationi ne vel minimùm apicem adjicere, nisi cæco impetu, quisquam possit aut debeat; quippe quæ suis omnibus numeris absolutissima nativam HEROIS speciem, tersissimæ manus exquisitum opus ad vivum exponat, animi mores & ingenitam ad quodvis scibile propensionem puriori stylo graphicè depingat, Posteris insuper politioris litteraturæ germanum proponat exemplar, uberem in orbe litterario æmulandi materiem tanti viri memoriâ gloriosam: cujus fortunatis-

tunatiſsimis auſpiciis redditæ poſt-liminiò Muſæ, ſpiritum, patriam & vitam tutò receperint, quas ſuperioris ævi barbaries immanibus exitiis puniebat. Cui ergo geſtientes Muſæ libertatis intercapedinem debebunt ſi floruerint? Cui ſtudia & artes revocatam incolumitatem adſcribent ſi viguerint? Cui tandem litterati ſcientiarum incrementa, & in abſtruſioribus reſerandis ſubſidia convenientiùs addicent? Uni *Peireskio*, ſed cui impenſiùs? Alteri Gaſſendo: qui in HEROIS archetypo digniori ſolemne ſpecimen æternitati poſiturus fecerit primus quod potuit ſolus. Non eo per utriuſque virtutes ambitioſus laudator, nec enim laudibus indigent, qui ſupra laudes conſtituti, titulis omnibus majores audiunt, annos & ætatem blandientis glorioſæ nævo vindicatam in perpetuum laturi. Studia dumtaxat reſumo (quæ toto libro ſexto enumeratione ſupra quàm dici poſsit accuratiſsimâ, proſequutus eſt Gaſſendus) & ampliſſimam illorum ſegetem in unum velut manipulum compendiosè collectam, expanſis modò manuſcriptorum tabulis explicaturus, in commune bonum flagitantibus affero. Quas autem affero tabulas apud eruditos non eſt quod efferam: facturum me ſatis reor ſi dixerim, inexhauſti laboris hominem in iis condendis toto quidem ævo laborioſiùs deſudaſſe, eo tantùm fine, ut parituræ (quod ajebat) poſteritati fœliciùs obſtetricaretur. Liceat heìc proprias voces Gaſſendo reddere, & in his humilem eminentiſſimi viri demirari modeſtiam, ita de ſe apud illum ſentientis, nimirum *eſſe ſe imparem qui fœtum maturum elegantemque produceret, aut articulatim lambendo formaret*: quaſi verò huic oneri ſuſtinendo impar haberi potuiſſet, qui *duos & octoginta Codices* in exquiſitâ quavis materie propriis manibus exaratos ab exceſſu reliquerit; ſuâ quidem mole conſpicuos, verùm variantis argumenti præſtantiâ luculentiores, in quibus ſelectioris doctrinæ obvium fecerit omnibus Theſaurum, imò multijugæ lectionis portentoſa congerie cumulatiſsimas effuderit Gazas, quarum ſubſidiis habeant (qui ipſius more altiora ſcrutari conſueverint) unde labantes propemodùm artes ſuſtinere tentent, aut veriùs fatiſcentes ab interitu vindicare moliantur. Quam verò ſortem habuerit Theſaurus iſte, eruditis huc uſque abſconditus, lubet heìc monere, imò penes quem lateat ingenuè ſubjungere, ut quibus placebit tot illius acervatas opes ſigillatim expendere, aut (ſi fas ſit) ad ſedandos ſcrutantium æſtus aliquoties vulgare, iis ſit in promptu

amplos

amplos hos Codices ex intimis visceribus perspicere, perspectos in commune bonum tandem depromere, non alio fine quàm ut litterati laboris improbi victricem lauream in palmari Viro longè suspiciant, è cujus opimis spoliis abunde ditati, spartam quam *Peireskianis* auspiciis nacti fuerint, uberiùs ornent, Mœcenatis tandem munificentiâ clariorem in posteros hæreditario quasi jure traducere moliantur. Bibliothecam decimo post obitum anno Parisios devehendam curârunt hæredes; hanc quippe Anno M.DC.XLVII. numero voluminum amplissimam, & compactione librorum elegantissimam, ibidem vidimus. Sed, heu! quàm malignum & pessimum fatum in distractione passa sit, sciunt qui nummariæ istius nundinationis fatalem exitum memoriâ refricantes jacturam nullis artibus in posterum sarciendam lachrymabundi etiam-num dolent. Potuisset enim, imò debuisset locupletissima hæc librorum supellex Musis reservari, aut saltem, qui è selectarum totius orbis Bibliothecarum manibus immenso labore conquisitus fuerat Thesaurus, integer divendi: At extincto celebrioris hujusce Bibliothecæ genio, sic erat in fatis, ut distractim lacerata miserè periret; quod ita Numini decretoriâ lege ab æterno constitutum crediderim, ut in elatiori forsan studiorum apparatu meminerint omnes, (qui paulò confidentiùs librariis illis incubant Thesauris) in tempore parta, redituris temporum vicibus cum ipso tempore tandem transitura. Fœlicior haud dubiè manuscriptis Codicibus obtigit eventus. Hos enim à memoratâ superius librorum supellectile provido maturoque consilio seponi curavit litteratorum optimus ille dum viveret Petrus Puteanus, tum ut amici lucubrationibus ab excidio liberandis vindex occurreret; tum ut Reipublicæ litterariæ (quam unicè diligebat) abstrusiorum rerum cupidine quâdam laboranti litteratissimus ipse opitularetur: Quamobrem schedas omnes in fasciculos congestas pro multiplicis argumenti variantibus hinc inde rationibus in certas Classes accuratiori quo pollebat judicio ritè dispertivit, ordine sic dispositas in duos & octoginta Codices compingi curavit, cujuslibet Catalogum sedulâ quâ potuit accuratione ad minutissima prosequutus, quem heic ex ipsius autographo primus exhibeo, cum quo, (ne quid oscitanter fecisse videar) singulos Codices perquàm accuratè conferre studui, ut ex iis litterati velut è contractâ totius operis tabulâ Puteani laboribus inchoatum, meis tandem curis absolutum

Brevia-

Breviarium habeant. Huic autem adornando (mutuùm datis quàm lubentissimè quotquot erant Codicibus) non parum contulit Vir illustrissimus *Claudius Fabricius* Baro Riantiensis, HEROIS nostri ex Valavesio Fratre Nepos dignissimus, qui Paternis & Avitis titulis (quibus Fabriana Gens huc usque inclaruit) spectatissimus, illis etiam proprias & peculiares animi dotes, morum suavitatem, candorem, & ingenii solertiam copiosiùs adjunxit, quibus Patrui non solùm gloriam, verùm etiam rei litterariæ succrescentes opes fœliciùs adaugeret. Huic, si quid operis hac in re navârim, debere me, tantùm abest ut ingrato silentio præteream; quin potius officiosissimis quà possum verbis testificaturus, collati beneficii grates amplissimas sincerâ voce rependo. I nunc quisquis es qui arcanis siticulosus inhias, *Peireskianos* fontes effusis scientiarum rivulis litteratum solum uberius irrorantes adi; Habebis abundè quod sitim expleat, sive cœlestia desideres; sive terrestria, naturalia, aut artefacta, antiqua vel recentia, expetas: In his attentissimum observatorem suspice, rerum abstrusiorum arbitrum agnosce, ævi sui Phœnicem & miraculum prædica, uno demùm verbo triumphalem Virum omni veneratione dignissimum posteritati commenda. *Parisiis die Decembris ultima exeuntis anni*, M.DC.LIV.

Illustris VIRI
NICOLAI CLAUDII FABRICII de PEIRESC, Senatoris Aquisextiensis, MSS. Propriorum CATALOGUS.

Ex autographo PETRI PUTEANI *cum ipsis Codicibus qui apud* BARONEM RIANTIENSEM *in hanc diem extant, attentissimè collatus.*

CODEX PRIMUS.

Ducs & Pairs de France, *voll.* I.
Ducs & Pairs de France, II.

II.

Catalogi varii MSS. Codicum.

Varii Catalogi Librorum editorum.

III.

Livres de divers Heraults pour le faict des armoyries.

Meslange de plusieurs armoyries, tant blasonnées que non blasonnées.

Regiorum vestimentorum fragmenta.

Diverses Instructions pour le faict des armoyries.

Armoyries des plus grandes Maisons de l'Europe blasonnées.

Devis de plusieurs anciennes tapisseries.

IV.

Angleterre, *voll*, I.

Angleterre, II. Escosse.

V.

Authores antiqui Græci & Latini de Ponderibus & Mensuris.

Calendaria varia.

Des Miroirs, Lunettes de divers effects.

Observations sur les yeux des hommes & de divers animaux.

Effects de la veüe.

VI.

Marine.

Commerce.

Juridica.

VII.

Inscriptions & subscriptions des lettres que le Roy, la Reyne, & autres escrivent, tant dedans que dehors le Royaulme.

Aultres memoires sur ceste matiere.

Elogia & Epitaphia.

VIII.

Turcs.

Voyages.

Meslanges de divers Papiers qui peuvent servir.

IX.

Procez verbal de la Negotiation entre le Pape Sixte IV. & les Princes d'Italie.

Memoires de la Reyne Margueritte.

Pour

X.

Pour la vie de sainct Loüis.
Pour la Pucelle d'Orleans.
De la Ville de Rheims.
Energumenes sorciers.

XI.

Memoires du Concile de Trente.
Assemblées du Clergé.

XII.

Chancelliers & Gardes des sçeaux de France.
Reiglements Generaux pour les Maisons du Roy, de la Reyne ; & des Parlements.

XIII.

Genealogia Domus Austriacæ.
Lettres & Actes intervenus au traitté de Mariage d'Angleterre 1624. 1625.

XIV.

Actes & memoires touchant le Bearn, Metz, Toul, & Verdun. Commercy.

XV.

Discours de la Puissance du Pape.
De la puissance des Roys. Tampin.
S'il est loysible de porter les armes pour un Prince de diverse religion.
Naaman Anglus, an peccent Catholici qui cum Hæreticis vivunt.
Vaccans & exactions du Pape.
Evesques & Catalogue d'Evesques.
Traitté de l'Inquisition de fra Paulo.

XVI.

Statuës antiques, & aultres antiquitez.
Gemmæ. De Tripode.
Sçeaux de diverses sortes.
Portraicts des Princes de la Maison d'Anjou, & aultres Figures.

XVII.

Regences. Apannages.
Licts de Justice tenus par les Roys en leurs Parlements.
Verifications d'Edicts en la Chambre des Comptes, & Cour des Aydes.

Chambre de Justice contre les Financiers.
Estats des Finances.

XVIII.

Histoire du Mareschal de Fleurange.
Histoire de Jacques de Lalain.
Vies des Comtes de Carcez.
Discours de la vie de Messire Charles de Lorraine, Duc de Mayenne, par Cornac.
Negotiation de M. de Bassompiere en Espagne, pour la Valtelline.

XIX.

Assises de Hierusalem.

XX.

Libertés de l'Eglise Gallicane.

XXI.

Catalogus Librorum Bibliothecæ Regiæ.

XXII.

Harengues & Discours.
Divers Discours & Memoires.
Genealogies & autres Traittés Historiques.

XXIII.

Anciennes Genealogies des Rois de France.
Extraicts des Chroniques & Histoires.
Antiquitez Françoises, ou extraicts de divers Historiens.
Touchant l'ancienne Histoire de France.
Tiltres & Actes pour l'Histoire de la 2me. Race.
Privileges accordez par les Papes aux Rois de France.

XXIV.

Inscriptiones Antiquæ, *vol.* I.
Inscriptiones Antiquæ, II.
Inscriptiones Christianæ & Novæ.

XXV.

Divers Ordres de Chevalleries, *vol.* I.
Divers Ordres de Chevalleries, II.

XXVI.

Ceremonies, Sacres, & Couronnements.
Entrées. Receptions. Te Deum. Baptesmes. Mariages. Enterrements.

Recep-

Reception du Duc de Pustrane en France.
Reception de Monsieur du Mayne en Espagne.
Memoires de plusieurs Ceremonies.
Discours des Rangs & Sçeances.
Memoire pour les Rangs.
Du debat du Rang entre France & Espagne.

XXVII.

Procez criminels. De Robert Comte d'Artois. De Gilles de Rail. Du Connestable de St. Paul. Du Duc de Montmorancy.
Divers arrests criminels, & procedures criminelles.

XXVIII.

Chronicon Episcoporum Metensium.
Chronicon Besuense. Chronicon Novaticense.
Chronicon Bernense.
Plusieurs Lettres & Actes intervenus entre les Empereurs & Princes Allemans, & les Rois de France.
Chroniques & Statuts de Montpellier.
Diverses Chroniques.

XXIX.

Legats à latere.
Indults des Cardinaux.
Legation du Cardinal Barberin en France & en Espagne.

XXX.

Italie, *vol.* I. Rome. Urbin. Parme. Este. Gennes. Mantoüe. Montferat, & Venise.
Neutralité de la Franche Comté.
Italie, *vol.* II. Milan. Savoye & Piedmont. Naples & Sicile.
Empire de Constantinople.

XXXI.

Huguenots depuis l'An 1550. jusques en 1619. *vol.* I.
Huguenots depuis l'An 1620. jusques en 1629. *vol.* II.

XXXII.

Genealogies, *vol.* I.
Genealogies, *vol.* II.

XXXIII.

Estats tenus à Paris soubs le Roy Jean.
Autres l'An 1418. & 1461.

Assembleés des Notables à Roüen, 1596. 1617. à Paris 1627.
Ordonnance faite en suitte de laditte assemblée.
Registre contenant les Actes des Estats Generaux tenus à Paris durant la Ligue en l'An 1593.

XXXIV.

Relations Italiennes, *vol.* I.
Relations Italiennes, II.
Relations Italiennes, III.
Diarium Pontificatus Leonis X.

XXXV.

Cahier du tiers Estat aux Estats Generaux tenus à Paris, l'an 1615.
Procez Verbal du Lieutenant General d'Evreux de ce qui s'est passé aux dits Estats.
Procez Verbal de la chambre de la Noblesse aux dits Estats Generaux, 1615.
Cahier de laditte Noblesse.
Plumitif des Registres des Estats Generaux, 1614, 1615.
Cahiers particuliers de la Noblesse de diverses Provinces, pour estre representés aux Estats Generaux tenus à Paris en 1615.

XXXVI.

Mathematica varia.
Astronomica.

XXXVII.

Varia Poëmata.
Poësies Françoises.
Pasquils. Devises.

XXXVIII.

Contracts de Mariages.
Contracts de Mariages.
Testaments.

XXXIX.

Espagne. Arragon.
Flandre Espagnolle.
Hollande.

XL.

Diversi conclavi.
Relationi del Cardinale Bentivoglio.

XLI. Let-

XLI.

Lettres de Mr. de Saumaise, & de Mr. de Peiresc.
Lettres Italiennes de plusieurs Grands Personnages.
Lettres de Mr. de Peiresc.
Lettres Françoises de plusieurs Grands Personnages.
Lettres Françoises mesleés.

XLII.

Parlements, de Paris, Thoulouse, Bordeaux, Bretagne, Dyon, Metz.
Parlement de Provence.
Chambre des comptes.
Cour des aydes.

XLIII.

De Ponderibus & Mensuris.

XLIV.

Comtes de Thoulouse, Languedoc, Montpellier, Dauphiné. Guyenne, Bretagne.

XLV.

Divers Registres des Monnoyes.
Actes & Memoires per le faict des Monnoyes.
Pour le faict des Monnoyes.

XLVI.

Allemagne, Dannemarck, Suede, Pologne, Lorraine & Bar.

XLVII.

Le Chancellier de l'Hospital.
Balduin.
M. du Vair. M. de Villeroy.

XLVIII.

Moynes. Jesuittes.
Chevalliers de Malthe.

XLIX.

Duels à oultrance. Tournoys.

L.

Theologica.
Epistolæ Pontificum.
Vitæ Sanctorum.
Hincmari quædam.

LI.

Guiſtres.

LII.

Jardins & fruicts.

LIII.

Obſervations de diverſes merveilles de nature.
Inventions curieuſes.
Inſtructions pour curioſitez.

LIV.

Memoires touchant les affaires des Suiſſes.
Pour les Griſons, & la Valtelline.
Traittez entre la France & les Suiſſes.
Des Suiſſes entre eux.
Des Griſons avec les Suiſſes & autres.
Pour le faict de la Valtelline.

LV.

Medailles. Medailles Arabiques.
Explications & diſcours ſur diverſes Medailles.
Numi Gallici, Saxonici, Britannici, &c.
Inventaires de pluſieurs cabinets de Medailles.

Monendus heic Lector varia Codicis iſtius LV. volumina jam deſiderari, quæ jure an injuriâ poſſideat, qui numiſmata pretio ſibi comparavit, meum non eſt inquirere. Certum tamen eſt hæc è Peireskiano *penu ſubdolè, ne dicam per vim eruta, jam jam in domeſticis emptoris latebris deliteſcere, & à ſeptem annis omnibus inviſa, neminique commodanda cum blattis & tineis in obſcuro pugnaviſſe. Periit ergo Theſaurus ille quem digniſſimus* Heros, *juvandæ antiquariorum curioſitati deſtinârat, quo fato! vi an fraude! nec iterum quæro, durus enim homo metere voluit ubi non ſeminaverat, & congregrare ubi non ſparſerat, Talentum alienum abſcondens in terra.*

LVI.

Linguæ Orientales, Hebræa, Samaritana, Arabica, Ægyptiaca.
Indices librorum harum linguarum.
Antonii Kircheri apparatus ad explicationem Hieroglyphicorum.
Jacobus Gaffarellus de Cabala & in eum Merſennus.

LVII.

Divers tiltres & actes depuis Hugues Cappet Juſques en l'an 1399.
1. *vol.*

Divers

Divers Tiltres & Actes pour l'Histoire de France, depuis l'an 1400. jusques en 1579. II. *vol.*

Divers Tiltres depuis l'an 1580. jusques en 1614. III. *vol.*

LVIII.

Divers Tiltres depuis l'an 1615. jusques en 1626. IIII. *vol.*

Divers Tiltres depuis l'an 1627. jusques en 1631. V. *vol.*

Divers Tiltres depuis l'an 1632. jusques en 1634. VI. *vol.*

LIX.

Annali di Giovennazzo. Historia del Varchi. Vita di Castruccio Castracani. Vita del Sauli.

Histoire du Siege de Malthe.

Histoire des Albigeois.

Chronique de Savoye.

Ioannis Baptistæ Taffis Historia Belgica.

LX.

Epistolæ Clarorum Virorum eruditæ.

Observationes in varios Authores.

Petri Gassendi Epistolæ.

Ioannis Gualtheri Prioris Valletæ, & Peireskii Observationes Mathematicæ.

LXI.

Inventaire des Registres des Ordonnances du Parlement de Paris.

Divers Inventaires & Extraicts des Registres anciens du Conseil du Parlement de Paris.

Table d'un Inventaire des Registres des Ordonnances du Parlement de Paris.

LXII.

Table des Ordonnances de la Chambre des comptes.

Ordonnances diverses.

Deliberations faites en divers Parlements sur la modification de nouvelles Ordonnances.

Memoriaux de la Chambre des comptes de Paris.

LXIII.

Extraicts de divers Registres du Parlement, de la Chambre des comptes, & autres.

Chartulaire.

Recueil de plusieurs anciennes Ordonnances faict par le Greffier du Tillet.

Couſtumes de Beauvoiſes, par Phlets de Beaumanois.

LXIV.

Tables ſur les VII. volumes de l'Inventaire du Threſor des Chartres.

LXV.

Actes & Memoires pour l'Hiſtoire de Provence, depuis l'an 1441. juſques en 1479. *vol.* I.

Actes & Memoires pour laditte Hiſtoire depuis l'an 1480. juſques en 1590. *vol.* II.

Actes par laditte Hiſtoire depuis l'an 1590. juſques en l'an 1637. *vol.* III.

LXVI.

Relations particulieres de ce qui s'eſt paſſé en Provence durant les Regnes de Henry III. & IV.

Divers Memoires ſervans à l'ancienne Hiſtoire de Provence.

LXVII.

Traittés Genealogiques pour l'Hiſtoire des Comtes de Provence.

Genealogies & Tiltres pour la Maiſon de Fourbin.

LXVIII.

Tiltres & Memoires pour la Famille des Pourcellets. I. II.

LXIX.

Genealogies de Glandevez, d'Agoult, de Sault, de Pontevez Rodulphi, de Leonce, Benau, Luynes, Briançon, Puget.

LXX.

Genealogies de Grignan, Simiano, Villeneuve, Sabran & Caſtillane.

Genealogies des Baux, de Foreſta, Oraiſon, Laſcaris, Ventimille, Brancas, de Callian, Grace, Vallavoire, du Blanc, Lodun, Mondragon, Candolle, Sceytre, Pontanier, Boucicault, Spinola d'Aix, Clemens, &c.

LXXI.

Hiſtoires des Antiquitez d'Arles, par L. de Romien.

Hiſtoire en forme de Journal de ce qui s'eſt paſſé en Provence depuis l'an 1562. juſques en 1617.

Procez pour le Comte de Provence, intenté par le Duc de Lorraine.

LXXII.

Genealogies diverſes anciennes des Princes qui ont regné en Provence.

Meslange de diverses Lettres pour les Familles de Provence.

Genealogies & Tiltres pour les Maisons de Bulbone, Requiston, de Medullione, De la Garde, Simons, Signa Cornuti, Grimault, Renigliaos, Flotte, Jarante, Cossa.

Registre de Caradet.

Genealogie de la Maison de Fabry, & des Maisons qui luy sont alliées.

LXXIII.

Villes de Provence, Aix, Arles, Toulon, Yerres, Forcalquier, Brignolles, Frejus, Riants, Nice, & autres.

Actes & Memoires touchant la Ville de Marseille, & les Seigneurs qui l'ont possedée.

Statuta Massiliæ.

Antiquitez de Marseille de Rem. de Soleriis.

LXXIV.

Archevesché d'Arles. Actes anciens.

Eveschés de Marseille, Frejus, Die, Vence, Gap, Digne, Grasse, Senez, Glandevez, Riez, Systeron.

LXXV.

Archevesché d'Aix. Evesché de Toulon, Apte, St. Paul, Vaison, Cavaillan, Aurange, Nice.

Abbayés. De Lerins, de Nazareth, Caroli loci, Sainct Veran, Lioncel, St. Poris, Almanarra, Sainct Hierosme, Correns, Ste. Marie Magdelaine, Beaugensie, Pignans, Barjolz, &c.

LXXVI.

Abbayez. De St. Victor de Marseille, St. Maximin, de Articella, Boscodum, & Luze.

Abbayé. De Montmajour, les Arlez.

Chartrenses. De Montriou, Valbonne, Val Ste. Marie, d'Urbonne, de Verne, Bompas.

LXXVII.

Avignon.

Lettres du Pape Clement IV.

Comte de Venisse.

LXXVIII.

Aurenge.

LXXIX.

Memoires fort ſingulieres pour l'Hiſtoire de France, principalement des troubles de la Ligue en general, & ce qui s'eſt paſſé en Provence pour ce regard.

Diverſes curieuſes Relations, faites par Mr. de Peireſc en des conferances.

Parlements anciens.

LXXX.

Grotius. Querengus.

LXXXI.

Troiſieſme Diſcours & Commentaires de Mr. Loüis de Peruſſiis, Eſcuyer de Coumons, Chevalier de l'ordre du Roy, enſemble la continuation de la guerre & troubles du temps, depuis le 22 Febrvier 1554. juſques en 1581.

LXXXII.

Bulle de la Legation d'Avignon.

FIN.

INTER-

INTERPRETATIO VERNACVLA selectorum aliquot nominum propriorum, quæ in vita Peireskii occurrunt.

A.

Abbavillæus, d'Abbeville.

Aginnensis, d'Agen en Agennois.

Agutius, d'Agut.

Albaspina, De l'Aubespine.

Album Hospitium, Begude blanche.

Alensis Comes, Comte d'Alais.

Alincurius, d'Alincour.

Alresia, d'Alries.

Altinus, Hautin.

Andes, Païs d'Anjou, *Andinus*, *Andegavensis*, d'Anjou, Angevin.

Antipolis, *Antipolitanus*, Antibe, d'Antibe.

Apta Iulia, Apt, ville de Provence, *Aptensis*, d'Apt.

Aquæ-mortuæ, Aigues-mortes.

Aquæ-Sextiæ, Aix, *Aqui-Sextiensis*, *Aquensis*, d'Aix.

Aquistria, Guistres, *Aquistriensis Abbatia*, Abbaye de Guistres, en Guyenne.

Arausio, Orenge.

Arcosius, d'Arcos.

Areæ, *seu Hieræ*, Yeres.

Arecomici, Partie Orientale du Longuedoc.

Arelate, Arles, *Arelatensis*, d'Arles. *Arelatense Pontificium*, Histoire des Prelats d'Arles.

Aremorica lingua, Langue Bretonne.

Argenteus, *Provinciæ fluvius*, Argens.

Arminiacus, d'Armignac.

Arschotanus Dux, Duc d'Arschot.

Arvernas, *Alvernas*, d'Auvergne.

Assessor Aquensis, Assesseur, Advocat tenant rang entre les premier, & second Consuls d'Aix, & Procureurs du païs.

Assisiæ, Assises.

Avaricum, Bourges.

Aubrius, *Menilius*, Aubry du Mesnil.

Audomaropolis, Sainct Omer.

Avenio, Avignon.

Augusta, Ausbourg.

Augustodunum, *Augustodunensis*, Autun, d'Autun.

Aurelia, Orleans, *Aurelianensis Puella*, la Pucelle d'Orleans.

D.

E.

F.

Fron-

Frontinianum (non Frontiniacum) Frontignan en Languedoc.
Fulco, Foulquet.

G.

G*Allaupius, Castuellius*, Gallaup, Sieur de Chastueil.
Galliardus, Gaillard.
Gallo-Provincia, Provence.
Galterius, Gautier.
Gapellus, Provinciæ fluviolus, Gapeau.
Godellus, Godeau.
Godefridus, Gothofredus, Godefroy.
Gondius, Dux Radesianus, de Gondy, Duc de Rais.
Gornæus, Marchevillæ Comes, de Gournay, Comte de Marcheville.
Gramusa, Provinciæ oppidum, le Gramuse.
Grandis, le Grand.
Grassensis, de Grasse.
Gratianopolis, Grenoble.
Grimaldicus Sinus, Golfe de Grimaud.
Grollæus, Medullioneus, Bressiaci Marchio, de Grollé, de Meoüillon, Marquis de Bressieux.
Guerinea Caverna, Grotte de Guerin.
Guisii Dux, Duc de Guise.

H.

H*Aligræus*, d'Haligre.
Hallæus, Hallé.
Hemina, aridorum mensura, Hemine.
Henotica factio, la Sainte union, la Ligue.
Hoguetta Fortinus, Fortin, Sieur de la Hoguette.

I.

I*Ayus*, Le-Iay.
Inquisitoria Classis, Chambre des Enquestes.
Ioyosæus, de Ioyeuse.
Iustinianæus Marchio, le Marquis Justinien.

L.

L*Abbæus*, Labbé.
Lagneus, Lagneau.
Lainæus Marguerius, Lainé, Sieur de la Marguerie.
Lambiscum, Provinciæ oppidum, Lambesc.
Lausonium, foramen, de Lanson, lieu de Provence.
Latrunculator, Prevost des Mareschaux.
Laverna, Laverne, lieu de Provence.
Leberoneus, de Leberon.
Lediguerii horti, Jardin du Duc de Lesdiguieres.
Legnius, Lac de Legny en Provence.
Lemovices, Païs Limosin.
Lero, Leronensis, vel Lirinensis, Lerins, de Lerins.
Lexovii, Lisieux.

Lochien-

Lochienſis, de Loſches.
Lomenius, Delomenie.
Luillerius, Luillier.
Luxemburgica Pergula, Gallerie de l'Hoſtel de Luxembourg.

M.

Machaltus, Machault.
Marius, Le Maire.
Malherbius, de Malherbe.
Malignonius, *mons Provinciæ*, Malignon.
Marca, Poids de Marc.
Martigium Mare, Mer de Martigues.
Meduanii Dux, Duc de Mayenne.
Mellereola liquidorum menſura, Meillerolle.
Memmius, de Meſme.
Menetrius, Meneſtrié.
Merſennus, Merſenne.
Mimetenſis (*non Mimtenſis*) de Mimet.
Minutius, Minuti.
Mirebellum, Mirebeau.
Monchalius, de Monchal.
Mon-morantius, de Mon-morancy.
Monſpelium, Mon-pellier.
Monſterius, pictor, du Mouſtier.
Mons Ventoſus, Mon-Ventoux.
Montargirium, Montargis.
Montis-majoris Monaſterium, l'Abbaye de Mon-majour d'Arles.
Morgueſius, Morgues.
Municipalis Curia, l'Hoſtel de Ville.

N.

Nannetenſis, de Nantes.
Natalis, Noël.
Naudæus, Naudé.
Nemauſus, *Nemauſenſis*, Niſmes, de Niſmes.
Neovilla, de Neuf-ville.
Nihontium, Nions.
Noallius Comes, Comte de Noailles.
Nogaretius Valletanus, de Nogaret, Sieur de la Vallette.

O.

Occitania, Le Languedoc.
Olbia, Yeres. *Olbienſis*, d'Yeres.
Olivarius Fontanæus, Olivier, Sieur de Fontenay.
Onus, *menſura Provinciæ*, Charge.
Oppedæus, Sieur d'Oppede.
Oppida alieno æri ſolvendo imparia, Communautez impuiſſantes.
Oreſonius Marchio, Marquis d'Oreſon.

P.

Paludanus, de la Palud.
Pannalis, *menſura*, Panal.
Pannus, vel *Palmus*, *menſura*, Pan.

Paulus Sarpius, Fra-Paolo Sarpio.
Pelletarius, le Pelletier.
Pererius, du Perier.
Petavius, Petau.
Petriscum, Peiresc.
Phäitis, Fayette.
Phœnicopterus, Flammant.
Pinta, mensura, Pinte.
Pißiacum, Poissy.
Pithœus, Pithou.
Pleßéus, du Plessis.
Polanius, Poulain.
Pompadorius, de Pompadour.
Porcelletus Mallianeus, Porcellet, Sieur de Maillanes.
Potus, mensura, Pot.
Proseneschallus Capitalis, Lieutenant Criminel de Seneschal.
Provincia, Provincialis, Provence, de Provence, Provençal.
Puteanus Eques, Cavalier del Pozzo, Romain.
Puteani fratres, les Sieurs du Puy, Parisiens.

R.

R*Ascasius Bagarrius*, de Rascas, Sieur de Bagarris.
Regalis Hispanicus, Real, huictiéme de Realle.
Reginaldus, Raynaud.
Regium, Reii Apollinares, Riez ville de Provence.
Remigalia, la Feste de Sainct Remy, *S. Remigius*, Sainct Remy, ville de Provence.
Rhemi, Rhemensis, Rheims, de Rheims.
Resius, de Res.
Riantium, Provinciæ oppidum, Rians. *Riantiensis*, de Rians.
Richelius, de Richelieu.
Rigaltius, Rigault.
Rivierius, de la Riviere.
Roccabruna, Roquebrune.
Roißius, de Roissy.
Rotomagum, Roüen.
Rubenius, pictor, Rubens.
Rufum Promontorium, Cap Roux.
Rupes intercisa, Roque-taillade.
Ruzæus, Deffiati Marchio, Ruzé Marquis Deffiat.

S.

S*Almasius*, Saumaise.
Servius Servita, Fra Paolo Sarpio.
San-benedictina Ecclesia Bistornata, l'Eglise de S. Benoist le Bistorné.
Sancta Balma, La Saincte Baume.
Sanctæ Capellæ Gazophylacium, Le Thresor de la Saincte Chapelle.
San-Dionysium, Sainct Denys.
San-Ianetum, Sainct Janet.
San-Iulianum, Sainct-Julien.
San-Legerius Tondutus, Tonduti, Sieur de Sainct Leger.
San-Marthani fratres, les Sieurs de Saincte Marthe.

San-

T.

V.

FINIS.

RERUM

RERUM ALIQUOT PRÆCIPUARUM

INDEX,

QUÆ AD SERIEM VITÆ PEIRESKII POTISSIMUM SPECTANT.

Quæ ad rem Antiquariam, ac Historicam.

A.

Flumi-

Quæ ad Physicam, Mathematicamque.

FINIS.

